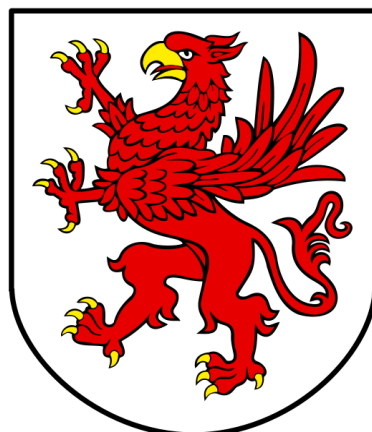

SEJMIK WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPMORSKIEGO

**STRATEGIA ROZWOJU
WOJEWÓDZTWA
ZACHODNIOPOMORSKIEGO**

Szczecin, czerwiec 2010

Przewodniczący Zespołu do spraw aktualizacji „Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020” – Marszałek Władysław Husejko.

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego została opracowana przez pracowników Wydziału Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego.

Dyrektor Wydziału: Jacek Baraniecki

Hanna Galewska
Katarzyna Kicińska
Dorota Pawłowska
Sławomir Doburzyński
Marek Niewiarowski
Rafał Niewiarowski
Jerzy Ruszała
Paweł Szeremet

Eksperci: Małgorzata Kołodziej-Nowakowska
Dariusz Zarzecki

SPIS TREŚCI

1. Podstawa, zakres, przebieg i tryb aktualizacji.....	5
2. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej.....	7
Wstęp.....	7
2.1. Warunki naturalne	8
2.2. Demografia.....	10
2.3. Kapitał społeczny	13
2.4. Samorząd.....	17
2.5. Ochrona zdrowia	20
2.6. Kultura.....	22
2.7. Edukacja	25
2.8. Rynek pracy.....	32
2.9. Gospodarka.....	36
2.9.1. Przemysł.....	39
2.9.2. Handel i usługi	42
2.9.3. Budownictwo	44
2.9.4. Rolnictwo	46
2.9.5. Leśnictwo	49
2.9.6. Turystyka	51
2.9.7. Gospodarka morsk.....	55
2.10. Innowacyjność.....	59
2.11. Nauka	62
2.12. Społeczeństwo informacyjne.....	64
2.13. Transport	68
2.13.1. Infrastruktura drogowa.....	68
2.13.2. Infrastruktura kolejowa.....	69
2.13.3. Komunikacja lotnicza	70
2.13.4. Komunikacja wodna	71
2.14. Energetyka.....	73
2.14.1. Wytwarzanie energii elektrycznej i ciepłej	73
2.14.2. Sieć gazowa.....	74
2.14.3. Odnawialne źródła energii	74
2.15. Stan i ochrona środowiska.....	77
2.15.1. Zanieczyszczenie wód.....	77
2.15.2. Zanieczyszczenie powietrza.....	79
2.15.3. Odpady	79
2.16. Gospodarka komunalna.....	81
2.16.1. Zaopatrzenie w wodę	81
2.16.2. Odprowadzanie ścieków	81
2.16.3. Gospodarka odpadami.....	82

Spis treści

2.17. Planowanie przestrzenne i urbanizacja.....	85
2.18. Mieszkalnictwo	88
2.19. Rachunek regionalny i zamożność mieszkańców	92
2.20. Ujęcia horyzontalne.....	96
2.20.1. Wymiar transgraniczny	96
2.20.2. Współpraca zagraniczna	97
2.20.3. Wymiar metropolitalny i rola aglomeracji.....	99
2.20.4. Obszary wiejskie	100
2.20.5. Przestrzeń publiczna i rewitalizacja	101
2.21. Wskaźnik syntetyczny rozwoju ekonomicznego gmin	104
3. Wizja i misja województwa zachodniopomorskiego	105
3.1. Kluczowe wyzwania	107
4. Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań	108
5. Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego	147
5.1. Instrumenty wdrażania Strategii.....	147
5.1.1. Strategie i programy wojewódzkie.....	147
5.1.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego.....	148
5.1.3. Wieloletni Program Inwestycyjny.....	149
5.1.4. Kontrakt terytorialny	149
5.2. Spójność Strategii Rozwoju Województwa z krajowymi dokumentami strategicznymi... 150	
5.3. Strategia a plan zagospodarowania przestrzennego województwa	152
5.4. Źródła finansowania Strategii	153
5.5. Instytucje odpowiedzialne za realizację Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego.....	154
5.6. Ramy czasowe realizacji Strategii.....	154
5.7. Monitorowanie Strategii.....	154
Załącznik 1. Analiza SWOT	166
Załącznik 2. Spójność celów Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z priorytetami Strategii Rozwoju Kraju.....	172
Załącznik 3. Spójność celów Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego	174
Załącznik 4. Spójność celów Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z horyzontalnymi celami szczegółowymi Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (NSS)	176
Załącznik 5. Odniesienie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do obszarów funkcjonalnych zdefiniowanych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego	178

1. Podstawa, zakres, przebieg i tryb aktualizacji

Samorząd województwa jest odpowiedzialny za kreowanie polityki rozwoju regionalnego. Podstawę jej kształtowania stanowi strategia rozwoju województwa – długookresowy dokument określający kierunki polityki i wytyczający cele, które mają być osiągnięte w założonym horyzoncie czasowym.

Obecnie obowiązująca Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko została przyjęta przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr XXVI/303/05 z dnia 19 grudnia 2005 roku.

Konieczność dokonania aktualizacji Strategii wynika z zapisów Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tekst jednolity Dz. U. z 2009 roku, Nr 84 poz.712), jak również związana jest ze stale zmieniającymi się uwarunkowaniami zewnętrznymi i wewnętrznymi rozwoju województwa.

W toku aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego (SRWZ) wykonano następujące działania:

- 1) opracowano aktualną diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej województwa zachodniopomorskiego
- 2) określono 6 celów strategicznych, którym przyporządkowano 36 celów kierunkowych; poszczególnym celom kierunkowym odpowiadają działania opisujące sposoby realizacji SRWZ, ale nie stanowiące kolejnego piętra struktury jej realizacji
- 3) określono wskaźniki realizacji
- 4) opracowano system realizacji i ramy finansowe SRWZ
- 5) zapisy SRWZ skoordynowano z celami dokumentów strategicznych na szczeblu krajowym: Strategią Rozwoju Kraju, Narodową Strategią Spójności, projektem Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, oraz planem zagospodarowania przestrzennego województwa
- 6) przeprowadzono aktualizację oceny skutków oddziaływania SRWZ na środowisko.

Prace nad aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego zrealizowano w następujących etapach:

- 1) **Rozpoczęcie prac nad aktualizacją strategii** – uchwała nr 105/09 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego w sprawie podjęcia prac nad przygotowaniem zmian do Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 (29 stycznia 2009 roku), Zarządzenie nr 12/09 Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego w sprawie powołania Zespołu do spraw aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 (6 lutego 2009 roku). Przewodniczącym Zespołu został Marszałek Województwa Władysław Husejko.
- 2) **Sporządzenie diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej województwa** (od stycznia do czerwca 2009 roku)
 - a) przygotowanie diagnozy przez Zespół do spraw aktualizacji przy współudziale wydziałów merytorycznych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego oraz ekspertów zewnętrznych
 - b) badanie ankietowe zachodniopomorskich jednostek samorządu terytorialnego (od marca do maja 2009 roku)
 - c) spotkania warsztatowe dotyczące obszarów: gospodarka i przedsiębiorczość, planowanie przestrzenne i środowisko, społeczeństwo, przeprowadzone w dwóch seriach: 1, 3 i 5 kwietnia 2009 oraz 11, 15 i 18 maja 2009 roku

Podstawa, zakres i tryb aktualizacji Strategii

- 3) **Spotkania w ramach Kolegium Rozwoju Regionalnego¹** – przeprowadzone w dniach 23 lutego, 20, 24 i 27 kwietnia, 23 czerwca 2009 roku
- 4) **Przystąpienie do przeprowadzenia postępowania w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko** (3 czerwca 2009 roku), opracowanie Prognozy Oddziaływania na Środowisko SRWZ (lipiec 2009 roku)
- 5) **Przyjęcie przez Zarząd Województwa projektu Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego wraz z Prognozą Oddziaływania na Środowisko SRWZ i skierowanie dokumentów do konsultacji społecznych** (sierpień 2009 roku)
- 6) **Konsultacje społeczne SRWZ** z jednostkami samorządu terytorialnego, partnerami społecznymi i gospodarczymi oraz Komisją Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego (od sierpnia 2009 do lutego 2010 roku)
- 7) **Sporządzenie sprawozdania z przebiegu i wyników konsultacji** (luty 2010 roku)
- 8) **Przyjęcie przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego informacji nt diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej województwa do SRWZ** (16 lutego 2010)
- 9) **Przyjęcie przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego dokumentu Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego wraz z Prognozą Oddziaływania na Środowisko SRWZ** (czerwiec 2010 roku)
- 10) **Publikacja uchwały o przyjęciu SRWZ w wojewódzkim dzienniku urzędowym** (wrzesień 2010 roku)

¹ Kolegium Rozwoju Regionalnego to formuła cyklicznych konsultacji pomiędzy Marszałkiem Województwa Zachodniopomorskiego a przedstawicielami powiatów dotyczących najważniejszych zagadnień związanych z rozwojem regionu.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

Wstęp

2. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

Na podstawie dokonanej przez ekspertów oceny poszczególnych aspektów sytuacji społeczno-gospodarczej sporządzona została diagnoza stanu województwa oraz analiza SWOT. Stały się one podstawą do określenia celów wyznaczających ramy realizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego.

Diagnoza województwa zachodniopomorskiego dotyczy procesów i zjawisk, jakie zachodziły na jego obszarze do roku 2009. Tam, gdzie było to potrzebne i możliwe, diagnoza została uzupełniona o prognozę. Zmienność przestrzenna zjawisk prezentowana jest w oparciu o dane statystyczne gromadzone według podziału administracyjnego oraz według jednostek terytorialnych NUTS².

Analiza SWOT stanowi zawartość załącznika nr 1. Cele strategiczne i kierunkowe zbudowane na podstawie diagnozy są przedmiotem części wykonawczej Strategii.

Wstęp

Województwo zachodniopomorskie jest położone w północno-zachodniej części Polski. Jego lokalizacja na południowo-zachodnim wybrzeżu Morza Bałtyckiego stanowi kluczową determinantę potencjału i perspektyw rozwoju. Łączna długość granic województwa wynosi 873,9 km, w tym zachodnia granica państwowa z Niemcami 188,9 km, granica morska na północy 188,9 km, granica południowa z województwami wielkopolskim 197,4 km i lubuskim 216,9 km oraz granica wschodnia z województwem pomorskim – 190,9 km. Województwo zajmuje obszar 22 902 km² (5. co do wielkości w Polsce), co stanowi 7,3% powierzchni kraju.

Województwo zachodniopomorskie zostało utworzone w wyniku obowiązującej od 1 stycznia 1999 roku reformy administracyjnej kraju, z połączenia województw szczecińskiego i koszalińskiego, 11 gmin z województwa gorzowskiego, 5 gmin z województwa pilskiego oraz 3 gmin z województwa słupskiego.

Stolicą województwa jest Szczecin, główny ośrodek administracyjny, gospodarczy i kulturalny regionu, liczący 406,9 tys. mieszkańców. Pozostałe większe ośrodki miejskie to: Koszalin (107,1 tys. mieszkańców), Stargard Szczeciński (70,1 tys. mieszkańców), Kołobrzeg (44,9 tys. mieszkańców), Świnoujście (40,8 tys. mieszkańców) i Szczecinek (38,2 tys. mieszkańców).

² Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (opracowana na podstawie Nomenclature of Territorial Units for Statistics – NUTS) wykorzystywana jest w procesie gromadzenia informacji, prowadzenia badań statystycznych oraz udostępniania ich wyników w przekrojach przestrzennych. Dzieli Polskę na terytorialne, hierarchicznie powiązane jednostki na 5 poziomach: regiony, województwa i podregiony (na poziomie regionalnym), powiaty i gminy (na poziomie lokalnym). Obecny podział podregionów na poziomie NUTS 3 obowiązuje od 2008 roku. W województwie zachodniopomorskim wyróżnione zostały 4 podregiony: koszaliński (powiaty: sławieński, koszaliński, kołobrzegi, białogardzki, świniński, szczecinecki, drawski, wałecki, m. Koszalin), stargardzki (powiaty: gryficki, łobeski, stargardzki, choszczeński, pyrzycki, myśliborski), szczeciński (powiaty: kamieński, goleniowski, policki, gryfiński, m. Świnoujście) oraz m. Szczecin.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

1. Warunki naturalne

2.1. Warunki naturalne

Województwo charakteryzuje wyższy od średniej krajowej odsetek powierzchni zalesionej i jedno z najwyższych nasycenie wodami powierzchniowymi. Wyróżnia je także duża liczba i największa powierzchnia wyznaczonych obszarów specjalnej ochrony ptaków i ich siedlisk.

Na obszarze województwa panuje klimat umiarkowany, w pasie nadmorskim ciepły morski, natomiast w głębi lądu ciepły przejściowy. Jest on kształtowany przez bliskość morza, duże śródlądowe zasoby wodne oraz rozległe powierzchnie leśne. Urozmaiconą rzeźbę terenu ukształtowała działalność lodowca i jego wód roztopowych oraz wpływ wód Morza Bałtyckiego i wiatru. Dwie główne krainy geograficzno-fizyczne województwa to Pobrzeże Południowobałtyckie i Pojezierze Pomorskie. W regionie dominują gleby polodowcowe z przewagą bielicowych i brunatnych. W okolicach Pyrzyce i Stargardu Szczecińskiego występują czarnoziemy, a na dość dużych obszarach województwa – gleby torfowe. Region posiada złoża naturalnych surowców energetycznych (gazu ziemnego, ropy naftowej) oraz syderetowych rud żelaza, wapieni, margli, kredy jeziornej, iłów i glin ceramicznych, piasków kwarcowych, a także surowców leczniczych (torfy borowinowe, wody termalne i solanki).

Wody powierzchniowe zajmują około 5,2% obszaru województwa, odsetek ten jest większy jedynie w województwie warmińsko-mazurskim. Największy zbiornik regionu to Zalew Szczeciński, ponadto liczne jeziora tworzą pojezierza: Drawskie, Wałeckie, Ińskie, Myśliborskie i Choszczeńskie. W województwie występują 172 jeziora o powierzchni powyżej 50 ha. Największe z nich to Dąbie, Miedwie, Drawsko, Wielimie, Betyń, Ińsko i Woświn. Najważniejszymi rzekami województwa są: Odra z dopływami (Myślą, Płonią, Iną), Drawa, Gwda oraz rzeki Przymorza: Świniec, Rega, Parsęta (z Radwią) i Wieprza (z Grabową), które uchodzą bezpośrednio do Bałtyku. Ujście Odry do morza (poprzez deltę Zalewu Szczecińskiego zamkniętą cieśninami Dziwny, Świny i Piany) stanowi unikalny w świecie układ hydrologiczny. Zasoby wodne województwa tworzy także 11 Głównych Zbiorników Wód Podziemnych będących źródłem zaopatrzenia w wodę pitną. Ma ono jeden z wyższych w Polsce udział w ogóle krajowych zasobów eksploatacyjnych wód podziemnych wynoszący 8,9% wobec 12% w przypadku województwa mazowieckiego oraz 9,4% przypadających na województwo wielkopolskie.

Województwo cechuje się ogromnym bogactwem i różnorodnością przyrodniczą oraz dużym stopniem lesistości. Powierzchnie zalesione w 2008 roku stanowiły 36,7% ogółu powierzchni (przy średniej krajowej 29,6%), w 99,0% stanowiąc własność Skarbu Państwa. Przeważająca część terenów zalesionych znajduje się w części południowej i wschodniej. Zwarte kompleksy leśne tworzą puszcze o szczególnej wartości przyrodniczej i gospodarczej: Goleniowska, Bukowa, Piaskowa, Barlinecka, Wkrzańska i Wałecka (lasy wałecko-drawskie). Większe kompleksy stanowią także lasy koszalińsko-białogardzkie oraz człuchowsko-szczecineckie.

Przestrzenne rozmieszczenie obszarów o największej wartości przyrodniczej układa się pasmowo. Obszar przygraniczny obejmuje pasmo Doliny Odry. Wzdłuż wybrzeża przebiega pas nadmorski, równoleżnikowo przez centralną część województwa przebiega pas środkowy, a wzdłuż południowej granicy województwa – pas południowy.

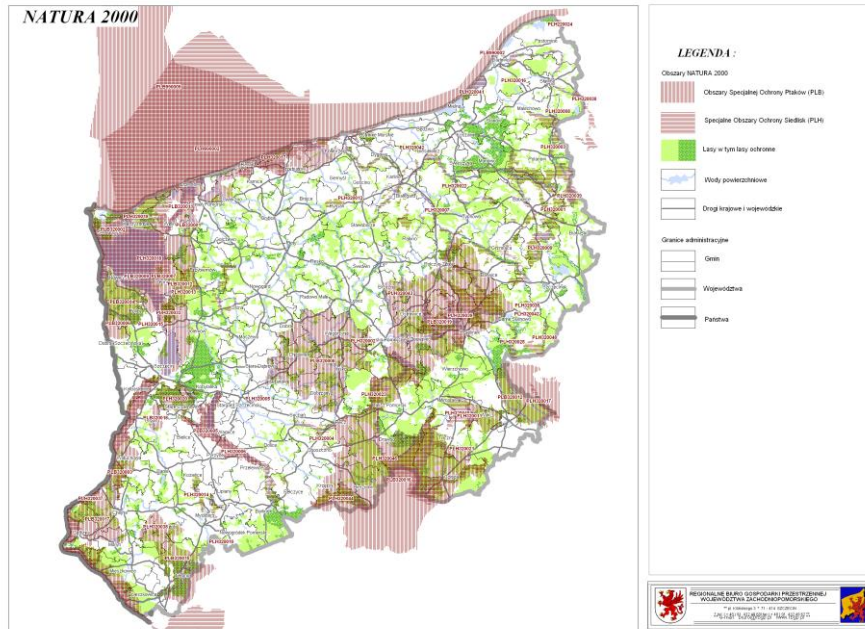
Dla zachowania unikatowego dziedzictwa przyrodniczego na obszarze województwa utworzono Woliński Park Narodowy, Drawieński Park Narodowy (wspólnie z województwem lubuskim), 7 parków krajobrazowych, 83 rezerваты przyrody i 20 obszarów chronionego krajobrazu. Łącznie 21,3% całkowitej powierzchni województwa objętych zostało tymi formami ochrony. Po akcesji Polski do Unii Europejskiej w granicach województwa ustanowiono strefy ochrony przyrody wchodzące w skład Europejskiej Sieci

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

1. Warunki naturalne

Ekologicznej Natura 2000. Obejmują one 19 obszarów specjalnej ochrony ptaków, które zajmują 28% powierzchni województwa oraz 41 obszarów specjalnej ochrony siedlisk, zajmujących 27% powierzchni.

Mapa 1. Obszary Natura 2000 na terenie województwa zachodniopomorskiego

źródło: Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego.

Wyzwania: Zapewnienie odpowiedniej skuteczności działań w dziedzinie zachowania różnorodności biologicznej wymaga współdziałania na poziomie samorządów lokalnych i wojewódzkich, a także na arenie międzynarodowej. Nadgraniczne położenie województwa determinuje udział w projektach i przedsięwzięciach transgranicznych służących zachowaniu równowagi biologicznej oraz wspólnemu rozwiązywaniu problemów ekologicznych zarówno we współpracy z Meklemburgią- Pomorzem Przednim i Brandenburgią jak i w regionie Morza Bałtyckiego. Wyzwaniem jest także zachowanie równowagi pomiędzy ochroną zasobów naturalnych regionu a ich wykorzystaniem do celów rozwojowych.

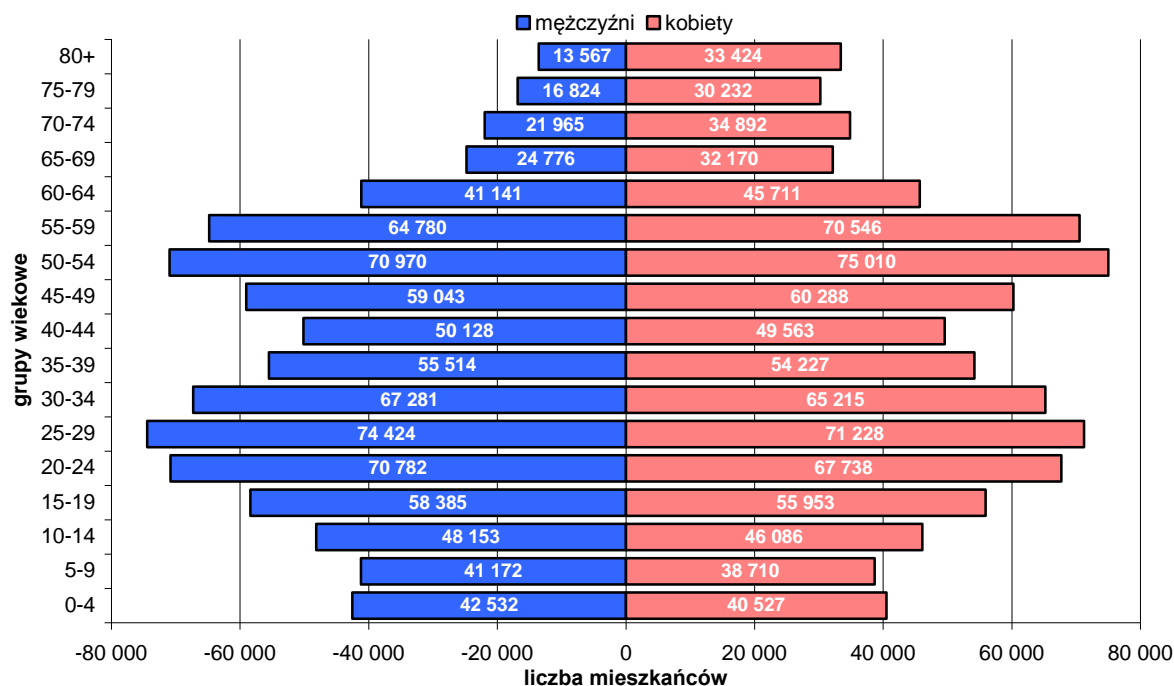
Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej 2. Demografia

2.2. Demografia

Województwo zachodniopomorskie skupia 4,44% populacji całego kraju i zajmuje 11. miejsce pod względem liczby mieszkańców, która w latach 2004-2008 zmniejszyła się w regionie z 1 694 865 do 1 692 957.

Województwo jest jednym z najslabiej zaludnionych obszarów Polski, z wartością wskaźnika na poziomie 74 osób/km² zajmuje 13. miejsce, przy średniej krajowej wynoszącej 122 osoby/km². W miastach na 1 km² przypada średnio 848 osób (w tym 1 354 osób/km² w Szczecinie, 1 286 osób/km² w Koszalinie, 207 osób/km² w Świnoujściu). Na terenach gmin miejskich gęstość zaludnienia wynosi 984 osoby/km², natomiast w najslabiej zaludnionych powiatach wynosi od 33 (powiat drawski) do 36 osób/km² (powiat łobeski). Najwięcej mieszkańców liczą powiaty: miasto Szczecin – 406 941 osób, stargardzki – 119 248 osób i miasto Koszalin – 107 146 osób. Najmniejszą liczbę ludności³ w 2008 roku miały powiaty: łobeski (38 162) i pyrzycki (40 002). Na 100 mężczyzn przypada 106 kobiet. Najwyższym współczynnikiem feminizacji charakteryzują się Szczecin i Koszalin (111) oraz powiat kołobrzeski (108), najniższy cechuje powiaty: koszaliński, choszczeński i pyrzycki (101). Utrzymuje się spadek odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym na korzyść grupy ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym.

Wykres 1. Struktura płci i wieku ludności województwa w 2008 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Saldo migracji wewnętrznej i zagranicznej na pobyt stały na 1 000 mieszkańców w województwie wynosiło -0,8, wskaźnik ten dla miast był równy -2,1 a dla wsi 1,9. Liczba osób niepełnosprawnych wynosi 196 411, tj. 11,6 % ogółu ludności.

Poziom urbanizacji województwa wynoszący 68,8% w 2008 roku był wyższy od wskaźnika dla Polski równego 61,1%. Dwa duże miasta Szczecin i Koszalin skupiają 30% mieszkańców województwa i 44% ludności miejskiej. Aż 52 miasta (82%) liczą mniej niż

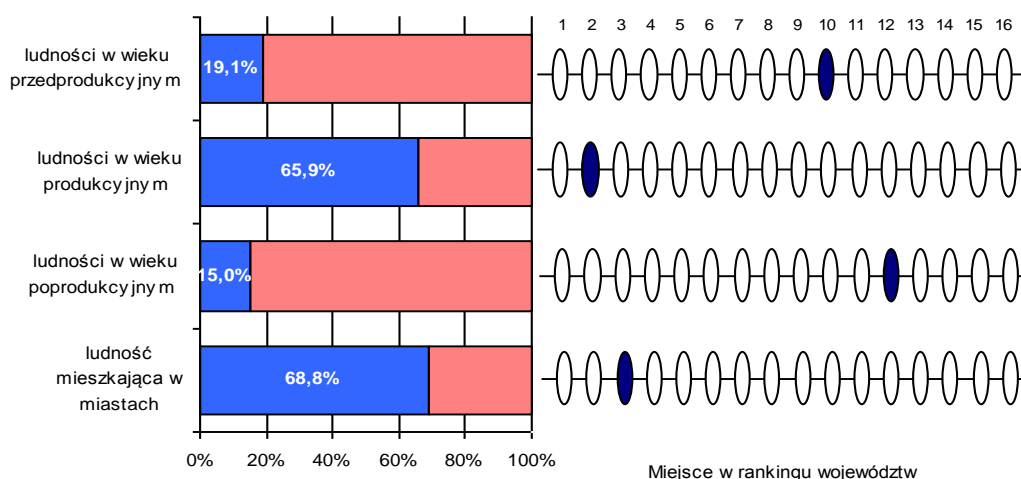
³ Według faktycznego stanu zamieszkania na dzień 31 XII.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

2. Demografia

20 000 mieszkańców, z czego 31 nie przekracza 5 000 mieszkańców. W 11 największych miastach mieszka połowa populacji województwa, natomiast w małych miastach – 19% mieszkańców i 28% ludności miejskiej. W latach 1998-2008 wzrost liczby ludności nastąpił niemal wyłącznie w gminach położonych w aglomeracjach szczecińskiej i koszalińskiej oraz w gminach wokół miasta Kołobrzeg. Spadek liczby ludności nastąpił głównie w obszarach znajdujących się poza aglomeracjami, w środkowej i południowej części województwa, gdzie brak jest silnych ośrodków miejskich (powiat drawski, choszczeński, myśliborski, pyrzycki, świdwiński, szczecinecki i wałecki). W przypadku gmin Złocieniec, Drawno, Tuczno i Krzęcin ujemne saldo migracji łączy się z ujemnym przyrostem naturalnym.

Wykres 2. Zestawienie procentowych udziałów wybranych parametrów demograficznych województwa w ogóle ludności, w tym na tle innych województw w 2008 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Województwo utrzymuje dodatni przyrost naturalny. W 2008 roku wzrósł on do poziomu 1,1 i przewyższał wartość dla kraju wynoszącą 0,9, co stawia województwo na 9. miejscu. Przewidywana dalsza długość życia dla noworodka wynosiła dla kobiet 79,6 lat (11. miejsce w kraju) oraz 70,6 lat dla mężczyzn (11. miejsce w kraju). Pod względem przewidywanego dalszego trwania życia dla osób w wieku 60 lat region zajmuje 11. miejsce w przypadku kobiet i 12. miejsce w przypadku mężczyzn. Czynnikiem niepokojącym jest mała liczba osób w wieku przedprodukcyjnym. Roczники przechodzące w wiek produkcyjny są mniej liczne od osiagających wiek emerytalny.

Prognoza liczby ludności⁴ dla województwa w kolejnych latach wskazuje na systematyczny spadek od roku 2010 (1 691,5 tys. osób) przez 1 686,9 w 2015 roku do 1 676 tys. osób w roku 2020. Współczynnik feminizacji społeczeństwa w 2015 roku nieznacznie wzrośnie do poziomu 106,3. Odsetek ludności zamieszkującej miasta w nadchodzących latach spadnie do wartości 67,9% w roku 2015. Udział grupy produkcyjnej (15-64 lat) w ogóle społeczeństwa regionu wzrośnie osiagając w roku 2015 wartość 70,0%. Prognozowany jest spadek przyrostu naturalnego na 1 000. mieszkańców, w roku 2015 wyniesie on (-0,3).

Procesy demograficzne nie poddają się wprost działaniom administracyjnym, zwłaszcza że instrumenty takiej polityki znajdują się niemal wyłącznie w gestii państwa. W ostatnich latach, w odpowiedzi na zwiększający się odsetek osób w wieku

⁴ Na podstawie publikacji GUS „Prognoza ludności na lata 2008-2035”; Warszawa 2009

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

2. Demografia

przedprodukcyjnym, samorządy w województwie inwestowały środki przede wszystkim w infrastrukturę edukacyjną i sportową służącą dzieciom i młodzieży.

Wyzwania: Obecna, korzystna na tle kraju, struktura demograficzna w następnych 10 latach ulegnie zdecydowanemu pogorszeniu. Przybędzie, proporcjonalnie więcej niż w innych regionach, osób w wieku poprodukcyjnym i wzrośnie wskaźnik obciążenia demograficznego. Spowoduje to zwiększenie kosztów usług publicznych dla osób w wieku poprodukcyjnym, w tym finansowanych przez samorządy, oraz pogorszenie pozycji konkurencyjnej regionu. Dla przeciwdziałania niekorzystnym skutkom tego zjawiska niezbędna będzie aktywizacja społeczna osób starszych i wydłużenie wieku aktywności zawodowej, a także rozwój infrastruktury społecznej dostosowanej do potrzeb osób starszych. Niezbędna będzie też aktywizacja zawodowa kobiet oraz osób niepełnosprawnych. Przywrócenie do aktywności społecznej i na rynek pracy grup dotąd raczej z niego wyłączonych nie uda się bez wsparcia funkcjonowania rodziny i zwiększenia zaangażowania mężczyzn w procesie opieki nad osobami zależnymi, zarówno dziećmi, jak i osobami starszymi. Strukturę osadnictwa w województwie determinuje gorszy dostęp do usług dla ludności ze środkowej i południowej części województwa. Powoduje to niższą jakość życia, wyrażoną m.in. w gorszych warunkach mieszkaniowych, wyższej stopie bezrobocia, niższym poziomie edukacji i ujemnym przyroście naturalnym. Dla zrównoważonego rozwoju regionu niezbędne jest wsparcie rozwoju tych obszarów, szczególnie przez ich lepsze skomunikowanie z większymi ośrodkami miejskimi i rozwój usług publicznych (mieszkalnictwo, zdrowie, edukacja). Wzrastająca mobilność osób aktywnych zawodowo może spowodować postępujący rozpad więzi rodzinnych i wzrost izolacji osób starszych. Proces ten można już zaobserwować na terenach wiejskich, o silnym ujemnym saldzie migracji.

2.3. Kapitał społeczny

Województwo cechuje zauważalnie niska w skali kraju aktywność społeczna i publiczna przy jednoczesnym wysokim poziomie dystrybucji świadczeń społecznych. Frekwencja wyborcza rzadko przekracza 50%. W wyborach parlamentarnych w 2005 roku wyniosła ona 37,23% (w kraju 40,57%), dwa lata później 51,86% (w kraju 53,88%). W wyborach samorządowych do sejmiku województwa w 2006 roku frekwencja równa była 45,57%.

W regionie działa ok. 6 900 organizacji pozarządowych⁵. Najbardziej rozbudowane są struktury Ochotniczych Straży Pożarnych skupiające 18 466 członków. Ponadto na potencjał trzeciego sektora w regionie składają się struktury organizacji społecznych (komitetów rodzicielskich, kół łowieckich oraz komitetów społecznych), związków zawodowych, organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego oraz grup związków pracodawców i partii politycznych. Na 10 000 mieszkańców województwa przypada 18 aktywnych organizacji pozarządowych, podobna liczba podmiotów działa w innych regionach.

Obszar województwa zachodniopomorskiego niemal w całości pokrywa się z zasięgiem archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej i diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Na ich terenie funkcjonuje łącznie 488 parafii, w których pracuje 1 243 kapłanów. Osoby wyznania rzymsko-katolickiego stanowią 94% populacji archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej oraz 92,3% archidiecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. W regionie działa także m.in. 14 parafii prawosławnych, 14 zborów zielonoświątkowych, 12 parafii greckokatolickich, 1 parafia i trzy foliały kościoła ewangelicko-augsburskiego.

Jednym z przejawów kapitału społecznego jest aktywność w zakresie kultury fizycznej i sportu. Region posiada duże tradycje i osiągnięcia m.in. w żeglarstwie, wioślarstwie, pływaniu, kolarstwie torowym. Kluby i zawodnicy z terenu województwa z wielu dyscyplin uczestniczą w rozgrywkach na najwyższych szczeblach rywalizacji. Na terenie całego województwa w 603 klubach i 1 203 sekcjach we wszystkich kategoriach wiekowych ćwiczy 43 512 osób. Zdecydowanie najwięcej zawodników uprawia piłkę nożną (17 452), a także lekkoatletykę (3 927) i siatkówkę (3 887)⁶. Sportową markę regionu tworzą także cykliczne imprezy o randze międzynarodowej, w tym turniej tenisowy i mityng lekkoatletyczny w Szczecinie. Następuje rozbudowa boisk, hal sportowych, pływalni i innych obiektów sportowych, w ostatnich latach w ramach programu "Moje Boisko-Orlik 2012".

Przy stosunkowo niewielkiej liczbie mieszkańców (11. pozycja w kraju) województwo zachodniopomorskie wyróżnia duża liczba beneficjentów pomocy społecznej (6. pozycja). Wskaźnik ilości osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców obniżył się wprawdzie od 2004 roku, kiedy wynosił 832,2, do wartości 656,9 w roku 2008, ale nadal jest wyższy od średniej krajowej wynoszącej 551,3 osób w 2008 roku. Pomoc społeczna jest świadczona przez 19 powiatowych centrów i 2 miejskie ośrodki pomocy rodzinie oraz 112 ośrodków pomocy społecznej. Na zakres potrzeb w tej dziedzinie duży wpływ mają uwarunkowania demograficzne, społeczne i kulturowe, stan zdrowia ludności oraz stopień rozwoju gospodarczego. Najczęstszymi powodami korzystania ze wsparcia są: bezrobocie, ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Przyczyny te najczęściej występują łącznie w jednej rodzinie. W 2008 roku z pomocy społecznej skorzystało ponad 75 tys. rodzin (w tym 32 tys. na wsi), a liczba osób w tych rodzinach wyniosła 210 tys., co stanowiło 12,4% ogółu mieszkańców województwa. Ponad trzydziestoprocentowy udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ogóle mieszkańców

⁵ Według danych Stowarzyszenia Klon/Jawor.

⁶ Dane GUS za rok 2006.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

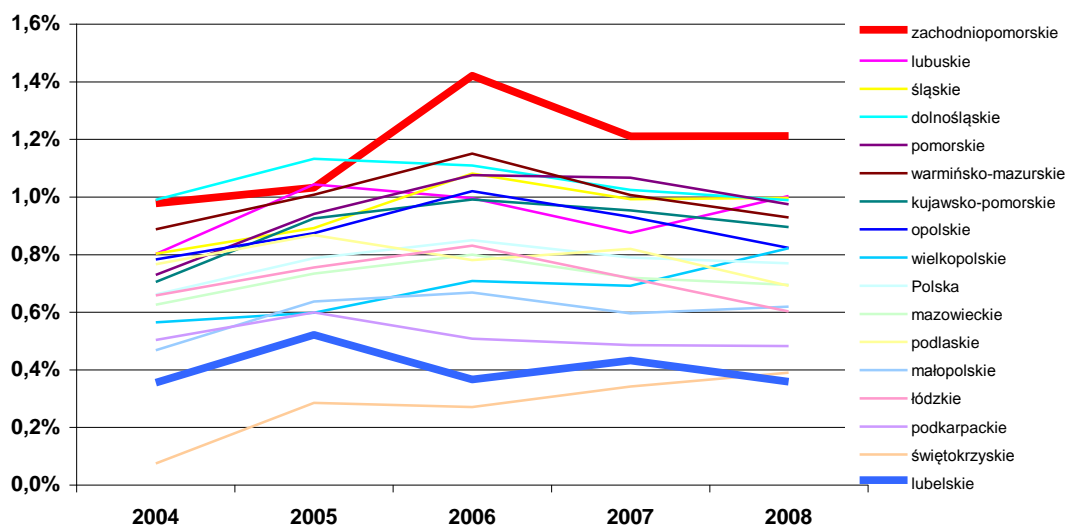
3. Kapitał społeczny

notuje się w powiatach drawskim, szczecineckim i świdwińskim, natomiast najniższy w Szczecinie, powiecie polickim i Świnoujściu. Szacuje się, że liczba osób korzystających z pomocy społecznej ulegnie zmniejszeniu, przybędzie jednak osób otrzymujących pomoc z powodu bezrobocia. Szczególnie trudna sytuacja materialna dotknie rodziny wielodzietne. Ze względu na kryzys gospodarczy, a w konsekwencji rosnącą stopę bezrobocia oraz powrót mieszkańców województwa z emigracji zarobkowej do kraju, należy spodziewać się większej liczby osób wymagających wsparcia.

Poziom bezpieczeństwa publicznego w regionie jest dość zróżnicowany. Wyraźnej poprawie ulega wykrywalność sprawców popełnionych przestępstw, choć wciąż jest jedną z najniższych w kraju. Wskaźnik wykrywalności wzrósł z wartości 50,4% w roku 2004 do 66,3% w 2008r i 68,6% w 2009r. Najwięcej stwierdzonych przestępstw związanych było z kradzieżami, zarazem jednak ich wykrywalność jest najniższa, zwłaszcza kradzieży samochodów. Odnotowuje się coraz więcej wykroczeń z udziałem nietrzeźwych kierowców, w tym także nieletnich. Wskaźniki obrazujące zagrożenie przestępczością wahają się od wartości 404,8 stwierdzonych przestępstw na 10 000 mieszkańców w Szczecinie i 399,3 w powiecie drawskim do 244,9 w powiecie gryfińskim i 244,8 w powiecie szczecineckim. Wykrywalność sprawców najwyższa jest w powiecie drawskim, najniższą odnotowuje się w Szczecinie, co jest związane ze specyfiką dużego miasta i niedoborami kadrowymi policji.

O niskim poziomie kapitału społecznego w województwie zachodniopomorskim świadczy najwyższy w kraju udział osób rozwodzących się.

Wykres 3. Odsetek osób rozwodzących się wśród ludności aktywnej zawodowo w kraju w latach 2004-2008

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

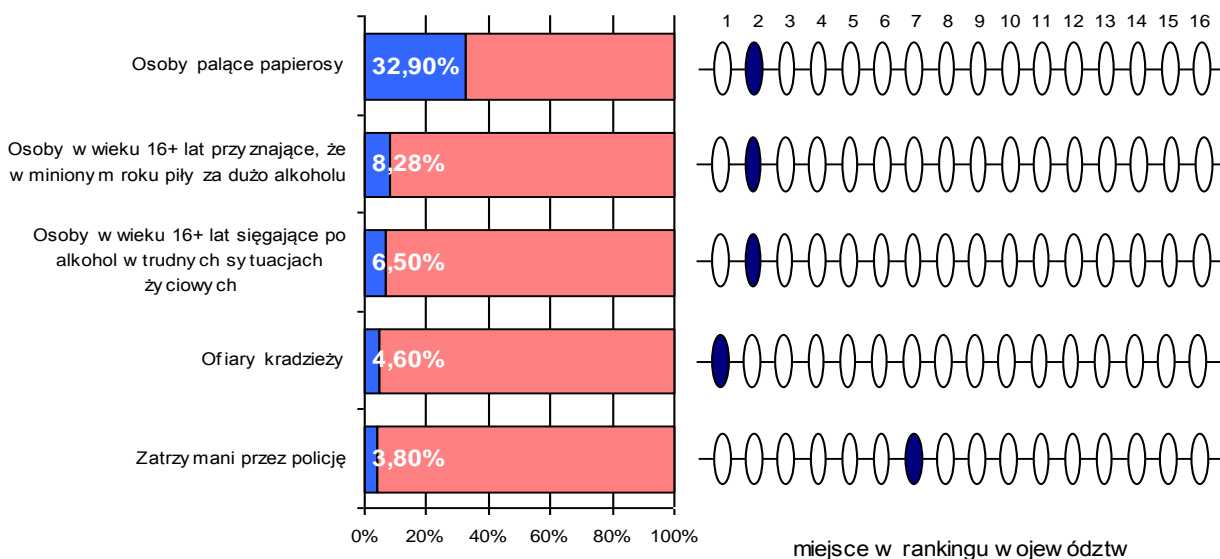
Niekorzystne są także inne wskaźniki dotyczące kondycji społecznej województwa. Według badań przeprowadzanych cyklicznie w ramach „Diagnozy społecznej”⁷ zajmuje ono czołowe pozycje w większości zestawień dotyczących zachowań autodestrukcyjnych, w tym palenia papierosów, spożycia alkoholu, zażywania narkotyków, a także doświadczania zjawiska przestępczości.

⁷ Czapiński J., Panek T. (red). Diagnoza społeczna 2009, Warszawa 2009

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

3. Kapitał społeczny

Wykres 4. Zestawienie wybranych parametrów związanych z zachowaniami autodestrukcyjnymi w województwie zachodniopomorskim na tle innych województw w 2009 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie raportu „Diagnoza Społeczna 2009. Warunki i jakość życia Polaków” przygotowanego przez Radę Monitoringu Społecznego.

Polityka społeczna prowadzona w województwie ma na celu pomoc tym mieszkańcom, którzy ze względu na trudną sytuację życiową nie są w stanie samodzielnie zaspokoić podstawowych potrzeb bytowych, a przez to nie mogą uczestniczyć, lub mają ograniczony udział w życiu rodzinnym, zawodowym i społecznym. Obszary problemowe wymagające interwencji i zastosowania instrumentów polityki społecznej to: długotrwałe bezrobocie, kryzys rodziny, uzależnienia, ograniczony dostęp osób niepełnosprawnych do życia zawodowego i społecznego, a także starzenie się społeczeństwa. Odpowiedzią na te problemy są programy celowe ukierunkowane m.in. na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, aktywizację osób starszych, wczesną diagnozę i rehabilitację niepełnosprawnych, realizowane w głównej mierze przez organizacje pozarządowe. Powiatowe centra pomocy rodzinie oraz ośrodki pomocy społecznej realizują aktywne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, do których należą: kontrakt socjalny, prace społecznie użyteczne i programy wychodzenia z bezdomności. Instytucje organizują także kluby i centra integracji społecznej, działają na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, np. spółdzielni socjalnych. Inne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu to głównie działania w ramach Klubów Pracy, wolontariatu oraz programy usamodzielnienia wychowanków domów dziecka.

Podjęmowane są działania ograniczające negatywne skutki społeczne nadmiernego używania substancji psychoaktywnych. Wspierany jest rozwój i większa dostępność do usług terapeutycznych dla osób uzależnionych i współuzależnionych m.in. poprzez dotowanie i usprawnianie pracy stacjonarnych placówek leczenia odwykowego, podnoszenie jakości prowadzonej terapii i kwalifikacji zawodowych kadry. Administracja samorządowa i państwowa oraz przedstawiciele różnych środowisk zawodowych i lokalnych współpracują w obszarach rozwiązywania problemów uzależnień, przeciwdziałania przemocy, a także wdrażania programów profilaktycznych, promujących zdrowy, trzeźwy styl życia i postawy alternatywne wobec uzależnień.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

3. Kapitał społeczny

Wyzwania: Programy prowadzone w ramach polityki społecznej wymagają uzupełnienia o projekty inwestycyjne. Powinny one zakładać rozwój infrastruktury społecznej, np. modernizację placówek opiekuńczo-wychowawczych tj. domów dziecka, świetlic socjoterapeutycznych i środowiskowych, zwłaszcza na terenach wiejskich; zakładów aktywności zawodowej dla osób niepełnosprawnych oraz form wsparcia związanych z sektorem ekonomii społecznej, takich jak: centra i kluby integracji społecznej, spółdzielnie socjalne, itp.

Obszary wymagające efektywnej interwencji to: zatrudnienie, aktywizacja i integracja społeczna, a także rozwój różnego rodzaju środowiskowych form wsparcia, szczególnie na wsi. Równie istotne jest wzmocnienie kadr pomocy społecznej poprzez podnoszenie kwalifikacji i specjalistyczne doradztwo. Rozwiązaniu problemów służyć będą kontrakty socjalne, w tym indywidualne programy aktywnej integracji, programy aktywności lokalnej, szereg działań nastawionych na aktywizację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym m.in. tworzenie i działalność zakładów aktywności zawodowej, promocja wolontariatu i pozaszkolnych form integracji społecznej młodzieży, w szczególności świetlic środowiskowych z programem socjoterapeutycznym, poradnictwo psychologiczne, psychospołeczne i zawodowe oraz nowe metody wsparcia indywidualnego i środowiskowego.

Należy w dalszym ciągu działać na rzecz zwiększania aktywności publicznej i społecznej mieszkańców województwa, w szczególności poprzez udział w wyborach. Przedsięwzięcia nakierowane na kształtowanie postaw obywatelskich i rozwój relacji międzyludzkich powinny także służyć zmniejszaniu przestępczości i zwiększaniu bezpieczeństwa mieszkańców regionu.

Na terenach wiejskich dużą szansę stanowi efektywna współpraca partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych w ramach lokalnych grup działania.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

4. Samorząd

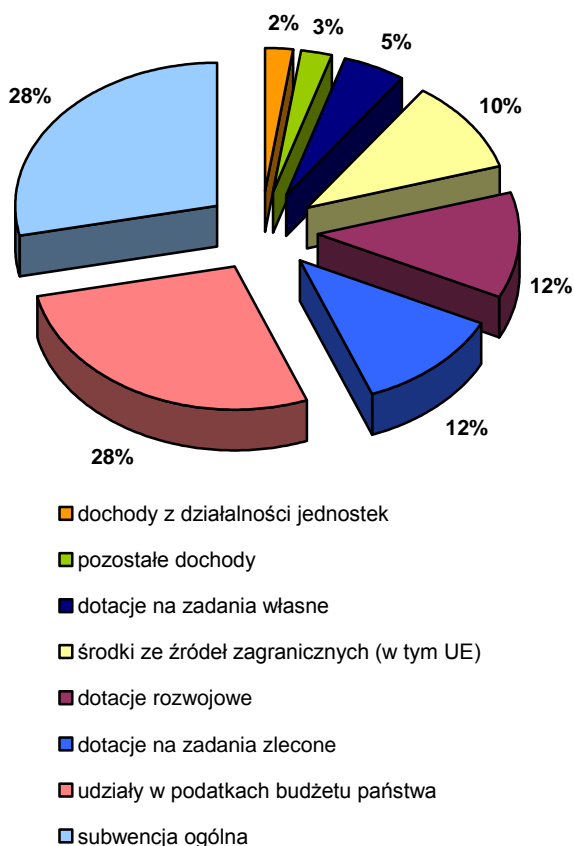
2.4. Samorząd

Samorząd województwa wykonuje zadania publiczne o charakterze wojewódzkim, w tym m.in. z obszaru edukacji publicznej, ochrony zdrowia, kultury, pomocy społecznej, modernizacji terenów wiejskich, ochrony środowiska, gospodarki wodnej oraz dróg publicznych. Jednym z ważniejszych zadań województwa samorządowego jest udział w procedurze podziału środków unijnych, głównie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich i Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

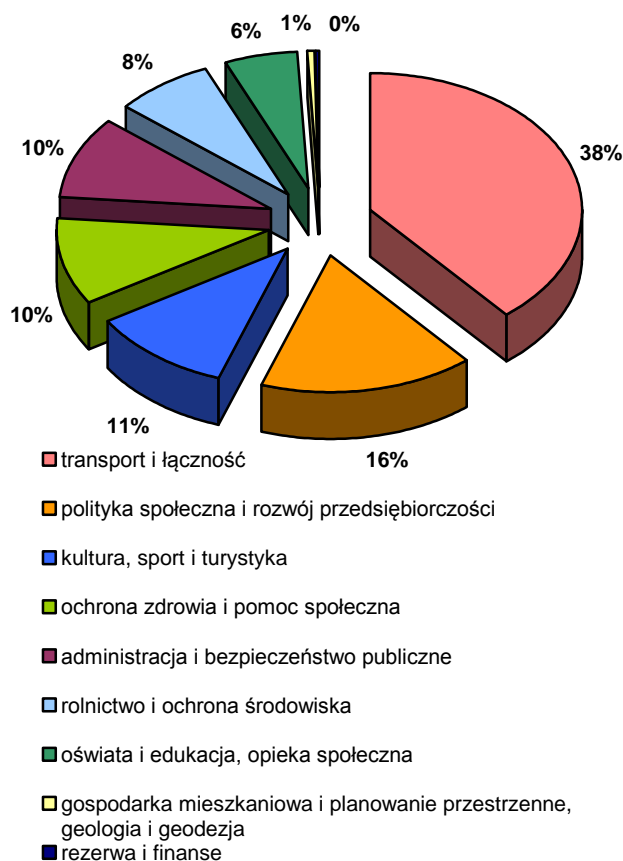
Samorząd terytorialny województwa zachodniopomorskiego tworzy 21 powiatów (w tym 3 grodzkie – Szczecin, Koszalin i Świnoujście – oraz 18 ziemskich) i 114 gmin (w tym 12 gmin miejskich, 50 gmin miejsko-wiejskich, 52 gminy wiejskie). W skład sejmiku województwa, który jest organem stanowiącym i kontrolnym samorządu województwa, wchodzi obecnie 30 radnych wybieranych w wyborach bezpośrednich.

Polityka regionalna jest realizowana w oparciu o budżet województwa. Całkowita kwota dochodów budżetu województwa w roku 2008 wynosiła 541 060 937 zł, zaś wydatki z budżetu województwa – 536 042 557 zł.

Wykres 5. Budżet województwa - struktura dochodów wykonanych w 2008 roku

Wykres 6. Budżet województwa - struktura wydatków wykonanych w 2008 roku według dziedzin działalności

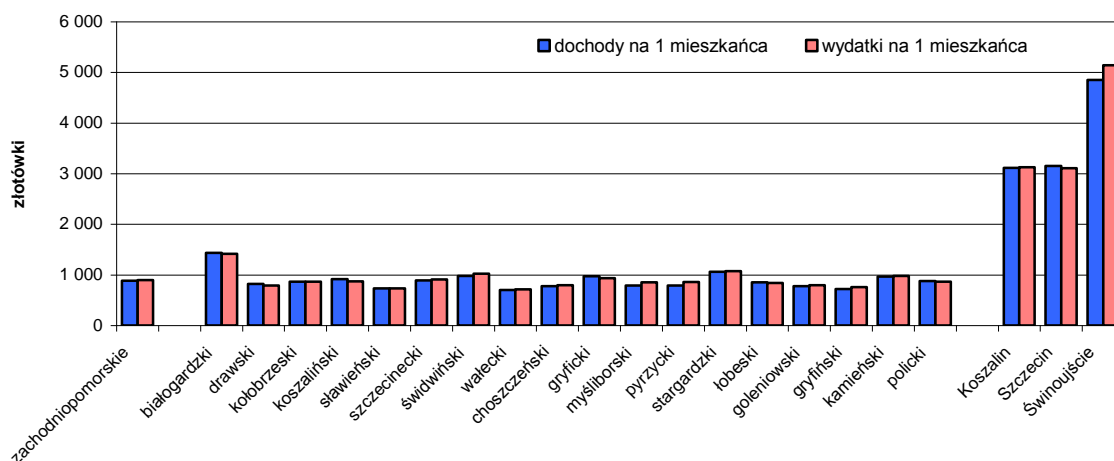
źródło: dane Wydziału Finansów i Budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

4. Samorząd

Wśród powiatów grodzkich, których budżet obejmuje także zadania gminne, wyraźna jest dysproporcja między Świnoujściem, gdzie dochody i wydatki oscylowały wokół kwoty 5 tys. zł przypadającej na 1 mieszkańca, a powiatami Koszalin i Szczecin (ok. 3 tys. zł na 1 mieszkańca). Wśród powiatów ziemskich jedynie białogardzki, świdwiński i stargardzki zarówno w dochodach jak i wydatkach osiągnęły w roku 2008 poziom około 1 tys. zł na 1 mieszkańca.

Wykres 7. Dochody i wydatki na 1 mieszkańca w budżetach powiatów w 2008 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Przeciętne dochody wykonane *per capita* gmin województwa zachodniopomorskiego (bez miast na prawach powiatu) w 2008 roku kształtowały się na poziomie 2 724,6 zł. W połowie gmin wykonane dochody oscylowały wokół kwoty 2,5 tys. zł, w zaledwie pojedynczych gminach dochodziły do kwoty 5 tys. zł.

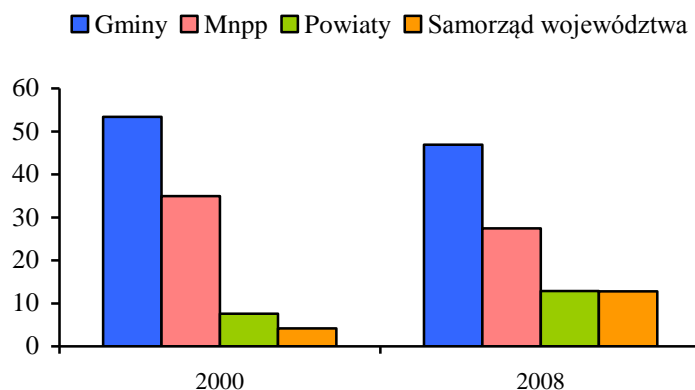
Poziom dochodu budżetu województwa na 1 mieszkańca w 2008 roku wynosił 319,60 zł, natomiast wydatki w tym samym zakresie wynosiły 316,63 zł. Średnia krajowa wartość odsetka dochodów podatkowych województw z tytułu podatków od osób fizycznych i prawnych w ogóle dochodów na przestrzeni lat 2004-2008 spadła z wartości bliskiej 95% do 76,3%. W województwie spadek w analogicznym okresie był jeszcze wyższy i wyniósł 30,3 punktu procentowego.

Ciężar wydatków inwestycyjnych spoczywa na gminach. Zarazem zauważalny jest wzrost udziału województwa i powiatów w poziomie tych wydatków.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

4. Samorząd

Wykres 8. Proporcje wydatków inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego województwa zachodniopomorskiego w latach 2000 i 2008 (w %)

źródło: „Ekspertyza na temat wpływu światowego kryzysu ekonomicznego na sytuację społeczno-gospodarczą województwa zachodniopomorskiego i jego konsekwencji dla zadań samorządu województwa”. Uniwersytet Szczeciński. Szczecin, kwiecień 2009.

W 2008 roku miał miejsce nieznaczny spadek dynamiki wzrostu wykonanych dochodów ogółem jednostek samorządu terytorialnego w województwie (za wyjątkiem powiatów). Przyjmując założenie o pewnym podobieństwie kształtowania się dochodów uzyskiwanych przez jednostki samorządu terytorialnego w okresach wolniejszego wzrostu gospodarczego oraz analizując kształtowanie się dochodów wykonanych w poprzednim okresie spowolnienia gospodarczego w latach 2001-2003 można założyć, że silny spadek tych dochodów może być zanotowany w latach 2010 i 2011.

W administracji samorządu terytorialnego w województwie zatrudnionych było w 2008 roku niemal 12 tys. osób, co stanowiło 5,4% zasobów administracji samorządowej w całym kraju i plasowało region na 10. miejscu.

2.5. Ochrona zdrowia

System ochrony zdrowia województwa zachodniopomorskiego tworzy zróżnicowana i złożona struktura publicznych i niepublicznych podmiotów dostarczających świadczenia zdrowotne w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, lecznictwa stacjonarnego i ratownictwa medycznego. Na terenie województwa na koniec 2008 roku działało 37 szpitali ogólnych i 17 zakładów opieki długoterminowej. Samorząd województwa jest właścicielem 15 zakładów opieki zdrowotnej, w tym 1 stacji pogotowia ratunkowego, 3 przychodnie specjalistyczne oraz 11 jednostek opieki stacjonarnej: 8 szpitali wysokospecjalistycznych, 1 szpital uzdrowiskowy, 1 ośrodek terapii uzależnień i 1 zakład opiekuńczo-leczniczy. Liczba lekarzy, stomatologów, pielęgniarek i położnych w latach 2004-2008 zmniejszyła się. Wskaźnik zatrudnienia na 10 000 mieszkańców obniżył się dla lekarzy z 25,4 do 20,6 i równa się średniej krajowej, dla lekarzy stomatologów z 5,4 do 4,2 i przewyższa średnią krajową (3,4), dla pielęgniarek z 44,5 do 42,4 i jest niższy od średniej krajowej (47,9) oraz dla położnych z 5,0 do 5,1 i również jest niższy od średniej krajowej (5,6). Podstawowa opieka zdrowotna na terenie województwa zachodniopomorskiego w 2008 roku była świadczona przez 947 lekarzy (średnio 5,6 na 10 000 mieszkańców) oraz 1 406 pielęgniarek i położnych (średnio 8,3 na 10 000 mieszkańców, przy wartości 8,0 w kraju). Najwyższy wskaźnik lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej odnotowano w powiecie białogardzkim (8,1), mieście Świnoujściu (6,6) oraz w mieście Szczecinie i powiecie gryfińskim (6,5), najniższy w powiecie koszalińskim (2,9) i wałeckim (3,1). Ambulatoryjna opieka specjalistyczna w województwie zachodniopomorskim funkcjonuje głównie w oparciu o bazę diagnostyczno-terapeutyczną szpitali i przychodni specjalistycznych. Coraz większy udział w zabezpieczeniu ambulatoryjnego lecznictwa specjalistycznego mają indywidualne praktyki lekarskie. Ogółem na terenie województwa funkcjonuje 1 213 publicznych i niepublicznych poradni specjalistycznych.

Bardzo wyraźne jest zróżnicowanie wskaźnika ilości łóżek w szpitalach ogólnych na 10 000 mieszkańców. W najkorzystniejszej sytuacji w 2008 roku były Szczecin (81,5 łóżka) i Koszalin (43,4) oraz powiaty gryficki (74,2) i choszczeński (67,1), w najtrudniejszej powiaty gryfiński (10,3), łobeski i kamieński (16,0). Wartość wskaźnika łóżek w szpitalach ogólnych na 10 000 mieszkańców wynosząca 44,2 w roku 2008 dała regionowi 7. pozycję w kraju.

Ratownictwo medyczne w województwie funkcjonuje w oparciu o 7 stacji pogotowia ratunkowego o znacznie zróżnicowanych zasobach i obszarze działania. Największa z nich, Wojewódzka Stacja Pogotowia Ratunkowego w Szczecinie, obejmuje swoim zasięgiem 15 powiatów. Wszystkie stacje dysponują łącznie 80 zespołami ratownictwa medycznego, w tym 38 specjalistycznymi i 42 podstawowymi. Na jeden zespół ratownictwa medycznego przypada przeciętnie ponad 21 tys. mieszkańców, przy czym w powiecie polickim wskaźnik wynosi ponad 33 tys. mieszkańców, a w powiecie kamieńskim niecałe 12 tys.

Województwo zachodniopomorskie należy do regionów o najwyższej liczbie sanatoriów i szpitali uzdrowiskowych, które zlokalizowane są głównie w strefie nadmorskiej (52 zakłady z 9 422 łózkami). Największą liczbę kuracjuszy z Polski i z zagranicy przyjmują placówki w Kołobrzegu, będącym największym krajowym uzdrowiskiem, w Świnoujściu, Kamieniu Pomorskim i Połczynie Zdroju. Przyjmując 22,45% wszystkich pacjentów szpitali uzdrowiskowych w skali kraju region zajmuje 1. pozycję.

W 2004 roku wskaźnik umieralności niemowląt na 1 000 urodzeń w województwie wynosił 7,8 (6,8 w kraju) co plasowało je na 5 miejscu w Polsce. Do roku 2008 w regionie nastąpiła wyraźna poprawa. Wskaźnik ten w zachodniopomorskim wyniósł 5,1 (5,6 w kraju) co usytuowało województwo na 12 miejscu. Odsetek urodzeń noworodków z niską masą urodzeniową w zachodniopomorskim przewyższa wskaźnik krajowy (6,1) i wynosi 7,0. Stopniowo wydłuża się długość życia mieszkańców regionu i wynosi 70,6 lat dla mężczyzn i

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

5. Ochrona zdrowia

79,6 lat dla kobiet. Główną przyczyną zgonów są nowotwory oraz choroby układu krążenia i układu oddechowego. Od 2004 roku coraz więcej osób leczonych było w stacjonarnych placówkach opieki zdrowotnej, w zakładach opiekuńczo-leczniczych oraz pielęgnacyjno-opiekuńczych. Zwiększa się także liczba pacjentów hospicjów i podopiecznych placówek stacjonarnej pomocy społecznej. Wydłuża się kolejka oczekujących na umieszczenie w domu pomocy społecznej, ze 102 osób w roku 2005 do 274 w 2008 roku.

W regionie realizowane są działania dostosowawcze do obowiązujących przepisów prawnych, zwłaszcza w kierunku modernizacji bazy lokalowej i sprzętowej placówek ochrony zdrowia. Potrzeby finansowe zakładów w tym zakresie są bardzo duże. Samorząd województwa od wielu lat dofinansowuje najważniejsze przedsięwzięcia, które nie mogą być zrealizowane samodzielnie przez zakłady opieki zdrowotnej, a mają zasadniczy wpływ na podniesienie jakości świadczonych usług medycznych. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013 zakwalifikowane jest 5 inwestycji w ochronie zdrowia o znaczeniu ponadregionalnym. Na programy profilaktyki zdrowotnej od 2004 roku samorząd województwa przeznaczył łącznie 888,1 tys. złotych, w większości na profilaktykę chorób nowotworowych i układu krążenia, a także HIV i AIDS.

Wyzwania: W najbliższej przyszłości system ochrony zdrowia kształtować będą następujące czynniki: postępująca tendencja starzenia się społeczeństwa i wskaźniki demograficzne, wzrost zachorowalności i umieralności z powodu chorób wieku podeszłego, prognozowany niedobór kadr medycznych, systematycznie zachodzące zmiany liczby i struktury łóżek, niedostateczna liczba miejsc opieki długoterminowej i psychiatrycznej, poziom finansowania świadczeń zdrowotnych, przekształcenia i komercjalizacja placówek.

Najważniejszym wyzwaniem jest poprawa stanu zdrowia społeczeństwa, wyrażana przez wskaźniki dalszego trwania życia i zmniejszenie dystansu dzielącego Polskę i rozwinięte kraje Unii Europejskiej w dziedzinie opieki zdrowotnej. Szczególnej uwagi wymaga opieka długoterminowa i paliatywna. Zwiększająca się populacja osób starszych i zapadających na przewlekłe choroby wymagać będzie szerszego dostępu do specjalistycznych świadczeń i usług. Konieczne jest zmniejszenie zachorowalności i umieralności spowodowanej nowotworami złośliwymi, chorobami układu krążenia, urazami i wypadkami oraz umieralności niemowląt. Opieka zdrowotna powinna być dostosowana do dynamiki długookresowych trendów demograficznych i epidemiologicznych. Finansowanie świadczeń zdrowotnych i alokacja środków powinny być oparte na zasadach optymalnej jakości. Niezbędny jest rozwój kształcenia i doskonalenia kadry medycznej, w tym utrzymanie równomiernego i systematycznie powiększanego naboru na specjalizacje lekarskie. Konieczne jest wprowadzanie nowoczesnych technologii diagnostycznych i terapeutycznych, stałe odnawianie aparatury oraz remonty i modernizacje poprawiające stan sanitarny oddziałów szpitalnych. Należy zapewnić równomierny dostęp do ratownictwa medycznego i podjąć starania o zachowanie warunków sprzyjających utrzymaniu leczenia uzdrowiskowego. Zwiększenie efektywności zaangażowanych środków doprowadzi w przyszłości do nieuniknionego ograniczenia ilości zakładów.

Programy realizowane przez samorząd województwa mają charakter długotrwałego procesu inwestowania w zdrowie mieszkańców. Najistotniejsze efekty to zwiększenie zaangażowania społecznego, podniesienie poziomu wiedzy, a przede wszystkim zwiększenie liczby kompetentnych realizatorów zadań profilaktycznych i liczby dostępnych programów w tym zakresie.

2.6. Kultura

Głównymi ośrodkami kulturalnymi województwa są Szczecin i Koszalin, gdzie siedzibę mają niemal wszystkie teatry, obie filharmonie oraz większość muzeów. Nasylenie i stan sieci instytucji kultury w regionie są bardzo zróżnicowane. Niedostatki widoczne są zwłaszcza na terenach wiejskich, oddalonych od większych miast. W mniejszych miejscowościach oprócz trudności w dostępie do instytucji kultury zauważalna jest mała świadomość kulturowa mieszkańców i brak nawyków uczestnictwa w kulturze. Na niski potencjał kulturowy składa się także zły stan infrastruktury i niedostateczna ilość inicjatyw podejmowanych przez mieszkańców lub lokalnych animatorów kultury.

Często jedynym ośrodkiem kultury na terenach wiejskich jest biblioteka, a świetlice lub domy kultury, których podstawową funkcją jest umożliwienie uczestnictwa w różnych formach kultury mieszkańcom małych miejscowości i wsi, nie zaspokajają wszystkich istniejących potrzeb. W regionie znajduje się 427 domów i ośrodków kultury, klubów oraz świetlic, a także 482 biblioteki i punkty biblioteczne, w tym 324 na wsi. Czytelnicy z terenów wiejskich stanowią jednak tylko 20% ogółu czytelników. Niepokojącym zjawiskiem jest spadająca liczba czytelników i wypożyczeń. Średnio w ciągu roku mieszkańiec województwa wypożycza 18 książek (na wsi 22). Liczba czytelników w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców spadła z wartości 195 w 2004 do 167 osób w 2008 roku. Niski jest poziom informatyzacji gminnych bibliotek

W województwie działa 6 teatrów dramatycznych, 1 lalkowy, 1 muzyczny oraz 2 filharmonie, które dysponują łącznie 2 961 miejscami na widowni. W roku 2008 odbyło się 1 999 przedstawień i koncertów, które obejrzało ponad 477 000 widzów. Liczba widzów i słuchaczy teatrów i instytucji muzycznych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców osiągnęła wartość 282 osoby na jedno przedstawienie lub koncert.

Na terenie województwa funkcjonują 22 muzea, w tym m. in. 11 regionalnych, 5 historycznych, 2 przyrodnicze. W roku 2008 odwiedziło je ponad 360 000 osób, z czego nieco ponad 30% stanowiły zorganizowane grupy młodzieży szkolnej. Spośród 15 galerii prezentujących sztukę współczesną 8 należy do sektora publicznego. Liczba zwiedzających wystawy wyniosła łącznie 86 000 osób. Organizowane od 2005 roku Europejskie Noce Muzeów spotykają się z bardzo dużym zainteresowaniem i cieszą się coraz wyższą frekwencją.

Sieć kin w województwie tworzą 24 placówki stałe i 36 sal projekcyjnych, z czego odpowiednio 19 i 31 znajduje się w miastach. Wskaźnik liczby widzów w kinach w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wynosi 819 osób. Województwo zajmuje 10. miejsce pod względem liczby widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych oraz 8. pozycję pod względem liczby widzów w kinach. Frekwencja w kinach jest zbliżona do średniej krajowej.

Na bogactwo kulturowe składają się liczne obiekty zabytkowe, umiejscowione na terenie całego regionu. Wśród nich na szczególną uwagę zasługują m.in.:

- obiekty sakralne monumentalne:
 - zespół katedralny w Kamieniu Pomorskim
 - dawna kaplica templariuszy w Chwarszczanach
 - kościół mariacki w Stargardzie Szczecińskim
 - zespół pocysterski w Kołbaczu
 - kościół św. Jana w Szczecinie
- obiekty sakralne wiejskie:
 - kościół w Dzisnej, gm. Przybiernów
 - kościół w Ciećmierzu, gm. Karnice
 - kościół w Oстрыm Bardzie, gm. Połczyn Zdrój

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

6. Kultura

- kościół w Moryniu
- kościół w Brzesku, gm. Pyrzyce
- obiekty rezydencjonalne:
 - zamek Książąt Pomorskich w Szczecinie
 - założenie dworskie w Świerznie
 - zamek w Krągu, gm. Polanów
 - pałac w Pęczynie, gm. Stargard Szczeciński
 - zamek w Tucznie
- założenia urbanistyczne:
 - założenie staromiejskie w Darłowie
 - założenie staromiejskie w Trzebiatowie
 - zespół Wałów Chrobrego w Szczecinie
 - zespół umocnień miejskich wraz z kościołem poaugustiańskim i mariackim oraz ratuszem w Chojnie
- budynki użyteczności publicznej:
 - ratusz w Nowym Warpnie
 - ratusz (obecnie muzeum) w Stargardzie Szczecińskim
 - ratusz w Trzcińsku-Zdroju
 - dworzec w Białogardzie
- zieleń zabytkowa:
 - Cmentarz Centralny w Szczecinie
 - park w Przelewicach

Różnorodność obiektów zabytkowych w regionie tworzą także budynki mieszkalne, w tym charakterystyczne w zabudowie ryglowej, obwarowania miejskie, kompozycje krajobrazowe, parki dworskie i folwarki oraz obiekty pomilitarne. Stan techniczny wielu z nich kwalifikuje je do remontu.

Oferta kulturalna w większych miastach województwa jest bogata i zróżnicowana. Obok instytucji państwowych funkcjonują tam liczne organizacje i stowarzyszenia podejmujące i promujące przedsięwzięcia o randze regionalnej i ogólnopolskiej. Wspierana jest twórczość miejscowych artystów regionalnych, współpraca, dialog i kulturowa różnorodność. Ilość i zróżnicowanie imprez i wydarzeń umożliwia uczestnictwo szerokiej publiczności. Istnieje konieczność dalszego uatrakcyjnienia oferty oraz zwiększenia dostępu do kultury mieszkańców, a także odwiedzających województwo turystów, głównie z Niemiec.

Największe i najbardziej znane imprezy kulturalne odbywające się w województwie to m.in. festiwale organowe w Kamieniu Pomorskim, Świnoujściu, Koszalinie i Szczecinie, Ińskie Lato Filmowe w Ińsku, Międzynarodowe Spotkania Młodego Teatru OKNO, Ogólnopolski Przegląd Teatrów Małych Form Kontrapunkt, Turniej Tenorów, Wiosenne Koncerty Gitarowe, Requiem na Cmentarzu Centralnym, Festiwal Artystów Ulicy, Ogólnopolski Konkurs Baletowy, Szczecin Music Fest i Dni Morza w Szczecinie, Festiwal Artystyczny Młodzieży Akademickiej FAMA oraz Międzynarodowy Festiwal Piosenki Morskiej „Wiatrak” w Świnoujściu, Festiwal Piosenki Poetyckiej im. Jacka Kaczmarskiego „Nadzieja” w Kołobrzegu, Międzynarodowy Festiwal Pieśni Chóralnej i Międzynarodowy Festiwal Gwiazd w Międzyzdrojach, Festiwal Wikingów w Wolinie, Folk, Blues & Country Festiwal w Sułominie, Koszaliński Festiwal Debiutów Filmowych „Młodzi i Film”, Europejski Festiwal Filmowy „Integracja ty i ja” oraz Światowy Festiwal Chórów Polonijnych w Koszalinie.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

6. Kultura

Wyzwania: Głównym celem w dziedzinie kultury i ochrony jej dóbr jest intelektualny i cywilizacyjny rozwój społeczności Pomorza Zachodniego oraz systematyczny wzrost potencjału kulturalnego regionu. Zakłada to szeroką i ścisłą współpracę samorządów i organizacji pozarządowych zajmujących się animowaniem życia kulturalnego małych miast i obszarów wiejskich. Ich zaangażowanie w upowszechnianie kultury i aktywizację uczestnictwa kulturowego jest konieczne zwłaszcza na terenach peryferyjnych i zagrożonych marginalizacją.

Stopniowo zmienia się model udziału społeczeństwa w kulturze. Coraz większą rolę będzie w tej dziedzinie odgrywał Internet jako kanał obiegu dzieł i informacji.

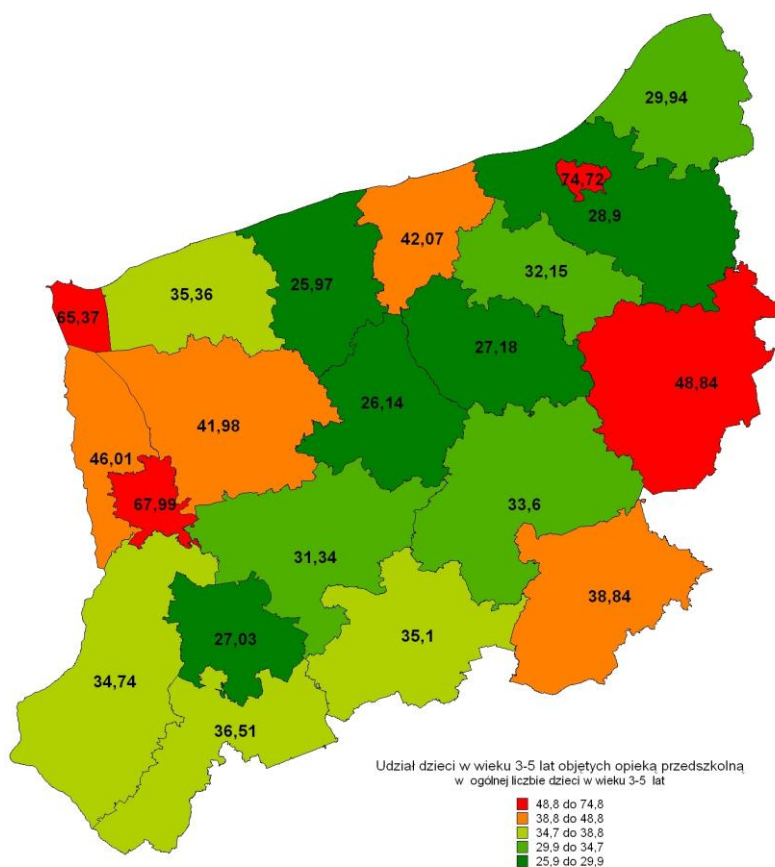
2.7. Edukacja

Struktura systemu edukacji oraz poziom i profil wykształcenia mieszkańców są pochodną procesów demograficznych oraz zmian kulturowych i ekonomicznych w regionie. Wynikająca z tego konieczność ciągłego modernizowania systemu edukacji stawia poważne wyzwania finansowe przed wszystkimi szczeblami samorządu województwa.

Dostępność wychowania przedszkolnego jest w regionie niewystarczająca. W województwie działa 260 przedszkoli (225 w miastach i 40 na wsi) oraz 358 punktów przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Malejącej liczbie przedszkoli towarzyszy wzrastająca liczba dzieci, które z nich korzystają: od 2000 roku ubyło 27 placówek, a liczba dzieci w przedszkolach wzrosła o 3,7 tys. Korzystanie z punktów przedszkolnych ma charakter marginalny. Do 15 takich placówek, zlokalizowanych w 10 powiatach województwa uczęszcza zaledwie 0,74% dzieci w wieku przedszkolnym.

Obowiązkowym przygotowaniem przedszkolnym objętych jest w województwie 92% sześciolatków: 7 239 w przedszkolach i 7 033 w punktach przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Spośród dzieci w wieku 3-5 lat do przedszkola uczęszcza 44,93% wobec 49,26% ogółem w Polsce. Wskaźnik objęcia opieką przedszkolną w różnych jej formach (przedszkole, oddział przedszkolny przy szkole podstawowej, zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne) na 1 000 osób w wieku 3-5 lat w województwie wynosi 474. W powiatach gryfickim, łobeskim, pyrzyckim, świdwińskim, koszalińskim i sławieńskim do przedszkola uczęszcza mniej niż 30% dzieci w wieku przedszkolnym.

Mapa 2. Udział dzieci w przedszkolach w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3 – 5 lat w 2008 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej 7.Edukacja

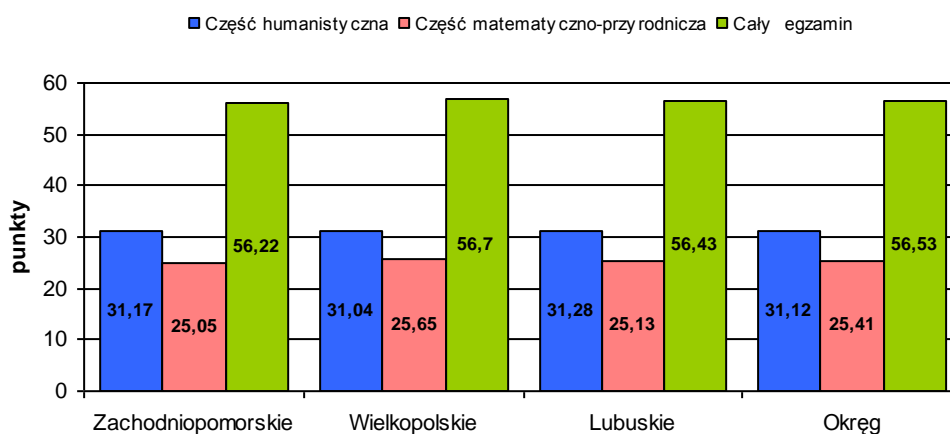
Spadek liczby ludności w wieku szkolnym przekłada się na stopniowe zmniejszanie się liczby uczniów na poszczególnych poziomach kształcenia. Sytuacja ta wymusza różnego rodzaju działania reorganizacyjne placówek szkolnych. Wskaźniki powszechności kształcenia na poziomie podstawowym i gimnazjalnym należą do najwyższych w kraju, są jednak dość zróżnicowane w obrębie województwa. Czynnikiem na to wpływającym jest dostępność szkół (zwłaszcza na terenach wiejskich), warunki nauczania, wyposażenie i stan techniczny placówek oraz sytuacja materialna uczniów. Wskaźniki skolaryzacji brutto⁸ na poziomie szkół podstawowych wyniosły 100,83% w 2004 roku i 97,52% w 2008 roku, na poziomie gimnazjalnym – 103,13% w 2004 roku i 101,97% w 2008 roku.

W województwie działają 32 szkoły i placówki artystyczne stopnia podstawowego i średniego. Są to w większości szkoły muzyczne, zlokalizowane zarówno w większych miastach, w Szczecinie, Koszalinie, Świnoujściu oraz Stargardzie, jak i w mniejszych miejscowościach, takich jak Białogard, Gryfice, Myślibórz i Choszczno.

W 2009 roku do egzaminu gimnazjalnego przystąpiło 19 421 uczniów ostatniej klasy gimnazjum w regionie. Jego średni wynik w szkołach publicznych wyniósł 56,03, w szkołach niepublicznych - 65,29 Różnica w części humanistycznej wyniosła ok. 3 punktów, a w części matematyczno-przyrodniczej ok. 6 punktów na korzyść szkół niepublicznych. Najlepiej na egzaminach radzą sobie uczniowie z dużych miast, najslabiej gimnazjaliści ze szkół wiejskich, którzy za cały egzamin uzyskali średnio 52,93 punkty wobec przeciętnie 60,96 punktów ich rówieśników z miast (powyżej 100 tys. mieszkańców). W części matematycznej egzaminu uczniowie ze szkół na terenach wiejskich zdobyli mniej niż połowę możliwych do uzyskania punktów (23,19 z 50), w części humanistycznej - 29,74 punktów.

Uczniowie z województwa zachodniopomorskiego osiągnęli w 2009 roku najslabsze wyniki w okręgu. W poszczególnych częściach egzaminu były one niższe od średniej dla okręgu i jedynie w części humanistycznej lepsze od wyników uczniów z województwa wielkopolskiego.

Wykres 9. Wyniki punktowe egzaminu gimnazjalnego w województwach okręgu w 2009 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE Poznań.

W 10 powiatach województwa, w tym w Szczecinie, wyniki części humanistycznej były niższe niż średnia wojewódzka, natomiast w 11 powiatach przekroczyły średnią dla

⁸ Wskaźnik skolaryzacji brutto jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania

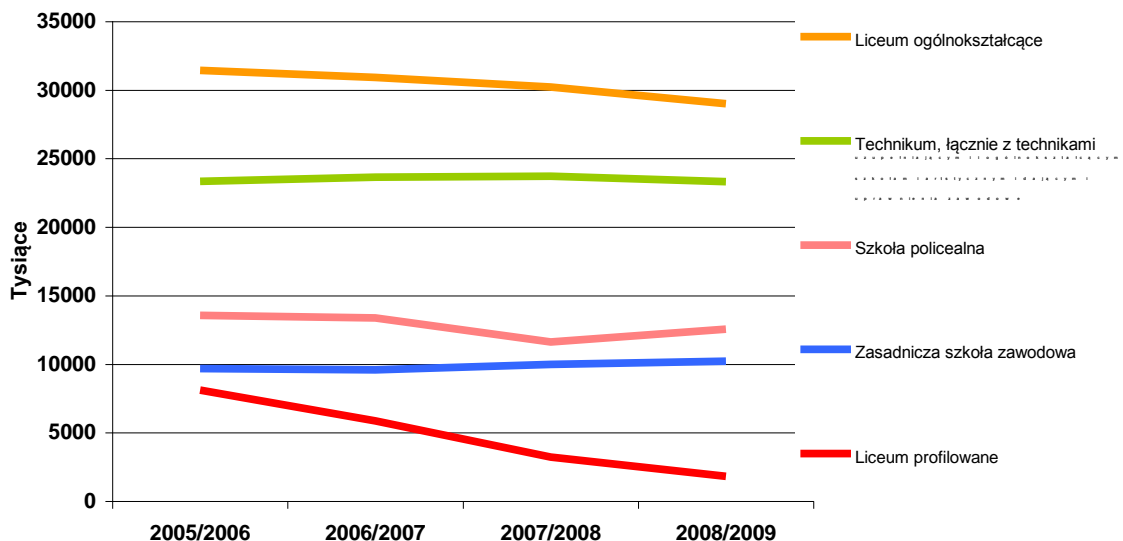
Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

7.Edukacja

okręgu i dla całego kraju. Najlepsze wyniki uzyskali uczniowie w powiatach łobeskim, kamieńskim i w Koszalinie, najgorsze uczniowie w powiatach wałeckim, białogardzkim i koszalińskim. W matematyczno-przyrodniczej części egzaminu zachodniopomorscy gimnazjaliści uzyskali średnio 25,05 punktu. Był to najniższy wynik w kraju. Wyniki wyższe niż średnia wojewódzka osiągnęli uczniowie w Koszalinie (najlepszy wynik w tej części egzaminu w całym województwie), Szczecinie, powiatach świdwińskim i kołobrzeskim. Wyniki gimnazjalistów z Koszalina, Szczecina i powiatu świdwińskiego były również wyższe niż średnia dla okręgu i całego kraju. Najmniej punktów uzyskali uczniowie w powiecie gryfińskim, wałeckim i choszczeńskim.

Niezmiennie licea ogólnokształcące cieszą się większą popularnością niż pozostałe typy szkół ponadgimnazjalnych. Wskaźnik skolaryzacji brutto dla liceów wyniósł w 2008 roku blisko 59%, dla szkół zawodowych i ogólnozawodowych 37,01%, dla zasadniczych szkół zawodowych około 16%. Zauważalny jest wzrost zainteresowania zasadniczymi szkołami zawodowymi, dającymi kwalifikacje w konkretnym zawodzie i specjalności poszukiwanej nie tylko w regionie, ale również na otwartym rynku pracy krajów UE. Drastyczny spadek liczby uczniów liceów profilowanych, które dają uczniom jedynie ogólną orientację zawodową, jest charakterystyczny dla całego kraju.

Wykres 10. Liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych w latach 2005-2008 w województwie

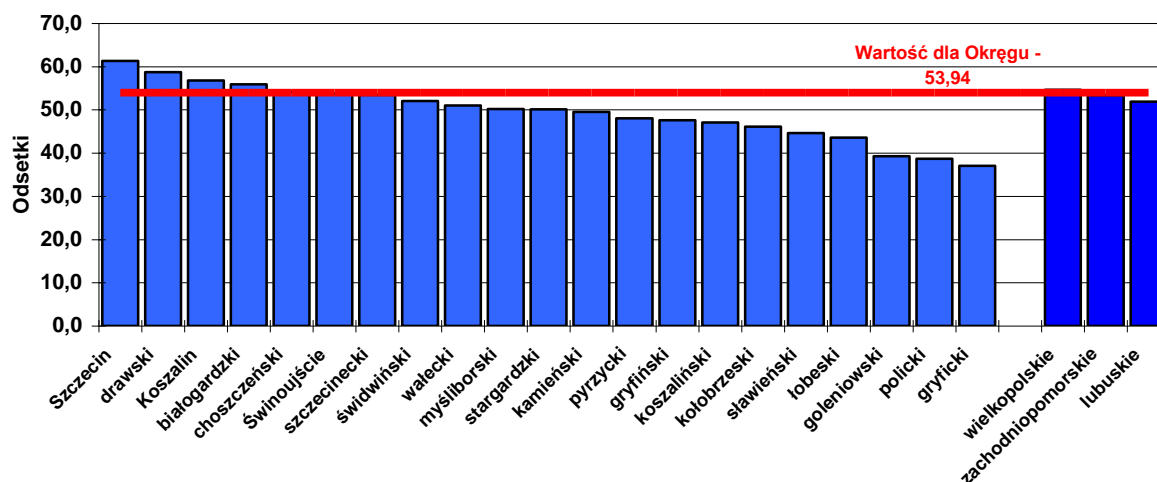

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

System szkolnictwa zawodowego w województwie tworzy 70 zasadniczych szkół zawodowych, 139 techników (łącznie z technikami uzupełniającymi i ogólnokształcącymi szkołami artystycznymi dającymi uprawnienia zawodowe), 41 liceów profilowanych oraz 143 szkoły policealne. Z 7 670 osób przystępujących w roku 2008 do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po raz pierwszy, zdały go 4 092 osoby. Dyplom otrzymało 53,35% uczniów przy średniej dla okręgu wynoszącej 53,94%. Wyższe wyniki egzaminów we wszystkich typach szkół zawodowych osiągnęli uczniowie kształcący się w miastach powyżej 100 000 mieszkańców. Dyplom otrzymało zaledwie 25% uczniów techników zlokalizowanych na wsi i niecałe 35% zdających egzamin w szkołach policealnych w miastach do 20 tys. mieszkańców.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej 7.Edukacja

Wykres 11. Zdawalność egzaminu zawodowego w powiatach województwa na tle okręgu w 2008 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE Poznań.

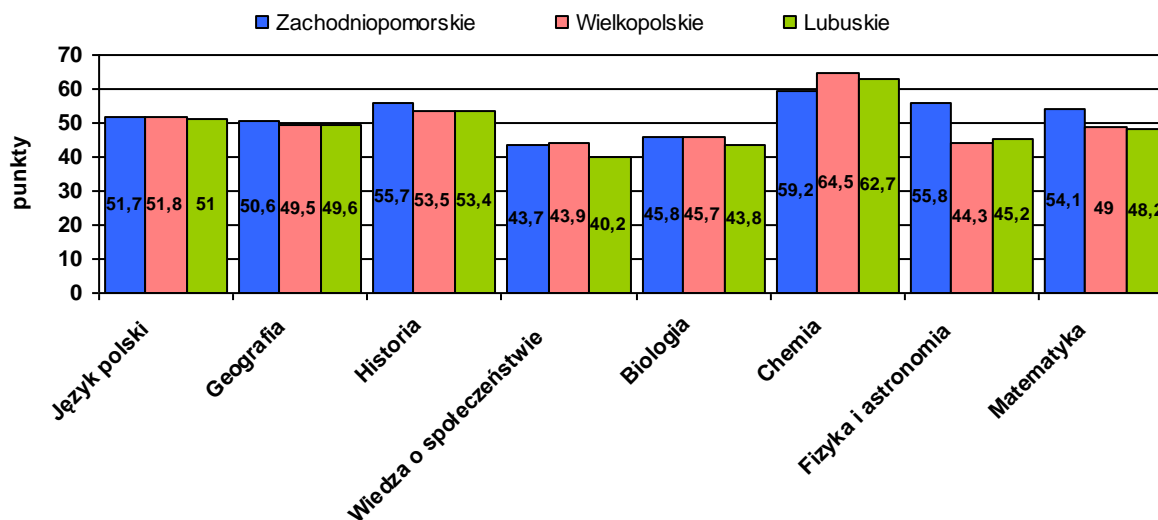
W strukturze specjalności absolwentów zasadniczych szkół zawodowych przeważają kucharze, sprzedawcy, mechanicy i elektromechanicy samochodowi, ślusarze, stolarze, elektrycy, monterzy instalacji i urządzeń sanitarnych. Wśród absolwentów średnich szkół zawodowych oraz szkół policealnych dominują technicy żywienia, usług kosmetycznych, mechanicy, ekonomiści, handlowcy. Dużą grupę stanowią absolwenci zawodów związanych z administracją, turystyką, hotelarstwem i organizacją usług gastronomicznych.

Absolwenci szkół zawodowych, zwłaszcza sprzedawcy, technicy ekonomiści, kucharze, technicy żywienia i gospodarstwa domowego, mechanicy, technicy i robotnicy budowlani, stanowią większość zarejestrowanych w województwie bezrobotnych. Zachodniopomorski rynek nie stwarza dla absolwentów tych kierunków dostatecznej ilości stabilnych miejsc pracy, a jednocześnie są to wciąż najpopularniejsze kierunki nauczania w szkołach zawodowych. Obszary i sektory o największym potencjale rozwojowym i zatrudnieniowym, w których będą tworzone nowe miejsca pracy to ochrona zdrowia i opieka społeczna, ochrona środowiska, informatyka, telekomunikacja i technologie informacyjne, zaawansowane usługi i operacje finansowe, produkcja i usługi, a także turystyka, edukacja i kultura.

Egzamin maturalny zdało w 2009 roku 79,4% zachodniopomorskich maturzystów przy wartości dla całego okręgu wynoszącej 78,7%. Najczęściej wybierane przez uczniów okręgu przedmioty to wiedza o społeczeństwie, geografia oraz biologia. Maturzyści w województwie zachodniopomorskim uzyskali wysokie wyniki z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych zarówno na poziomie podstawowym, jak i rozszerzonym. Przedmioty humanistyczne wybiera ponad połowa maturzystów. Na matematykę, fizykę, biologię i chemię decyduje się niewiele ponad ¼ uczniów i właśnie oni osiągają najwyższe wyniki na egzaminach.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej 7.Edukacja

Wykres 12. Wyniki punktowe egzaminu maturalnego w 2009 roku z przedmiotów humanistycznych i matematyczno- przyrodniczych na poziomie podstawowym

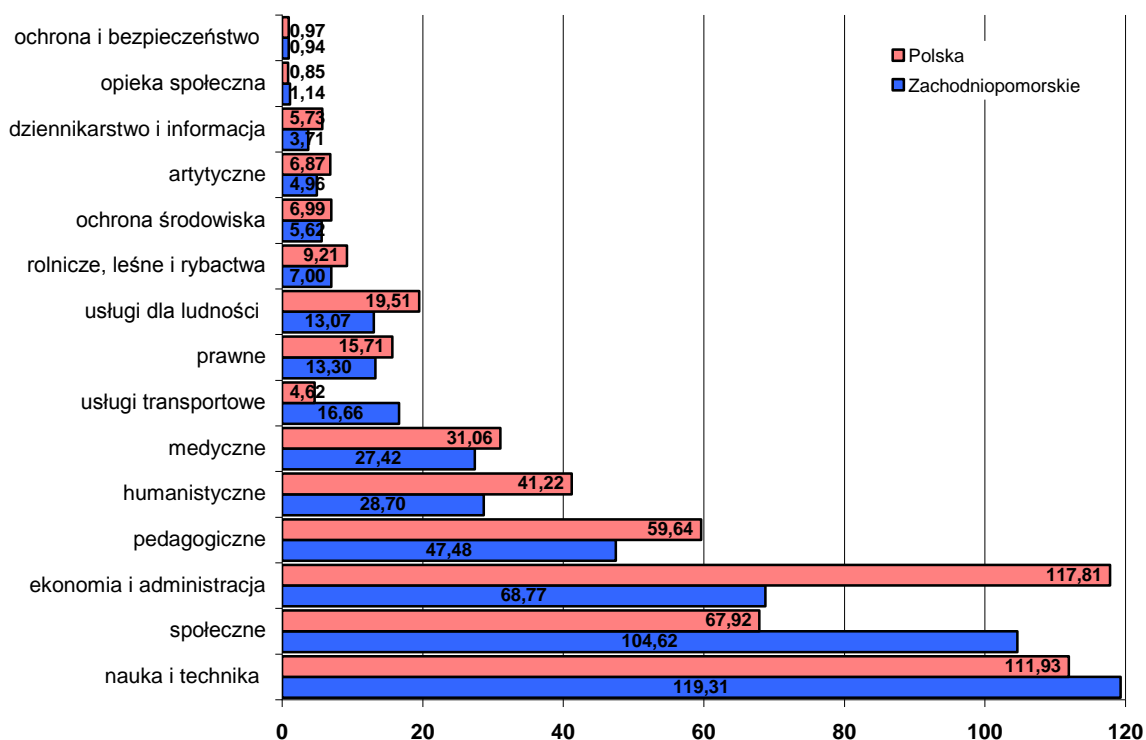
źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE Poznań.

Najwyższe wyniki egzaminu maturalnego notowali uczniowie liceów ogólnokształcących, gorsze uczniowie liceów profilowanych i szkół uzupełniających. W sześciu powiatach województwa poziom zdawalności przekroczył średni poziom wojewódzki, w siedmiu - średnią dla okręgu. W powiecie koszalińskim zdawalność była najniższa: maturę zdała zaledwie połowa uczniów. W województwie widoczne jest także znaczne zróżnicowanie wysokości wyników uzyskanych podczas egzaminu. Różnice punktowe między szkołami miejskimi a placówkami na terenach wiejskich notującymi gorsze wyniki wahają się od 10 do nawet 30 punktów. Ponadto maturzyści w mniejszych miejscowościach rzadko wybierają przedmioty na poziomie rozszerzonym, w roku 2009 żaden uczeń w szkołach na terenach wiejskich nie zdał egzaminu na poziomie rozszerzonym z matematyki, fizyki, chemii i historii.

W regionie działają 22 publiczne i niepubliczne szkoły wyższe. Stabilne są preferencje w wyborze kierunków studiów, wśród których stale najbardziej popularne są nauki społeczne oraz ekonomia i administracja, w nieco mniejszym stopniu kierunki humanistyczne, pedagogiczne, prawne, medyczne i informatyczne. Korzystny jest wskaźnik liczby studentów kierunków naukowo-technicznych, do których zalicza się nauki biologiczne, fizyczne, matematyczno-statystyczne, informatyczne, inżynieryjno-techniczne, produkcja i przetwórstwo, architektura i budownictwo. Znacznie wyższa niż średnio w kraju jest liczba studentów nauk społecznych i usług transportowych.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej 7.Edukacja

Wykres 13. Studenci szkół wyższych według grup kierunków kształcenia w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców w 2008 roku

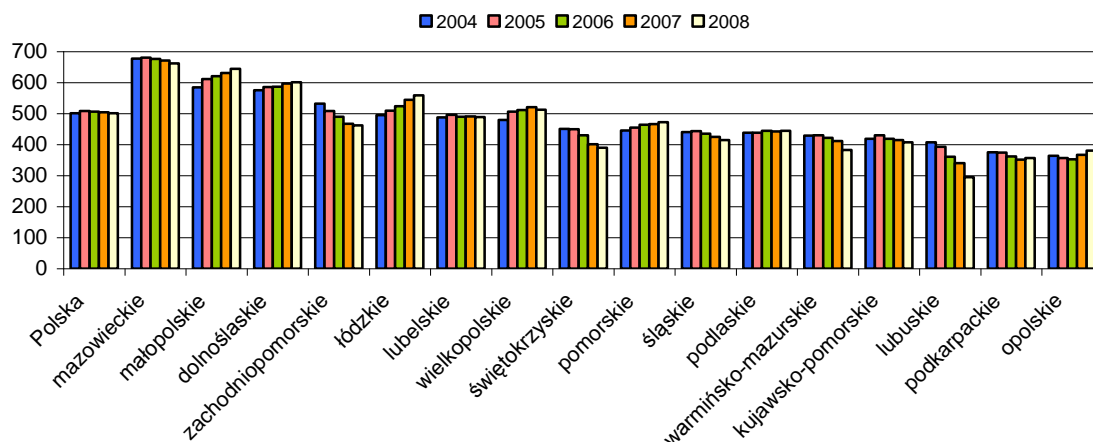

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS. Grupy kierunków kształcenia zgodne z Międzynarodową Standardową Klasyfikacją Kształcenia ISCED'97.

W 2008 roku w województwie studiowało 78 000 osób, w tym 43 000 kobiet, uczelnie opuściło 17 000 absolwentów, wśród nich 11 000 kobiet. Najwięcej osób studiuje na Uniwersytecie Szczecińskim i Zachodniopomorskim Uniwersytecie Technologicznym utworzonym w 2009 roku z połączenia Politechniki Szczecińskiej i Akademii Rolniczej. W Koszalinie największą i zasłużoną dla tego miasta uczelnią jest Politechnika Koszalińska, kształcąca studentów także na kierunkach przyrodniczych, humanistycznych oraz artystycznych. Liczba studentów szkół wyższych w województwie ciągle nie odbiega znacząco od poziomu innych regionów, jednak w okresie 2004-2008 wskaźnik ten w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców zmniejszył się z 532 do 462, schodząc poniżej średniej krajowej (501).

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej 7.Edukacja

Wykres 14. Studenci szkół wyższych na 10 000 mieszkańców w poszczególnych województwach w latach 2004-2008

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Spadek ten był efektem z jednej strony wstępowania w wiek akademicki pokolenia niżej demograficznego, a z drugiej częstszego wybierania przez absolwentów szkół średnich uczelni w innych regionach kraju w wyniku wprowadzenia w Polsce bardziej elastycznego systemu naboru do szkół wyższych. Obecnie szkoły wyższe prowadzą intensywne kampanie promocyjne zachęcające do podjęcia nauki na proponowanych przez nie kierunkach. Starają się także dostosować programy kształcenia do potrzeb rynku pracy. W latach 2004-2008 liczba filii i punktów konsultacyjnych uczelni wyższych w województwie zmniejszyła się z 24 do 21.

Wskaźnik kształcenia ustawicznego, wynoszący w 2004 roku 5,2% i w 2008 roku 5,5%, daje regionowi 2. pozycję w kraju po województwie mazowieckim. W kształceniu ustawicznym częściej uczestniczą osoby pracujące chcące podnieść swoje kwalifikacje niż bezrobotni z niskimi kwalifikacjami zawodowymi.

Wyzwania: W najbliższych latach spodziewany jest spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym, co przełoży się na liczbę uczniów wszystkich szczebli kształcenia. Zmianom demograficznym towarzyszyć będą przemiany w strukturze placówek oświatowych, systemie nauczania oraz zainteresowaniu uczniów i studentów konkretnymi formami i kierunkami kształcenia.

Aby właściwie ukierunkować wybory edukacyjne młodzieży i przyszłe losy zawodowe absolwentów, konieczne jest upowszechnienie doradztwa zawodowego, począwszy od szkół gimnazjalnych, oraz wsparcie akademickich biur karier. Należy zapewnić szerszą i lepszą dostępność do placówek wychowania przedszkolnego, zwłaszcza w kontekście obowiązkowej edukacji przedszkolnej dla pięciolatek i szkolnej dla sześciolatek. Istotne są działania zmierzające do podniesienia poziomu nauczania, mierzonego wynikami z egzaminów zewnętrznych. Wyzwaniem jest także zatrzymanie najzdolniejszych uczniów i zachęcenie ich do podjęcia nauki w szkołach wyższych w regionie.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

8. Rynek pracy

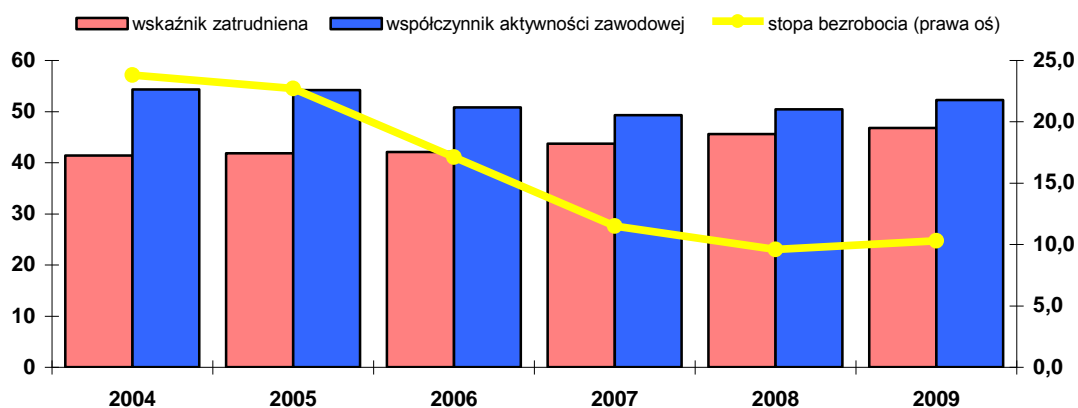
2.8. Rynek pracy

Mimo poprawy sytuacji na zachodniopomorskim rynku pracy wynikającej z ogólnej zmiany kondycji makroekonomicznej kraju, w regionie wciąż odnotowuje się niezadawalający poziom aktywności ekonomicznej: wysokie bezrobocie, niski poziom zatrudnienia i bardzo wysoką bierność zawodową.

Negatywnym zjawiskiem na zachodniopomorskim, a szczególnie szczecińskim rynku pracy, był upadek wielu dużych zakładów pracy. Od 1989 roku zakończyły swoją działalność m.in.: Przedsiębiorstwo Połowów Dalekomorskich i Usług Rybackich Gryf, Przedsiębiorstwo Przemysłowo-Usługowe Rybołówstwa Morskiego Transocean, Fabryka włókien sztucznych Chemitex-Wiskord, dwa zakłady przemysłu odzieżowego Dana i Odra, Huta Szczecin, Papiernia Skolwin, Bank Morski, Stocznia Szczecińska Nowa. Zahamowanie produkcji i zwolnienia pracownicze dotknęły także liczne, mniejsze zakłady kooperujące, w szczególności powiązane z sektorem morskim. W związku z tym zauważalny jest nie tylko stały dopływ bezrobotnych na lokalny rynek pracy, ale także znaczący dopływ grup wąsko wyspecjalizowanych fachowców, których szanse na znalezienie nowej pracy bez przekwalifikowania są ograniczone.

Stopa bezrobocia wg BAEL w województwie obniżyła się z 23,8% w roku 2004 do 9,6% w roku 2008, przy średniej krajowej wynoszącej odpowiednio 18,8% i 6,7%. Pomimo tak znaczącego spadku bezrobocia w województwie pozostaje jednym z najwyższych w Polsce.

Wykres 15. Aktywność ekonomiczna mieszkańców województwa w latach 2004-2009

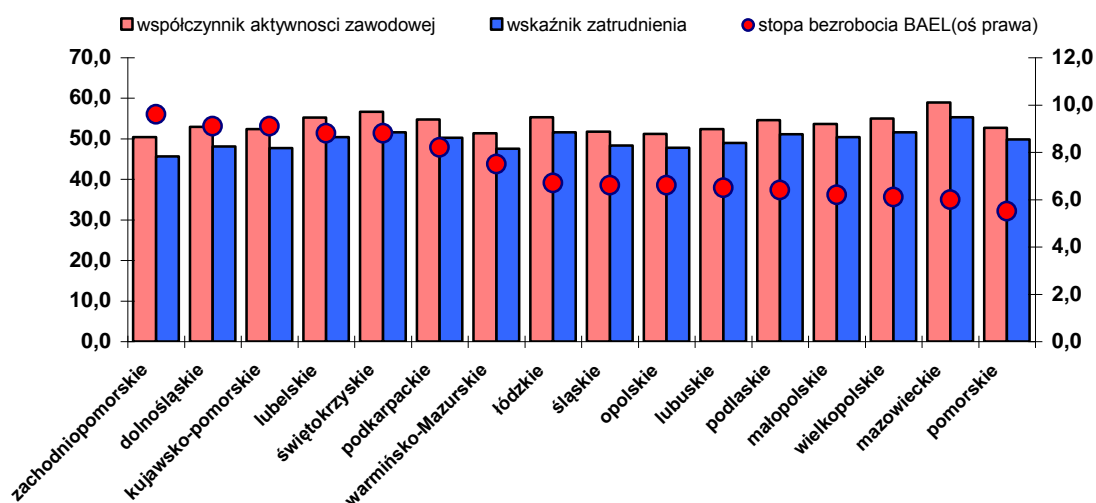
źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Współczynnik aktywności zawodowej wynosi w regionie 50,4% i jest najniższy w całym kraju. Średnia wartość dla Polski to 54,2%. Również wskaźnik zatrudnienia w województwie jest najniższy w kraju i wynosi 45,6%.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

8. Rynek pracy

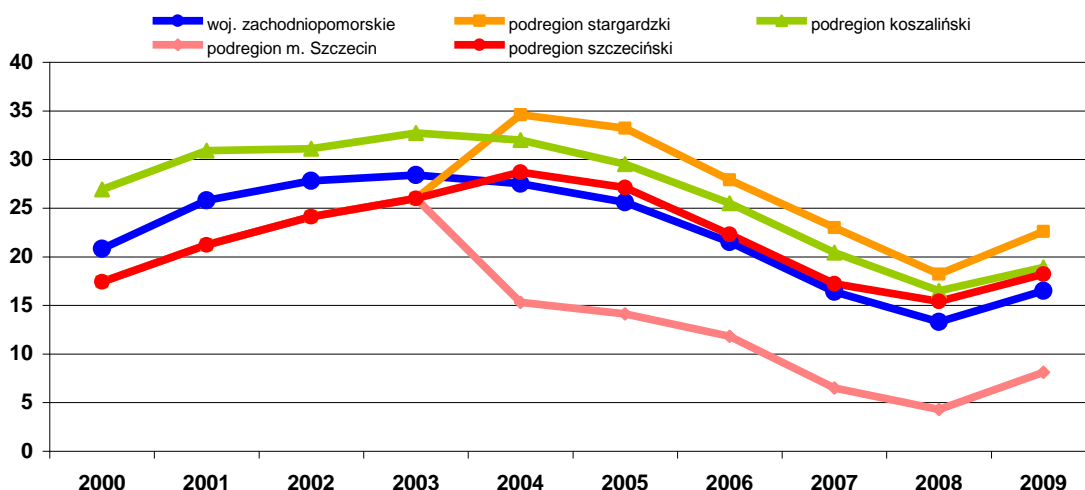
Wykres 16. Aktywność ekonomiczna mieszkańców poszczególnych województw w 2008 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Większość bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym oraz zasadniczym zawodowym, nieposiadające stażu pracy ani kwalifikacji zawodowych. Ponad połowa bezrobotnych to osoby bezrobotne długotrwale, niepracujące dłużej niż rok. Zarówno niskie wykształcenie i niespełnianie oczekiwań pracodawców kwalifikacje bezrobotnych, jak i długie okresy pozostawania poza rynkiem pracy, stanowią poważne przeszkody w ich aktywizacji zawodowej. Porównywalna z dochodami z pracy zawodowej wysokość różnego rodzaju świadczeń i transferów socjalnych jest dodatkową zachętą do pozostawania w bezrobociu lub podejmowania pracy nierejestrowanej. Poważnym problemem regionu jest wysokie bezrobocie (w tym także ukryte) wśród ludności wiejskiej, które w 2009r wyniosło 13,2%. Największe zróżnicowanie w poziomie bezrobocia utrzymuje się pomiędzy aglomeracją szczecińską a pozostałą częścią regionu.

Wykres 17. Stopa bezrobocia rejestrowanego w podregionach województwa zachodniopomorskiego w latach 2000-2009

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Przestrzenne zróżnicowanie sytuacji na lokalnych rynkach pracy przekłada się na szanse rozwojowe, a w dalszej perspektywie na tempo rozwoju gospodarczego całego

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

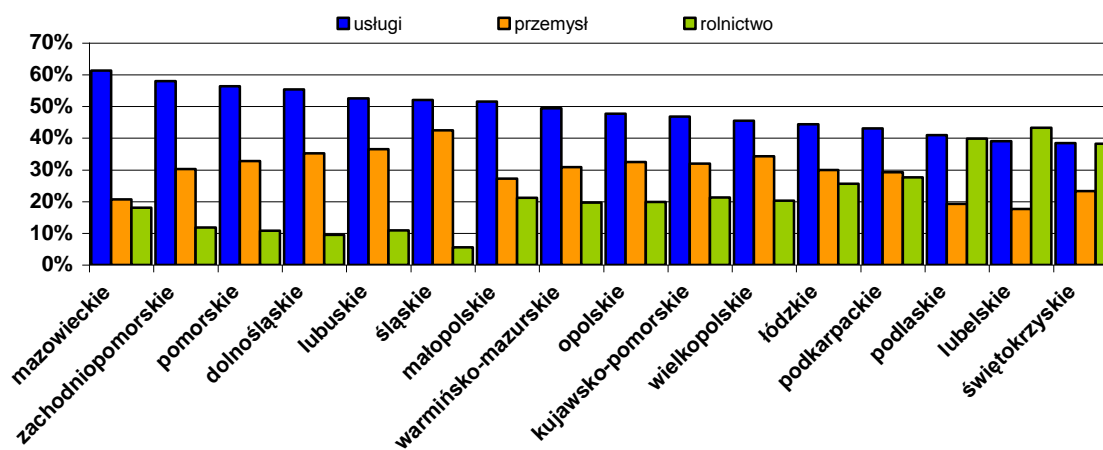
8. Rynek pracy

województwa. Najtrudniejsza sytuacja dotyczy podregionu stargardzkiego. Bezrobocie jest tutaj najwyższe, mimo wielu inwestycji i działań aktywizujących lokalnych przedsiębiorców do zwiększania zatrudnienia.

Przełom lat 2009/2010 przyniósł nieoczekiwane pogorszenie sytuacji na rynku pracy, spowodowane światowym kryzysem gospodarczym. Stopa bezrobocia rejestrowanego w grudniu 2009 roku wyniosła w regionie 16,5%, w lutym 2010 roku 18%, w marcu spadła do wysokości 17,7%. Z początkiem roku 2010 nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych w województwie. W pierwszych miesiącach 2010 roku była ona znacznie wyższa niż w analogicznym okresie w roku 2009.

Silną stroną, a zarazem szansą rynku pracy w województwie jest jeden z najwyższych w kraju udziałów zatrudnionych w sektorze usług, przy jednoczesnym niskim poziomie zatrudnienia w rolnictwie. Taka struktura zatrudnienia niewiele już odbiega od krajów rozwiniętych gospodarczo. Wysoki udział zatrudnionych w usługach występuje szczególnie w Szczecinie, a także w Koszalinie i Świnoujściu.

Wykres 18. Udział procentowy zatrudnionych w poszczególnych sektorach ekonomicznych w ujęciu wojewódzkim w 2008 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDR GUS.

Od 2004 roku podejmowane były liczne działania nakierowane na łagodzenie negatywnych skutków bezrobocia i aktywizację lokalnego rynku pracy, zarówno w ramach programów krajowych, jak i przy znaczącym wsparciu funduszy europejskich. Wzmocniono i usprawniono funkcjonowanie publicznych służb zatrudnienia. Osoby bezrobotne otrzymały szereg możliwości skorzystania z działań podnoszących szanse zatrudnienia, w tym m.in. z licznych programów aktywizacyjnych, szkoleń czy kursów przekwalifikowujących. Wsparciem objęci zostali także mieszkańcy obszarów wiejskich. Istotną rolę odegrały działania podjęte w sferze integracji społecznej, edukacyjnej i zawodowej, skierowane do osób korzystających z pomocy społecznej i zagrożonych ubóstwem i marginalizacją. Osobom rozpoczynającym własną działalność gospodarczą przyznawano jednorazowe środki finansowe, wzmacniając tym samym lokalną przedsiębiorczość oraz samozatrudnienie. Rozwijane były strategie i instrumenty szybkiego reagowania w przypadku wystąpienia zmian gospodarczych. Zapewniono również wsparcie dla przedsiębiorstw objętych procesami zmian zachodzących w gospodarce i ich pracowników, zwłaszcza starszych i nieposiadających stosownych kwalifikacji.

Wraz z upadkiem Stoczni Szczecińskiej Nowa nastąpiły działania stabilizacyjne i osłonowe ze strony rządu, choć ich skalę należy ocenić jako niewystarczającą. Specustawa

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

8. Rynek pracy

stoczniowa złagodziła pierwsze skutki upadku stoczni, a odszkodowania za utratę miejsc pracy zapewniono z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Z przygotowanego specjalnie programu szkoleń skorzystał jednak bardzo niewielki odsetek tracących pracę stoczniowców. Upadek stoczni, kolejnego dużego zakładu w regionie, nałożył się w czasie z ogólnoswiatowym kryzysem finansowym.

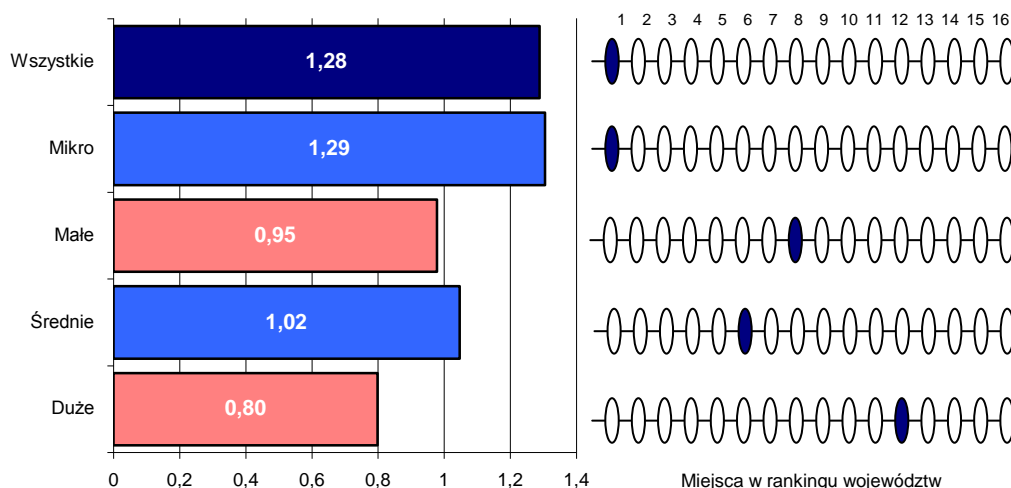
Wyzwania: Wyzwaniem strategicznym województwa zachodniopomorskiego jest dopasowanie oferty szkolnictwa zawodowego w regionie do aktualnych i przyszłych potrzeb rynku. W ramach kształtowania rynku pracy należy dążyć do aktywizacji zawodowej osób zamieszkałych na terenach wiejskich, szczególnie we wschodniej części województwa. Konieczne jest wspieranie istniejących i tworzenie nowych miejsc pracy w subregionie koszalińskim oraz ułatwienie dostępu do edukacji, zwłaszcza w najuboższych obszarach regionu. Równie istotne jest wsparcie osób w wieku powyżej 50 lat, które z powodu posiadania niedostatecznych kwalifikacji zawodowych oraz braku odpowiedniego wykształcenia, są w oczach pracodawców mało atrakcyjni jako potencjalni pracownicy. Wyzwaniem dla regionalnego rynku pracy jest wypełnienie luki po zlikwidowaniu Stoczni Szczecińskiej Nowa i braku zamówień dla firm kooperujących z nią.

2.9. Gospodarka

W województwie zachodniopomorskim w 2008 roku zarejestrowanych było 213 124 podmiotów gospodarczych, czyli 5,7% przedsiębiorstw w Polsce ogółem. Podobnie jak w innych regionach, faktyczną działalność prowadzi ok. 45% zarejestrowanych przedsiębiorstw. Pod względem liczby zarejestrowanych firm na 1 000 mieszkańców województwo zajmuje 1. miejsce w kraju ze wskaźnikiem 125,9 przy średniej krajowej wynoszącej 98,5. W skali regionu czołowe pozycje zajmują powiaty: kołobrzeski (178,1), powiat m. Koszalin (172,2) i powiat m. Świnoujście (169,9).

Wolniej niż w innych województwach przebiega w regionie proces przekształceń własnościowych. W okresie od 1990 do połowy 2009 roku objął on 295 przedsiębiorstw państwowych, co stanowiło 56,19 % ogółu firm i było najniższym wynikiem w skali kraju. W roku 1990 w województwie zlokalizowanych było najwięcej przedsiębiorstw państwowych w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców. Gospodarka regionu opierała się głównie na zakładach produkcyjnych. Według stanu na dzień 31 grudnia 2008 roku Skarb Państwa był jeszcze udziałowcem 55 spółek, przy czym w 26 z nich jego udział nie przekraczał 50%, a 25 firm stanowiło jednoosobowe spółki Skarbu Państwa.

Wykres 19. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców w województwie zachodniopomorskim w odniesieniu do analogicznych wielkości dla Polski, na tle innych województw w 2008 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Województwo zachodniopomorskie posiada najbardziej rozdrobnioną strukturę wielkości przedsiębiorstw w Polsce. Ilość mikroprzedsiębiorstw na 1000 mieszkańców stanowi 129% średniej krajowej. Koncentracja małych (ogółem 6 561 podmiotów w 2008r) i średnich przedsiębiorstw (1 331 podmiotów w 2008r) nie odbiega znacząco od średniej krajowej. Znacząco niższy niż w innych regionach jest natomiast udział firm dużych, których w 2008r było 167 (80% średniej koncentracji krajowej). Co więcej, ich liczba od 2004 roku spadła aż o 10%, podczas gdy w Polsce spadek ten wyniósł 1,5%.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

9. Gospodarka

Tabela 1. Podstawowe dane strukturalne sektorów w województwie i w Polsce w 2007 roku

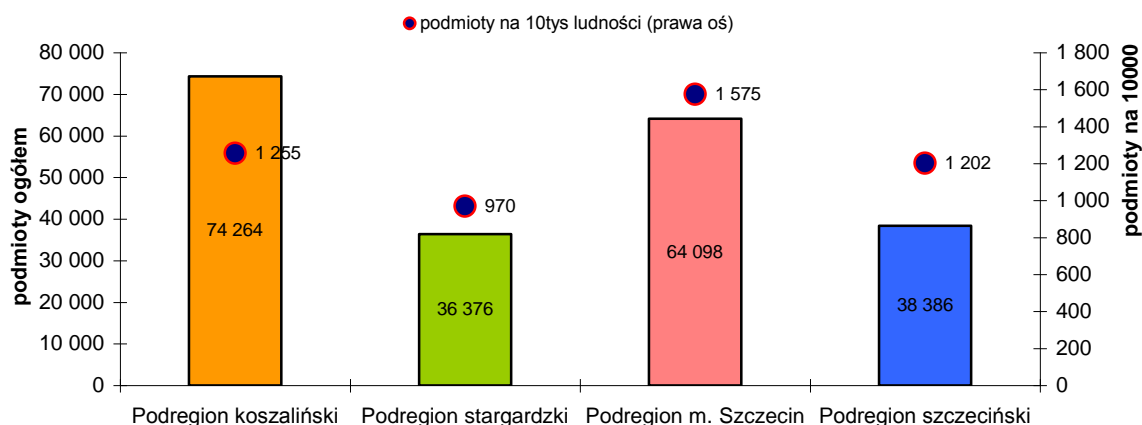
sektory	ilość przedsiębiorstw		pracujący		wartość dodana *	
	Polska	zachodniopomorskie	Polska	zachodniopomorskie	Polska	zachodniopomorskie
rolnictwo	2,55%	2,86%	15,97%	8,80%	4,25%	4,49%
przemysł	10,35%	8,05%	23,16%	22,00%	24,23%	17,85%
budownictwo	10,65%	11,18%	5,80%	6,65%	5,94%	6,68%
handel	41,41%	41,10%	16,41%	17,85%	28,23%	30,53%
usługi	35,02%	35,90%	38,63%	44,68%	37,34%	40,45%

* dane za rok 2006

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W poszczególnych regionach na przestrzeni lat 2005-2008 liczba podmiotów gospodarki narodowej ogółem zwiększała się za wyjątkiem podregionu m. Szczecin, gdzie nastąpił nieznaczny spadek o 1035 jednostek. Największe przyrosty (o ok. 8%) występowały w podregionach stargardzkim i szczecińskim, gdzie ilość podmiotów na 10 000 mieszkańców jest najmniejsza

Wykres 20. Podmioty gospodarki narodowej ogółem i w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców, według podregionów w 2008 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Na 350 spółek notowanych na rynku podstawowym Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie zaledwie dwie mają siedzibę w województwie zachodniopomorskim – Zakłady Chemiczne Police S.A. oraz Koszalińskie Przedsiębiorstwo Przemysłu Drzewnego S.A. w Szczecinku. Ich udział w łącznej kapitalizacji spółek na polskiej giełdzie wynosi 0,2%. Na rynku New Connect notowana jest spółka Read-Gene S.A. ze Szczecina o kapitalizacji wynoszącej 2,1% wartości całego rynku.

W wyniku zmian własnościowych, konsolidacji i przejęć a szczególnie przenoszenia lub likwidacji central stolicą województwa traci swój ponadregionalny charakter. Szczecin przestał być siedzibą m.in. dla Pomorskiego Banku Kredytowego. Województwo zachodniopomorskie pomija się przy lokowaniu (ustanawianiu) central o znaczeniu krajowym lub ponad wojewódzkim – przykładem może być włączenie Zespołu Elektrowni Dolna Odra do nowo powstałej grupy energetycznej PGE. W północno-zachodniej Polsce Szczecin na rzecz Poznania traci centrale lub regionalne dyrekcje firm infrastrukturalnych i

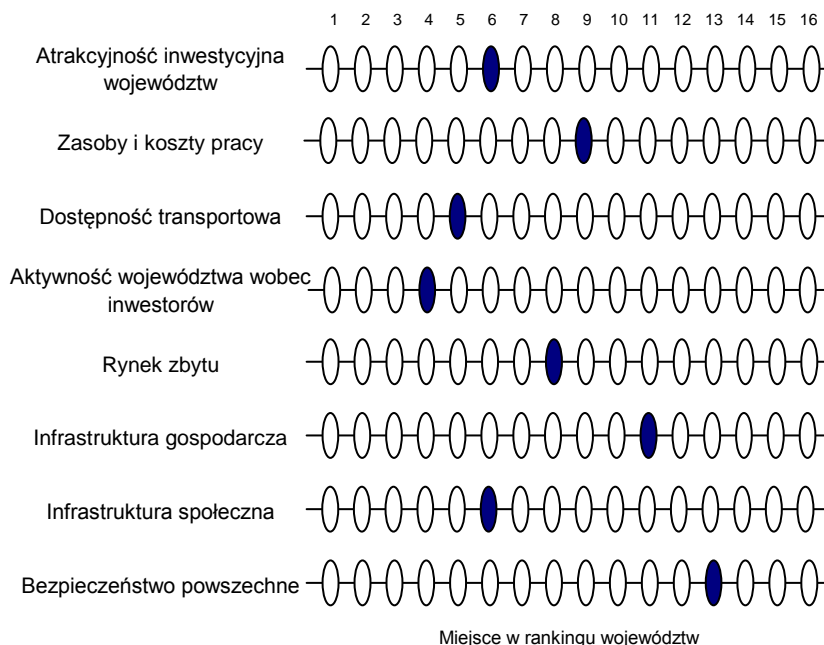
Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

9. Gospodarka

energetycznych w tym m.in.: Enea, Wielkopolska Spółka Gazownictwa, regionalne dyrekcje Orlenu i spółek kolejowych.

W rankingu atrakcyjności inwestycyjnej sporządzanym przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową województwo awansowało w 2009 roku na 6. miejsce. Za największe atuty uznano dostępność transportową oraz aktywność województwa wobec inwestorów.

Wykres 21. Ocena atrakcyjności inwestycyjnej województwa zachodniopomorskiego w 2009 roku*

*zestawienie według rangi wskaźników.

źródło: opracowanie własne na podstawie raportu „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2009”. IBnGR, Gdańsk 2009.

Województwo zachodniopomorskie jest coraz lepiej postrzegane także przez samych inwestorów. W roku 2007 wartość ich inwestycji sięgnęła 90 milionów euro. W roku 2008 pozyskano m.in. takich inwestorów, jak GaveKal Analytics Polska sp. z o.o. (początkowo 20, a docelowo 50 osób zatrudnionych w centrum rozwoju oraz uaktualniania danych), brytyjska firma Valassis (od 160 do docelowo 300 miejsc pracy w centrum przetwarzania danych), międzynarodowy bank UniCredit (docelowo 450 pracowników w regionalnym centrum kompetencji). W 2009 roku największą inwestycją w Polsce był projekt fińskiej firmy Cargotec. Przedsięwzięcie o szacowanej wartości 64 milionów euro docelowo ma dać pracę 400 osobom. Największą pojedynczą inwestycją ostatnich lat w województwie jest fabryka opon firmy Bridgestone pod Stargardem Szczecińskim.

Dla gospodarki regionu eksport stanowi istotne źródło przychodów. W 2007 roku 28 061 podmiotów z obszaru województwa zachodniopomorskiego eksportowało towary o łącznej wartości ponad 2,5 miliarda złotych. Największy udział w eksporcie ogółem miało przetwórstwo przemysłowe, które charakteryzowało się najdynamiczniejszym wzrostem w badanym okresie. W latach 2002-2008 jego udział przekraczał 70% ogólnej wartości eksportu województwa. Drugą grupą pod względem wielkości eksportu była branża transportu, gospodarki magazynowej i łączności – od 5 do 15% udziału w ogóle eksportu.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

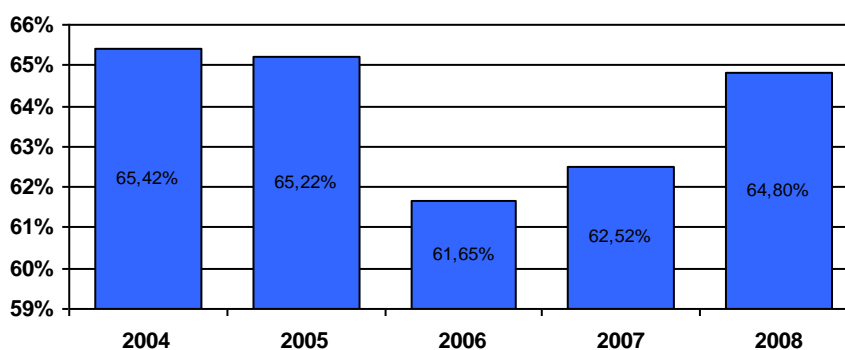
9.1 Przemysł

2.9.1. Przemysł

Przetwórstwo przemysłowe województwa zachodniopomorskiego opiera się na energetyce, przemyśle chemicznym, stoczniowym, drzewnym i meblarskim, budownictwie oraz produkcji rolno-spożywczej, w tym rybołówstwie. Dotychczas główne skupiska zakładów przemysłowych znajdowały się w większych miastach regionu, jednak w miarę powstawania stref przemysłowych następuje stopniowe rozpraszanie produkcji i lokowanie jej w gminach na obrzeżach miast, np. w okolicach Goleniowa, Polic, Stargardu Szczecińskiego, Karlina oraz w niedalekiej przyszłości Gryfina i Dębna. Największy w regionie Goleniowski Park Przemysłowy w roku 2010 skupiał 36 przedsiębiorstw inwestycyjnych.

W 2008 roku produkcja sprzedana przemysłu województwa wyniosła 25 018,9 mln zł. Przemysł województwa skupiał 3,78% krajowego zatrudnienia w przemyśle i dostarczył 2,88% krajowej wartości produkcji przemysłowej.

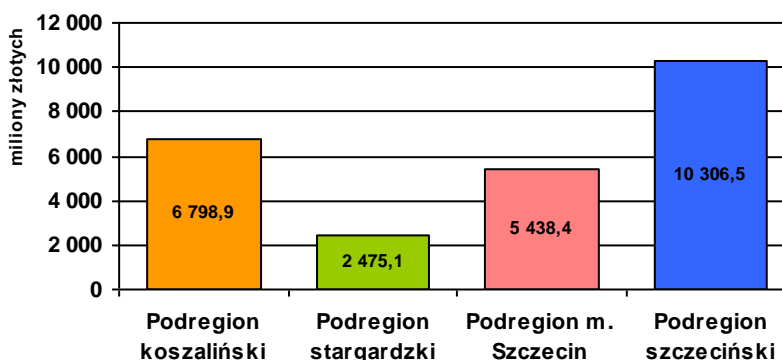
Wykres 22. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem na 1 mieszkańca województwa jako odsetek produkcji krajowej w latach 2004-2008

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W 2008 roku największą wartość produkcji sprzedanej przemysłu ogółem uzyskano w podregionie szczecińskim, gdzie wyniosła ona 10 306,5 mln zł. Należy zauważyć, że w podregionie m. Szczecin produkcja przemysłowa była niemal dwukrotnie niższa.

Wykres 23. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem według podregionów w 2008 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

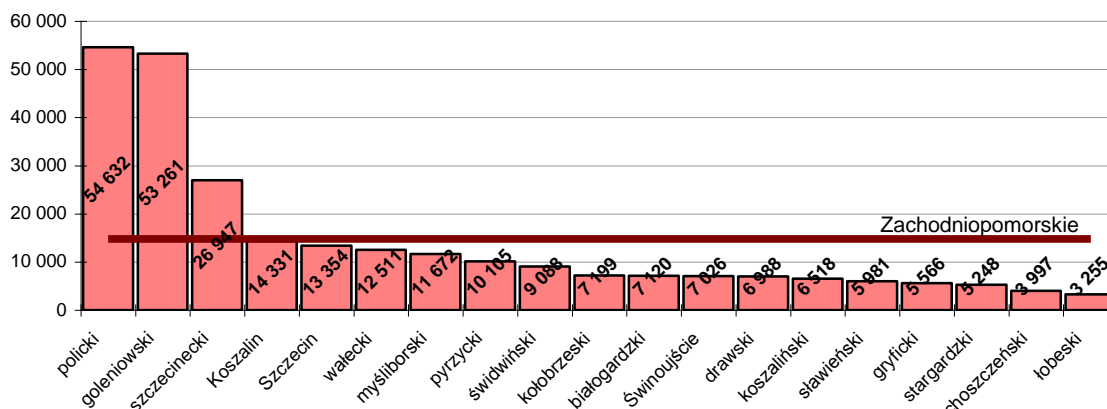
9.1 Przemysł

W 2007 roku w województwie największy wzrost produkcji sprzedanej osiągnęły firmy z branż: drzewnej (o 32,0%), meblarskiej (o 24,8%), a także firmy wytwarzające wyroby z metali (o 24,4%).

Na koniec 2007 roku w sektorze przemysłowym zatrudnionych było 148 867 osób, o 5,9% więcej niż w roku poprzednim. Od 2004 roku zatrudnienie w przemyśle województwa wzrosło o 15,0% podczas gdy w analogicznym okresie w całym kraju o 11,8%. Pracownicy sektora przemysłowego stanowią 28,6% ogółu zatrudnionych w regionie.

Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca w 2007 roku najwyższe wartości osiągała w powiatach: polickim (54,6 tys. zł), goleniowskim (53,3 tys. zł) i szczecineckim (26,9 tys. zł). Średnia dla województwa wyniosła 14 784 zł, co dało 12. miejsce w kraju (średnia dla całej Polski to 22,8 tys. zł). Najniższe wartości osiągnięto w powiatach: łobeskim i choszczeńskim, odpowiednio 3,3 i 4,0 tys. zł.

Wykres 24. Wartość produkcji sprzedanej przemysłu na 1 mieszkańca w województwie w 2008 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS; GUS nie publikuje danych dot. produkcji sprzedanej przemysłu na 1 mieszkańca dla powiatów gryfińskiego i kamieńskiego.

Duże zróżnicowanie pomiędzy powiatami w wartości produkcji sprzedanej na 1 mieszkańca związane jest z rozmieszczeniem największych zakładów przemysłowych województwa. W przypadku powiatów polickiego i szczecineckiego na wielkość produkcji przemysłowej wpływa głównie duża wartość produkcji przemysłu chemicznego, w tym przede wszystkim Zakładów Chemicznych „Police” S.A. oraz Kronospanu Szczecinek sp. z o.o., a także ich firm zależnych i kooperantów. Z kolei w powiecie goleniowskim wraz z rozwojem Goleniowskiego Parku Przemysłowego osiągnięto najwyższą dynamikę wzrostu wartości produkcji sprzedanej przemysłu na 1 mieszkańca, w okresie 2004-2008 wynoszącą 411%. Bardzo duże wzrosty zanotowano także w mieście Świnoujściu (175%) oraz powiatach: drawskim (98%) i pyrzyckim (86%). Spadki zanotowano w powiecie ziemskim koszalińskim (12%) i mieście Szczecinie (9%).

Największy wpływ na stan gospodarki w województwie mieć będzie kryzys przemysłu stoczniowego w Polsce oraz ogólnoświatowe spowolnienie gospodarcze przełomu pierwszej i drugiej dekady XXI wieku. Dwukrotny (2002, 2009) upadek największej stoczni w regionie oraz związane z tym kłopoty jej licznych kooperantów, z których wielu ulokowanych jest w województwie zachodniopomorskim, pokazują, że nie można liczyć na to, by przemysł stoczniowy był stabilizatorem gospodarki regionu.

Od listopada 2008 roku miał miejsce spadek poziomu eksportu będący efektem kryzysu ekonomicznego. Trendu tego nie jest w stanie odwrócić stosunkowo niski kurs polskiej waluty. Najbardziej narażonymi na skutki załamania eksportu działaniami przemysłu w

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

9.1 Przemysł

regionie są: produkcja środków transportu, drzewna (w tym produkcja mebli), chemiczna oraz produkcja komputerów i instrumentów precyzyjnych.

Na terenie województwa zachodniopomorskiego dostępne są instrumenty wsparcia przedsiębiorczości, w tym m.in. Zachodniopomorski Regionalny Fundusz Poręczeń Kredytowych, Regionalny Fundusz Pożyczkowy Pomeranus, Fundusz Poręczeń Kredytowych POLFUND.

Wyzwania: Działania na rzecz rozwoju przemysłu w województwie należy zorientować na powiększanie już istniejących oraz tworzenie nowych stref inwestycyjnych i intensywnej aktywności gospodarczej. Należy je realizować głównie w zakresie wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej regionu w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego. Należy koncentrować wysiłki zmierzające do aktywizacji gospodarczej przede wszystkim w odniesieniu do gmin, gdzie takie strefy już istnieją. Ich uzupełnieniem powinny być narzędzia wsparcia finansowego dla prowadzenia działalności gospodarczej, adresowane do małych i średnich przedsiębiorstw województwa. Potrzebne jest utworzenie dużego regionalnego funduszu, zajmującego się m.in. poręczaniem pożyczek dla małych i średnich przedsiębiorstw w tym także na projekty rewitalizacyjne. Duży zachodniopomorski fundusz pożyczkowo-kredytowy, funkcjonujący samodzielnie lub we współpracy z mniejszymi instytucjami, może być w przyszłości załączkiem silnego regionalnego banku.

2.9.2. Handel i usługi

Przy liczbie ludności województwa stanowiącej 4,44% mieszkańców Polski sklepy na jego obszarze w roku 2008 stanowiły 5,4% placówek w skali kraju, stacje benzynowe 4,4%, targowiska 5,1%, restauracje 4,6%, bary 4,2%, natomiast stołówki 7,5%. Sprzedaż hurtowa województwa stanowiła 1,6% sprzedaży hurtowej kraju. Sektor usług daje w skali województwa najwięcej miejsc pracy, skupia ponad 60% zatrudnionych, większość w sferze usług rynkowych (m.in. handel, transport, pośrednictwo finansowe, hotelarstwo i gastronomia).

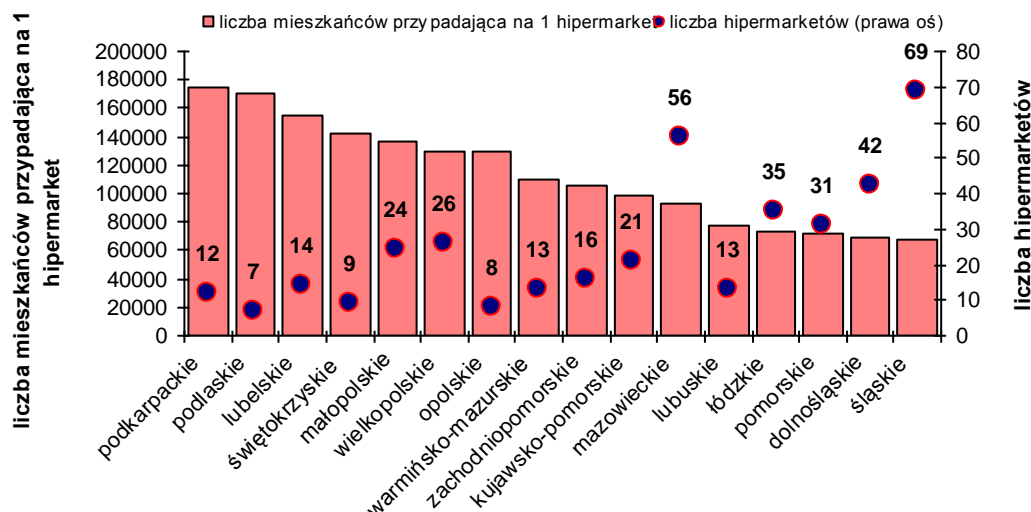
W 2008 roku województwo zachodniopomorskie zajmowało 6. miejsce w kraju pod względem sprzedaży detalicznej na jednego mieszkańca, wobec 9. miejsca w 2004 roku. Wartość tej sprzedaży (10 589 zł) była jednak niższa niż średnia w Polsce (14 814 zł).

W latach 2004-2008 w województwie nastąpił istotny wzrost liczby placówek handlowych. Pod koniec 2008 roku funkcjonowało 20 842 sklepów (o ponad 20% więcej niż w 2004 roku) oraz 447 stacji benzynowych. Na jeden sklep przypada w regionie 81 mieszkańców, w roku 2004 ten wskaźnik wynosił 100, przy średniej krajowej wynoszącej 103.

W okresie 2004-2008 w województwie liczba targowisk stałych spadła ze 119 do 116, ale ich powierzchnia ogółem wzrosła z 568 tys. m² do 589 tys. m². Na koniec 2008 roku działalność gastronomiczną w województwie prowadzono w 153 restauracjach, 159 barach, 155 stołówkach i 126 punktach gastronomicznych. Przychody z działalności gastronomicznej wyniosły 433 mln zł i stanowiły 4,0% przychodów z działalności gastronomicznej w Polsce.

Podobnie jak w całym kraju rośnie rola centrów handlowych i sklepów wielkopowierzchniowych w strukturze handlu. Wiąże się to ze zmianą trybu życia, spędzania czasu i dokonywania zakupów w powiązaniu z korzystaniem z oferty gastronomicznej czy też rozrywkowej. W roku 2007 w województwie funkcjonowało 16 hipermarketów, przeciętnie na każdy z nich przypadało 105 766 mieszkańców regionu, przy średniej dla kraju wynoszącej 96 251 osób na jeden obiekt.

Wykres 25. Średnia ilość mieszkańców przypadająca na hipermarket w województwie w 2007 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Liczba nowo otwartych placówek handlowych sygnalizuje silny rozwój handlu detalicznego, w tym głównie sklepów małych i średnich, przy jednoczesnym spowolnieniu rozwoju handlu hurtowego. Ponadprzeciętna ilość obiektów gastronomicznych, wynika z turystycznej i tranzytowej specyfiki województwa. Nadreprezentatywność obiektów o

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

9.2 Handel i usługi

charakterze stołówkowym związana jest z silnym wpływem sezonowości w branży turystycznej. Wyższa niż przeciętnie w kraju liczebność targowisk wynika ze znaczenia handlu przygranicznego w strukturze handlu województwa.

Wyzwania: Według prognoz oceniających skutki kryzysu finansowego, na koniec pierwszej dekady XXI w. w województwie może ubywać niemal 200 placówek handlowych sprzedających produkty żywnościowe i ok. 100-150 średnich i dużych sprzedawców odzieży. Prócz likwidacji już istniejących placówek wiele sieci handlowych wstrzymuje i weryfikuje plany ekspansji i otwarcia nowych placówek. Spowodowane to jest asekuracją i sytuacją na rynku nowych powierzchni komercyjnych, których powstawanie zostało zahamowane wstrzymaniem akcji kredytowej.

Dla firm handlowych i usługowych działających na polsko-niemieckim pograniczu istotnym czynnikiem niepewności jest stale zmieniający się kurs złotówki wobec wspólnej europejskiej waluty. Do momentu wejścia przez Polskę do strefy euro, długoterminowe planowanie obciążone będzie ryzykiem kursowym dla firm handlowych i usługowych. Należy pamiętać, że turystyka zakupowa jest systemem naczyń połączonych i może działać dwustronnie. Dopiero po przyjęciu przez Polskę wspólnej waluty podstawowym czynnikiem pozycjonującym opłacalność wymiany towarów i usług będą różnice w systemach prawnych i fiskalnych po obu stronach granicy.

Jednym z najpoważniejszych wyzwań i bardzo dużą szansą stojącą przed zachodniopomorskim handlem jest stały, bardzo dynamiczny wzrost sprzedaży przez Internet. Należy zwrócić uwagę na fakt, że w przypadku e-handlu, regionu nie dotyczą słabości wynikające z peryferyjnego położenia względem centrum kraju. Brak marginalizacji geograficznej przejawia się przede wszystkim w funkcjonowaniu jednolitych stawek kurierskich dla przesyłek pocztowych. Dla zachodniopomorskich firm działających w strefie przygranicznej oznaczać to będzie możliwość prowadzenia sprzedaży internetowej z magazynów zlokalizowanych na terenie Niemiec. Firmy zajmujące się e-handlem uzyskują w ten sposób szansę obsługi łącznie 120 milionowego polsko-niemieckiego rynku po relatywnie niskich kosztach.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

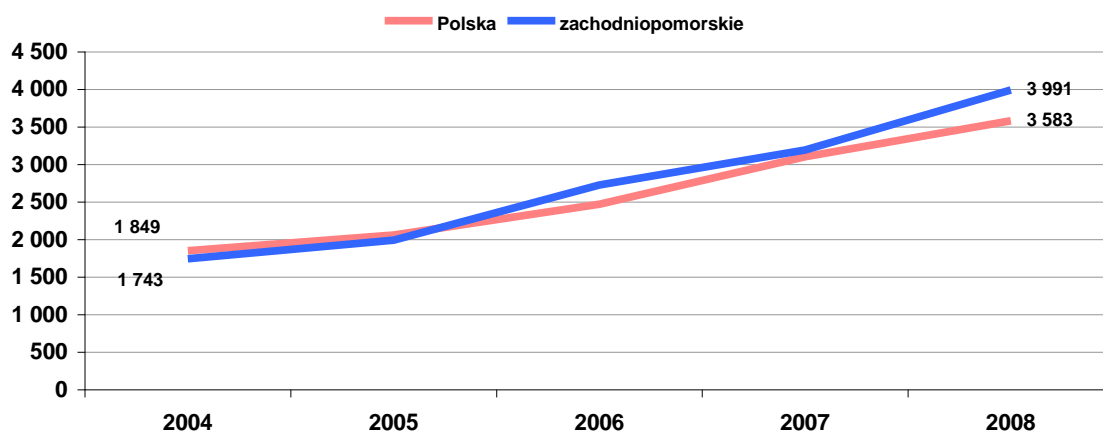
9.3 Budownictwo

3.9.3. Budownictwo

Ożywienie gospodarcze w latach 2004-2008 wywarło istotny wpływ na rozwój branży budowlanej. W 2007 roku w zachodniopomorskim budownictwie wzrost zatrudnienia wyniósł 7,5%. Jednocześnie poziom płac w branży w regionie wzrósł o 16%. Budownictwem zajmowało się aż 11,2% firm województwa. W 2007 roku w branży budowlanej i pokrewnych w województwie zachodniopomorskim powstało 1 520 nowych podmiotów gospodarczych i był to najwyższy przyrost wśród wszystkich branż.

Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej w przeliczeniu na jednego mieszkańca w 2008 roku wyniosła 3 991 zł, co lokuje województwo na 5. miejscu w Polsce przy średniej krajowej na poziomie 3 583 zł. Na przestrzeni lat 2004-2008 wartość sprzedaży budowlano-montażowej na jednego mieszkańca w województwie oscylowała wokół średniej krajowej, począwszy od roku 2006 nieznacznie ją przekraczając.

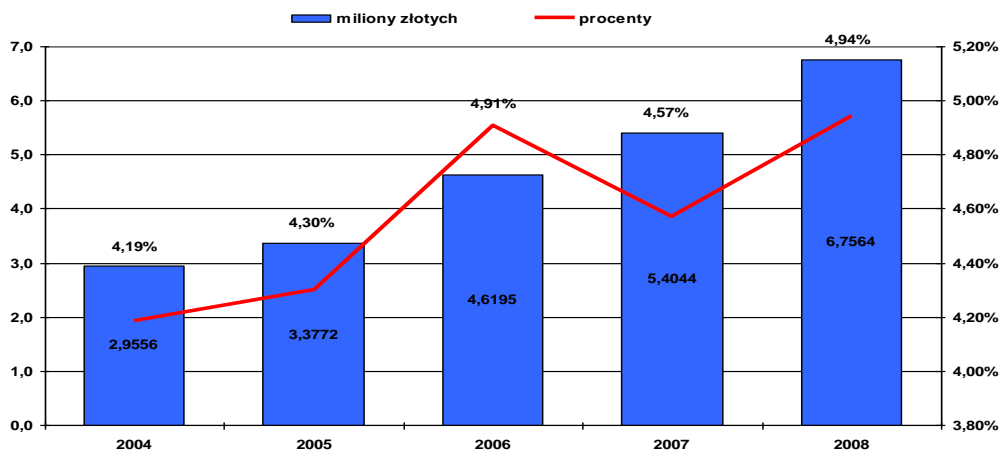
Wykres 26. Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Polsce i województwie w latach 2004-2008

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS

Od 2004 roku wartość sprzedaży budowlano-montażowej wzrosła ponad dwukrotnie, do poziomu 6 756 mln zł w roku 2008. Pod względem udziału w krajowej sprzedaży region zajmuje 8. miejsce w Polsce. Waha się on pomiędzy 4 a 5%, z tendencją wzrostową.

Wykres 27. Produkcja budowlano-montażowa w województwie w latach 2004-2008 (wartość bezwzględna w mln zł i udział procentowy w produkcji krajowej)

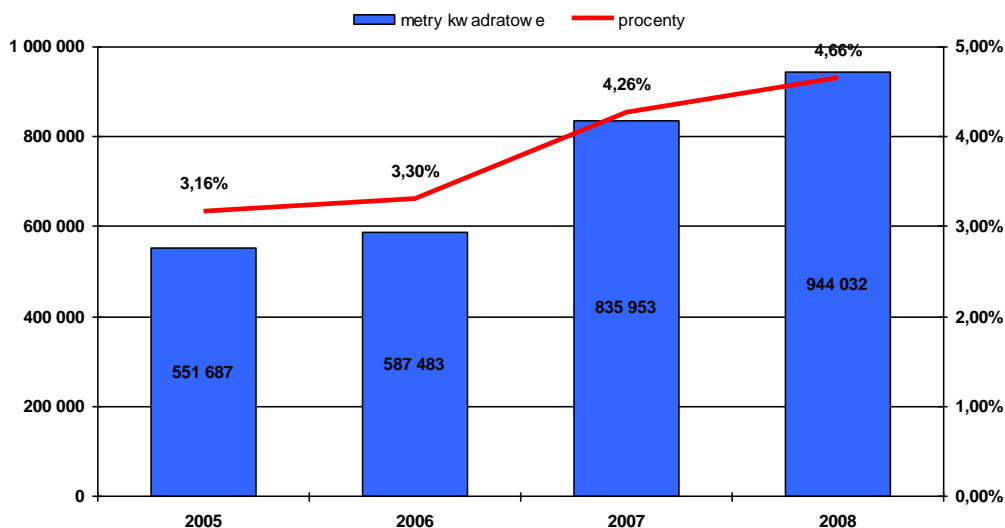
źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

9.3 Budownictwo

W latach 2005-2008 wzrosła liczba udzielanych pozwoleń na budowę wyrażona jako łączny metraż obiektów. Udział w ogólnej liczbie pozwoleń w kraju w tym okresie wzrósł z 3,16% do 4,66% natomiast suma metrów kwadratowych powierzchni w pozwoleniach z 552 tys. m² do 944 tys. m².

Wykres 28. Pozwolenia na budowę wydane w województwie w latach 2005-2008 (powierzchnia w m² i procentowy udział w pozwoleniach wydanych w kraju)

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

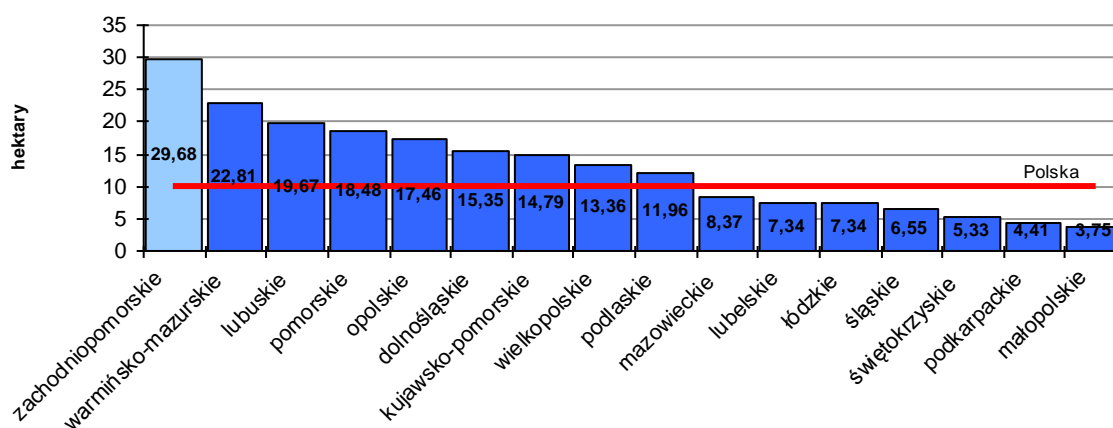
Wyzwania: Branżę budowlaną regionu charakteryzuje znaczne rozproszenie wykonawców i słaba pozycja kapitałowa firm. Rozwijając sektor budowlany w województwie należy więc dążyć do tworzenia zachęt dla lokalnych firm, do formowania powiązań sieciowych, klastrów i konsorcjów będących w stanie konkurować z przedsiębiorstwami krajowymi i europejskimi. W branży budowlanej szczególnie istotna jest umiejętność wykorzystania koniunktury gospodarczej i pojawiających się szans inwestycyjnych. Przykładem może być trwający obecnie rozwój infrastruktury turystycznej w pasie nadmorskim województwa. Szansą na utrzymanie obecnie korzystnych trendów rozwojowych sektora budownictwa w województwie są także duże inwestycje infrastrukturalne, np. drogowe lub powstające w parkach przemysłowych, a także związane z rewitalizacją zabudowy mieszkaniowej i powojoskowej. Bardzo duże znaczenie dla branży budowlano-montażowej będzie mieć budowa Gazoportu w Świnoujściu oraz stałego połączenia pomiędzy wyspami Uznam i Wolin.

2.9.4. Rolnictwo

Podstawowe cechy zachodniopomorskiego rolnictwa to duża powierzchnia gospodarstw, niski, korzystny odsetek zatrudnionych w rolnictwie, wysoki stopień mechanizacji oraz ukierunkowanie na produkcję roślinną, w tym przede wszystkim zbóż, ziemniaków i buraków cukrowych.

Dominują gospodarstwa o dużej i stosunkowo zwartej powierzchni upraw. Na koniec 2008 roku średnia wielkość gospodarstwa rolnego województwa wynosiła 29,68 ha, niemal trzykrotnie więcej niż średnio w kraju (10,02 ha). Jest nie tylko najwyższa w Polsce, ale także wyższa od średniej unijnej. Znamienny jest także fakt, że 2% największych gospodarstw w województwie jest w stanie wytworzyć 20% nadwyżki bezpośredniej. Duża powierzchnia gospodarstw stwarza możliwość specjalizacji, koncentracji produkcji, a także wykorzystania efektu skali i wytwarzania wysokich dochodów. Zyski osiągane przez duże gospodarstwa pozwalają im na finansowanie zakupu maszyn, nawozów i środków ochrony roślin na poziomie umożliwiającym konkurencję z wielkotowarowymi gospodarstwami rolnymi Unii Europejskiej. W województwie zachodniopomorskim występuje największa średnia wielkość użytków rolnych w gospodarstwie rolnym (24,11 ha), wobec wartości w przedziale 3 – 4 ha w województwach małopolskim i podkarpackim. W związku z tym region charakteryzuje wyraźnie mniejsza liczba ciągników rolniczych i kombajnów w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych oraz najniższy wskaźnik wiejskich dróg gminnych (ok. 21 km/100 km²).

Wykres 29. Średnia wielkość powierzchni gruntów rolnych gospodarstw w Polsce i województwie w roku 2008

źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR.

Województwo zachodniopomorskie charakteryzuje się niewielką ilością zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego. Wiele powstających w regionie półproduktów przetwarzanych jest poza granicami regionu, co ma szczególnie negatywny wpływ na globalną wartość produkcji rolniczej z ha użytków rolnych. Jej globalna wartość w 2008 roku osiągnęła wartość 3 223 zł. Lokowało to województwo na ostatnim miejscu w Polsce, przy średniej krajowej wynoszącej 4 886 zł. Dynamika przyrostu tej wartości w regionie, wynosząca 21,9%, była zdecydowanie niższa niż dynamika ogólnopolska (33,0%).

W okresie 2004-2008 plony zbóż w regionie były zbliżone do poziomu ogólnokrajowego, plony ziemniaków były wyższe, a plony buraków cukrowych niższe niż przeciętnie w kraju. W tym czasie w województwie plony zbóż spadły z poziomu 39,9 do 30,8 dt/ha (11. miejsce w kraju), plony ziemniaków spadły z 230 do 215 dt/ha (3. miejsce w

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

9.4 Rolnictwo

kraju), a plony buraków cukrowych pozostały na niezmiennym poziomie i wynoszą 399 dt/ha w roku 2004 oraz 400 dt/ha w 2008 roku (15. miejsce w kraju). Plony zbóż w 2008 roku osiągnęły 95,7% średnich plonów w Polsce, plony ziemniaków odpowiednio 112,6%, a plony buraków cukrowych 86%. Stopniowo zwiększa się areał upraw roślin energetycznych.

W roku 2007 produkcja zwierzęca stanowiła 45,5% produkcji rolniczej województwa. Zarówno pogłowie zwierząt jak i produkcja mięsa i mleka były niższe niż przeciętnie w kraju. W latach 2004-2008 pogłowie bydła na 100 ha użytków rolnych wzrosło z 9,8 do 10,8 szt. (16. miejsce w kraju). W 2008 roku stanowiło to 31,4% średniego pogłowia bydła na 100 ha w kraju. Pomiędzy 2004 a 2008 rokiem pogłowie trzody chlewnej w regionie spadło z 72,4 do 40,9 szt. na 100 ha użytków rolnych (13. miejsce w kraju), osiągając w 2008 roku poziom 46,4% przeciętnej produkcji krajowej.

W okresie 2004-2007 niemal nie zmieniła się wielkość produkcji mleka i żywca rzeźnego. W 2007 roku w województwie produkowano 206 litrów mleka na hektar użytków rolnych, co stanowi 27,6% średniej wartości dla kraju (16. miejsce w kraju). Produkcja żywca rzeźnego na hektar użytków rolnych wynosiła 166 kilogramów, tj. 71,7% średniej produkcji krajowej (13. miejsce w kraju).

Wyzwania: Korzystna struktura obszarowa rolnictwa w regionie silnie wpływa na zanikanie barier rozwojowych, pozwala także koncentrować środki produkcji i wytwarzać wysokie dochody. W ciągu najbliższych lat będzie to decydować o rosnącej pozycji zachodniopomorskich producentów w stosunku do gospodarstw w innych krajach Unii Europejskiej. Rolnictwo w województwie ma wyjątkową szansę korzystania z efektu skali, a jednocześnie przeszczepiania najlepszych wzorców z gospodarstw wielkoobszarowych UE oraz USA. Duże znaczenie może mieć dopuszczenie do obrotu na terenie jednego z państw członkowskich, czyli de facto całej Unii, kolejnych gatunków roślin genetycznie zmodyfikowanych (GMO), których uprawa przynosi światowym farmerom ogromne zyski.

Należy zwrócić uwagę na negatywne aspekty zbyt wysokiej koncentracji gruntów rolnych. Duży udział podmiotów zarejestrowanych poza regionem, w powiązaniu z bardzo intensywną działalnością rolniczą może prowadzić do przedwczesnego wyeksploatowania zasobów rolnych regionu. W zależności od charakteru działalności rolniczej, bariera po przekroczeniu której następuje degradacja gospodarstw, znajduje się w przedziale od 300 do 500 ha.

Wraz ze wzrostem świadomości ekologicznej, wzorem społeczeństw zachodnich, powiększać się będzie grupa konsumentów żywności ekologicznej. Następstwem będzie wzrost liczby gospodarstw ekologicznych. Gospodarstwa te, jeszcze niezbyt liczne w regionie, charakteryzują się bardzo dużą zyskownością produkcji i bardzo wysokim potencjałem wzrostu. Na obszarze województwa wspomagany powinien być rozwój grup producentów ekologicznych oraz wsparcie naukowo-badawcze ze strony uczelni wyższych dla lokalnych producentów rolnych.

Przed zachodniopomorskim rolnictwem stoi duże wyzwanie w postaci zmiany relacji pomiędzy dosyć dużą wysokością plonów a niską wartością produkcji rolniczej z hektara. By to zmienić należy zintensyfikować produkcję zwierzęcą i produkcję mleka. Wsparciem objęte powinny być wszelkie inicjatywy prowadzące do lokowania na terenie województwa zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego. Wspierany powinien być także system lokalnych gwarancji bankowo-kredytowych oraz rozwój lokalnych grup producenckich, jako potencjalnego źródła generowania lokalnego kapitału inwestującego w przemysł rolno-spożywczy.

Na perspektywy rozwoju rolnictwa w województwie zachodniopomorskim, mają wpływ uwarunkowania nie tylko unijne, ale także ogólnoswiatowe. Trzeba brać pod uwagę fakt, że cała Unia Europejska, dotąd chroniąca swoje wewnętrzne rynki, poddawana jest silnej zewnętrznej presji ich otwarcia. Podobną presję wywiera unijne lobby przemysłowe licząc na

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

9.4 Rolnictwo

olbrzymie zyski z handlu (głównie importu). Nie jest zatem wykluczone, że w najbliższej perspektywie czasowej województwo będzie musiało konkurować z producentami rolnymi z całego świata.

Istotne wyzwanie dla rolnictwa niesie ze sobą wprowadzona po wejściu Polski do Unii Europejskiej nowa forma ochrony przyrody w postaci obszaru Natura 2000. Przy zachowaniu wymaganego prawem reżimu w zakresie m.in. trybu nawożenia, prowadzenia chowu i hodowli, gromadzenia odpadów czy też realizacji inwestycji należy wspierać działania na rzecz utrzymania rolniczej przestrzeni produkcyjnej na terenie województwa zagrożonego np. przez zakaz prowadzenia melioracji na obszarach chronionych.

2.9.5. Leśnictwo

Województwo zachodniopomorskie jest czwartym najbardziej zalesionym województwem w Polsce z lesistością 35,0% (lasy stanowią 29,0% powierzchni lądowej całego kraju). Grunty leśne na koniec 2008 roku zajmowały 825,2 tys. ha, o 7,1 tys. ha więcej niż w roku 2004, czyli 8,9% powierzchni gruntów leśnych Polski. W 2008 roku z lasów regionu pozyskano 3 640 tys. m³ drewna, co stanowiło niemal 11% krajowego pozyskania. Pod tym względem województwo zajmuje 1. miejsce w kraju. Zachodniopomorskie w 2008 roku charakteryzowało się największymi zasobami drzewnymi na pniu – 184 063,9 tys. m³ co stanowiło 11% zasobów kraju. Ogółem do zalesienia w regionie w roku 2008 przeznaczono 1 166 ha. W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2004-2006 zalesienia w regionie objęły 1 887 ha, czyli 4,75% krajowych nasadzeń. Do końca wiosny 2008 w województwie w ramach PROW 2007-2013 zalesiono 275 ha (także 4,75% sumy ogólnopolskiej). Województwo zajmuje 11. miejsce w kraju pod względem powierzchni zalesień finansowanych z funduszy unijnych.

W województwie zachodniopomorskim znajduje się największa powierzchnia rezerwatów i lasów ochronnych – 763,1 tys. ha, tj. 10,8% ogółu takich obszarów w Polsce. Dochody budżetów gmin z tytułu podatku leśnego w 2008 roku w regionie wyniosły 15,6 mln zł, co stanowiło 8,9% ogółu dochodów w kraju (3. miejsce). W 2008 roku w województwie odnotowano 478 pożarów, które objęły 156,8 ha lasów (5,2% liczby i powierzchni pożarów lasów w Polsce).

Najwyższą lesistością charakteryzują się powiaty ze wschodniej i południowej części regionu, w szczególności: wałecki (54,5%), drawski (45,3%), szczecinecki (44,4%) oraz ziemski koszaliński (42,0%) i myśliborski (41,5%). Najniższy udział lasów w ogólnej powierzchni występuje w powiatach: pyrzyckim (6,3%), mieście Szczecinie (16,2%) i gryfickim (20,2%). Niższa lesistość niż średnia w kraju występuje także w powiatach: kołobrzeskim, mieście Świnoujściu, stargardzkim, kamieńskim i sławieńskim. Największe przyrosty lesistości dotyczą obszarów z wyraźną przewagą rolnictwa w strukturach zatrudnienia, w tym powiatów pyrzyckiego i stargardzkiego. W 13 ze 114 gmin województwa lesistość przekracza 50%. Najwyższą lesistością charakteryzują się gminy: Człopa (71,0%), Drawno (67,1%) i Manowo (64,1%) a najniższą Warnice (0,8%) i Pyrzyce (1,3%). Dwanaście gmin ma lesistość poniżej 10%. Na przestrzeni lat 2004-2008 bardzo wysoki przyrost lesistości zanotowano w trzech gminach miejskich (Stargard Szczeciński – 69,2%, Sławno – 42,1%, Białogard – 18,1%). Wysoki przyrost lesistości, przekraczający 5%, wystąpił także w gminach: Suchań (11,4%), Dobra Nowogardzka (7,3%), Przelewice (6,0%), Lipiany (5,5%) oraz Dolice (5,3%).

Według stanu na koniec 2008 roku 98,4% powierzchni zalesionej stanowią lasy publiczne. Areał lasów prywatnych wynosi 12,9 tys. ha. Niski, bo zaledwie 1,6% udział powierzchni lasów prywatnych, przy krajowym odsetku na poziomie 21,4%, stwarza szczególnie korzystne warunki do prowadzenia zrównoważonej gospodarki leśnej.

Prowadzone będą dalsze zalesienia, głównie w oparciu o przyznane fundusze unijne. Zalesianie gruntów porolnych zwiększy powierzchnię lasów prywatnych, choć ich udział będzie wciąż jednym z najniższych w kraju. Utrzymująca się przewaga udziału Skarbu Państwa w strukturze własności leśnej ułatwi wypełnianie ekologicznych i społecznych funkcji lasów, priorytetowych w formułowaniu polityki leśnej państwa.

Województwo ma silną pozycję w Polsce pod względem gospodarczego wykorzystania lasu, choć zauważalny jest niski poziom przetwórstwa spożywczego półproduktów pochodzenia leśnego. W 2008 roku w województwie zachodniopomorskim skupiono 291 ton jagód, 6,1% krajowego skupu, 1 165 ton owoców leśnych, 26,5% oraz 942

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

9.5 Leśnictwo

tony grzybów, 15,9%. W województwie odebrano ponadto 1 913 ton zwierzyny łownej czyli 20,0% krajowego skupu. Zużycie wyrobów przemysłu drzewnego i papierniczego jest w województwie zdecydowanie wyższe niż przeciętnie w kraju. W 2008 roku w zachodniopomorskim zużyto 2 103,1 tys. m³ tarcicy, co stanowiło 28,3% krajowego zużycia i sytuowało region na 1. miejscu w kraju. Zużyto ponadto 56 826,2 tys. m³ płyt pilśniowych ogółem 41,2% (1.), 51 643,4 tys. m³ płyt pilśniowych twardych 70,2% (1.), 402,1 tys. m³ płyt wiórowych 8,8% (4.) i 308,8 tys. ton papieru i tektury 5,4% (4.).

Wyzwania: Najważniejszy problem zachodniopomorskiego leśnictwa polega na słabym rozwoju infrastruktury okołoprodukcyjnej. Województwo lokuje się w krajowej czołówce pod względem skupu półproduktów pochodzenia leśnego, mimo to oparte na nich przetwórstwo spożywcze odgrywa marginalną rolę w skali kraju. Niewykorzystane są możliwości rozwoju turystyki aktywnej na terenach leśnych.

Stopień zagospodarowania gruntów z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa jest niski, co wiąże się ze zbyt wolnym tempem zalesiania nieużytków. Lasy w województwie narażone są na zanieczyszczenia, zagrożenia powodowane przez monokulturę upraw i związany z nią nadmierny rozwój szkodników oraz rozprzestrzenianie się obcych gatunków flory i fauny.

Podstawowymi priorytetami dla leśnictwa w województwie są: zachowanie i zwiększenie witalności ekosystemów leśnych, utrzymanie wysokiego poziomu pozyskiwania drewna z hektara użytków leśnych oraz zachowanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa pożarowego na terenach leśnych. Świadomość pożarową należy podnosić szczególnie wśród odwiedzających Pomorze Zachodnie turystów.

Do pierwszorzędnych zadań zaliczyć należy także: promocję turystyki związanej z gospodarką leśną, myślistwa, turystyki ekologicznej i rowerowej. Nie wykreowano dotąd żadnego regionalnego produktu opartego na surowcach leśnych. Pomimo bardzo wysokiego poziomu lesistości województwa, w dalszym ciągu powinno się wspierać restrukturyzację rolnictwa, związaną z procesem zalesiania.

2.9.6. Turystyka

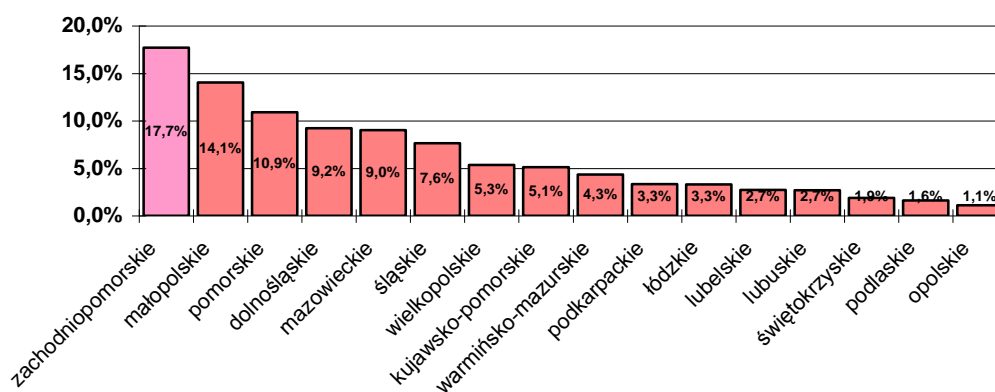
Znaczenie turystyki dla gospodarki województwa zachodniopomorskiego wynika z bardzo dużego bogactwa jego walorów naturalnych w połączeniu z największą w kraju i zróżnicowaną bazą noclegową oraz dobrą dostępnością dla turystów, szczególnie z zagranicy.

Atutem województwa jest przede wszystkim mnogość i zróżnicowanie atrakcyjnych akwenów i terenów sąsiadujących z nimi. Jeziora zachodniej części Pojezierza Pomorskiego, delta Odry, Zalew Szczeciński i wody Morza Bałtyckiego, w tym głównie Zatoka Pomorska, tworzą unikalne warunki do uprawiania turystyki, szczególnie sportów wodnych. Walorami województwa są także duże obszary leśne i tereny chronione, zabytki architektury oraz duży potencjał uzdrowiskowy i wypoczynkowy typu SPA. W urozmaiconej ofercie turystycznej województwa coraz większą rolę odgrywa aktywny wypoczynek, w tym turystyka wodna, rowerowa i konna, nordic-walking oraz golf. Przez jego teren przebiegają liczne szlaki turystyczne: piesze, rowerowe, wodne, konne i kulturowe. Zabytki zlokalizowane na terenie województwa, mimo ich niejednokrotnie wysokich walorów oraz atrakcyjnego położenia, w małym stopniu stanowią autonomiczny czynnik generujący ruch turystyczny.

Województwo zachodniopomorskie zajmuje 1. miejsce w kraju pod względem liczby miejsc noclegowych ogółem, liczby miejsc noclegowych na 1 000 mieszkańców, udzielonych noclegów ogółem oraz liczby udzielonych noclegów turystom krajowym. Znajduje się także na 1. miejscu w Polsce biorąc pod uwagę odsetek wykorzystania miejsc noclegowych, na 1. pod względem liczby udzielonych noclegów turystom zagranicznym i na 4. jako docelowy kierunek podróży dla obcokrajowców.

W 2008 roku w województwie udzielono 10 037 373 noclegi, czyli 17,7% ogółu udzielonych noclegów w Polsce. Było to o 13,1% więcej niż w 2004 roku. Skorzystało z nich 1 743 204 osoby, czyli 8,9% turystów nocujących w całym kraju (o 16,1% więcej gości niż w 2004 roku).

Wykres 30. Noclegi udzielone w obiektach zbiorowego zakwaterowania według województw, w roku 2008 (dane procentowe, Polska = 100%)

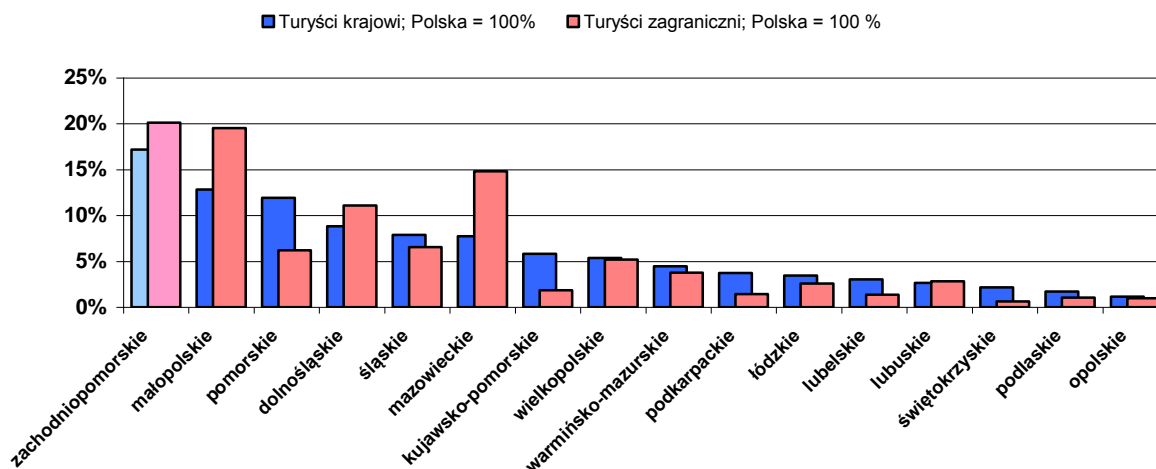
źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Województwo jest liderem pod względem liczby noclegów udzielonych turystom krajowym w obiektach zbiorowego zakwaterowania. W 2008 roku na region przypadło 17,2% (ponad 1/6) ogółu takich noclegów udzielonych noclegów w Polsce. Województwo plasuje się także na 1. miejscu pod względem ilości noclegów udzielonych turystom zagranicznym w obiektach zbiorowego zakwaterowania, w 2008 jego udział w rynku krajowym wynosił 20,1%.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

9.6 Turystyka

Wykres 31. Noclegi udzielone w obiektach zbiorowego zakwaterowania turystom krajowym i zagranicznym według województw w roku 2008 (dane procentowe, Polska = 100%)

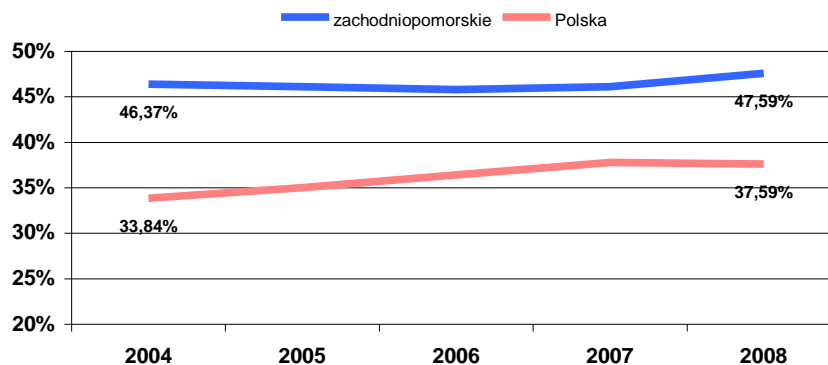

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W 2008 roku w województwie funkcjonowało 840 obiektów noclegowych, czyli 12,3% ogółu obiektów i 18,5% ogółu miejsc noclegowych w całym kraju. Na 1 000 mieszkańców województwa przypadają 63,7 miejsca noclegowe – ponad czterokrotnie więcej niż przeciętnie w Polsce, gdzie wskaźnik ten wynosi 15,7. W odniesieniu do liczby mieszkańców najwyższa liczba miejsc noclegowych występuje kolejno w powiatach: kamieńskim (395 miejsc na 1 000 mieszkańców), gryfickim (306), kołobrzesckim (261), sławieńskim (228), ziemskim koszalińskim (211) i Świnoujściu (197). Powiaty środkowej i południowej części województwa charakteryzuje najniższa liczba miejsc noclegowych na 1 000 mieszkańców.

Na przestrzeni lat 2004-2008 łączna liczba obiektów noclegowych w województwie wzrosła o 34%. W tym okresie liczba hoteli wzrosła o 30%, a pensjonatów o 28%. W 2008 roku 78 hoteli stanowiło 5,2% hoteli w Polsce, natomiast 23 pensjonaty stanowiły 9,2% tego typu obiektów w kraju. W województwie notuje się najwyższy w kraju odsetek wykorzystania miejsc noclegowych. Stale utrzymuje się on powyżej poziomu 45%, w 2008 roku wynosił 47,6% (wobec 37,6% w Polsce). Wysoka koncentracja bazy noclegowej występuje przede wszystkim w pasie nadmorskim.

Wykres 32. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w Polsce i województwie w latach 2004-2008

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W dłuższej perspektywie bardzo duży wpływ na charakter turystyki w województwie mieć będzie struktura demograficzna społeczeństwa. Znacząco zwiększy się liczba osób

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

9.6 Turystyka

dorosłych i starszych, a także zmniejszy średnia liczba osób w rodzinie. Oznacza to, że w ciągu najbliższej dekady wyraźnie wzrośnie dochód do dyspozycji jednej osoby wydatkowany na turystykę i wypoczynek. Większe znaczenie dla klientów będzie miała jakość i wygoda.

Wzrośnie zainteresowanie turystyką aktywną, w tym ekstremalną. Pozwoli to dalej rozwijać zachodniopomorskie atuty, czyli turystykę wodną, rowerową, konną, nordic-walking oraz golf. Dzięki budowie przystani, marin i portów zwiększy się zainteresowanie województwem wśród miłośników żeglarstwa i jachtingu z zagranicy. Na polach golfowych coraz liczniejszą grupę stanowić będą polscy turyści. Wymagający klienci wybierać będą wypoczynek w mniej zatłoczonych miejscach lub w okresach gwarantujących przede wszystkim prywatność, a nie anonimowość. Oznaczać to może wzrost zainteresowania obszarami pojezierzy w województwie zachodniopomorskim. Warunkiem jest jednak zapewnienie na tym terenie bazy turystycznej na odpowiednim poziomie.

Wraz z coraz wyższym poziomem świadomości zdrowotnej i dbałości o zdrowie zwiększy się zapotrzebowanie na wypoczynek połączony z odnową biologiczną i pobytem w centrach fitness i SPA. Turystyka i pobyty sanatoryjno-uzdrowiskowe, kontraktowane z dużym wyprzedzeniem przez Narodowy Fundusz Zdrowia oraz niemieckie kasy chorych, jak również finansowane przez samych kuracjuszy, stanowić będą istotny składnik dochodów z turystyki w województwie. Przewiduje się, że w ciągu najbliższych kilku lat zaniknie niemiecka turystyka sentymalna. Liczniejszą grupą turystów będą natomiast polscy emigranci zarobkowi z pierwszej dekady XXI wieku. Osoby te, nie zamierzając osiedlać się z powrotem w Polsce, w miarę stabilizowania własnej sytuacji finansowej będą chętniej odwiedzać rodzinne strony.

W województwie, podobnie jak w całym kraju, wzrośnie znaczenie Internetu przy wyszukiwaniu informacji o usługach turystycznych i przy ich kupnie. Zwiększy się liczba wyjazdów wakacyjnych, kosztem ich długości. Niezbędne jest jednak zapewnienie dużej liczby dogodnych połączeń komunikacyjnych. Ważnym źródłem niepewności w branży turystycznej województwa zachodniopomorskiego mogą być jednak wahania kursów złotego.

Sprawny rozwój turystyki w regionie wymaga zintegrowanych działań ze strony samorządów lokalnych oraz organizacji turystycznych. Jednym z nich było przyjęcie logotypu i hasła reklamowego, mających na celu ujednoczenie i utrwalenie w świadomości odbiorcy wizerunku województwa zachodniopomorskiego jako atrakcyjnego celu wypoczynku turystycznego. „Zachodniopomorskie. Morze przygody” – to hasło które informuje o różnorodności atrakcji i przeżyć oferowanych w regionie.

Zwiększaniu zainteresowania regionem turystów zagranicznych oraz potencjalnych inwestorów służą m.in.: stała, coroczna obecność województwa na krajowych i zagranicznych targach turystycznych, w tym na największej giełdzie turystycznej ITB Berlin, aktywna obecność regionu w sieciach współpracy międzynarodowej w ramach projektów finansowanych ze środków UE, uczestnictwo w nowej inicjatywie państw obszaru nadbałtyckiego, tj w „Bałtyckim Szczycie Turystycznym” oraz prezentacje turystyczne województwa za granicą przy współpracy i na zaproszenie przedstawicielstw dyplomatycznych RP. Niezależnie od powyższego od roku 2007 samorząd województwa, przy współpracy zachodniopomorskich powiatów, tuż przed sezonem turystycznym organizuje w głównych ośrodkach miejskich kraju weekendową imprezę promocyjną „Dni Województwa Zachodniopomorskiego”. W trakcie jej trwania mieszkańcy poszczególnych miast (dotychczas: Poznań, Wrocław, Katowice) mają okazję poznać uroki województwa zachodniopomorskiego, jego historię, kulturę, walory turystyczne, dziedzictwo kulinarne. Ponadto, również od 2007 roku, samorząd województwa organizuje konkurs „Na najciekawsze wydarzenie turystyczne roku”, w trakcie którego wyłanianych jest kilka prestiżowych imprez mających wpływ na uatrakcyjnienie oferty turystycznej regionu.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

9.6 Turystyka

Podjęte zostały również działania w zakresie rozwoju infrastruktury turystycznej oraz budowy regionalnego systemu informacji turystycznej i rozwoju produktów turystycznych. Te przedsięwzięcia znalazły swoje odzwierciedlenie w zapisach RPO WZ na lata 2007-2013. Dodatkowo, na poprawę atrakcyjności turystycznej regionu, zdecydowany wpływ będzie miała realizacja projektu „Budowa infrastruktury i wspólnej marki turystycznej Zachodniopomorskiego Szlaku Żeglarskiego”, który uzyskał dofinansowanie z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na lata 2007-2013 – w ramach działania 6.4 – Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym. Szlak oraz analogiczne działania rozwojowe realizowane w pasie pojezierzy mogą zadecydować o osiągnięciu wiodącej pozycji regionu w skali kraju na rynku żeglarstwa i turystyki wodnej.

Wyzwania: Rozbudowa oferty pobytowej o produkty niezależne od warunków atmosferycznych i pór roku pozwoli na ograniczenie sezonowości, a w konsekwencji zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu. Szczególną rolę będzie odgrywał wypoczynek w obiektach zamkniętych oraz połączony z regeneracją fizyczną, czyli pobyty w ośrodkach typu SPA i uzdrowiskach. Pozwoli to na optymalne wykorzystanie miejsc noclegowych poza sezonem letnim i podniesienie rentowności działalności w obszarze turystyki.

Silnym impulsem dla rozwoju turystyki w zachodniopomorskim może być rozwój turystyki biznesowej. Wyzwaniem stojącym przed zachodniopomorską turystyką jest budowa stałych i dużych centrów kongresowych. Warunkiem niezbędnym dla rozwoju turystyki jest zwiększenie dostępności komunikacyjnej regionu, w tym przede wszystkim poprawa stanu infrastruktury drogowej, wodnej i lotniczej.

2.9.7. Gospodarka morską

Pomorze Zachodnie od lat jest związane z gospodarką morską. Ta tradycyjna specjalizacja, rozwijająca się w regionie przez dziesięciolecia, będąca dotychczas jedną z głównych ścieżek rozwoju regionu, stała się źródłem zaburzeń w jego gospodarce. Świadczy o tym niedoinwestowana infrastruktura portowa, zły stan techniczny przestarzałej floty rybackiej, niedostateczna dostępność transportowa portów, a szczególnie upadek Stoczni Szczecińskiej Nowa i związane z nią masowe zwolnienia pracowników. Przemysł okrętowy w regionie tworzą obecnie mniejsze stocznie produkcyjne oraz remontowe, w tym Gryfia, Porta Odra, El Ship i Navikon w Szczecinie, Morska Stocznia Remontowa w Świnoujściu, Stocznia Darłowo. Mimo to w latach 2004-2008 liczba podmiotów gospodarki morskiej w województwie wzrosła o 641 jednostek do poziomu 2 839, co daje przeszło 1,3% udziału w liczbie podmiotów gospodarczych ogółem w regionie. Dla porównania ten wskaźnik w województwie pomorskim jest prawie dwukrotnie wyższy.

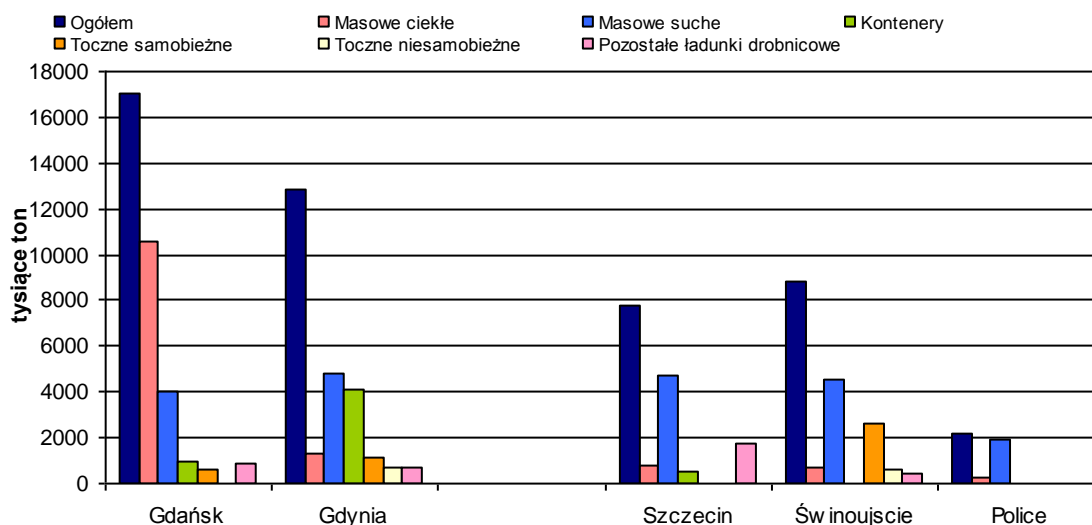
W województwie zarejestrowanych jest 100 statków o łącznej nośności 2 294,7 tys. ton, w tym 79 jednostek do przewozu ładunków suchych, 7 zbiornikowców, 11 promów i 3 statki pasażerskie. Ich średni wiek wynosi 20 lat. Na region przypada 80% potencjału ilościowego i prawie 90% tonażowego morskiej floty transportowej Polski. Jednym z ważniejszych przedsiębiorstw na rynku gospodarki morskiej w województwie jest Polska Żegluga Morska, największy polski armator. Firma dysponuje 71 statkami o łącznej nośności ponad 2 mln dwt (do roku 2015 zakłada się realizację programu inwestycyjnego na 34 nowe statki) i przewozi rocznie ponad 21 mln ton ładunków. Podstawowym sektorem jej działalności jest przewóz ładunków masowych, firma jest liderem na rynku przewozów płynnej siarki.

W 2008 roku obroty ładunkowe portów morskich województwa zachodniopomorskiego wyniosły 18 899,9 tys. ton, co stanowiło 38,6% obrotów ładunków polskich portów. Jest to o 7,2% więcej niż rok wcześniej. Podobnie jak w latach poprzednich największy udział w obrotach ładunkowych miały porty w Świnoujściu (46,8%) i Szczecinie (41,2%). W przeładunkach, głównie na potrzeby Zakładów Chemicznych Police SA, ważną rolę odgrywa port handlowy w Policach. Mniejsze przeładunki odbywają się także w portach w Kołobrzegu, Darłowie i Stepnicy.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

9.7 Gospodarka morską

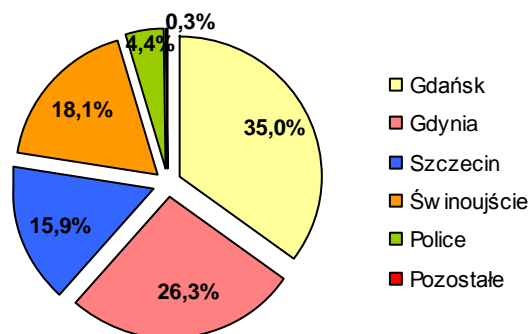
Wykres 33. Obroty ładunkowe w wybranych portach województw pomorskiego i zachodniopomorskiego według grup ładunków w 2008 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji „Gospodarka morską 2008”, Urząd Statystyczny w Szczecinie.

W polskich portach w roku 2008 odnotowano spadek obrotów ładunkowych, jednak dekoninktura na rynku tylko w ograniczonym stopniu dotyczyła portów województwa zachodniopomorskiego. W Szczecinie obroty spadły o 2,8%, w porcie w Świnoujściu wzrosły o 19,7% (1,5 mln ton), a w Policach o 5,1% (0,1 mln ton). Tymczasem w Gdańsku spadek obrotów ładunkowych wyniósł 14,4%, natomiast w Gdyni - 13,4%.

Wykres 34. Struktura obrotów ładunkowych według portów morskich w 2008 roku

źródło: Gospodarka morską w Polsce w 2008 roku. Urząd Statystyczny w Szczecinie.

Z portów województwa skorzystało w 2008 roku 1 051,1 tys. pasażerów, co stanowiło 39,8 % ruchu krajowego. Ponad 90% z nich stanowili pasażerowie podróżujący w ruchu międzynarodowym, w tym 65 % w relacji ze Szwecją. Od lat niekwestionowanym liderem w obsłudze ruchu osobowego w kraju jest port w Świnoujściu. W 2008 roku skorzystało z niego 825 467 osób. Dla porównania terminal w Gdyni obsłużył w tym okresie 383 292 pasażerów, a port w Gdańsku 175 133 pasażerów. Po załamaniu w początkach pierwszej dekady XXI wieku rynek przewozów pasażerskich w Polsce i w regionie notuje systematyczny, choć niewielki wzrost. W związku z wejściem Polski do strefy Schengen i likwidacją bezcelowej sprzedaży w czasie rejsów na jednostkach żegluga przybrzeżnej zdecydowanie zmniejszył się natomiast ruch pasażerski w portach w Trzebieży i Nowym Warpnie.

Podstawę żegluga śródlądowej bezpośrednio powiązanej z gospodarką morską na terenie województwa zachodniopomorskiego stanowi Odrzańska Droga Wodna. Od roku

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

9.7 Gospodarka morska

2006 krajowe przewozy ładunków żeglugą śródlądową w regionie systematycznie wzrastają. W 2006 roku było to 773 tys. ton, w 2008 roku wskaźnik osiągnął wartość 1 217 tys. ton. Dalszy rozwój segmentu nie nastąpi jednak bez poprawy żeglowności rzeki.

Nakłady inwestycyjne na gospodarkę morską (na nowe obiekty majątkowe i ulepszenie istniejących) w latach 2006 i 2007 wzrosły o 89 mln zł, by w 2008 roku wzrosnąć jedynie o 3 mln zł do poziomu 323 mln zł. Największy udział w wydatkach inwestycyjnych gospodarki morskiej miał Zarząd Morskich Portów Szczecin i Świnoujście, który zrealizował inwestycje w zakresie infrastruktury portowej dla Zachodniopomorskiego Centrum Logistycznego, terminalu kontenerowego oraz infrastruktury przeładunków masowych na Półwyspie Katowickim.

Województwo aktywnie uczestniczy w procesie przygotowywania rozwiązań strategicznych i koncepcji zintegrowanej polityki morskiej na rzecz zrównoważonego zagospodarowania Morza Bałtyckiego i położonych wokół niego obszarów. Ten cel ma być osiągnięty w wyniku współpracy państw i regionów poprzez realizację priorytetów powstałej w 2009 roku Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego obejmujących ochronę środowiska, dobrobyt, dostępność i atrakcyjność, bezpieczeństwo.

W ostatnich latach stale spada liczba podmiotów gospodarki w sektorze rybackim, mimo że polskie obszary morskie są bogate w zasoby rybne. Rybactwo przyczynia się do aktywizacji gospodarki lokalnej i regionalnej. W 2005 roku w tym sektorze działały 744 podmioty gospodarki narodowej. Większość przedsiębiorstw to firmy małe, zatrudniające kilka osób. W roku 2005 do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą należały 544 przedsiębiorstwa działające w tym sektorze, w 2007 roku ta liczba spadła o 31. Mogło to mieć związek z programem złomowania kutrów i łodzi rybackich, który gwarantował rybakom zapomogi za złomowanie swoich jednostek. Jednocześnie program zrównoważonego rozwoju sektora rybołówstwa na lata 2007-2013 zakłada wspieranie inicjatyw mających na celu zachowanie równowagi pomiędzy zasobami morskimi i śródlądowymi a zdolnością połowową polskiej floty morskiej, w tym adaptacja i modernizacja statków, podniesienie standardów portów, aktywizacja lokalnych społeczności.

Szczecin jako jedno z dwóch miast w Polsce jest siedzibą szkoły wyższej o profilu morskim, wyłącznie na miejscowej Akademii Morskiej prowadzony jest kierunek żeglugi śródlądowej. W roku akademickim 2008/2009 Akademia Morska kształciła 3 417 studentów, o 60 osób więcej niż w roku poprzednim. Na kierunkach morskich kształcą również Uniwersytet Szczeciński oraz Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny, m.in. w Instytucie Nauk o Morzu na Wydziale Nauk o Ziemi (US) oraz na Wydziale Techniki Morskiej i Wydziale Nauk o Żywności i Rybactwie (ZUT).

Wyzwania: Rozwój gospodarki morskiej regionu powinien odbywać się w powiązaniu z utworzeniem Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego CETC-ROUTE65 jako kluczowego mechanizmu zwiększenia dostępności i konkurencyjności województwa. Będzie się to wiązać z modernizacją portów poprzez inwestycje i zmiany w strukturze organizacyjno-prawnej. Największe wyzwanie stanowi budowa portu zewnętrznego z terminalem LNG w Świnoujściu. Powstanie gazoportu jest niezbędne dla obsługi specjalnych statków (tzw. metanowców) przewożących skroplony gaz ziemny. Jego budowa związana jest z prowadzoną przez rząd polityką dywersyfikacji dostaw surowców energetycznych do Polski. Lokalizacja tak dużej inwestycji przyczyni się do rozwoju gospodarczego Świnoujścia i regionu. Nowoczesny obiekt o strategicznym znaczeniu podniesie rangę miasta również na arenie międzynarodowej. Stanowić to będzie zachętę do dalszego lokowania kapitału. Kluczowe znaczenie dla budowy pozycji gospodarczej regionu ma wzmacnianie pozycji zespołu portowego Szczecin – Świnoujście. Istotne jest także zdynamizowanie rozwoju małych portów morskich zachodniopomorskiego wybrzeża i modernizacja toru wodnego

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

9.7 Gospodarka morską

Szczecin – Świnoujście do głębokości technicznej 12,5 m. Zwiększenie udziału żeglugi śródlądowej zrównoważy system transportowy portów ujścia Odry i wzmocni ich pozycję konkurencyjną.

Szansę aktywizacji społeczności zamieszkujących tereny, na których prowadzona jest lub była działalność związana z sektorem rybackim, stanowią partnerstwa działające w formule lokalnych grup rybackich i wdrażające lokalne strategie rozwoju obszarów rybackich.

2.10. Innowacyjność

Województwo zachodniopomorskie nie zajmuje czołowych miejsc pod względem poziomu innowacyjności. Podstawę regionalnego potencjału innowacyjnego stanowią wyższe uczelnie publiczne. W regionie nie ma placówek Polskiej Akademii Nauk ani jednostek badawczo-rozwojowych. Przedsiębiorstwa najczęściej korzystają ze sprawdzonych w krajach zachodnich lub w innych regionach Polski rozwiązań transferowanych przez zakup maszyn i urządzeń oraz gotowych technologii. Otoczenie infrastrukturalne działalności innowacyjnej w województwie, podobnie jak w innych regionach Polski, jest dopiero w fazie tworzenia i dostosowywania do standardów Unii Europejskiej. Współpraca biznesu z sektorem B+R w regionie nie ma charakteru strategicznego, zorientowanego na długofalowy rozwój innowacji.

Projekty proinnowacyjne w regionie to w większości inicjatywy oddolne, zrealizowane w sposób nieskoordynowany przez instytucje i osoby zaangażowane w rozwój innowacyjności. W ten sposób zrealizowano wiele przedsięwzięć wpisujących się w cele powstałej w roku 2005 „Regionalnej Strategii Innowacyjności w Województwie Zachodniopomorskim” przenoszącej na poziom regionalny cele Strategii Lizbońskiej odnoszące się do innowacyjności. Organizowane były liczne konferencje, szkolenia, warsztaty, prowadzono studia podyplomowe, staże studentów w przedsiębiorstwach, działania promocyjne. Rozwijana była infrastruktura badawcza działająca na potrzeby przedsiębiorstw, tworzono i rozwijano ośrodki transferu technologii oraz inicjatywy klastrowe, prowadzono wstępne prace w zakresie regionalnego foresightu, badania potrzeb innowacyjnych przedsiębiorców, zdobywano wiedzę w dziedzinie instrumentów finansowania innowacji, organizowano międzynarodowe giełdy kooperacyjne.

Będący efektem tych działań rozwój zasobów ludzkich i infrastruktury instytucjonalnej w województwie jest jednak niewystarczający. Wciąż odczuwalny jest brak specjalistów takich jak brokerzy technologii, animatorzy klastrów i ewaluatorzy projektów w obszarze kapitału ryzyka. Ich wykształcenie nie było celem żadnego z regionalnych projektów rozwoju zasobów ludzkich.

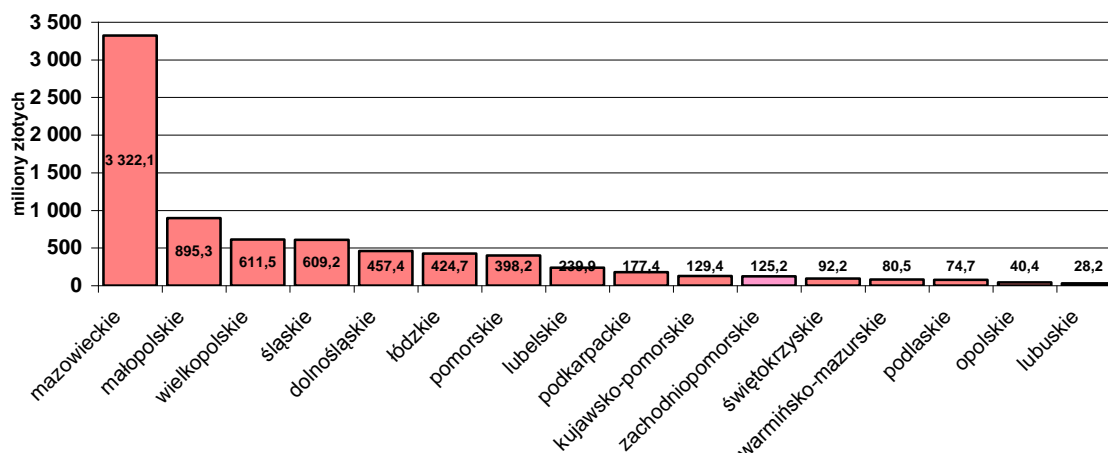
Wyraźny jest trend spadkowy w poziomie wydatków przedsiębiorstw na działalność innowacyjną. W 2008 roku wynosiły one w regionie 395 917 tys. zł wobec niemal dwukrotnie wyższych nakładów w roku 2004. Stanowiło to 1,5% ogółu nakładów w kraju. Na badania i rozwój przedsiębiorstwa regionu przeznaczyły 3,5% swoich nakładów na działalność innowacyjną przy średniej krajowej wynoszącej 9,4%.

Na przestrzeni lat 2004-2008 wydatki zachodniopomorskich przedsiębiorstw na działalność innowacyjną spadły niemal dwukrotnie do poziomu 395 917 tys. zł., osiągając poziom 1,5% ogółu nakładów w kraju. Na badania i rozwój przedsiębiorstwa regionu przeznaczyły 3,5% swoich nakładów na działalność innowacyjną przy średniej krajowej wynoszącej 9,4%.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

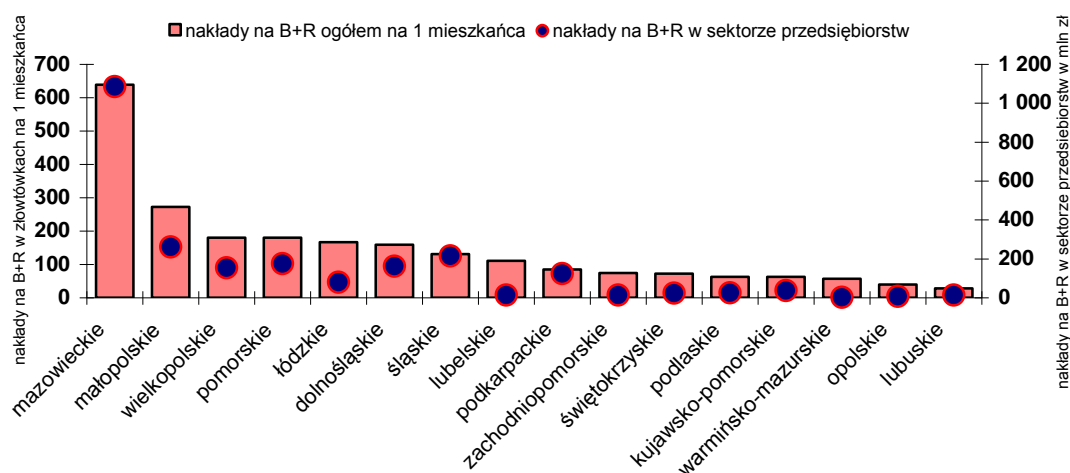
10. Innowacyjność

Wykres 35. Nakłady ogółem na działalność badawczo-rozwojową w roku 2008

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Wykres 36. Nakłady na badania i rozwój w złotych na 1 mieszkańca oraz w sektorze przedsiębiorstw w mln zł w 2008 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W 2008 roku zatrudnienie w sektorze B+R na 1 tys. osób aktywnych zawodowo osiągnęło 3,1%, co daje regionowi 9. miejsce w kraju. Zbliżoną pozycję zajmuje on również pod względem liczby instytucji badawczo-rozwojowych, nakładów na działalność innowacyjną w przemyśle, liczby wynalazków krajowych zgłoszonych do Urzędu Patentowego, liczby wniosków o wsparcie finansowe inwestycji oraz liczby firm średnio wysokiej i wysokiej technologii. W roku 2008 zgłoszone wynalazki i wzory użytkowe oraz uzyskane patenty i udzielone prawa ochronne stanowiły 3,3% ogólnej ich liczby.

Sprzedaż wyrobów nowych i zmodernizowanych w Polsce w ostatnich latach stanowiła 14,7% sprzedaży ogółem, w województwie zachodniopomorskim wskaźnik ten wynosił 8,1%. Zwraca uwagę wysoki wskaźnik udziału wyrobów nowych i zmodernizowanych w eksporcie ogółem. W województwie wyniósł on ponad 70%, przy średniej krajowej na poziomie 40%. Wskazywać to może na duży udział produkcji licencyjnej kupionej przez zachodniopomorskie firmy oraz finansowanej przez zagraniczny kapitał inwestujący w województwie.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

10. Innowacyjność

Partnerstwo w zakresie innowacji wciąż jest niedostatecznie rozwinięte. Mechanizmy informacji i współpracy w zakresie obsługi transferu technologii, wsparcia przedsiębiorczości i innowacyjności są niedostosowane do potrzeb rynku. Odczuwalny jest niski poziom zaangażowania instytucji okołobiznesowych w realizację usług z zakresu transferu technologii oraz mały udział władz publicznych we wzmacnianiu potencjału instytucji wsparcia. W regionie w dziedzinie innowacyjności działa kilkanaście instytucji otoczenia biznesu. Największą i najstarszą z nich jest zatrudniająca ok. 20 osób Regionalne Centrum Innowacji i Transferu Technologii w Szczecinie (RCiTT), które funkcjonuje jako jednostka Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego. Należy ono, podobnie jak Polska Fundacja Przedsiębiorczości, do Krajowej Sieci Innowacji (KSI). Ponadto RCiTT wspólnie z Zachodniopomorskim Stowarzyszeniem Rozwoju Gospodarczego prowadzi zachodniopomorski ośrodek Enterprise Europe Network jako element europejskiej sieci ośrodków przekazu innowacji (ang. *Innovation Relay Centre*).

Od maja 2008 roku funkcjonuje Regionalna Rada ds. Gospodarki, Innowacji i Technologii składająca się z przedstawicieli nauki, przedsiębiorców oraz instytucji wsparcia biznesu, będąca ciałem doradczym Zarządu Województwa w zakresie planowanych i bieżących przedsięwzięć proinnowacyjnych.

Wyzwania: Poziom innowacyjności województwa należy uznać za zagrożenie przyszłej pozycji ekonomicznej regionu. Bez jego podniesienia, przedsiębiorstwa nie będą w stanie w przyszłości uczestniczyć w gospodarce opartej na wiedzy.

Szansą na rozwój sektora firm innowacyjnych w regionie są plany inwestycyjne parków naukowo-technologicznych w Szczecinie i Koszalinie. Realizacja tych przedsięwzięć powinna zapewnić firmom niezbędne tereny, pomieszczenia i usługi specjalistyczne.

W ramach wdrażania „Regionalnej Strategii Innowacyjności Województwa Zachodniopomorskiego” konieczne jest wzmocnienie obszarów badawczych, strategicznych dla regionu. Należy stworzyć system identyfikacji potrzeb technologicznych i innowacyjnych MSP, a także regionalny system wielokierunkowego transferu i komercjalizacji technologii oraz rozwiązań innowacyjnych. Niezbędne jest zwiększanie świadomości innowacyjnej MSP i stworzenie w regionie stałej platformy współpracy sektora B+R z gospodarką, w tym skutecznego systemu informacyjnego i systemu kojarzenia popytu z podażą usług B+R.

Zachodniopomorska kadra naukowa i innowacyjne przedsiębiorstwa województwa powinny dążyć do utworzenia wspólnych centrów innowacji i ośrodków badawczo-rozwojowych pozwalających na wykorzystanie szans i mocnych stron gospodarki i nauki regionu.

W pierwszej kolejności należy:

- przeprowadzić foresight regionalny pozwalający na zidentyfikowanie strategicznych kierunków rozwoju regionu w oparciu o współpracę ze światem nauki,
- stworzyć struktury sieciowe (w tym klastry) przyspieszające transfer technologii,
- zbudować infrastrukturę wsparcia innowacyjności, w tym parki naukowo-technologiczne oraz narzędzia finansowania procesów innowacyjnych (fundusze seed capital, venture capital).

Czynnikiem ryzyka może być uzależnienie przedsięwzięć innowacyjnych od programów pomocowych UE, którym często towarzyszą rozbudowane procedury oraz grozi brak trwałości.

2.11. Nauka

W regionie działają 22 wyższe uczelnie. Największe to Uniwersytet Szczeciński, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny, Pomorska Akademia Medyczna, Akademia Morska, Politechnika Koszalińska, Zachodniopomorska Szkoła Biznesu.

Kadra naukowa zatrudniona na uczelniach województwa w roku akademickim 2007/2008 roku składała się z 4 199 nauczycieli akademickich, w tym 2 004 ze stopniem doktora i 481 ze stopniem doktora habilitowanego oraz 970 z tytułem profesora. W 2008 roku przyznano 178 stopni doktorskich, głównie w naukach technicznych (m.in. 17 z dziedziny budowy i eksploatacji maszyn, 14 w dziedzinie informatyki i 11 z dziedziny technologii chemicznej) oraz w naukach medycznych (38 w dziedzinie medycyny i 9 w dziedzinie biologii medycznej). Stopień doktora habilitowanego uzyskało 39 osób, w tym aż 17 osób na Pomorskiej Akademii Medycznej, na Akademii Rolniczej w Szczecinie (7 osób) a także na uczelniach technicznych (6 osób).

Wysoka liczba studentów nie przekłada się na porównywalną z pozostałymi województwami liczbę doktorantów. Województwo zachodniopomorskie znajduje się w grupie 7 województw (świętokrzyskie, lubuskie, warmińsko-mazurskie, podkarpackie, opolskie i podlaskie) o najniższej liczbie doktorantów. W roku 2004 na studiach III stopnia kształciło się 1 027 osób, w 2008 roku – 938. Nieznaczną większość stanowią doktoranci Uniwersytetu Szczecińskiego (333 osoby wobec 302 na uczelniach technicznych, 160 na Akademii Rolniczej w Szczecinie i 143 na Pomorskiej Akademii Medycznej).

Spośród 34 wydziałów zachodniopomorskich uczelni poddanych ocenie parametrycznej w 2006 roku najwyższą kategorię uzyskało 8: Wydział Lekarski Pomorskiej Akademii Medycznej, Wydziały Elektryczny i Technologii i Inżynierii Chemicznej ówczesnej Politechniki Szczecińskiej, Wydziały Nauk o Żywieniu i Rybactwa oraz Biotechnologii i Hodowli Zwierząt ówczesnej Akademii Rolniczej, Wydziały Zarządzania i Ekonomiki Usług, Nauk Ekonomicznych i Zarządzania oraz Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego. Ocena parametryczna przeprowadzana jest w trzech różnych zakresach. Pod względem aktywności naukowej, mierzonej m.in. uczestnictwem w projektach badawczych, posiadaniem akredytowanych laboratoriów i wdrażaniem systemów jakości, najwięcej punktów otrzymał Wydział Lekarski PAM, Wydział Kształtowania Środowiska i Rolnictwa ówczesnej Akademii Rolniczej oraz Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Szczecińskiego. Wyniki działalności naukowej, czyli m.in. autorstwo publikacji, monografii naukowych i podręczników akademickich, również oceniono najwyżej na Wydziale Humanistycznym US i na Wydziale Technologii i Inżynierii Chemicznej Politechniki Szczecińskiej. Najaktywniejsze w dziedzinie zastosowań praktycznych osiągnięć naukowych, nowych technologii, opatentowanych wynalazków i sprzedaży licencji były wydziały Politechniki Szczecińskiej: Technologii i Inżynierii Chemicznej oraz Budownictwa i Architektury, a także Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego.

Placówki naukowo-badawcze otrzymały wysokie wsparcie na rozwój infrastruktury. W ramach Działania 1.3. Regionalna infrastruktura społeczna programu ZPORR 2004-2006 dofinansowanie otrzymało 19 projektów w województwie. Spośród wszystkich inicjatyw aż 14 stanowiły przedsięwzięcia szkół wyższych regionu. W ramach pozyskanych środków Politechnika Koszalińska utworzyła centralne laboratorium Wydziału Elektroniki i Informatyki. Z inicjatywy Akademii Rolniczej w Szczecinie zbudowano Ośrodek Szkoleniowo-Badawczy w Zakresie Energii Odnawialnej w Ostoi. Politechnika Szczecińska zrealizowała projekt Multimedialnego Centrum Zarządzania Informacją Patentową i Normalizacyjną.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

11. Nauka

W latach 2003-2006 zachodniopomorskie uczelnie i ośrodki badawcze uczestniczyły w 6 Programie Ramowym WE w dziedzinie badań, rozwoju technologicznego i wdrożeń, przyczyniającym się do tworzenia Europejskiej Przestrzeni Badawczej. 30 zespołów badawczych w województwie otrzymało granty na łączną sumę 3,88 mln euro, co stanowiło zaledwie 1,79% kwoty grantów uzyskanych przez wszystkie polskie województwa. W 7 Programie Ramowym, rozpoczętym w 2007r do realizacji zostało przyjętych 7 projektów z województwa zachodniopomorskiego.

Zachodniopomorskie uczelnie wyższe podejmują również aktywność w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej. W okresie 2007-2013 realizowanych jest łącznie 15 projektów z udziałem partnerów zagranicznych w ramach programów Południowy Bałtyk, Region Morza Bałtyckiego, Współpraca Transgraniczna Krajów Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia/Województwo Zachodniopomorskie, Europa Centralna, oraz Interreg IV C.

Wyzwania: Dla dalszego rozwoju potencjału naukowego regionu konieczne jest m.in. tworzenie nowych kierunków studiów lepiej odpowiadających potrzebom gospodarki i społeczeństwa. Szczególnie promowane powinny być kierunki techniczne, zwłaszcza technologii produkcji i przetwórstwa. Należy także wspierać powstawanie i rozwój jednostek naukowo-badawczych związanych z szeroko rozumianą innowacyjnością. Istotne jest podjęcie działań mających na celu intensyfikację związków gospodarki z nauką. Należy dążyć do usystematyzowania i ujednoczenia wiedzy o zasobach, potrzebach i ofercie nauki w regionach Partnerstwa Odry oraz budowy sieci współpracy ośrodków naukowych w rejonie pogranicza polsko – niemieckiego oraz regionu Morza Bałtyckiego. W efekcie takiej współpracy powinno nastąpić wzmocnienie innowacyjności regionów prowadzące do budowy gospodarki opartej na wiedzy. Taka wizja jest całkowicie zgodna zarówno ze strategiami rozwojowymi wszystkich regionów Partnerstwa Odry, jak i ze Strategią Lizbońską.

2.12. Społeczeństwo informacyjne

Usługi dostępu Internetu w województwie są świadczone przez operatorów telekomunikacyjnych ogólnokrajowych w technologiach przewodowych oraz przez operatorów sieci komórkowych. Znaczącą pozycję mają również lokalni operatorzy telekomunikacyjni. Dostęp do Internetu w miastach zapewniają m.in. operatorzy telewizji kablowej. Najważniejszą dostawcą Internetu na terenie województwa zachodniopomorskiego pozostaje Telekomunikacja Polska S.A., której udział w rynku to ok. 65% gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu.

Tylko 12% łączy telefonicznych (tzw. głównych) znajduje się na terenach wiejskich. Gęstość sieci na obszarach wiejskich wynosi 104 łączy na 1 000 mieszkańców, przy poziomie 344 w miastach i 268 w województwie.

Dostęp do Internetu posiada ponad połowa osób powyżej 16 roku życia zamieszkałych na terenie województwa zachodniopomorskiego. Tyle samo osób deklaruje korzystanie z komputera. W województwie istnieją jednak duże dysproporcje pomiędzy terenami miejskimi i wiejskimi w zakresie dostępu do usług telekomunikacyjnych.

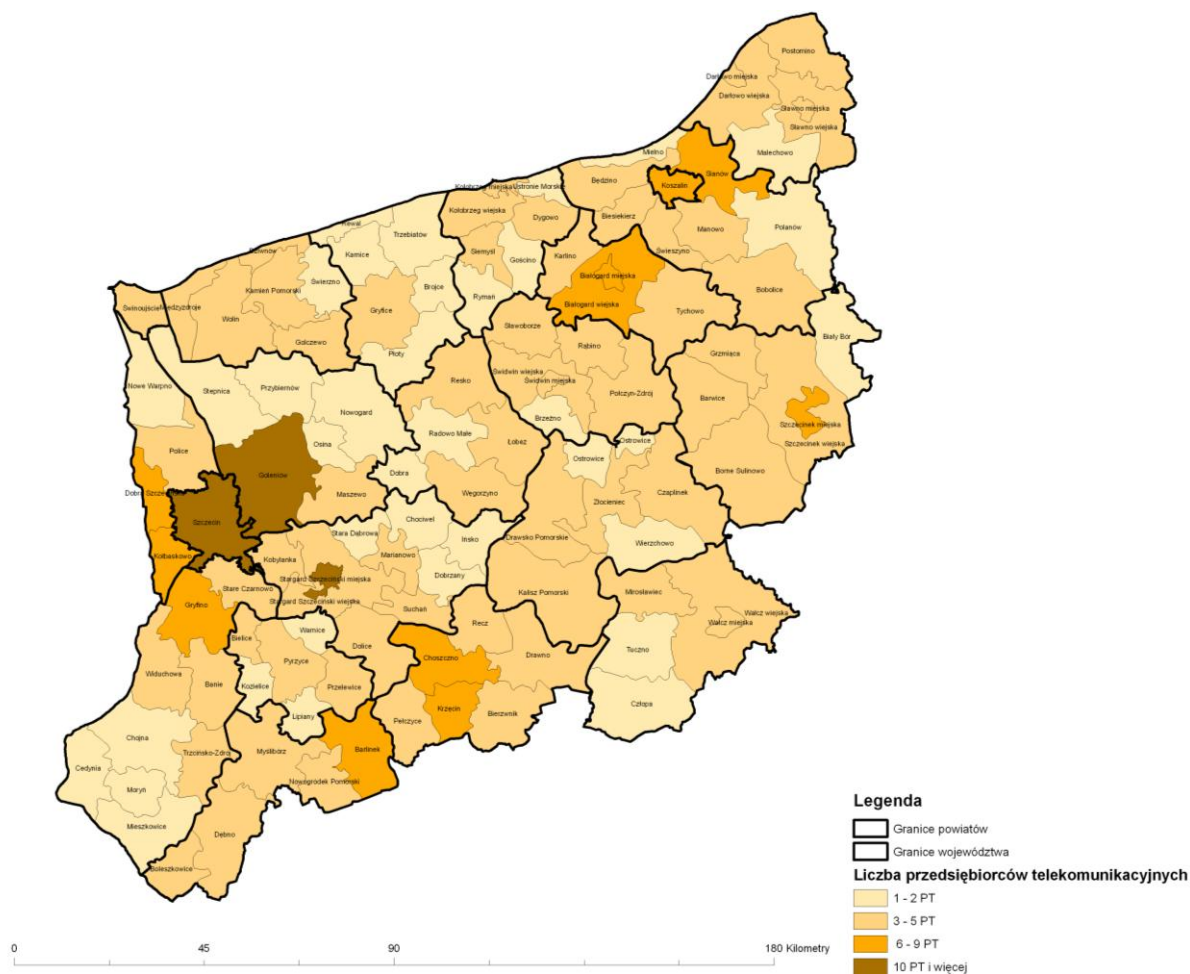
Główną barierą w upowszechnieniu korzystania z komputerów i Internetu jest brak motywacji mieszkańców regionu. Część z nich nie korzysta z Internetu mimo, że posiada do niego dostęp w gospodarstwie domowym. Dla 8% mieszkańców województwa barierą stanowi brak środków finansowych, około 4% mieszkańców nie posiada umiejętności korzystania z technologii informatycznych.

W pierwszym kwartale 2010 roku na zlecenie Województwa Zachodniopomorskiego zakończyła się inwentaryzacja obecnego stanu infrastruktury szerokopasmowej w regionie dla potrzeb projektu budowy Zachodniopomorskiej Sieci Teleinformatycznej (ZST). Jednym z rezultatów inwentaryzacji było wyznaczenie terenów zagrożonych wykluczeniem cyfrowym poprzez zaklasyfikowanie poszczególnych miejscowości województwa do obszarów białych, szarych i czarnych (BSC)⁹. Jedna trzecia miejscowości w województwie została zaliczona do terenów zagrożonych wykluczeniem cyfrowym. W przeważającej większości są to obszary wiejskie zamieszkałe przez niecałe 6% populacji województwa. Przeprowadzona inwentaryzacja umożliwiła również zidentyfikowanie 2012 miejscowości (67% ogółu), w których występuje dostęp do Internetu o przepływności nie większej niż 2Mbit/s oraz infrastrukturze dostępowej należącej do tylko jednego operatora telekomunikacyjnego. Wyniki badań ukazały także rozkład tzw. „białych plam” to znaczy obszarów, na których nie ma dostępu do Internetu. Najwięcej takich obszarów zaobserwowano w gminach położonych w południowo-wschodniej części województwa.

Mapa 3. Obszary o największej i najmniejszej aktywności operatorów ostatniej mili (liczba działających operatorów sieci dostępowych w gminie).

⁹ obszary „białe” – obszary, na których nie istnieje kablowa infrastruktura dostępu szerokopasmowego i żaden z przedsiębiorców telekomunikacyjnych nie planuje inwestycji w taką infrastrukturę na takim obszarze, obszary „szare” – obszary, na których istnieje kablowa infrastruktura dostępu szerokopasmowego jednego przedsiębiorcy telekomunikacyjnego (na takim obszarze usługi dostępu do Internetu mogą być świadczone przez kilku przedsiębiorców telekomunikacyjnych, jednak nie istnieje konkurencja oparta na infrastrukturze), obszary „czarne” – obszary, na których istnieje kablowa infrastruktura dostępu szerokopasmowego przynajmniej dwóch przedsiębiorców telekomunikacyjnych, a usługi dostępu szerokopasmowego są świadczone w warunkach konkurencji (konkurencja oparta na infrastrukturze).

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej 12. Społeczeństwo informacyjne

źródło: opracowanie własne.

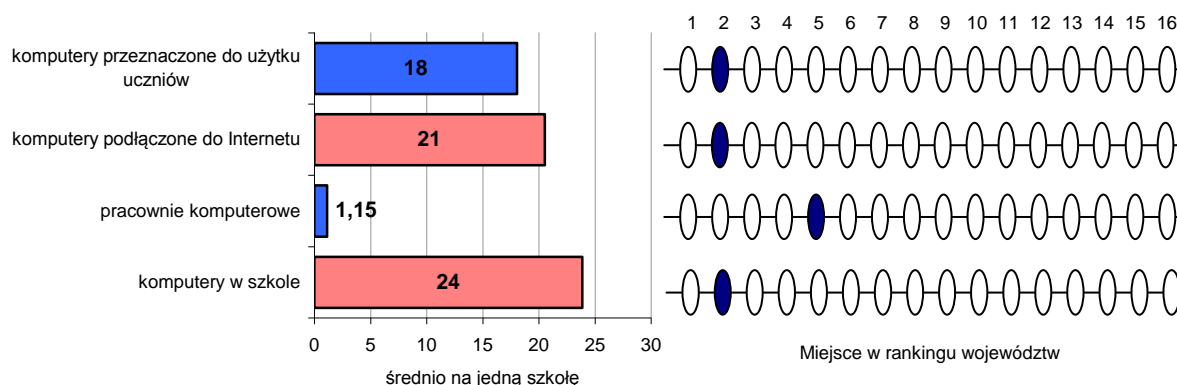
Na terenie 33% gmin województwa usługi dostępu do Internetu świadczą najwyżej dwa przedsiębiorstwa telekomunikacyjne. Na pozostałym obszarze, szczególnie w okolicach największych miast, konkurencja firm jest silniejsza.

Na tle kraju wysoki jest stopień informatyzacji szkół województwa. Przeciętnie na jedną placówkę przypada 19 stanowisk komputerowych, z czego 16 jest podłączonych do Internetu.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

12. Społeczeństwo informacyjne

Wykres 37. Wybrane cechy informatyzacji szkół* w województwie, w tym na tle innych województw w 2008 roku.

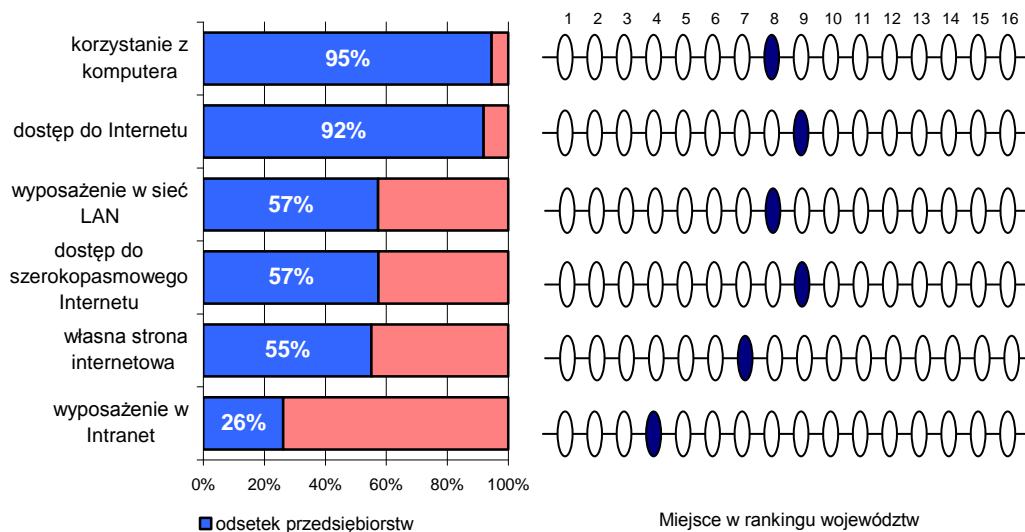

* (szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży, gimnazja dla dzieci, młodzieży i dorosłych, bez szkół specjalnych)

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS

Stosunkowo wysoki jest stopień informatyzacji przedsiębiorstw województwa zachodniopomorskiego oraz wykorzystania technologii informatycznych w działalności gospodarczej. W skali kraju region zajmuje czołowe pozycje m.in. w dostępie firm do szerokopasmowego Internetu, wyposażeniu w sieci Intranet czy też ilości osób korzystających w pracy z komputera. Jest też liderem w dziedzinie składania przez firmy zamówień przez Internet.

Wykres 38. Wybrane cechy informatyzacji przedsiębiorstw województwa, w tym na tle innych województw w 2008 roku.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z publikacji GUS: **Społeczeństwo informacyjne w Polsce; Warszawa 2008**

W minionych latach inicjatywy na rzecz informatyzacji regionu uzyskały finansowanie z funduszu ZPORR w ramach Działania 1.5 Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego ZPORR. W całym województwie z tych środków dofinansowanych zostało 16 projektów o całkowitej wartości wynoszącej 25,5 miliona zł.

Opracowana została „Strategia Budowy Społeczeństwa Informacyjnego w Województwie Zachodniopomorskim na lata 2006-2015”. Od 2007 roku funkcjonuje

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej

12. Społeczeństwo informacyjne

Zachodniopomorska Rada Społeczeństwa Informacyjnego. Jej zadaniem jest m.in. propagowanie idei społeczeństwa informacyjnego poprzez wspomaganie rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, a także opiniowanie i rekomendowanie projektów na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Wyzwania: Należy realizować prace nad budową samorządowej infrastruktury teleinformatycznej szerokopasmowego dostępu do sieci Internet opartej na koncepcji Zachodniopomorskiej Sieci Teleinformatycznej. Budowa tej sieci powinna nastąpić przy udziale środków finansowych Regionalnego Programu Operacyjnego – Działanie 3.1. Równocześnie należy przystąpić do tworzenia sieci partnerstwa interesariuszy społeczeństwa informacyjnego, działających wspólnie i synergicznie na rzecz innowacyjnego e-Rozwoju województwa zachodniopomorskiego. Wdrożenie ZST, opartej głównie na technologiach światłowodowych, ma sprzyjać przeciwdziałaniu wykluczeniu cyfrowemu, tworzeniu dedykowanych sieci misyjnych, dać impuls dla innowacyjności i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy oraz poprawić oferty dostępu do szerokopasmowego Internetu dla mieszkańców regionu.

2.13. Transport

Dostęp do Morza Bałtyckiego, szlaku Odry, międzynarodowej sieci autostrad oraz połączeń lotniczych i kolejowych stanowią o komunikacyjnym znaczeniu regionu. W województwie zachodniopomorskim przecinają się międzynarodowe i krajowe szlaki transportowe w układzie północ-południe i wschód-zachód. Aglomeracja szczecińska jest węzłem, w którym krzyżują się drogowe, kolejowe, wodne i lotnicze powiązania komunikacyjne. W oparciu o nie dokonuje się tranzyt towarów pomiędzy południem Europy i krajami basenu Morza Bałtyckiego.

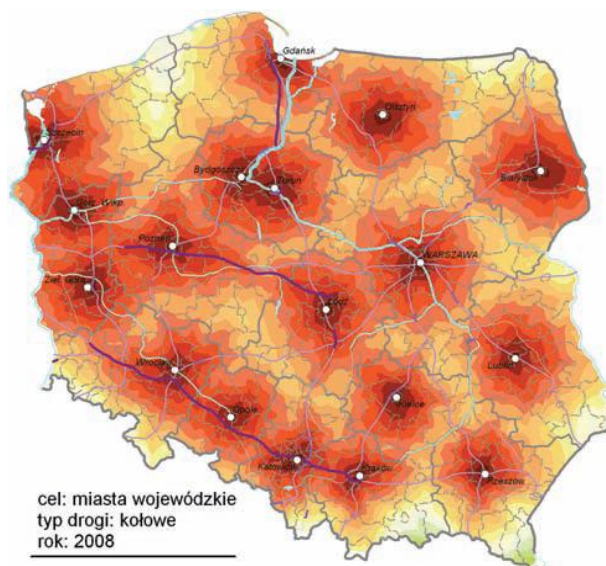
2.13.1. Infrastruktura drogowa

Przez obszar województwa przebiegają drogi krajowe o numerach: 3 (E65), A-6 i 6 (E28), 10, 11, 13, 20, 22, 23, 25, 26, 31, 37, 93 oraz budowana droga S3.

Drogi wojewódzkie, powiatowe oraz gminne w większości wymagają modernizacji i przebudowy zarówno ze względu na zły stan nawierzchni, jak i parametry techniczne. Dotychczasowe zaniedbania, wynikające z braku funduszy na prace remontowe, budowę obwodnic i bezkolizyjnych skrzyżowań na trasach o dużym natężeniu ruchu, doprowadziły do powstania tzw. wąskich gardeł w sieci drogowej. Mają one istotny wpływ na dostępność i atrakcyjność centrów gospodarczych, administracyjnych i turystycznych oraz portów morskich w regionie. Istotną poprawę przyniesie oddanie do użytku drogi krajowej S3 w nowym przebiegu, zachodniego obejścia Szczecina oraz tunelu pomiędzy wyspami Uznam i Wolin w Świnoujściu.

Największe zagęszczenie dróg krajowych występuje w pasie przygranicznym, lecz nie zapewniają one w pełni dogodnego połączenia regionu z pozostałą częścią kraju.

Mapa 4. Dostępność czasowa do ośrodków wojewódzkich drogami kołowymi w 2008 roku

Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej. 13. Transport

źródło: autorzy; T. Komornicki i P. Śleszyński (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN).

Główne ośrodki miejskie regionu (Szczecin, Koszalin, Świnoujście, Kołobrzeg, Stargard Szczeciński, Wałcz i Szczecinek) leżą w pobliżu granic województwa, co skutkuje ograniczoną dostępnością do nich z obszaru centralnej części regionu. Środkowa i południowo-zachodnia część regionu znajduje się poza godzinnym zasięgiem drogami kołowymi do 7 najważniejszych ośrodków miejskich. Obszar ograniczonej dostępności obejmuje aż 30% powierzchni województwa i jest zamieszkiwany przez ok. 12% populacji województwa. Ponadto na obszary przygraniczne oddziałują miasta leżące w województwach sąsiednich (Gorzów Wielkopolski, Słupsk i Piła).

Ruch na drogach województwa jest nieco niższy od średniej krajowej, natomiast wyróżnia się dużą dynamiką i nieregularnością w ciągu roku. Coraz więcej dróg, wojewódzkich, ale także powiatowych i gminnych, zwłaszcza w pasie nadmorskim, jest obciążonych intensywnym ruchem tranzytowym i turystycznym, szczególnie w sezonie letnim oraz podczas weekendów. Na wielu odcinkach dróg wojewódzkich ruch odbywa się z większym natężeniem niż na drogach krajowych województwa, mimo ich niewystarczających parametrów technicznych, w tym nośności nieprzekraczającej 80 kN/oś.

W porównaniu z resztą kraju wskaźnik gęstości dróg publicznych jest znacząco niższy. W 2008 roku wynosił on 57,5 km/100km² w porównaniu do 83,5 km/100km² dla Polski. Łączna długość dróg o twardej nawierzchni w województwie wynosi 13 175,3 km.

Bardzo duże znaczenie ma rozwój osi Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego CETC. Inicjatywa ta ma ułatwić efektywne kreowanie multimodalnych łańcuchów logistyczno-transportowych w układzie europejskim, od Bałtyku po Adriatyk, a w dalszej perspektywie po Morze Czarne i Egejskie. Środkowoeuropejski Korytarz Transportowy CETC pomaga w promocji transportu przyjaznego środowisku oraz rozwoju transportu kombinowanego, multimodalnego i intermodalnego.

2.13.2. Infrastruktura kolejowa

Przez obszar regionu prowadzą linie kolejowe o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym, z których najważniejsze to:

- E-59 (AGC) Świnoujście – Poznań – Wrocław z odgałęzieniem na Szczecin Główny
- C-E59 (AGTC) Świnoujście – Kostrzyn – Wrocław z odgałęzieniem w kierunku Szczecina Głównego i Portu Centralnego
- 202 Gdańsk Główny – Gdynia – Koszalin - Stargard Szczeciński
- 210 Chojnice – Szczecinek - Runowo Pomorskie
- 402 Koszalin – Goleniów
- 403 Piła – Wałcz, Kalisz Pomorski – Ulikowo
- 404 Poznań – Piła - Szczecinek – Białogard - Kołobrzeg

Wskaźnik gęstości sieci kolejowej na 100 km², wynoszący 5,3 km/100km², jest jedynie nieco niższy od wartości dla kraju, która w 2008 wynosiła 6,5 km/100km². Stan linii kolejowych jest na ogół zły i wymagają one modernizacji. W wielu miejscach stosuje się

ograniczenie prędkości do 40 km/h ze względów bezpieczeństwa. Zły jest stan techniczny i wykorzystanie linii wąskotorowych.

W latach 2005-2008 zaobserwowano wzrost wielkości przewozów pasażerskich w kolejowych przewozach regionalnych. Ilość podróźnych w tym okresie zwiększyła się o 1,5 mln osób i obecnie wynosi około 8,5 mln w skali roku. Pod koniec roku 2008 nastąpiła reorganizacja kolei. Część spółki PKP odpowiedzialna za przewozy regionalne (PKP Przewozy Regionalne) przeszła pod zarządzanie samorządów wojewódzkich.

W styczniu 2010 roku dzięki środkom Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego zakupionych zostało dziesięć nowoczesnych szynobusów o napędzie spalinowym. Całkowita wartość projektu wyniosła 150 153 940 zł. Zakupiony tabor kolejowy przeznaczony będzie przede wszystkim do obsługi relacji: Szczecin – Goleniów – Kołobrzeg – Koszalin; Szczecin – Szczecinek – Chojnice; Szczecin – Walcz – Piła.

Między Szczecinem a Berlinem kursuje dziewięć pociągów na każdym z kierunków, w tym dwie pary pociągów to połączenia bezpośrednie, w przypadku pozostałych konieczna jest przesiadka w Angermünde bądź Pasewalku, przy czym połączenia po obu stronach granicy są skomunikowane.

Wyzwanie dla aktywizacji połączeń kolejowych z Niemcami stanowi przede wszystkim poprawa stanu torów na polskim odcinku trasy, w szczególności dziewięciokilometrowego odcinka od stacji Szczecin-Gumieńce do granicy państwa. Koszt inwestycji jest oceniany na ok. 20 mln euro. Skrócenie czasu przejazdu do 1 godziny wymaga wprowadzenia połączenia bezpośredniego bez zatrzymywania się pociągu na małych stacjach. Niezbędne jest także rozwiązanie elektryfikacji linii po obu stronach granicy i wprowadzenie na nią składów prowadzonych przez lokomotywy dwusystemowe funkcjonujących w zróżnicowanych systemach zasilania sieci w obu krajach. Modernizacja linii kolejowej Szczecin – Berlin jest bardzo istotny w perspektywie planowanego na 2011 rok otwarcia międzynarodowego portu lotniczego Berlin-Brandenburg-International (BBI). Przygotowywane jest uruchomienie funkcjonującego przed II wojną światową połączenia kolejowego ze Świnoujścia do Berlina. Dla realizacji przedsięwzięcia kluczowe znaczenie ma odbudowa mostu w Karnin łączącego wyspę Uznam ze stałym lądem.

2.13.3. Komunikacja lotnicza

Port lotniczy Szczecin-Goleniów jako jedyny w regionie należy do podstawowej sieci lotnisk w kraju. Jest on w pełni przystosowany do obsługi cywilnego ruchu pasażerskiego i towarowego zgodnie z wymogami Międzynarodowej Organizacji Lotnictwa Cywilnego (ICAO). Z lotniska Szczecin-Goleniów odlatują samoloty do: Dublinu, Londynu, Oslo, Warszawy i Krakowa (linie regularne) oraz Bułgarii, Tunezji, Egiptu, Grecji i Turcji (czartery).

W związku z prognozowanym wzrostem zapotrzebowania na usługi lotnicze w Polsce, konieczna stanie się rozbudowa sieci portów lotniczych szczególnie w oparciu o istniejącą infrastrukturę lotniskową, w tym lotniska powojenne i sportowo-usługowe. W 2006 roku procentowy udział ruchu pasażerów w porcie lotniczym Szczecin-Goleniów stanowił 1,18% ruchu pasażerskiego w Polsce, w 2008 – 1,46%. Ilość pasażerów wzrosła ze 182 524 w 2006 roku do 302 452 pasażerów w 2008 roku, a wykorzystanie portu lotniczego wynosi 35%¹⁰.

W ramach rozwoju infrastruktury lotnisk w województwie zachodniopomorskim planowane jest przywrócenie do użytkowania portu lotniczego w Zegrzu Pomorskim koło

¹⁰ Dane Urzędu Lotnictwa Cywilnego

Koszalina. Realizacja tej inwestycji uwarunkowana jest wcześniejszym przygotowaniem niezależnej analizy, która potwierdzi ekonomiczną zasadność tego przedsięwzięcia.

W Szczecinie znajduje się cywilne lotnisko Dąbie o nawierzchni trawiastej, które jest bazą lotnictwa sanitarnego oraz szczecińskiego aeroklubu. W województwie zlokalizowane są także lotniska powojkowe (w tym poradzieckie), m.in.: Płoty, Dziwnów, Zegrze Pomorskie, Borne Sulinowo, Kluczewo, Chojna, Bagicz, Wilcze Laski. Obiekty te są na ogół mocno zdewastowane. Czynnymi lotniskami wojskowymi są lotniska w Świdwinie, Mirosławcu, Darłowie i Olesznie.

2.13.4. Komunikacja wodna

W województwie zachodniopomorskim znajdują się cztery morskie porty handlowe (w Szczecinie, Świnoujściu, Kołobrzegu i Policach) oraz 10 małych portów bałtyckich i 13 przystani rybackich. W 2008r porty morskie województwa obsłużyły międzynarodowy ruch pasażerski na poziomie 486 599 przyjazdów i 483 913 wyjazdów, natomiast krajowy ruch pasażerski obejmował 43 744 przyjazdów i 43 689 wyjazdów. Udział regionu w obsłudze pasażerskiego ruchu promowego wynosi około 63%, w obsłudze przeładunków – 38%. Region ma dogodny układ śródlądowych dróg wodnych łączących porty ujścia Odry z krajami Unii Europejskiej, a szczególnie z Niemcami. Aktualny stan zabudowy hydrotechnicznej drogi wodnej na odcinku Szczecin – Kostrzyn nie pozwala jednak na pełne wykorzystanie jej możliwości transportowych.

Wyzwania: Wsparcie rozbudowy i modernizacji regionalnej infrastruktury transportowej ma decydujące znaczenie dla włączenia województwa zachodniopomorskiego w procesy rozwojowe kraju. Jej obecny stan jest niewystarczający i wykazuje znaczne dysproporcje w przestrzennym rozmieszczeniu. Istniejące deficyty znacznie ograniczają też rolę województwa jako partnera w rozwoju terenów przygranicznych i obsłudze aglomeracji Berlina oraz „pomostu” do państw Basenu Morza Bałtyckiego, Europy południowej i Rosji. Poprawa dostępu do lokalnych portów morskich i rzecznych pozwoli na zwiększenie ich znaczenia gospodarczego oraz przyczyni się do dywersyfikacji ich funkcji (np. turystycznej).

Ważne dla regionu jest powiązanie transportowe Szczecina i Koszalina jako dwóch ośrodków o znaczeniu ponadregionalnym, ich skomunikowanie z regionem, a także stworzenie dogodnego układu dróg wzdłuż wybrzeża Bałtyku oraz zachodniej granicy państwa. W celu poprawienia dostępności komunikacyjnej do obszarów turystycznych i uzdrowiskowych ważne jest wsparcie lokalnych inwestycji drogowych (drogi powiatowe i gminne) i modernizacji istniejącej infrastruktury drogowej oraz rozwijanie połączeń kolejowych, w tym kolei wąskotorowej.

Do grupy priorytetowych połączeń drogowych należy zaliczyć drogi poprawiające dostępność komunikacyjną do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych, a szczególnie do pasa wybrzeża Morza Bałtyckiego (drogi krajowe nr 3, 6, 10 i 11, drogi wojewódzkie: nr 109 na odcinku Płoty – Trzebiatów, nr 102 na odcinku Międzyzdroje – Kołobrzeg, nr 107 na odcinku Dziwnówek – Parłówko, nr 203 na odcinku Koszalin – Postomino). Istotne dla rozwoju sieci drogowej są drogi wojewódzkie nr 163 (Kołobrzeg – Wałcz) oraz droga nr 178, przebiegające przez województwo w osi północ – południe. Dotyczy to również dróg wojewódzkich nr 162 (Rościcino – Świdwin), nr 151 (Świdwin – Barlinek) oraz nr 156 (Lipiany – Barlinek).

Kluczową rolę w układzie komunikacyjnym województwa odegra zachodnie obejście Szczecina łączące autostradę A6 (rejon Kołbaskowa) z zachodnimi i północnymi dzielnicami

Szczecina i Polic, obejmujące przejście przez Odrę (Police – Święta). Inwestycja ta poprawi dostępność komunikacyjną do Portu Lotniczego w Szczecin-Goleniów.

Podjęto decyzję o całkowitej modernizacji do 2020 roku linii kolejowej łączącej Szczecin z Wrocławiem, przez Kostrzyn i Zieloną Górę. Po zakończeniu prac znacznie zwiększy się prędkość pociągów- osobowych do 160 km/h, a towarowych do 120 km/h), Jednocześnie skróci to czas podróży na całej trasie oraz umożliwi kursowanie pociągów o długości nawet do 750 m.

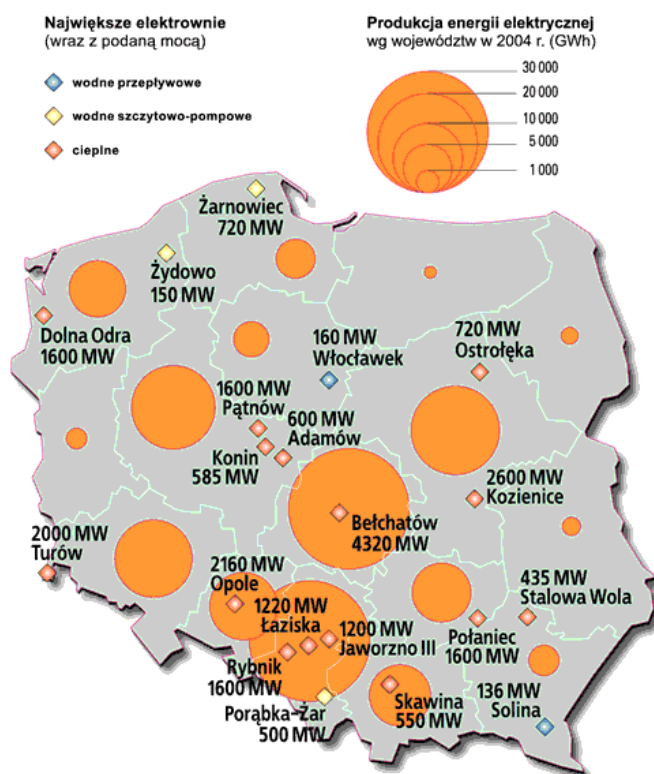
W ciągu najbliższych 5 lat realizowana będzie kompleksowa modernizacja linii kolejowej nr 351 Poznań – Szczecin, stanowiącej fragment transgranicznego połączenia E59 ze Skandynawii na południe Europy, co pozwoli na podniesienie prędkości maksymalnych pociągów pasażerskich na tym odcinku do 200 km/h. W ramach działań związanych z RPO-WZ 2007-2013 przewiduje się modernizację linii kolejowych nr 402 i 403 oraz zakupy nowoczesnego taboru kolejowego do obsługi połączeń regionalnych. Modernizacji wymagają jednotorowe linie kolejowe nr 202 i 404, których przepustowość powoli się wyczerpuje. Ich parametry ograniczają możliwość ułożenia efektywnego rozkładu jazdy pociągów, zapewniającego sprawną i szybką realizację potrzeb przewozowych mieszkańców województwa. Istotne wyzwanie stanowi przywrócenie połączeń kolejowych do miejscowości w południowo – wschodniej części województwa.

2.14. Energetyka

2.14.1. Wytwarzanie energii elektrycznej i ciepłej

Produkcja energii w 2008 roku wyniosła 8 214,7 GWh rosnąc w porównaniu do roku 2000 o 11,7%. Zużycie energii elektrycznej spadło w województwie z poziomu 5 025 GWh w 2001 roku do 4 780 GWh w 2003 roku i następnie wzrosło do 5 510 GWh w 2008 roku. W województwie zachodniopomorskim produkcja energii jest wyższa niż jej zużycie. W 2008 roku ta „nadwyżka” wyniosła 2 704,7 GWh.

Mapa 5. Produkcja energii elektrycznej i największe elektrownie w Polsce w roku 2004

źródło: <http://www.wiking.edu.pl/article>.

Największymi producentami energii elektrycznej i ciepłej w województwie są PGE Zespół Elektrowni Dolna Odra S.A. w Nowym Czarnowie (w skład którego wchodzi: Elektrownia Dolna Odra w Nowym Czarnowie oraz dwie elektrownie zlokalizowane w Szczecinie – Pomorzany i Szczecin), a także Miejska Energetyka Ciepła Sp. z o.o. w Koszalinie.

Na obszarze województwa działalność w zakresie przesyłania energii elektrycznej prowadzi PSE-Operator S.A., natomiast w zakresie dystrybucji energii ENERGA S.A. i ENEA S.A. Do największych przemysłowych odbiorców energii elektrycznej w województwie należą Zakłady Chemiczne „Police” S.A. oraz Kronospan Szczecinek Sp. z o.o.

Sieć energetyczna na terenach wiejskich jest często przestarzała, co nie gwarantuje stałych dostaw odbiorcom indywidualnym. Znaczna część linii przesyłających energię elektryczną na te obszary powstała na początku lat pięćdziesiątych, co sprawia, że ich jakość

(również w przypadku urządzeń rozdzielczych) jest niezadowalająca. Ponadto jest to bariera dla rozwoju małych elektrowni, w tym elektrowni opartych o odnawialne źródła energii. Szczecin posiada tylko jedną linię zasilającą o napięciu 400 kV oraz niewystarczającą ilość linii o napięciu 220 kV.

Koncesjonowaną działalność ciepłowniczą na obszarze województwa zachodniopomorskiego prowadzi 49 przedsiębiorstw, w tym 26 w zakresie wytwarzania ciepła, a 23¹¹ w zakresie jego przesyłania i dystrybucji. Największymi odbiorcami ciepła są przedsiębiorstwa komunalne, spółdzielnie mieszkaniowe oraz wspólnoty. W roku 2008 w instalacje centralnego ogrzewania wyposażone było 82,2% ogólnej liczby mieszkań (w całym kraju 78%).

2.14.2. Sieć gazowa

Przesyłaniem gazu ziemnego na terenie województwa zachodniopomorskiego zajmuje się Operator Gazociągów Przesyłowych GAZ SYSTEM S.A., natomiast jego dystrybucję prowadzi Wielkopolski Operator Systemu Dystrybucyjnego Sp. z o.o. Dostawy gazu realizują również przedsiębiorstwa: G.EN.-GAZ Energia S.A. oraz KRI S.A. Głównym odbiorcą przemysłowym gazu ziemnego z sieci przesyłowej na terenie województwa zachodniopomorskiego są Zakłady Chemiczne „Police” S.A. Do użytkowników sieci dostarczany jest importowany gaz wysokometanowy oraz lokalnie gaz zaazotowany ze złóż znajdujących się w regionie.

Zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych województwa w 2004 wynosiło 217,3 hm³, a w roku 2008 wzrosło do poziomu 234,4 hm³. W latach 1999-2008 długość sieci gazowej w województwie zwiększyła się o 2 952,2 km (tj. o 90,7%) – z 3 253,2 km do 6 205,4 km. W tym samym okresie liczba odbiorców gazu z sieci wzrosła z 329,1 tys. do 363,5 tys. (tj. ok. 10%). Oznacza to, że przyłączenie jednego odbiorcy gazu wiązało się z koniecznością budowy przeciętnie 86 metrów sieci gazowej. Średnio dla Polski wskaźnik ten wyniósł 92 metry. Wskazuje to, szczególnie w przypadku obszarów wiejskich, na wysoki koszt pozyskania „krańcowego” odbiorcy. Dostęp do infrastruktury przesyłu gazu (głównie na terenach małych miast i obszarach wiejskich) jest ciągle niewystarczający i wymaga inwestycji w celu wyrównania jego poziomu w całym województwie.

Na terenie województwa zachodniopomorskiego realizowana jest duża inwestycja o kluczowym znaczeniu dla polskiej energetyki – terminal gazu skroplonego LNG w Świnoujściu. Trwają prace projektowe dotyczące gazociągu Baltic Pipe, który ma doprowadzać do Polski gaz z Norwegii. Przedsięwzięcia te zwiększą pewność zasilania w paliwa gazowe całego kraju, a także regionu. Ponadto w skali województwa konieczne są inwestycje poprawiające stan infrastruktury (tłocznie i gazociągi przesyłowe) i dywersyfikujące źródła dostaw paliwa. Ze względu na niskie koszty przesyłu od nowowytbudowanych punktów dostarczenia gazu (Gazoport, Baltic Pipe, Bernau-Szczecin) do odbiorców finalnych, w Polsce północno-zachodniej, w tym szczególnie w województwie zachodniopomorskim, nastąpi intensywny rozwój sieci gazowniczej.

2.14.3. Odnawialne źródła energii

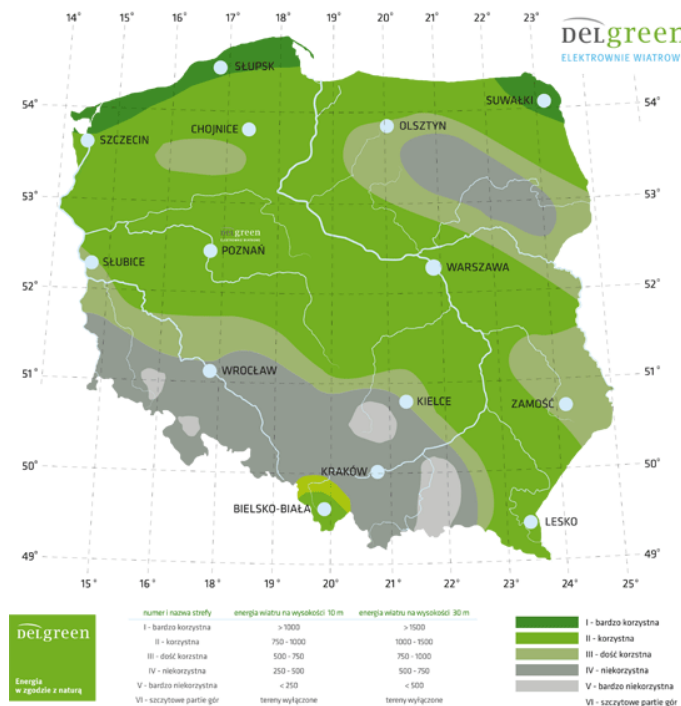
Województwo zachodniopomorskie jest krajowym liderem w wytwarzaniu energii wiatrowej. W pasie nadmorskim i w bezpośrednim jego sąsiedztwie panują najlepsze w Polsce warunki wiatrowe. W regionie zlokalizowanych jest 6 z 10 największych elektrowni

¹¹ Źródło: Biuletyn URE 03/2009

Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej. 14. Energetyka

wiatrowych w Polsce: Karścino-Mołotowo (moc 90 MW), Tymień (50 MW), Jagniątkowo (30,6 MW), Zagórze (30 MW) i Cisowo (18 MW). Utrzymuje się bardzo duże zainteresowanie inwestorów budową farm wiatrowych. Do tej pory zawartych jest ponad 30 umów o przyłączenie elektrowni na łączną moc ok. 700 MW. Planowane jest uruchomienie największej farmy wiatrowej w Polsce (o docelowej mocy zainstalowanych turbin 260 MW) w Baniach-Kozielicach oraz ulokowanie na terenie gminy Darłowo siedmiu farm o łącznej mocy 180 MW.

Mapa 6. Mapa wietrzności w Polsce

źródło: www.delgreen.pl.

W województwie pracuje ok. 320 kotłów spalających biomasę. Największym producentem energii z biomasy jest PGE Zespół Elektrowni Dolna Odra S.A., który zużył w 2008 roku 245,4 tys. ton biomasy (w Elektrowni Dolna Odra – 218,9 tys. ton, w Elektrowni Szczecin – 26,5 tys. ton). Łączna ilość energii wyprodukowanej ze spalania biomasy w PGE Zespół Elektrowni Dolna Odra S.A. w 2008 roku wyniosła 248,7 GWh (ok. 3,8% całkowitej produkcji).

Energię geotermalną do produkcji ciepła wykorzystują dwa zakłady. Moc ciepłowni przedsiębiorstwa „Geotermia Pyrzyce” Sp. z o.o. wynosi 54,8 MW, natomiast Przedsiębiorstwo Usług Ciepłowniczych „Geotermia Stargard” Sp. z o.o. dysponuje mocą 14 MW. Eksploatowanych jest około 70 elektrowni wodnych o łącznej mocy zainstalowanej 12,7 MW. Najwięcej czynnych obiektów znajduje się na terenie powiatów: łobeskiego (13), koszalińskiego (9), gryfickiego (9), stargardzkiego (7) i myśliborskiego (6).

Produkcja energii ze źródeł odnawialnych w województwie zachodniopomorskim w 2008 roku wyniosła 493 GWh, co stanowi 6% całkowitej produkcji energii ze wszystkich źródeł, z tego 21% to energia ze źródeł wodnych. Pod względem produkcji energii ze źródeł odnawialnych województwo zajmuje 3. pozycję w kraju.

Według danych za rok 2008 moc jednostek wytwórczych stanowi 7,1% mocy zainstalowanej w polskich elektrowniach ogółem. Stawia to województwo na 6. miejscu w kraju. Dokument Ministerstwa Gospodarki pn. „Polityka energetyczna Polski do 2030”

przewiduje wzrost finalnego zapotrzebowania kraju na energię elektryczną brutto z ok. 151 TWh w 2006 roku do 152,8 TWh w 2010 roku oraz 217,4 TWh w 2030 roku. W związku z tym planowana jest, także w województwie zachodniopomorskim, budowa nowoczesnych jednostek wytwórczych o wysokiej sprawności wytwarzania (kogeneracja, odnawialne źródła energii) o jak najmniejszym oddziaływaniu na środowisko.

Nowe inwestycje znacząco wpłyną na zwiększenie produkcji energii ze źródeł odnawialnych. Planowane są kolejne elektrownie wiatrowe. W Elektrowni Szczecin wybudowany będzie nowoczesny kocioł fluidalny do spalania biomasy o mocy 68 MW, który rocznie zużywać będzie ok. 700 tys. ton paliwa zastępując wyeksploatowane urządzenia pracujące w oparciu o węgiel kamienny. Duże zapotrzebowanie na biomasę, jakie wystąpi w województwie, przyczyni się do zagospodarowania niewykorzystywanych obecnie gruntów a w konsekwencji do aktywizacji terenów wiejskich.

W województwie opracowano „Założenia do programu energetyki odnawialnej w oparciu o surowce odnawialne energii, wody i wiatru”. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 współfinansowane są przedsięwzięcia, które mają zwiększyć dostępność do infrastruktury elektrycznej i gazowej na obszarach deficytowych. Wsparcie otrzymają także inwestycje z zakresu rozbudowy i modernizacji lokalnych sieci dystrybucyjnych, energetycznych i gazowych, zwiększających dostęp do energii mieszkańcom obszarów o niskim wskaźniku gazyfikacji i elektryfikacji. Na te działania w RPO przeznaczono kwotę 14,9 mln euro. Istotną będzie również budowa i modernizacja sieci elektroenergetycznych umożliwiających przyłączanie jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych. Na wsparcie inwestycji związanych z pozyskiwaniem energii ze źródeł odnawialnych i podnoszenia efektywności energetycznej przeznaczona jest kwota 21 mln euro.

Wyzwania: Dostęp do infrastruktury przesyłu energii elektrycznej oraz gazu jest ciągle niewystarczający i wymaga inwestycji w celu wyrównania jego poziomu w całym województwie, głównie w małych miastach i na obszarach wiejskich. Niezbędne jest wsparcie modernizacji i rozwoju systemów wytwarzania i dystrybucji energii. Preferowane powinny być rozwiązania w zakresie wytwarzania energii w układzie skojarzonym oraz większe wykorzystanie źródeł energii odnawialnej.

Istniejące linie wysokiego napięcia na obszarze aglomeracji szczecińskiej, w pasie nadmorskim oraz w południowo-wschodniej części województwa wymagają znacznej rozbudowy i modernizacji sieci o napięciu 110 kV. Niezbędne jest zwiększenie pewności zasilania oraz planowany rozwój energetyki wiatrowej dużych mocy (m.in. w okolicach Choszczna, Recza, Myśliborza, Dębna, Barlinka, Krzęcina, Świnoujścia, Niechorza, Stepnicy, Reska).

Poprawa stanu infrastruktury energetycznej ma na celu zapewnienie wyższego poziomu usług dla lokalnej społeczności, przyciągnięcie inwestorów oraz podniesienie konkurencyjności i atrakcyjności regionu. Niezbędne jest aktywne włączanie się władz samorządowych w realizację „Polityki energetycznej Polski do 2030 roku”. Ważne jest, by w procesach określania priorytetów inwestycyjnych przez samorzady dążyć do skorelowania planów inwestycyjnych gmin i przedsiębiorstw energetycznych. Potrzeba planowania energetycznego jest szczególnie istotna, ponieważ najbliższe lata stawiają przed polskimi gminami ogromne wyzwania, rozwojowe i inwestycyjne szczególnie wobec prognozowanego bardzo dużego wzrostu konsumpcji energii elektrycznej w Polsce.

2.15. Stan i ochrona środowiska

Stan środowiska województwa zachodniopomorskiego powoli i systematycznie ulega poprawie. Jest ona wynikiem bardziej racjonalnego korzystania z zasobów, działań naprawczych realizowanych zarówno przez użytkowników środowiska, jak i samorządy, zwiększonej świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz dostępności środków finansowych, krajowych i unijnych, na realizację inwestycji ekologicznych.

Obszary chronione obejmują 10 573,9 km², co stanowi 46% powierzchni województwa.¹² Na zasoby krajowego systemu obszarów chronionych wraz z otulinami przypada 5 866 km² (25,6% powierzchni). W województwie wyznaczono liczne obszary wchodzące w skład Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 (19 obszarów specjalnej ochrony ptaków oraz 41 obszarów specjalnej ochrony siedlisk). Ich łączna powierzchnia - z wyłączeniem obszarów morskich - wynosi 8 512,84 km², co stanowi ok. 37,2% powierzchni województwa. Ochrona tych terenów ma na celu ograniczenie działań mogących w znaczący sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz negatywnie wpływać na gatunki roślin i zwierząt, dla których utworzony został obszar Natura 2000. Przy planowaniu inwestycji należy uwzględnić ich oddziaływanie na środowisko. Ustanowione obszary Natura 2000 nie powinny jednak ograniczać działalności lokalnych społeczności ani blokować przedsięwzięć budowlanych czy infrastrukturalnych, choć w obowiązującym porządku kulturowo-prawnym trudno o wdrożenie efektywnego modelu zrównoważonego rozwoju, godzącego pozornie sprzeczne interesy.

W województwie funkcjonuje 95 zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza. Stanowi to 5% ogólnej liczby tych zakładów w Polsce, co lokuje region na 8. miejscu w kraju. W roku 2008 nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły w województwie 265 zł, w tym w podregionie koszalińskim 134 zł, stargardzkim 120 zł, szczecińskim 318 zł, a w podregionie miasto Szczecin – 546 zł.

2.15.1. Zanieczyszczenie wód

Zagrożenia jakości wód w województwie związane są głównie z ich nadmiernym zużyciem w celach bytowych i gospodarczych oraz z odprowadzaniem powstających zanieczyszczeń. Jakość wód powierzchniowych poprawia się, nadal problemem pozostaje jednak ich skażenie bakteriologiczne oraz duże ilości trafiających do rzek i jezior substancji biogennych, powodujących proces eutrofizacji.

Zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną do roku 2015 wszystkie wody powierzchniowe powinny osiągnąć stan co najmniej dobry. W dalszym ciągu udział w ogólnym bilansie wód o niezadowalającej i złej jakości jest znaczny. W wyniku badań przeprowadzonych w 2008 roku przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie poddano klasyfikacji 54 jednolite części wód (JCW) reprezentujące 11 typów wód rzecznych. Ocenę końcową ich stanu (stan dobry lub zły) przeprowadzono na podstawie diagnozy stanu ekologicznego i chemicznego. Ostatecznie ocenę dobrą przypisano 14 JCW, a złą 37. Na niską notę końcową wód wpłynęła głównie negatywna ocena elementów fizykochemicznych w 45 punktach (wśród 72, jakie gromadziły dane w tym okresie), w 3 punktach zła ocena dla substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz w 12 punktach zła ocena elementów biologicznych.

¹² W ich skład wchodzi 2 parki narodowe, 102 rezerваты przyrody, 7 parków krajobrazowych, 26 obszarów chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, 2512 pomników przyrody, 6 stanowisk dokumentacyjnych, 1361 użytków ekologicznych i 38 zespołów przyrodniczo – krajobrazowych.

Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej.

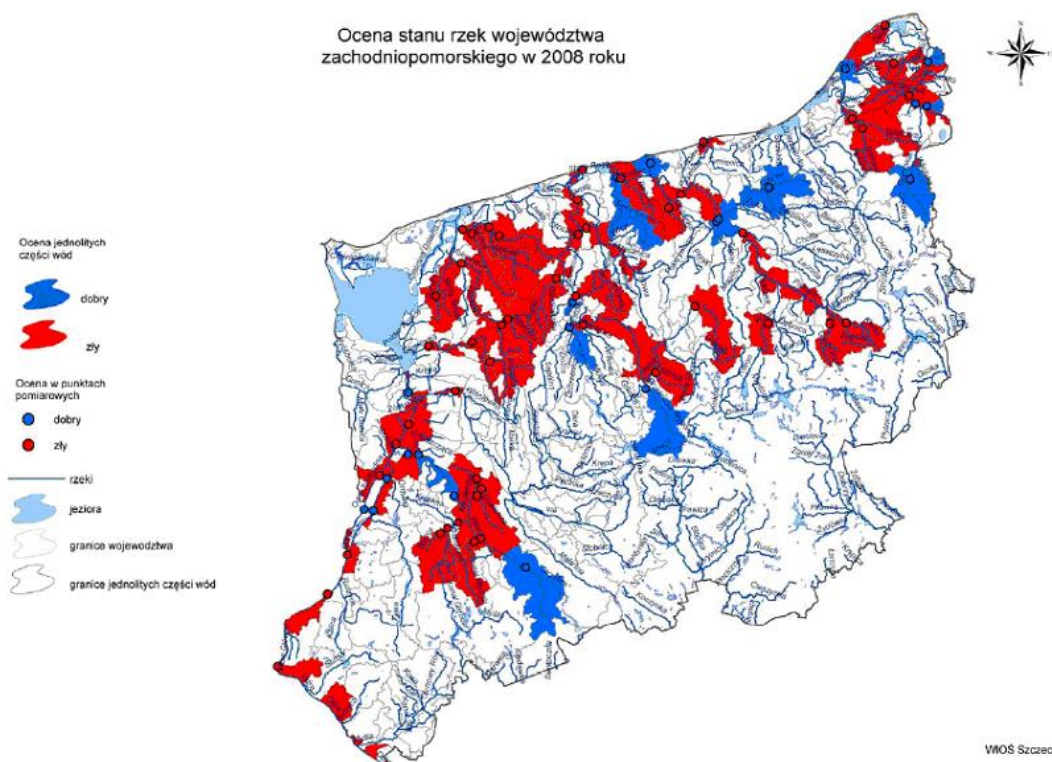
15. Stan i ochrona środowiska

W wyniku monitoringu prowadzonego przez WIOŚ w Szczecinie stwierdzono zmniejszenie ilości ładunków zanieczyszczeń wnoszonych wodami Odry do Zalewu Szczecińskiego. W roku 2008 badaniami objęto 11 jezior województwa, w tym 9 zostało poddane ocenie. W 7 z nich stwierdzono złą jakość wód pod względem fizykochemicznym i biologicznym (Morzycko, Wierzchowo, Lubie, Kamienica, Trzesiecko, Wielkie Dąbie i Żelewo). Dwa jeziora są w stanie dobrym (Kielbiczce i Płonno). Jeziora, które zostały zbadane i nie poddane klasyfikacji, to Miedwie i Głębokie.

Uruchomienie oczyszczalni ścieków w Szczecinie zdecydowanie poprawiło jakość wód ujściowego odcinka Odry, wód Zalewu Szczecińskiego i Zatoki Pomorskiej. Jezioro Miedwie, które jest podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę pitną mieszkańców Szczecina, wymaga szczególnej ochrony. Jest ono narażone nie tylko na zanieczyszczenia bytowe z terenów wiejskich, ale także pochodzące z rolnictwa i związane z rozwojem turystyki i rekreacji. Wdrażany jest system kanalizacji sanitarnej na terenie zlewni akwenu. Problemem o charakterze lokalnym jest zasolenie wód w strefie przybrzeżnej, związane z ich infiltracją przez wody Morza Bałtyckiego.

Zagrożenia jakości wód związane z działalnością człowieka na obszarach wiejskich wynikają nie tylko z nieuregulowanej gospodarki ściekowej, ale również z niewłaściwego stosowania nawozów i prowadzenia intensywnej produkcji zwierzęcej. W ostatnich latach spadało zużycie nawozów wapniowych i obornika, natomiast zwiększyło się stosowanie nawozów azotowych.

Mapa 7. Ocena stanu rzek województwa zachodniopomorskiego w 2008 roku

źródło: Ocena jakości wód powierzchniowych w województwie zachodniopomorskim w roku 2008.

Badania wód przejściowych i przybrzeżnych w roku 2008 prowadzone były w ramach monitoringu diagnostycznego, na 18 stanowiskach zlokalizowanych na 7 jednolitych

częściach wód; 6 stanowisk na wodach przybrzeżnych (3 JCW) i 12 stanowisk na wodach przejściowych (4 JCW). Ostatecznie dla wód we wszystkich badanych punktach i JCW stan wód przejściowych i przybrzeżnych zakwalifikowano jako zły, ze względu na ocenę stanu elementów biologicznych (w 17 punktach), elementów fizykochemicznych (we wszystkich punktach) oraz ocenę dla substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (w 3 punktach). Zanieczyszczenie wód podziemnych w województwie jest umiarkowane.

2.15.2. Zanieczyszczenie powietrza

Województwo charakteryzuje się średnim stopniem zanieczyszczenia powietrza. Na jego jakość oddziałuje emisja powierzchniowa z sektora komunalno-bytowego oraz emisja liniowa z transportu samochodowego. Małe emisja punktowa z sektora przemysłowego.

Efekty proekologicznych działań zmierzających do ograniczenia emisji ze źródeł punktowych przekładają się na poziom mierzonych w powietrzu stężeń zanieczyszczeń pochodzenia energetycznego. W roku 2006 stężenie średnioroczne SO₂ w powietrzu obniżyło się o około 50% w stosunku do roku 1996 i o 75% w stosunku do roku 1993. Jest to efekt stosowania urządzeń ograniczających emisję dwutlenku siarki oraz restrukturyzacji gospodarki.

Głównym źródłem zanieczyszczeń pyłowych w Polsce i w województwie zachodniopomorskim jest przetwórstwo paliw. Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza zlokalizowane na terenie województwa w 2008 roku wyemitowały do atmosfery łącznie 5,1 tys. ton zanieczyszczeń pyłowych. Emisja dwutlenku siarki wyniosła 22 tys. ton, dwutlenku węgla – 9 392,2 tys. ton, tlenków azotu – 15,6 tys. ton (w przypadku każdego z wymienionych związków daje to województwu 9. miejsce w kraju). Stosunkowo wyższe stężenia zanieczyszczeń rejestruje się w zachodniej części województwa, co wiąże się z ich emisją z obszaru Niemiec.

Na zabudowanych obszarach miast, szczególnie w aglomeracji szczecińskiej, występują zagrożenia jakości powietrza związane z pyłem drobnym (PM₁₀), którego źródłem są przede wszystkim urządzenia do ogrzewania mieszkań. Ze względu na przekroczenia jego stężenia w rocznych ocenach jakości powietrza za rok 2005 i 2006 Szczecin otrzymał klasę C W związku z tym w lutym 2009 roku Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego określił „Program Ochrony Powietrza dla Strefy – Aglomeracja Szczecin”. W programie tym wskazane są działania naprawcze niezbędne do przywrócenia poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM₁₀ wraz z terminami realizacji, kosztami oraz źródłami finansowania.

Poziom promieniowania elektromagnetycznego na terenie województwa jest niski, bez istotnych różnic natężenia w ciągu ostatnich lat, przy czym coraz liczniejsze są jego źródła. Powiększa się liczba stacji bazowych telefonii komórkowej, a w konsekwencji także obszar ich oddziaływania. Powoduje to coraz częściej sprzeciw lokalnych społeczności.

2.15.3. Odpady

Okolo 85% odpadów wytwarzane jest na terenie uprzemysłowionej, zachodniej części województwa, czyli w powiatach: polickim, gryfińskim, stargardzkim i w mieście Szczecinie. Ich największym źródłem są Zakłady Chemiczne „Police” S.A. oraz PGE Zespół Elektrowni Dolna Odra S.A. W 2007 roku na terenie województwa zachodniopomorskiego wytworzono łącznie 7,2 mln ton odpadów, z czego 6,7 mln ton pochodziło z sektora przemysłowego. Niemal 2% ogółu stanowią odpady niebezpieczne, których w 2007 roku wytworzono 113 tys. ton.

Specyficznym problemem w województwie są tzw. mogilniki, czyli zbiorniki, w których składowane były przestarzałe środki ochrony roślin (pozostałość po PGR-ach).

Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej.

15. Stan i ochrona środowiska

Podczas inwentaryzacji w 2001 roku zidentyfikowano 39 mogilników. W latach 2001-2002 i w roku 2009 zlikwidowano 13 obiektów stwarzających największe zagrożenie dla środowiska, do likwidacji pozostało jeszcze 26.

Wyzwania: Należy spodziewać się istotnej poprawy jakości wód w ujściowym odcinku Odry oraz w Zalewie Szczecińskim i Zatoce Pomorskiej w następstwie uruchomienia oczyszczalni ścieków w Szczecinie. Zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód zahamuje proces eutrofizacji tych zbiorników. Widoczne efekty poprawy jakości wody przyniesie także realizacja dwóch dużych programów porządkowania gospodarki wodno-ściekowej w dorzeczu Parsęty oraz w zlewni Jeziora Miedwie. Istotna poprawa jakości środowiska w województwie zachodniopomorskim i w całej Polsce nie oznacza jednak zniwelowania zaniedbań z okresów wcześniejszych. Poza tym Unia Europejska stale zaostrza wymagania dotyczące norm środowiskowych, co ma doprowadzić do zdecydowanej poprawy jakości życia jej mieszkańców. Sprostaniu tym wyzwaniom służyć będzie konsekwentna realizacja zadań określonych w „Programie Ochrony Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy 2012-2015”.

W najbliższych latach należy się skupić na minimalizowaniu oddziaływania na środowisko inwestycji wielkopowierzchniowych oraz liniowych inwestycji infrastrukturalnych (drogi, farmy wiatrowe, itp.). Decyzje dotyczące lokalizacji i sposobu ich realizacji muszą opierać się na rzetelnych ocenach oddziaływania na środowisko.

Obszary Natura 2000 są najczęściej terenami atrakcyjnymi dla turystyki i wypoczynku. Ich rozwój powinien odbywać się w sposób zrównoważony, w oparciu o takie formy działalności, które nie naruszają równowagi ekologicznej obszarów chronionych. Samorządy lokalne powinny upatrywać w tym szansy na rozwój gospodarczy tych obszarów. Dopuszczalne jest wykonanie inwestycji znacząco negatywnie oddziałującej na obszar Natura 2000, jednak tylko w specyficznych warunkach: gdy inwestycja ma nadrzędne znaczenie dla interesu publicznego i nie ma dla niej alternatywnych rozwiązań. W takich przypadkach konieczne jest zastosowanie środków równoważących straty spowodowane realizacją inwestycji w siedliskach przyrodniczych roślin i zwierząt.

2.16. Gospodarka komunalna

2.16.1. Zaopatrzenie w wodę

Podstawą zaopatrzenia w wodę do celów komunalnych na obszarze województwa są ujęcia wód podziemnych. Wyjątkiem jest miasto Szczecin, które zaopatrywane jest w wodę głównie z Jeziora Miedwie. W 2008 roku pobór wody do sieci wodociągowych w województwie wyniósł 103,0 hm³ (9. miejsce w Polsce), z czego 23,8 hm³ wody pochodziło z ujęć powierzchniowych, natomiast 79,2 hm³ z ujęć podziemnych. Zapotrzebowanie na wodę do celów przemysłowych pokrywane jest z ujęć własnych, przeważnie powierzchniowych.

Województwo posiada jedną z najkrótszych sieci wodociągowych w Polsce (14. miejsce), jej łączna długość wynosi 8 707 km (w 2008 roku). W porównaniu z rokiem 1999 nastąpił przyrost długości sieci o 25,5%, przy średniej krajowej dla analogicznego okresu wynoszącej 29,1%. Wskaźnik nasycenia siecią wodociągową, mierzony jej długością na 100 km² powierzchni województwa, według danych za rok 2008 jest najniższy w Polsce i wynosi 38 km/100 km², przy średniej krajowej 84 km/100 km². Wynika to jednak z niskiej gęstości zaludnienia i nie wpływa negatywnie na odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowych, który jest w województwie wyższy niż średnia krajowa.

Zapewnienie odpowiedniej ilości i jakości wody jest największym problemem w dziedzinie gospodarki komunalnej województwa. Trudności w zaopatrzeniu występują w zachodniej części pasa nadmorskiego. Większość ludności na obszarach wiejskich zaopatrywana jest w wodę za pomocą małych lokalnych wodociągów, korzystających z rozdrobnionych ujęć podziemnych. Ich stan techniczny oraz stan stacji uzdatniania wody jest niezadowolający.

Zaostrzające się wymogi dla jakości wody pitnej oraz rosnące koszty eksploatacji zmuszają do rezygnacji z wielu ujęć i tworzenia dużych systemów wodociągów grupowych. Rozbudowie sieci wodociągowej musi towarzyszyć rozwój sieci kanalizacyjnych służących do odprowadzania dostarczonej do gospodarstw domowych wody.

Realizowany jest projekt „Zintegrowana gospodarka wodno-ściekowa w dorzeczu Parsęty”. Jego celem jest wyposażenie gmin na terenie realizacji inwestycji, jednego z atrakcyjniejszych przyrodniczo i turystycznie regionów w Polsce, w zbiorcze systemy odprowadzania ścieków spełniające wymagania unijne oraz zapewnienie właściwej gospodarki osadami i zapewnienie wody o odpowiedniej jakości dla mieszkańców. Cały obszar przedsięwzięcia zamieszkuje 250 294 osób. Po realizacji projektu odsetek korzystających z sieci wodociągowej wzrośnie do 98,3%, a z kanalizacji zbiorczej i oczyszczalni ścieków do poziomu 88,40% mieszkańców na obszarze projektu i 100% mieszkańców miast znajdujących się na obszarze przedsięwzięcia, tj. ok. 221 tys. osób.

2.16.2. Odprowadzanie ścieków

Od 1999 roku długość sieci kanalizacyjnej w województwie wzrosła z 2 753,5 km do 4 992,3 km (o 81,3%), co daje regionowi 9. miejsce w Polsce. Wskaźnik nasycenia siecią wynosi 21,8 km/100 km² i przy średniej krajowej wynoszącej 30,3 km/100 km² jest jednym z niższych w Polsce (12. pozycja). Pomimo systematycznych działań inwestycyjnych stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej wciąż jest niekorzystny i wynosi 57,3%. Wartość ta daje jednak województwu 2. pozycję w kraju, dla którego średnia wynosi zaledwie 36,1%.

W województwie funkcjonuje 384 oczyszczalni ścieków, z czego 284 to obiekty komunalne. Z oczyszczalni ścieków korzystało w 2008 roku 60,1% mieszkańców, w tym w poszczególnych podregionach: w stargardzkim - 72,2%, koszalińskim - 77,1%, szczecińskim - 71,8% i w podregionie miasto Szczecin - 14,9% mieszkańców. Ilość odprowadzonych ścieków wymagających oczyszczenia wynosiła w 2008 roku 238 hm³, w tym większość (93,6%) była w różnym stopniu oczyszczana. Z oczyszczalni ścieków korzysta 60% ogółu ludności w województwie, co plasuje region na 11. miejscu w Polsce. Odsetek liczby ludności wiejskiej korzystającej z oczyszczalni wynoszący 40,7% plasuje województwo na 2. miejscu przy średniej krajowej wynoszącej 25,7%.

Od 2000 roku ilość ścieków wymagających oczyszczenia stopniowo zmniejsza się, a jednocześnie wzrasta liczba ścieków poddawanych procesom oczyszczania. Największe ilości ścieków pochodzą z dużych ośrodków miejsko-przemysłowych – Szczecina, Polic, Gryfina, Stargardu Szczecińskiego oraz Koszalina. W niektórych powiatach nadal spora część ścieków odprowadzana jest bez wcześniejszego oczyszczenia. W wyniku budowy oczyszczalni istotna poprawa nastąpiła w Szczecinie.

2.16.3. Gospodarka odpadami

Pomimo systematycznej poprawy stan gospodarowania odpadami komunalnymi oraz pochodzącymi z sektora gospodarczego na terenie województwa zachodniopomorskiego jest niezadowolający. Wśród stosowanych metod zagospodarowania odpadów komunalnych nadal dominuje gromadzenie na składowiskach. Większość odpadów trafia na nie bez segregacji, tylko w nielicznych obiektach prowadzi się odzysk surowców wtórnych. Selektywną zbiórką odpadów u źródła objęta jest większość gmin, ale ograniczona jest ona głównie do odpadów opakowaniowych. Udział odpadów zebranych selektywnie w ogólnej masie odpadów komunalnych jest znikomy, choć w ostatnich latach zwiększyła się z pułapu 1,5% w 2002 roku do 4,8% w roku 2007. Słabo funkcjonuje system selektywnej zbiórki biodegradowalnych, wielkogabarytowych oraz niebezpiecznych odpadów powstających w gospodarstwach domowych oraz zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego. Niewystarczająca jest liczba instalacji do zbierania, odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych spełniających wymogi najlepszej dostępnej technologii.

W latach 2001-2007 z eksploatacji wyłączono 35 składowisk, powstało 8 nowych obiektów. Traktat Akcesyjny zobowiązywał województwo do zamknięcia kilkunastu następnych składowisk do końca 2009 roku. Na koniec 2007 roku w regionie istniało 114 składowisk, z czego 47 było eksploatowanych. Dwa obiekty posiadają wydzielone kwatery do składowania odpadów azbestowych (Dalsze-Myślibórz i Sianów). Na terenie pięciu składowisk funkcjonują instalacje odgazowania z wykorzystaniem biogazu do produkcji energii elektrycznej (Sianów, Sierakowo, Szczecin-Klucz, Świnoujście-Przytór-Ognica i Smolecin koło Kołbaskowa).

Ilość odpadów komunalnych deponowanych na składowiskach została zredukowana o ponad połowę. Może to oznaczać z jednej strony faktyczne ograniczenie ich wytwarzania, a z drugiej nielegalne pozbywanie się ich przez spalanie lub wywóz na tzw. dzikie wysypiska. Problem ten w następnych latach może się pogłębić, gdy w sposób znaczący podniesione zostaną koszty składowania odpadów. Konieczna jest edukacja społeczeństwa w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi oraz współpraca samorządów lokalnych ze służbami kontrolnymi ochrony środowiska. Sytuacja zmieni się w istotny sposób w związku z budową w Szczecinie i Koszalinie zakładów termicznej utylizacji odpadów.

Istotną rolę w rozwoju infrastruktury komunalnej odegrały fundusze przedakcesyjne – ISPA, PHARE, SAPARD. Inwestycje koncentrowały się głównie na poprawie zaopatrzenia w

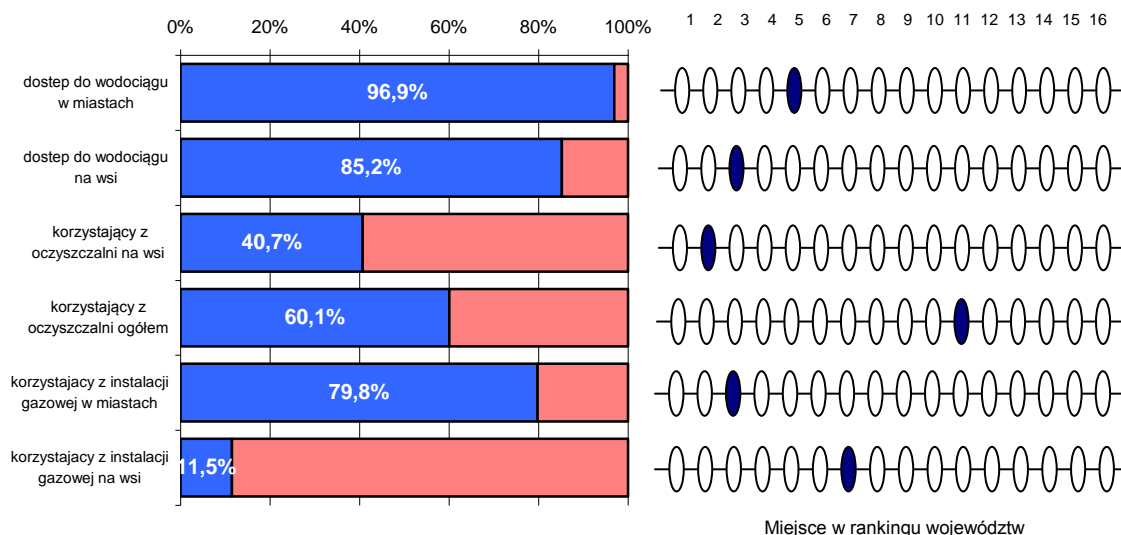
Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej.

16. Gospodarka komunalna

wodę oraz odprowadzania i oczyszczania ścieków. W tym okresie podejmowano jednak niewiele inwestycji w zakresie gospodarki odpadami. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007-2013 wspierane są finansowo działania z zakresu infrastruktury wodno-ściekowej polegające na budowie lub przebudowie sieci kanalizacji zbiorczych, przepompowni, zbiorników oraz oczyszczalni ścieków, które wynikają z Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Przy pomocy RPO współfinansowane są także kompleksowe projekty gospodarki odpadami komunalnymi obejmujące m.in. selektywną zbiórkę odpadów, sortownie, zakłady recyklingu i odzysku odpadów, biologiczno-mechaniczne unieszkodliwianie odpadów oraz projekty rekultywacji istniejących nieczynnych składowisk odpadów. Na współfinansowanie poprawy infrastruktury ochrony środowiska w RPO na lata 2007-2013 przeznaczono kwotę 61,3 mln euro, co stanowi 7,3% całkowitej kwoty alokacji środków unijnych w RPO.

W roku 2008 nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły w województwie 87 zł, w tym w podregionie szczecińskim 62 zł, w koszalińskim - 45 zł, w stargardzkim - 37 zł, a w podregionie miasto Szczecin - 212 zł.

Wykres 39. Dostęp mieszkańców województwa do infrastruktury komunalnej, w tym na tle innych województw w 2008 roku

źródło: opracowania własne na podstawie danych BDR GUS.

Wyzwania: W celu ograniczenia niekorzystnego wpływu gospodarki komunalnej na jakość środowiska, a przede wszystkim na jakość wód niezbędne jest wdrażanie najlepszych praktyk w zakresie rozwoju infrastruktury komunalnej. Budowa nowoczesnych stacji uzdatniania pozwoli na zaopatrzenie ludności w wodę o jakości spełniającej normy, z kolei budowa nowoczesnych oczyszczalni ścieków wpłynie na poprawę jakości odprowadzanych ścieków. Należy dążyć do uporządkowania gospodarki komunalnej na obszarach zurbanizowanych poprzez: modernizację sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, poprawę jakości wody pitnej i zmniejszenie zanieczyszczeń odprowadzanych do środowiska, ograniczenie ilości składanych odpadów.

Drogą do osiągnięcia tego celu może być kształtowanie ładu przestrzennego w kierunku zwiększenia ekonomicznej racjonalności inwestycji wodno-kanalizacyjnych oraz wzrostu efektywności funkcjonalnej systemów wodociągowych, kanalizacyjnych i odpadowych. Dalsze korzyści można osiągnąć również poprzez stymulowanie współpracy gmin i samorządów w zakresie infrastruktury ochrony środowiska oraz infrastruktury komunalnej, która zwiększałaby opłacalność podejmowanych inwestycji oraz ograniczała ich koszty społeczne.

2.17. Planowanie przestrzenne i urbanizacja

Obowiązujący obecnie Plan zagospodarowania przestrzennego uchwalony został przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego 26 czerwca 2002 roku. Jego podstawową funkcją jest przestrzenna implementacja celów Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego. Planowanie przestrzenne jest procesem ciągłym, dlatego też plan podlega okresowej aktualizacji. W 2006 roku samorząd województwa przystąpił do zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa. Uwzględnia ona m.in. problematykę Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego.

Obszary gmin są niemal w pełni pokryte studiami uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Pokrycie powierzchni województwa miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego jest kilkuprocentowe. Brak takich planów w znacznym stopniu utrudnia lokalnym samorządom kontrolę nad kształtowaniem ładu przestrzennego, a także ogranicza zainteresowanie danym terenem ze strony inwestorów. Stanowi to barierę rozwojową na obszarach zurbanizowanych. Samorzady realizują część zadań własnych poprzez decyzje o ustaleniu lokalizacji celu publicznego i decyzje o ustaleniu warunków zabudowy.

Region jest zróżnicowany pod względem naturalnych predyspozycji rozwojowych oraz historycznej struktury gospodarczej. Dobrą ilustracją tego zróżnicowania stanowi dokonany w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego podział na 6 obszarów wieloprzestrzennych oraz 28 obszarów funkcjonalnych:

Mapa 8. Obszary wieloprzestrzenne i funkcjonalne województwa zachodniopomorskiego

źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego.

Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej.

17. Planowanie przestrzenne i urbanizacja

- I. strefa nadmorska – intensywnego selektywnego rozwoju,
- II. strefa gospodarki rolnej i wielofunkcyjnej aktywizacji gospodarczej,
- III. strefa gospodarki rolno-leśnej, selektywnej aktywizacji gospodarczej, w tym rozwoju turystyki,
- IV. strefa intensywnej gospodarki rolnej,
- V. strefa koncentracji procesów urbanizacyjnych – szczeciński obszar metropolitalny wielofunkcyjnego rozwoju,
- VI. strefa intensywnego, wielofunkcyjnego rozwoju i urbanizacji – koszaliński obszar węzłowy.

Spółeczność regionu zamieszkuje 63 miasta i 3 062 miejscowości wiejskich skupionych w 1 635 sołectwach. W miastach mieszka 1 164 058 osób, co stanowi 68% ludności województwa. Wskaźnik urbanizacji jest wyższy niż średnia krajowa wynosząca 61,2% i lokuje województwo na 3. pozycji. W porównaniu z rokiem 2000 ludność miast zmniejszyła się o 18 921 osób, pomimo że na terenie województwa przybyły 2 miasta – Dziwnów od 2004 roku oraz Tychowo od 2010 roku. W latach 2000 - 2009 liczba ludności gmin wiejskich i miejsko-wiejskich zwiększyła się o 13 090 osób. Spowodowane jest to osiedlaniem się mieszkańców miast na terenach podmiejskich. Tereny wiejskie na obszarze wokół Szczecina w latach 2000-2009 odnotowały dodatnie saldo migracji na poziomie 11 000 osób, z czego prawie połowa przypada na gminę Dobra.

Rozkład przestrzenny miast jest dość równomierny, jednakże miasta duże i średnie zlokalizowane są acentrycznie, skupiają się przy granicach województwa, głównie na zachodzie i północy. Na południowym wschodzie znajdują się dwa średnie miasta (Szczecinek i Wałcz), w centrum i na południu województwa zlokalizowane są tylko miasta małe.

Szczecin jest ośrodkiem metropolitalnym zdecydowanie dominującym pod względem wielkości i znaczenia, koncentrującym największy w skali województwa potencjał gospodarczy. Mieszka tam 24% mieszkańców regionu, większy odsetek skupienia w największym mieście posiadają jedynie 3 województwa. Jest to jeden z głównych biegunów rozwojowych gospodarki krajowej, ośrodek o znaczeniu europejskim oraz centrum administracyjne województwa. Koszalin jest drugim co do wielkości ośrodkiem województwa. To komplementarny w stosunku do Szczecina ośrodek obsługi regionu, wyróżniający się pod względem potencjału gospodarczego, wielkości i znaczenia.

Przeszło 43% powierzchni ogólnej województwa stanowią użytki rolne (965 481 ha), z czego 75,7% obejmują grunty orne (730 681 ha). Ogólnie w kraju użytki rolne zajmują 51,7% całkowitej powierzchni. Województwo zachodniopomorskie dominuje w powierzchni obszarów zalesionych, na które przypada 36,7% powierzchni regionu.

Wyzwania: Niezależnie od potrzeby pokrycia miejscowymi planami wszystkich obszarów zurbanizowanych i inwestycyjnych, pożądane jest wykonanie opracowań planistycznych dla obszarów funkcjonalnych, w tym Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, aglomeracji koszalińskiej oraz obszaru intensywnej gospodarki rolnej. Powinny być one tworzone przy udziale wszystkich zainteresowanych samorządów i instytucji. Należy zapobiegać zjawisku chaotycznego rozprzestrzeniania się zabudowy mieszkaniowej na tereny podmiejskie oraz tworzyć rezerwy terenowe dla przyszłych inwestycji komercyjnych.

Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej.

17. Planowanie przestrzenne i urbanizacja

Brak dużego ośrodka miejskiego w centralnej części województwa powinien zostać skompensowany poprzez wykreowanie obszaru rozwojowego opartego o grupę znajdujących się tam mniejszych miast: Drawsko Pomorskie, Złocieniec, Czaplinek, Połczyn Zdrój, Świdwin i Łobez.

Na obszarach wiejskich nowe inwestycje powinny być lokowane w zasięgu ośrodków lokalnego rozwoju z zapewnieniem dostępu do ciągów komunikacyjnych wzmacniającego struktury osadnicze i zwiększającego opłacalność inwestycji. Daje to gwarancję właściwego dostępu do usług publicznych. Oszczędne, wyważone gospodarowanie terenami budowlanymi, zapobiega utracie walorów krajobrazowych oraz minimalizuje negatywne oddziaływania na środowisko.

Dużym wyzwaniem jest wykorzystanie przez samorządy dostępnego potencjału środowiska naturalnego i pogodzenie priorytetów ochrony przyrody z potrzebami inwestycyjnymi. Obszary chronione nie powinny być wyłącznie czynnikiem ograniczającym, w myśl polityki zrównoważonego rozwoju należy wspierać ich zagospodarowanie z pożytkiem dla gospodarki regionu. W tym celu opracowano ekofizjografię województwa zachodniopomorskiego, w trakcie tworzenia jest studium waloryzacji krajobrazu.

2.18. Mieszkalnictwo

Na zasoby mieszkaniowe województwa zachodniopomorskiego według podstawowych form własności składają się mieszkania będące własnością: spółdzielni mieszkaniowych (37,9%), wspólnot mieszkaniowych (39,5%), gmin – mieszkania komunalne (17,2%). Ponadto właścicielami mieszkań w województwie są skarb państwa (1,7%), przedsiębiorstwa (1,3%) oraz towarzystwa budownictwa społecznego (2,4%). W województwie zachodniopomorskim odsetek mieszkań należących do TBS jest najwyższy w Polsce.

W latach 2004-2008 w województwie notowano stały i stabilny przyrost liczby mieszkań. W okresie tym przybyło 21,6 tys. mieszkań, wobec roku 2004 wzrost wyniósł 3,8%. W 2008 roku oddano do użytkowania 6 969 mieszkań, o 7,2% więcej niż w roku poprzednim. Stanowiło to 4,2% nowooddanych lokali w kraju. W przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w skali całego województwa oddano do użytku 4,1 mieszkania, natomiast w odniesieniu do poszczególnych podregionów: 2,1 w podregionie stargardzkim, 3,4 w koszalińskim, 4,7 w podregionie miasto Szczecin oraz 7,0 w podregionie szczecińskim. Zasoby mieszkaniowe województwa obejmowały na koniec grudnia 2008 roku 592,0 tys. lokali. Na sprzedaż lub wynajem przeznaczonych było 46,9% wybudowanych mieszkań, budowy zrealizowane przez inwestorów indywidualnych to 39,0%, a budownictwo czynszowe to 6,9% realizowanych inwestycji. W okresie 2004-2008 liczba izb w mieszkaniach regionu wzrosła z 2 101,6 tys. do 2 184,9 tys., czyli o 4,0%. Ich powierzchnia zwiększyła się o 5,6%, z 37,3 mln m² do 39,4 mln m².

Wszystkie instalacje sanitarno-techniczne dostępne są województwie w większej ilości mieszkań niż przeciętnie w Polsce. Wysoka na tle kraju dostępność tych instalacji występuje w przypadku wyposażenia mieszkań w wodociągi na wsiach (1. miejsce w kraju), w miastach (3.), obecności łazienek na wsiach (3.)

Tabela 2. Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne w Polsce i województwie w 2008 roku

	wodociąg		łazienka		centralne ogrzewanie	
	miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	wieś
Zachodniopomorskie	99,7 (3)	96,4 (1)	93,3 (8)	85,2 (2)	87,3 (7)	67,6 (5)
Polska	98,5	88,7	92,0	75,5	84,5	64,0

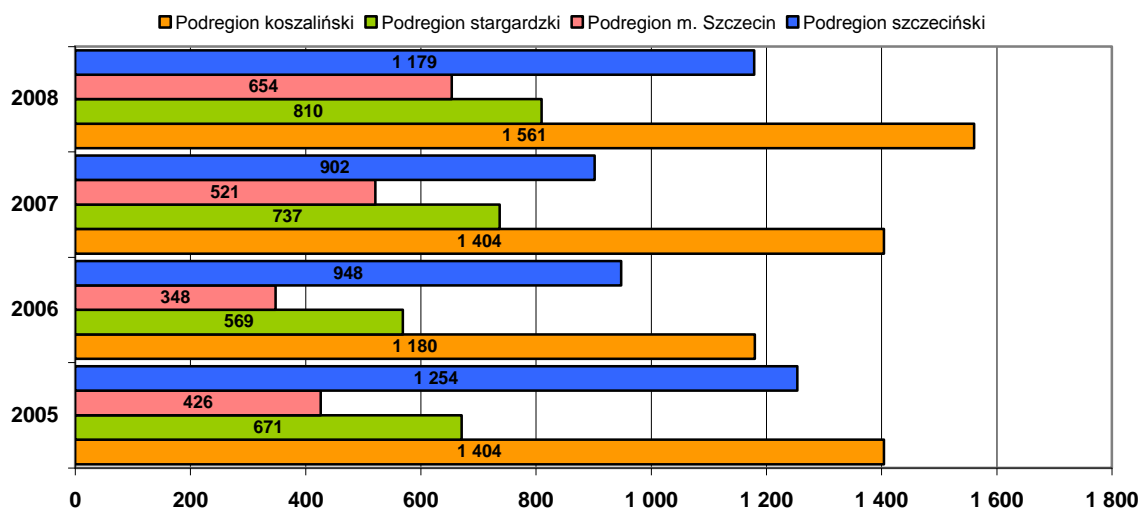
źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS (w nawiasach miejsce województwa na tle kraju).

W 2008 roku najwięcej mieszkań przekazano do użytkowania w Szczecinie (1 911), powiecie polickim (861), kołobrzeskim (710) oraz w Świnoujściu (658). W przeliczeniu na 10 000 mieszkańców w roku 2008 roku najwięcej mieszkań oddano w Świnoujściu (167,5), powiecie polickim (128,2) oraz w powiecie kołobrzeskim (92,7) przy średniej wojewódzkiej wynoszącej 41,2. Wskaźnik ilości mieszkań oddanych do użytkowania na 10 000 mieszkańców daje województwu 9. miejsce w kraju.

Zauważalna jest bardzo silna dysproporcja w rozwoju zasobów mieszkaniowych pomiędzy pasem nadmorskim i największymi miastami województwa a wschodnią i południową częścią regionu. W powiatach nadmorskich wpływ na taką sytuację ma przede wszystkim budownictwo typu apartamentowego, charakteryzujące się wysokimi standardami wykończenia przy jednoczesnych niewielkich powierzchniach mieszkań. Wysoki poziom przyrostu liczby mieszkań i ich powierzchni użytkowej w zespołach miejskich zauważalny jest szczególnie w sąsiadującym ze Szczecinem powiecie polickim, gdzie gminy Dobra i Kołbaskowo zaczynają pełnić rolę zaplecza mieszkaniowego metropolii.

Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej. 18. Mieszkalnictwo

Wykres 40. Budynki nowe oddane do użytkowania w podziale na podregiony w latach 2005 – 2008

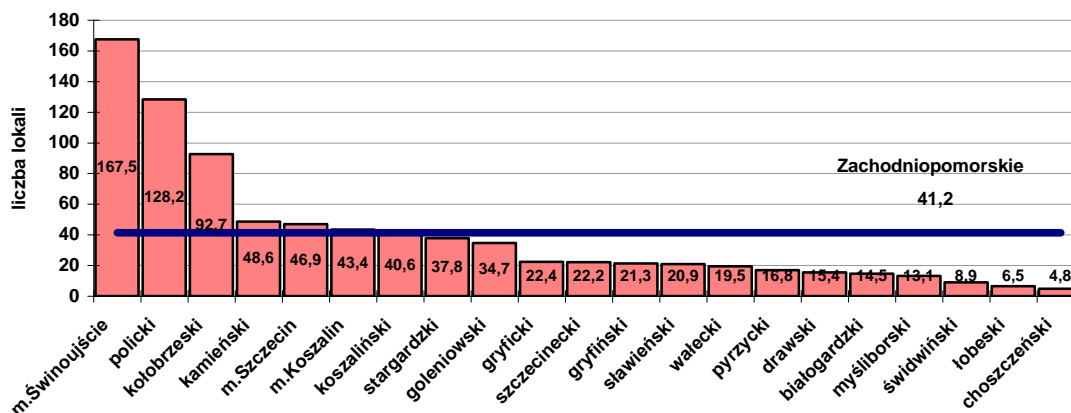
źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W podregionach koszalińskim, stargardzkim i podregionie miasto Szczecin liczba nowooddanych do użytku budynków przekroczyła wartości z 2005 roku. W podregionie koszalińskim ilość ta jest zdecydowanie wyższa niż w innych podregionach. Jednak licząc podregiony szczeciński i miasto Szczecin łącznie ilość ta jest o 272 sztuk wyższa i wynosi 1 833 w 2008 roku.

Pomimo dużej ilości mieszkań oddawanych w ostatnich latach do użytku w województwie w dalszym ciągu zajmuje ono odległe miejsca pod względem wielkości mieszkań, jak i ich powierzchni przypadającej na mieszkańca. Zarówno pod względem przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania (województwo – 69,8 m², kraj – 70,2 m²), jak i przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na jedną osobę (województwo – 23,3 m², kraj – 24,2 m²) region zajmuje 13. miejsce w Polsce. Największe powierzchnie mieszkań w 2008 roku notowano w powiatach: koszalińskim (82,3 m²), sławieńskim (78,1 m²), polickim (77,8 m²). Najmniejsze przeciętne powierzchnie użytkowe mieszkań w 2008 roku odnotowano w powiatach grodzkich: Świnoujściu (59,8 m²), Szczecinie (60,7 m²) i Koszalinie (60,8 m²).

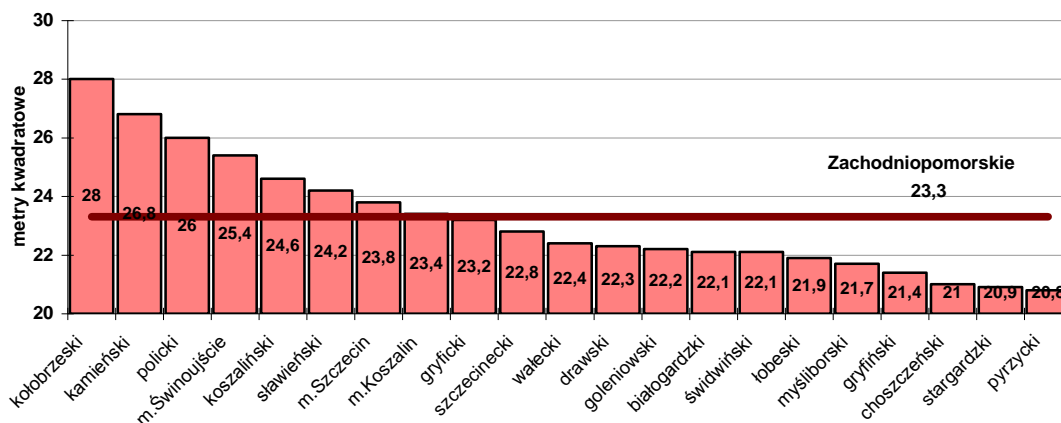
Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej.
18. Mieszkalnictwo

Wykres 41. Mieszkania oddane do użytkowania na 10 000 mieszkańców w powiatach województwa w 2008 roku [szt.]

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Wykres 42. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na jedną osobę w powiatach województwa w 2008 roku [m²]

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Na jedną osobę przypada w regionie przeciętnie 23,9 m² powierzchni mieszkalnej. W 2008 roku największa powierzchnia przypadała na mieszkańców powiatów: kołobrzeskiego, kamieńskiego i polickiego. Najmniej powierzchni użytkowej mieszkania przypadało na mieszkańców powiatów pyrzyckiego, stargardzkiego i choszczeńskiego.

Zauważalnej poprawy wskaźników mieszkalnictwa należy oczekiwać w gminach tworzących największe zespoły miejskie w województwie. Szczególnie uwidoczni się to we współtworzących aglomerację szczecińską powiecie polickim oraz wykazującym coraz wyższe wskaźniki rozwoju gospodarczego powiecie goleniowskim. Silny rozwój mieszkalnictwa w aglomeracji szczecińskiej zauważalny będzie także w zachodniej części powiatu stargardzkiego i północnej powiatu gryfińskiego.

Prawdopodobnie nastąpi dalszy rozwój budownictwa realizowanego przez towarzystwa budownictwa społecznego. Należy podkreślić, że województwo zachodniopomorskie charakteryzuje się najwyższym w kraju odsetkiem mieszkań będących własnością i w zarządzie towarzystw. Skala inwestycji realizowanych przez gminne TBS-y województwa zachodniopomorskiego na zarezerwowanych wcześniej terenach może przyczynić się do ożywienia rynku budownictwa mieszkaniowego.

Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej.

18. Mieszkalnictwo

Znamienną cechą okolic Szczecina jest zjawisko osiedlania się obywateli polskich w graniczących z województwem powiatach wschodnich Niemiec. Choć nie jest ono masowe, przy ułatwionym przepływie osób może mieć wpływ na zmianę charakteru popytu na mieszkania i wzrost zapotrzebowań jakościowych mieszkańców aglomeracji szczecińskiej w tym zakresie.

Wyzwania: W ostatnich latach centra miast stały się mało atrakcyjne dla mieszkańców. Dlatego należy dążyć do poprawy jakości życia na obszarach śródmiejskich, głównie za sprawą programów rewitalizacyjnych, podnoszących jakość tkanki mieszkaniowej, jej otoczenia infrastrukturalnego oraz tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych.

Sektor mieszkań indywidualnych rozwija się najlepiej na terenach wiejskich wokół dużych miast. Z uwagi na koszty działek lokalizacja nowych, głównie jednorodzinnych budynków wychodzi z miast na tereny podmiejskie. Temu zjawisku sprzyja upowszechnienie posiadania samochodu osobowego. Realizacja inwestycji mieszkaniowych poza obszarami miast powoduje przenoszenie ludności miejskiej na tereny podmiejskie, najczęściej bez zmiany miejsca zatrudnienia. Wywołuje to zmiany cyklu mobilności dziennej mieszkańców i w efekcie generuje zwiększenie potrzeb transportowych w dojazdach do pracy i usług. Utrzymanie trendu rozlewania się miast należy uznać za zjawisko negatywne.

Wiele osób nie ma możliwości nabycia mieszkań na zasadach wolnorynkowych. Dlatego istotne jest prowadzenie odpowiedniej polityki mieszkaniowej przez samorządy gminne i rząd. W takiej sytuacji istotnym segmentem mieszkalnictwa będą mieszkania komunalne i społeczne czynszowe (TBS).

2.19. Rachunek regionalny i zamożność mieszkańców

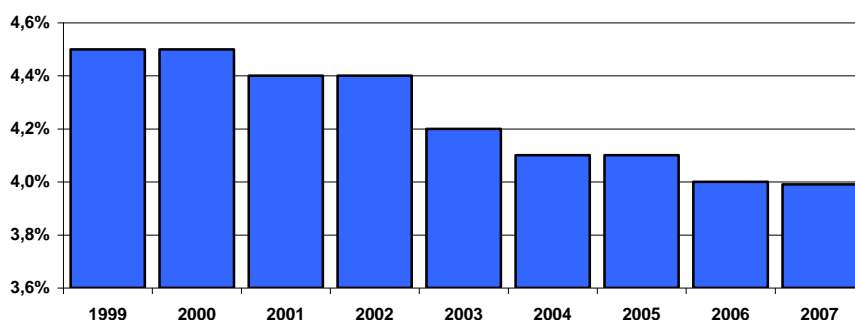
W pierwszych latach XXI wieku województwo zachodniopomorskie było najwolniej rozwijającym się regionem w Polsce. Dynamika wzrostu PKB w okresie 1999-2007 wyniosła w województwie 57,4% (76,8% dla całej Polski). W roku 2007 produkt krajowy brutto wytworzony w województwie wyniósł 46 904 mln zł, co sytuowało region na 9. miejscu w kraju.

W okresie 1999-2007 każdy z zachodniopomorskich podregionów rozwijał się w tempie niższym niż tempo przeciętne dla kraju. Wśród 66 polskich podregionów, podregion koszaliński był na 37. miejscu ze wzrostem PKB 71,0%, stargardzki na 60. miejscu (60,9%), szczeciński na 61. (60,7%) a podregion miasto Szczecin na przedostatnim, 65. miejscu ze wzrostem PKB w okresie 1999-2007 na poziomie 43,9%.

Szczególnie niski wzrost PKB odnotowano w województwie w latach 2001-2003. Przyczyną, tłumaczącą ok. 40-50% tego obniżenia był upadek Stoczni Szczecińskiej. Dynamika wzrostu PKB w latach 2004-2007 lokowała województwo na 13. miejscu w kraju.

Niskie tempo rozwoju województwa wpłynęło na udział zachodniopomorskiego PKB w polskim produkcie krajowym brutto. W okresie 1999-2007 udział ten obniżył się z poziomu 4,51% do 3,99%.

Wykres 43. Udział produktu krajowego brutto województwa zachodniopomorskiego w PKB Polski w latach 1999-2007

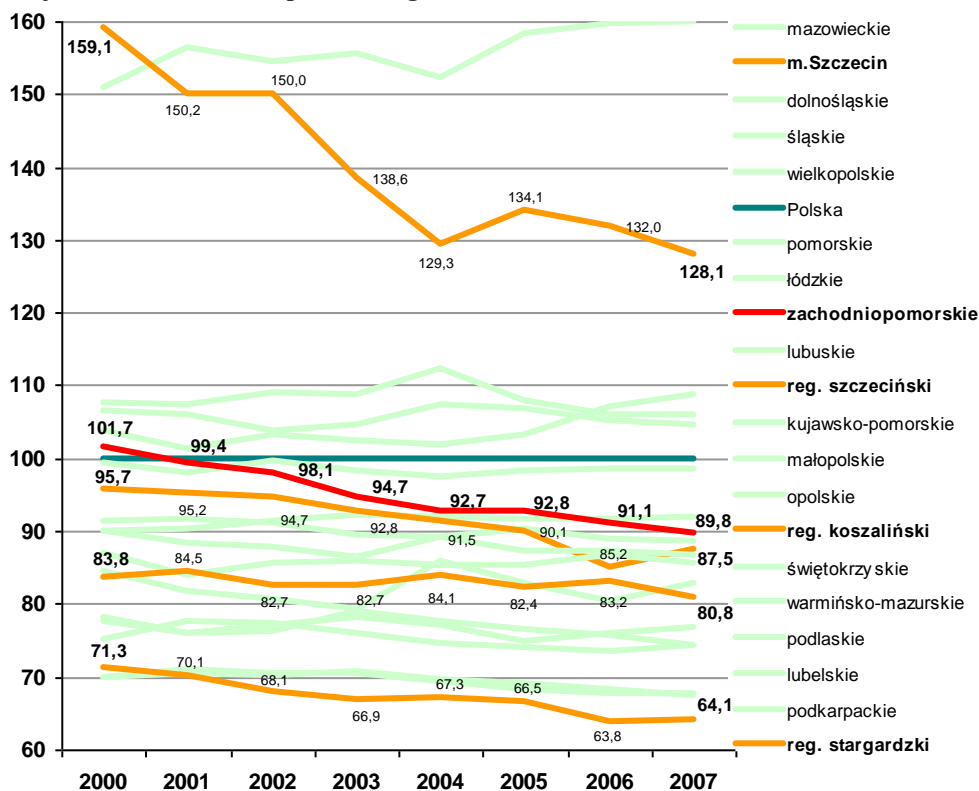
źródło: Ekspertyza na temat wpływu światowego kryzysu ekonomicznego na sytuację społeczno-gospodarczą województwa zachodniopomorskiego i jego konsekwencji dla zadań samorządu województwa. Szczecin 2009.

Jeszcze w 2000 roku produkt krajowy brutto na mieszkańca województwa stanowił 101,7% krajowego PKB. W 2007 roku zmniejszył się jednak do poziomu 89,8%. W latach 2000-2001 PKB na głowę mieszkańca w województwie zachodniopomorskim był wyższy niż w mającym najbardziej zbliżony profil gospodarczy województwie pomorskim. W roku 2007 był już o 8,7 punktu procentowego niższy.

Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej

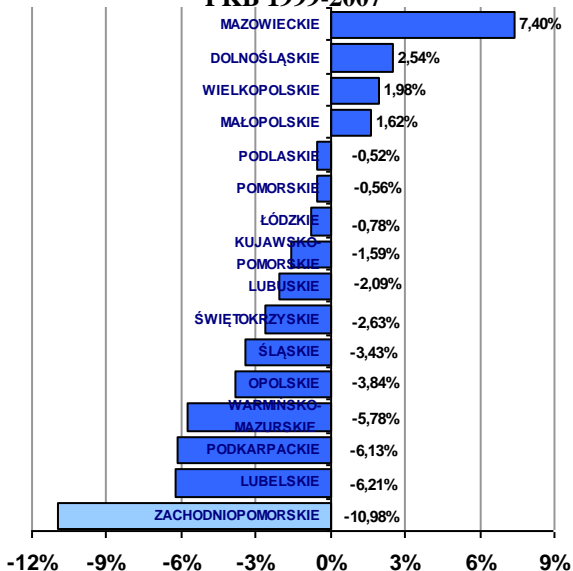
19. Rachunek regionalny i zamożność mieszkańców

Wykres 44. PKB na mieszkańca (ceny bieżące), Polska =100; 2000-2007 województwa Polski oraz podregiony województwa zachodniopomorskiego

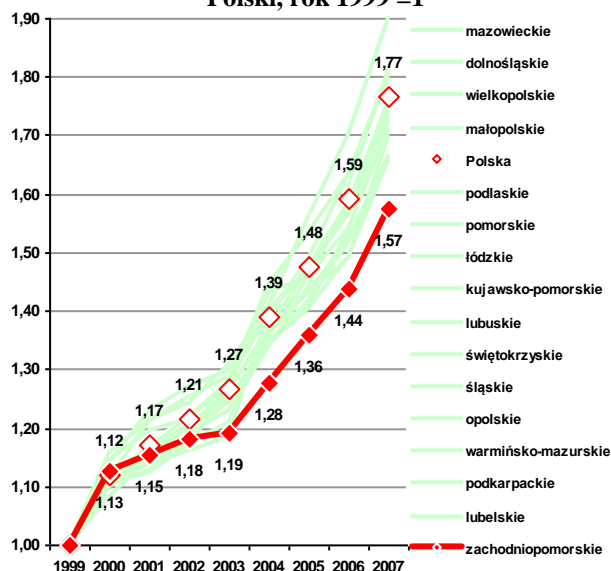
źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

Wykres 45. Dynamika zmian udziału w krajowym PKB 1999-2007

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDR GUS.

Wykres 46. PKB ogółem, zachodniopomorskie na tle Polski, rok 1999 = 1

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDR GUS.

W 2007 roku produkt krajowy brutto w przeliczeniu na jednego mieszkańca w województwie zachodniopomorskim wyniósł 27 708 zł (30 873 zł w Polsce). Rozkład

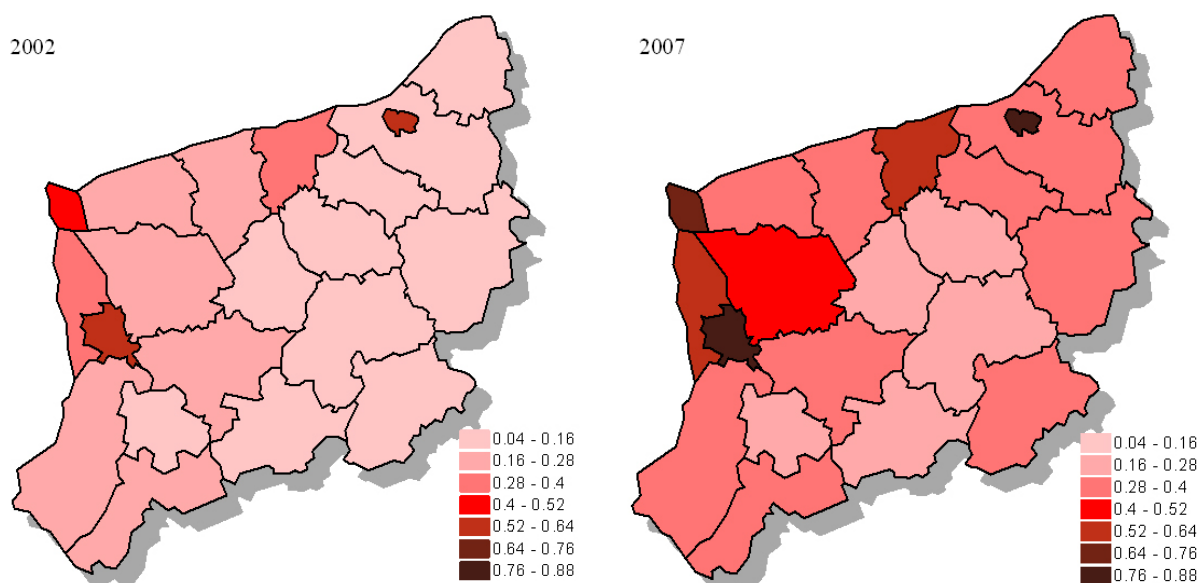
Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej

19. Rachunek regionalny i zamożność mieszkańców

produktu krajowego brutto wytworzonego w województwie wskazuje na istotne różnice pod względem zamożności poszczególnych subregionów. Najwyższy poziom PKB odnotowano w podregionie miasto Szczecin (39 558 zł). W pozostałych podregionach produkt krajowy brutto wyniósł odpowiednio: w podregionie szczecińskim 27 000 zł, w podregionie koszalińskim 24 939 zł i w podregionie stargardzkim 19 780 zł.

Poziom PKB na głowę mieszkańca jako procent średniej unijnej (UE=100) wahał się na Pomorzu Zachodnim pomiędzy 23% a 28% i miał łagodną tendencję wzrostową. Region rozwijał się jednak zdecydowanie wolniej niż większość regionów państw, które wstąpiły do Unii Europejskiej w 2004 roku. Województwo zachodniopomorskie wykazywało najslabszą konwergencję a zatem w najslabszym tempie zbliżało się do średniego poziomu rozwoju w Unii.

Mapa 9. Poziom wzrostu gospodarczego według powiatów w latach 2002 i 2007

źródło: Ekspertyza na temat wpływu światowego kryzysu ekonomicznego na sytuację społeczno-gospodarczą województwa zachodniopomorskiego i jego konsekwencji dla zadań samorządu województwa. Szczecin 2009.

Na podstawie syntetycznego wskaźnika rozwoju gospodarczego, zmieniającego się w przedziale $<0, 1>$, naukowcy z Uniwersytetu Szczecińskiego oszacowali, że najwyższym poziomem rozwoju gospodarczego w latach 2002-2007 charakteryzowały się wszystkie powiaty grodzkie województwa czyli miasta: Szczecin, Koszalin i Świnoujście oraz powiaty kołobrzeski, policki i goleniowski. W porównaniu z rokiem 2002 wszystkie powiaty odnotowały wzrost gospodarczy. Najwyższy wzrost wskaźnika w okresie 2002-2007 odnotowano w powiatach: kołobrzeskim, o 0,25, mieście Świnoujściu, 0,25, powiecie goleniowskim, 0,24 oraz powiatach sławieńskim, białogardzkim i polickim, o 0,22. Najniższy wzrost wskaźnika odnotowano w powiatach: stargardzkim, 0,11, pyrzyckim 0,12 i choszczeńskim o 0,14.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie w latach 2007 i 2008 wynosiło odpowiednio 2 615,83 zł i 2 881,00 zł¹³. Najwyższe zarobki uzyskiwały osoby związane z sektorem pośrednictwa finansowego, których średnie miesięczne wygrodenie brutto wynosiło 4 059,39 zł. Wysokie wynagrodzenie osiągały również osoby zatrudnione w administracji publicznej, transporcie i w niektórych gałęziach przemysłu, takich jak

¹³ Dane nie obejmują podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

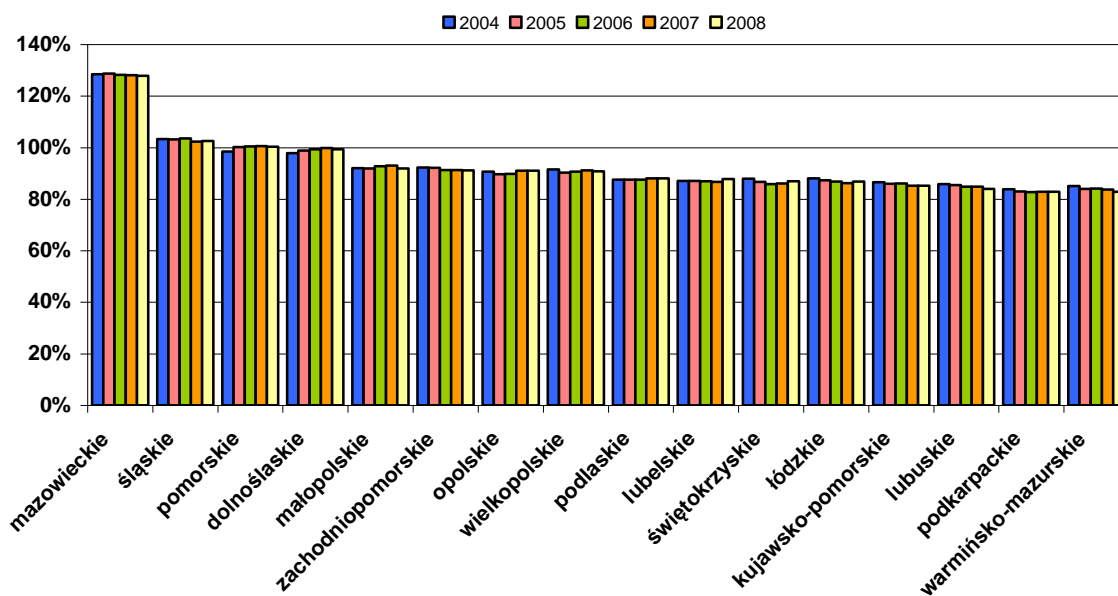
Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej

19. Rachunek regionalny i zamożność mieszkańców

energetyka czy górnictwo. W roku 2006 przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w regionie było równe 2 406,98 zł, w 2005 – 2 307,99 zł, a w 2004 – 2 221,63 zł.

W roku 2008 utrzymywała się dysproporcja na korzyść zachodniej części województwa w wartości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto. W zestawieniu poziomu wynagrodzeń województwo zajmuje 6. pozycję w Polsce, przy średniej krajowej równej 3 158,48 zł. Szybciej niż w innych województwach rozszerza się w regionie sfera wykluczenia społecznego, a także występuje niższe tempo wzrostu zasobności gospodarstw domowych.

Wykres 47. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwach w odniesieniu do średniej krajowej w latach 2004-2008

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS.

W 2008 roku w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na 1 osobę na obszarze województwa najwięcej, bo aż 26,8% wydatków przeznaczono na żywność i napoje bezalkoholowe (dla kraju ta średnia wyniosła 25,6%), 19,7% wydano na użytkowanie mieszkań i nośniki energii (18,9%), a 7,7% na transport (10,1%). Najniższe przeciętne miesięczne wydatki obejmowały edukację, na którą przeznaczono 1,1% rozdysponowanych środków (1,2% średnio dla kraju) oraz wizyty w restauracjach i noclegi w hotelach – 2,2% (2,0%). 3,1% wydatków gospodarstwa domowe przeznaczyły na napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe (2,6%), a na zdrowie 4,0% (4,8%).

2.20. Ujęcia horyzontalne

Sytuacja społeczno – gospodarcza województwa zachodniopomorskiego ma charakter wielowymiarowy i dynamiczny. Nie wszystkie jej aspekty dają się ująć w rozbiciu na obszary diagnostyczne wyznaczone dla SRWZ. Istnieją zagadnienia o charakterze horyzontalnym, które wymagają osobnego podejścia. Są to: wymiar transgraniczny, współpraca zagraniczna, wymiar metropolitalny i rola aglomeracji, obszary wiejskie, przestrzeń publiczna i rewitalizacja. Wnioski płynące z diagnozy w odniesieniu do wymiarów horyzontalnych znajdują wyraz w działaniach i wskaźnikach sformułowanych dla poszczególnych celów.

2.20.1. Wymiar transgraniczny

Specyfika województwa zachodniopomorskiego polega na jego położeniu przy granicy dwóch państw, pomiędzy morzem a lądem, wzdłuż biegu granicznej Odry. Tradycyjnie najintensywniejsze są zewnętrzne relacje regionu z granicznymi landami niemieckimi: Meklemburgią i Brandenburgią. Powiązania komunikacyjne z Niemcami, w tym stan dróg i linii kolejowej, ulegają systematycznej poprawie. W niedostatecznym stopniu odpowiada temu infrastruktura logistyczna związana z obsługą transportu w układzie transgranicznym, która na terenie województwa zachodniopomorskiego nie rozwinęła się dotychczas tak, jak miało to miejsce na obszarach o podobnej specyfice, np. na pograniczu niemiecko-holenderskim i terenach przygranicznych we wschodniej Polsce. Rozwój portów w Schwedt i Policach sprawił, że nie jest już tak wyraźna dominacja zespołu portowego Szczecin – Świnoujście. W przyszłości przewidywane są intensywniejsze powiązania w sektorze energetycznym w związku z rozbudową na pograniczu instalacji i sieci przesyłowych. Położenie regionu ma znaczenie dla relacji w zakresie ochrony środowiska naturalnego poprzez możliwość wpływania w ramach ustawodawstwa unijnego na powstawanie i oddziaływanie zakładów po obu stronach granicy. Wciąż niewykorzystane pozostają perspektywy współpracy gospodarczej i naukowej, projektów takich jak np. BalticNet-PlasmaTec.

Zmniejsza się mikroekonomiczne znaczenie bazarów i targowisk. Mieszkańcy Niemiec korzystają jednak z oferty handlowej Szczecina i innych ośrodków miejskich w polskim pasie pogranicza, są także klientami ośrodków wypoczynkowych, sanatoriów i specjalistycznych klinik, odbiorcami oferty instytucji kultury. Poszczególne miasta regionu starają się natomiast wykorzystać przygraniczne położenie jako atut w rozwoju ruchu turystycznego. W coraz większym stopniu województwo zachodniopomorskie uzyskuje nadwyżkę w bilansie wymiany transgranicznej. Wynika to zarówno z różnicy cen, jak również jakości i wszechstronności oferty. Znamienne dla regionu jest zjawisko osiedlania się jego mieszkańców w pobliskich powiatach niemieckich. W 2009 roku w Meklemburgii-Pomorzu Przednim osiedliło się około 700 rodzin z obszaru województwa zachodniopomorskiego, w większości Szczecina i okolic, około 500 przeniosło się do Brandenburgii. Intensyfikacja wskazanych procesów prowadzi do zwiększenia jakości życia mieszkańców jako efektu transgranicznej wymiany towarów i usług, obniżanie jego kosztów poprzez wspólne rozwijanie i eksploatację infrastruktury.

W niewystarczającym stopniu rozwijane są także relacje gospodarcze i społeczne z pobliskimi regionami Skandynawii. Wymiana handlowa województwa zachodniopomorskiego z tym obszarem jest niższa od uzyskiwanej przez Wielkopolskę i Dolny Śląsk. Dla mieszkańców Szwecji i Danii stosunkowo atrakcyjna jest oferta handlowa zachodniopomorskich miast, a także dostępność terenów do uprawiania golfa czy też polowań. Stopniowo zanikają ograniczenia językowe wraz z podnoszeniem się powszechnej znajomości języka angielskiego.

Dobrze rozwija się transgraniczna współpraca samorządów, znajdująca wyraz w projektach kulturalnych, wymianie młodzieży, ale także rozwoju powiązań infrastrukturalnych (np. połączenia drogowe, przeprawa promowa w Gozdowicach). Odbywa się ona w oparciu o prawne i finansowe narzędzia współpracy, w szczególności funkcjonowanie Euroregionu Pomerania oraz fundusze dostępne w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej, w tym program Południowego Bałtyku oraz Program Współpraca Międzyregionalna Interreg IV. Dalsze zacieśnienie współpracy będzie możliwe w ramach Partnerstwa Odry.

Wraz z malejącym znaczeniem granic państwowych, spadkiem ilości mieszkańców w Meklemburgii – Pomorzu Przednim oraz postępującą integracją gospodarczą i społeczną pogranicza przewidywane jest stopniowe uzyskiwanie przez Szczecin znaczenia transgranicznego ośrodka rozwoju oddziałującego także na obszar Niemiec. Graniczna Odra, Zalew Szczeciński i znajdująca się w granicach administracyjnych obu państw wyspa Uznam stanowią naturalną przestrzeń wspólnych przedsięwzięć planistycznych i ich realizacji.

W kolejnych latach będzie wzrastało znaczenie Berlina jako wiodącej metropolii europejskiej realnie wpływającej na funkcjonowanie otaczających ją obszarów, w tym na województwo zachodniopomorskie i w szczególności Szczecin jako duży ośrodek miejski i gospodarczy. Kluczowe znaczenie w tym procesie ma rozbudowa terenów lotniska Schönefeld w nowy Airport Berlin Brandenburg International BBI. Rozwój aglomeracji berlińskiej wymaga działań na rzecz kształtowania pożądanых powiązań komunikacyjnych, rozpoznawalności województwa zachodniopomorskiego i profilu jego oferty. W związku z tym zmianie ulegnie m.in. rola portu lotniczego w Goleniowie.

Ważnym przejawem aktywności międzynarodowej województwa są starania o rozszerzenie Środkoeuropejskiego Korytarza Transportowego (CETC-ROUTE65). Przy Urzędzie Marszałkowskim Województwa Zachodniopomorskiego funkcjonuje sekretariat techniczny tej inicjatywy.

Wzrost powiązań gospodarczych i kulturowych z sąsiednimi krajami znacząco podniesie potencjał województwa. Wskazane jest ich rozwijanie poprzez poprawę połączeń transportowych, koordynację planowania przestrzennego, budowę sieci powiązań organizacyjnych i instytucjonalnych, a także wszechstronne działania informacyjne i promocyjne.

2.20.2. Współpraca zagraniczna

Miarą potencjału województwa oraz wielokierunkowych powiązań gospodarczych, kulturowych i społecznych jest prowadzenie aktywnej współpracy międzynarodowej. Opiera się ona na zadaniach i kierunkach polityki zagranicznej państwa polskiego, w tym odnoszących się do roli wspólnot lokalnych i regionalnych, zachowując przy tym własną specyfikę i priorytety.

Współpraca międzynarodowa regionu ukierunkowana jest na wykorzystanie pełni możliwości rozwoju związanych z członkostwem Polski w Unii Europejskiej. Uczestniczą w niej samorządy lokalne, uczelnie wyższe, instytucje naukowe i badawcze, środowiska młodzieżowe, ośrodki edukacyjne, organizacje pozarządowe i środowiska artystyczne. Przybiera ona formę współdziałania w programach edukacyjnych, wymianę informacji, wspólne przygotowanie projektów finansowanych przez Unię Europejską, organizację wzajemnych prezentacji, zagranicznych staży, wizyt studyjnych oraz działania wspierające naukę języków obcych.

Najważniejszym wyznacznikiem kierunków współpracy zagranicznej województwa jest jego położenie na mapie Europy. Najsilniejsze są relacje z landem Meklemburgia –

Pomorze Przednie oraz Brandenburgia, jako graniczącymi z województwem. Istotnym elementem współdziałania regionów znajdujących się w dorzeczu rzeki Odry jest współpraca w zakresie gospodarczego i turystycznego wykorzystania rzeki, współpraca służb ratowniczych w zakresie likwidacji skutków katastrof i klęsk żywiołowych, współpraca w dziedzinie planowania przestrzennego oraz ochrona środowiska, a także budowa atrakcyjnej infrastruktury komunikacyjnej, której osią byłaby rzeka Odra. Województwo zachodniopomorskie podejmuje starania o pozyskanie i włączenie innych partnerów do prac na rzecz realizacji koncepcji Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego (CETC-ROUTE65).

Obszar priorytetowy dla województwa stanowi region Morza Bałtyckiego, w którym współpraca obejmuje region Skania w Szwecji, kraj związkowy Meklemburgia Pomorze-Przednie w Niemczech i Obwód Kaliningradzki w Rosji. Rozwijane są także partnerskie kontakty z regionami państw basenu Morza Bałtyckiego - krajem związkowym Szlezwik-Holsztyn i miastem Hamburg (Niemcy), regionem Oulu (Finlandia), regionem Kłajpedy (Rosja), rejonem wileńskim (Litwa) i regionem Pärnu (Estonia), a także starostwem miasta Niemenczyn.

Przedmiotem współpracy z partnerami z krajów Europy Zachodniej są głównie wspólne inicjatywy dotyczące rozwoju funkcji metropolitalnych miast, rozwoju obszarów wiejskich, turystyki, edukacji, komunikacji społecznej, gospodarki wodnej, energii odnawialnej, budowy infrastruktury informacyjnej i nowoczesnej administracji. W relacjach z Obwodem Kaliningradzkim (Federacja Rosyjska) oraz Obwodem Mikołajewskim (Ukraina) następuje wymiana doświadczeń w dziedzinie przemian wolnorynkowych i demokratyzacji oraz współpracy w dziedzinie gospodarki i kultury. Województwo podjęło także współpracę z prowincją Guangdong w Chinach, która przybiera głównie formy misji gospodarczych, wymiany kadry naukowej i studentów i jest skoncentrowana wokół projektów na rzecz innowacyjności oraz wspierania gospodarki opartej na wiedzy. Istotną rolę w tej kooperacji odgrywają podmioty gospodarcze, szkoły wyższe i ośrodki naukowo-badawcze. Współpracę zagraniczną realizują także jednostki samorządu terytorialnego. Wśród ich partnerów największą grupę stanowią miasta z Niemiec (65%), Szwecji, Rosji i Holandii.

Niezbędnym instrumentem prowadzenia współpracy międzynarodowej jest aktywne uczestnictwo w instytucjach i organizacjach międzynarodowych. Województwo zachodniopomorskie jest członkiem Baltic Sea States Subregional Co-operation (Współpraca Subregionalna Państw Morza Bałtyckiego). Jest to organizacja polityczna skupiająca ok. 160 regionów krajów nadbałtyckich i działających na rzecz wzmocnienia ich współpracy, w tym w oparciu o własne instrumenty finansowe, a także rozwijanie kontaktów między ich mieszkańcami. W latach 2011-2013 województwo zachodniopomorskie przejęło przewodnictwo w BSSSC. Województwo zachodniopomorskie jest także członkiem Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej, Międzynarodowego Porozumienia na rzecz utworzenia Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego (CETC-ROUTE65), Forum Rozwoju Bałtyku (BDF), Forum Regionów Państw Grupy Wyszehradzkiej oraz Inicjatywy Środkowoeuropejskiej (CEI). Region prowadzi także współpracę z Komitetem Regionów, Kongresem Władz Lokalnych i Regionalnych Europy w ramach Rady Europy (CLRAE) oraz Europejskim Regionalnym Stowarzyszeniem na rzecz Społeczeństwa Informacyjnego (ERIS@). O międzynarodowej pozycji województwa stanowi w dużej mierze istnienie na jego obszarze siedziby władz Euroregionu Pomerania oraz dowództwa Wielonarodowego Korpusu NATO.

Rozwijana jest inicjatywa obszaru współpracy międzynarodowej „Partnerstwo Odry” zainicjowana w 2006 roku. Jego przedmiotem jest stworzenie sieci kooperacji regionu obejmującej województwa zachodniopomorskie, lubuskie, dolnośląskie i wielkopolskie oraz Berlin, Brandenburgię, Meklemburgię-Pomorze Przednie i Saksonię. Ma on stać się

konkurencyjnym obszarem handlu i gospodarki w układzie międzynarodowym. Głównymi elementami współpracy obszaru Partnerstwa Odry są: innowacje, wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw, transfer technologii, energia odnawialna, transport i logistyka a także turystyka.

2.20.3. Wymiar metropolitalny i rola aglomeracji

W skali województwa rośnie rola Szczecina i Koszalina jako wiodących centrów ekonomicznych i kulturowych. Proces ten jest kształtowany przez zjawisko ciągłego przesuwania się potencjału demograficznego i gospodarczego w stronę dużych ośrodków miejskich, ale także uwarunkowania prawne związane z rozwojem aglomeracji i obszarów metropolitalnych. Dalszy rozwój zespołów miejskich wymaga znoszenia barier i ograniczeń w dziedzinie planowania przestrzennego, polityki transportowej, gospodarowania odpadami czy też ochrony środowiska.

Początkowy etap wtórnej urbanizacji regionu cechowała integracja zasobów ludzkich i ekonomicznych regionu w ramach aglomeracji, migracja do miast i zwiększanie różnic w jakości życia w odniesieniu do obszarów peryferyjnych. Idea polityki równoważenia rozwoju znajduje wyraz w zdefiniowaniu nowej roli małych ośrodków. Przy zachowaniu swej dominującej pozycji centra metropolitalne stymulują wzrost obszarów peryferyjnych poprzez transfer idei, wiedzy, kapitału i środków produkcji, zwiększenie ich roli jako usługowego i surowcowego zaplecza organizmów miejskich. Przemiany zachodzące w tym względzie na obszarze województwa zachodniopomorskiego oraz w stylu i trybie życia jego mieszkańców są analogiczne do procesów zachodzących w innych krajach Europy. Dwa największe ośrodki miejskie regionu stanowią źródło najważniejszych impulsów wzrostu dla ich otoczenia. Rozwój aglomeracji Koszalina zwiększa jego bezpośrednie powiązanie z pasem wybrzeża wpływające na rozwój sektora usługowo-turystycznego w regionie. Wzmocnienie metropolitalnej pozycji Szczecina w dużej mierze wiąże się z przyjęciem wobec gmin sąsiednich roli centrum usług. Jednocześnie miasto jest przykładem szczególnie silnych trendów suburbanizacyjnych ukierunkowanych na zachód. Następuje wzrost liczby ludności w zachodnich gminach wiejskich (Kołbaskowo, Dobra) przy jednoczesnym ubytku liczby mieszkańców miasta. Rośnie jego znaczenie jako ośrodka o transgranicznym oddziaływaniu na polsko-niemieckie pogranicze. Kolejny obszar ekspansji i rozwoju relacji może stanowić budowa pozycji miasta jako znaczącego ośrodka współpracy w obszarze Bałtyku, z licznymi powiązaniem gospodarczymi, naukowymi i kulturowymi.

Ramy formalne dla rozwoju funkcji metropolitalnej Szczecina stanowią będą zapisy ustawy o ustroju obszarów metropolitalnych, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, aktualizowanego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa. Zacieśnieniu związków i współpracy gmin w obrębie metropolii służy Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego.

Siłę ekonomiczną i potencjał rozwojowy metropolii coraz bardziej określa stopień integracji funkcji i potencjałów w ich obrębie. W przypadku Szczecina procesy integracyjne dotyczyć będą przede wszystkim rozwiązań transportowych, komunikacyjnych i komunalnych, gospodarki przestrzennej, platform administracyjnych i komunikacji społecznej. Sąsiadujące ze sobą gminy w ramach obszaru metropolitalnego mogą uniknąć dublowania niektórych kosztownych inwestycji zarówno infrastrukturalnych, jak i społecznych. Perspektywę rozwoju daje uruchomienie na szeroką skalę projektów rewitalizacyjnych mających na celu zarówno przeciwdziałanie degradacji przestrzeni zurbanizowanej i struktur społecznych, jak i pobudzanie rozwoju, wzrost aktywności społecznej i gospodarczej, poprawę środowiska zamieszkania oraz ochronę dziedzictwa narodowego.

Niezbędne jest podnoszenie świadomości członków samorządów lokalnych i mieszkańców gmin w obrębie aglomeracji odnośnie uwarunkowań związanych z integracją organizmów miejskich. Należy wreszcie działać na rzecz ścisłego wiązania obszarów centralnych i peryferyjnych w sieci współpracy i żywe organizmy gospodarcze.

2.20.4. Obszary wiejskie

W 2008 roku obszary wiejskie obejmowały 1 131,5 tys. ha, stanowi to 94 % powierzchni województwa zachodniopomorskiego, co jest wartością zbliżoną do średniej krajowej. Jednocześnie region jest jednym z najwyżej sklasyfikowanych pod względem liczby i udziału powierzchniowego wyznaczonych ostoi Natura 2000.

Wyraźnie niższy niż w innych częściach kraju jest udział ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich w ludności regionu ogółem. Jedną z najniższych w kraju gęstość zaludnienia obszarów wiejskich wynosząca przeciętnie 24 osoby na km² jest wynikiem wysokiej urbanizacji regionu, wysokiej lesistości oraz rozdrobnienia wiejskiej sieci osadniczej. Region charakteryzuje jeden z najmniejszych udziałów ludności zamieszkałej od urodzenia na obszarach wiejskich: wynosi on nieco ponad 50% wobec prawie 80% w województwach podkarpackim i małopolskim. Jedynie w czterech województwach (zachodniopomorskim, podlaskim, pomorskim, warmińsko-mazurskim,) w strukturze ludności według płci dominowali mężczyźni. Bardzo niski jest odsetek ludności utrzymującej się głównie z pracy w rolnictwie.

W bilansie migracji między miastem a wsią przeważa przemieszczanie się ludności na wieś, głównie z powodu przeprowadzania się osób wykształconych i zamożnych do gmin leżących wokół dużych miast przy zachowaniu związków z miastem przez pracę, handel, usługi. W najbliższych dekadach, przy stałym spadku liczby ludności kraju, mieszkańcy wsi będą stanowili społeczność stosunkowo młodą w porównaniu z ludnością żyjącą w miastach. Nasilenie procesu demograficznego starzenia się ludności na obszarach wiejskich, także w województwie zachodniopomorskim, będzie zdecydowanie słabsze niż w miastach.

Tempo i charakter rozwoju gmin wiejskich województwa zachodniopomorskiego w dalszym ciągu wyznacza przede wszystkim renta położenia oraz jakość kapitału ludzkiego. Gminy położone w strefie nadmorskiej specjalizują się w świadczeniu generujących wysokie dochody usług turystycznych. Dzięki lokalizacji korzystnie przebiega także rozwój gmin położonych w pobliżu centrów ekonomicznych (Szczecina i Koszalin), pełniących funkcję zaplecza mieszkaniowego przy wykorzystaniu potencjału aglomeracyjnych rynków pracy i usług. Z kolei znacząca ilość gmin peryferyjnych w stosunku do dużych miast, które mają charakter monofunkcyjny i w dalszym ciągu zdominowane są przez produkcję rolniczą, rozwija się wyraźnie wolniej. Dominują gospodarstwa o dużej i stosunkowo zwartej powierzchni upraw.

W sytuacji ekonomicznej i strukturze własności na obszarach wiejskich wciąż wyraźne pozostają ślady negatywnych skutków przemian społeczno-gospodarczych w okresie PRL oraz ich następstw po roku 1989. Upadek państwowych gospodarstw rolnych miał wymiar ekonomiczny – dotyczył znacznych obszarów województwa i wpływał na całokształt sytuacji gospodarczej gmin – ale wpływał także na społeczność w ograniczonym stopniu zdolną do funkcjonowania w realiach gospodarki wolnorynkowej. Stosunkowo nieznaczne zmiany nastąpiły w potencjale arealu. W okresie 1989 – 2008 powierzchnia ewidencyjna użytków rolnych w województwie zachodniopomorskim uległa zmniejszeniu o 29,5 tys. ha (2,7% ogólnej pow. UR), z tego powierzchnia gruntów ornych i sadów zmalała o 17,3 tys. ha (2%), a powierzchnia trwałych użytków zielonych zmniejszyła się o 19,2 tys. ha (8,4%). Znacznie dotkliwsza była utrata zasobów infrastruktury komunalnej i socjalnej w otoczeniu

rolniczych gospodarstw produkcyjnych – ośrodków zdrowia, żłobków, przedszkoli, ośrodków kultury.

Gminy same często nie są w stanie się uporać z utrzymującą się degradacją społeczno-ekonomiczną i przestrzenną tych obszarów oraz niestabilną sytuacją bytową ludności znajdującą wyraz w słabości rynku pracy, utrzymującym się uzależnieniu od pomocy społecznej. Deficyt kapitału ludzkiego idzie w parze z brakiem kapitału ekonomicznego dającego podstawy dla intensyfikacji przemian gospodarczych.

W województwie zachodniopomorskim niewiele ponad 70 % budynków i 48 % mieszkań w budynkach mieszkalnych na obszarach wiejskich stanowi własność osób fizycznych, gdy na Podkarpaciu i w województwie świętokrzyskim nawet 98 % budynków mieszkalnych oraz 94 % mieszkań ma prywatnych właścicieli. Z kolei na Pomorzu Zachodnim wysoka jest liczba budynków mieszkalnych stanowiących współwłasność (ok. 1/5 ogółu budynków mieszkalnych na obszarach wiejskich), podczas gdy w południowo-wschodniej części kraju ten odsetek wynosi zaledwie 0,5 – 1 % ogółu budynków.

Województwo zachodniopomorskie wciąż dotykają deficyty infrastruktury społecznej charakterystyczne dla obszarów wiejskich w skali całego kraju. Ich przejawem jest przede wszystkim niedostateczny rozwój sieci placówek kulturalnych, turystycznych, ale także szkół oraz placówek opiekuńczych i służby zdrowia. Możliwości edukacyjne dzieci wiejskich ograniczają bariery związane z funkcjonowaniem systemu oświatowego na wsi (np.: ograniczony dostęp do przedszkoli, niższe kwalifikacje kadry pedagogicznej, gorsza oferta edukacyjna szkolnictwa ponadgimnazjalnego) oraz sytuacją materialną rodzin wiejskich. Wybór ścieżek edukacyjnych, w szczególności szkoły ponadgimnazjalnej, determinuje oferta edukacyjna dostępna w najbliższej okolicy, możliwości dojazdu, koszty związane z dojazdami do szkoły lub mieszkaniem poza domem.

Modernizacja i rozwój obszarów wiejskich województwa powinny odbywać się przede wszystkim w oparciu o posiadane zasoby i uwarunkowania geograficzno – środowiskowe. W skali kraju region odznacza się korzystną strukturą agrarną i wysokim poziomem kultury rolnej, co skutkuje relatywnie lepszym wykorzystaniem potencjału produkcyjnego rolnictwa (ziemi, kapitału i pracy). Stopniowo następuje dywersyfikacja gospodarstw rolnych w kierunku działalności pozarolniczej. Obszary wiejskie województwa posiadają korzystne warunki dla rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki z racji niskiego poziomu uprzemysłowienia, a w szczególności korzystnych warunków przyrodniczo-krajobrazowych oraz kulturowych. W poszczególnych częściach województwa istnieją dobre warunki dla rozwijania produkcji energii odnawialnej.

2.20.5. Przestrzeń publiczna i rewitalizacja

Wraz ze wzrostem kapitału społecznego coraz większa waga przywiązywana jest do jakości życia, w wyniku czego rośnie znaczenie świadomego zarządzania przestrzenią publiczną i organizowania jej. Przestrzeń publiczna wpływa na komfort życia, atrakcyjność turystyczną, konkurencyjność i wizerunek miejscowości, a przez to całego regionu. Na jakość przestrzeni publicznej składa się jej nasycenie i standard takich elementów urbanistyczno – krajobrazowych, jak ogólnodostępne place i ulice w centralnych obszarach miast i wsi, osie i ciągi widokowe oraz panoramy miejscowości, parki, tereny spacerowe.

W przypadku województwa zachodniopomorskiego jakość przestrzeni publicznej jest w znacznym stopniu zależna od wysokości kapitału społecznego. Po zniszczeniach II wojny światowej i okresie podstawowej modernizacji infrastruktury komunalnej wiele miast województwa, w tym Szczecin, dopiero odzyskuje układ urbanistyczny oparty na dawnych założeniach lub stanowiący pełne, kompleksowe wypełnienie powstałych przestrzeni. W

nielicznych przypadkach ten proces dokonuje się z uwzględnieniem wymogów dostępności i wielofunkcyjności przestrzeni publicznej. W ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat była ona w miastach podporządkowywana wymogom komunikacji samochodowej, natomiast od przełomu XX i XXI wieku innym istotnym czynnikiem jej kształtowania są obiekty handlowe i ich rola w krajobrazie miast. W większym stopniu ma miejsce działanie na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców. Samorządy kładą nacisk na poprawę funkcjonalności ulic i chodników, w Szczecinie, Szczecinku czy w Świnoujściu, a także w innych miejscowościach o charakterze turystycznym wyodrębniono przestrzeń wolną od ruchu kołowego. Wśród inwestycji samorządowych coraz liczniejsze są projekty dotyczące instytucji kulturalnych i sportowych czy też ciągów spacerowych. Następuje stopniowe przywracanie obszarów niezagospodarowanych lub wyłączonych z eksploatacji, jak Śródołże w Szczecinie, północno-wschodnia część Świnoujścia czy też starówka w Kołobrzegu i Stargardzie Szczecińskim. Gruntowną modernizację przeszły centralne fragmenty mniejszych miast np. Barlinka, Czaplina, Połczyzna, Darłowa. Wciąż niedostateczny jest zakres kompleksowych prac remontowo – konserwatorskich w odniesieniu do obiektów i kompleksów zabytkowych, w tym na rzecz poprawy ich bezpieczeństwa i dostępności. Należy konsekwentnie dążyć do ożywiania centrów historycznych miast, w tym poprzez sanację zasobów mieszkaniowych w obrębie rewitalizowanych obszarów.

W większych ośrodkach postępuje rozwój peryferyjnej zabudowy mieszkaniowej przy jednoczesnym braku miejskiej infrastruktury przestrzeni publicznych, terenów zieleni, ciągów powiązań ekologicznych oraz sieci dróg o niezbędnych parametrach. Znaczące powierzchnie (niejednokrotnie o atrakcyjnej lokalizacji) w dalszym ciągu znajdują się w administracji wojska, co w istotny sposób wpływa na proces kształtowania przestrzeni. W Szczecinie ciągle duża jest powierzchnia ogródków działkowych zlokalizowanych w oparciu o dawne uwarunkowania urbanistyczno-przestrzenne i zajmujących potencjalnie atrakcyjne tereny inwestycyjne. Wraz z rozwojem sieci dróg ma miejsce ich otaczanie obiektami komercyjnymi, logistycznymi, produkcyjnymi o nieuporządkowanym układzie pogarszającym warunki bezpieczeństwa ruchu, zwiększającym koszty budowy i eksploatacji infrastruktury, a także wpływającym negatywnie na jakość krajobrazu.

Specyfikę województwa stanowią liczne obszary o charakterze rekreacyjnym położone przede wszystkim w pasie nadmorskim i w regionie pojezierzy, tworzące przestrzeń publiczną służącą zarówno mieszkańcom regionu, jak i turystom. Tworzą ją obszary miejscowości wypoczynkowych, ale także szlaki turystyczne, akweny, obiekty i lokalizacje służące wypoczynkowi i uprawianiu turystyki. Praktycznie na całej długości wybrzeża Bałtyku dostępna jest plaża o wysokich walorach użytkowych, choć tylko na odcinku między Świnoujściem i Międzyzdrojami następuje jej naturalne poszerzanie. W pozostałej części następuje erozja brzegu morskiego i stopniowe cofanie się lądu, zaś szerokość plaży w niektórych miejscach (np. Dziwnów, Kawcza Góra, Kołobrzeg, Ustronie Morskie) może zmniejszać się do kilku metrów. W obszarach zurbanizowanych wciąż w niewielkim stopniu rozwinięta jest przestrzeń waterfront jako obszar zetknięcia lądu z wodą i realizacji specyficznych funkcji urbanistycznych. Wdrażane są projekty na rzecz zwiększenia dostępności i atrakcyjności terenów portowych i nabrzeży jako istotnego waloru turystycznego, a także obszaru aktywności i integracji społeczności lokalnych (m.in. w Szczecinie, Gryfinie, Wolinie, Darłowie).

W wielu przypadkach rozwój przestrzeni publicznej jest integralnie związany ze zmianą funkcji obiektów. Przygotowywane i wdrażane są projekty rewitalizacyjne oparte na wykorzystaniu walorów położenia naturalnego oraz zastępowania dawnych funkcji gospodarczych przez zagospodarowanie przestrzeni na cele mieszkaniowe, kulturalne, rekreacyjne i handlowe. Nowy charakter i funkcjonalność otrzymują obszary powojenne i poportowe a w niedalekiej przyszłości zapewne także część terenów postocznioowych. Wśród

obiektów ukończonych lub przeznaczonych w najbliższym czasie do realizacji należy wymienić przede wszystkim: zajezdnię tramwajową w Szczecinie przy ulicy Kolumba – obecnie budynek biurowy, zajezdnię tramwajową Szczecin Niemierzyn – Muzeum Techniki i Komunikacji „Zajezdnia Sztuki”, wytwórnię materiałów biurowych Delfin w Szczecinie – mieszkania typu loft, olejarnię przy ulicy Dębogórskiej w Szczecinie – szkoła baletowa Fundacji Balet, budynki powojkowe w Szczecinie przy ulicy Żołnierskiej – kampus kilku szczecińskich uczelni wyższych, Zakłady Naprawy Taboru Kolejowego w Stargardzie Szczecińskim – Stargardzki Park Przemysłowy, trafostacja w Szczecinie przy ulicy Wojska Polskiego – budynek biurowy, trafostacja w Szczecinie przy ulicy Świętego Ducha – Centrum sztuki współczesnej „Trafostacja Sztuki”. Jedynym i niepowtarzalnym przykładem renowacji i rewitalizacji jest miasto Borne Sulinowo w powiecie szczecineckim – dawny garnizon wojsk radzieckich. Wyzwaniami w dziedzinie rewitalizacji są przede wszystkim dawne lotniska wojskowe oraz opuszczone miasteczko Kłomino (Gródek) pełniące wcześniej rolę sypialni dla żołnierzy radzieckich stacjonujących w Bornym Sulinowie.

W ramach działań rewitalizacyjnych istotna jest odnowa zasobów wiejskich. Obejmuje ona zachowanie i ochronę tradycyjnego zróżnicowania krajobrazu wiejskiego, troskę o zieleni, małą architekturę wiejską i wiejskie układy urbanistyczne, rewitalizację miejscowości skupionych dawniej wokół państwowych gospodarstw rolnych, a także przeciwdziałaniu negatywnych aspektów rozpraszania osadnictwa. Wyzwanie stanowi przywrócenie do użytku dworców i posiadłości ziemskich z okresu przedwojennego, obecnie często zdewastowanych i niezagospodarowanych (np. Swobnica, Rynowo, Lesięcin, Dreżewo, Łoźnica, Otok, Mielęcín).

Procesy rewitalizacyjne należy traktować także jako czynnik wspierający przedsiębiorczość i procesy inwestycyjne. Przestrzeń publiczna wysokiej jakości jest bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na przyciąganie przedsiębiorstw opartych na wiedzy oraz wykwalifikowanej siły roboczej.

Samorządy i wspólnoty lokalne powinny także w większym stopniu zagospodarowywać dostępną przestrzeń poprzez aktywizację obywatelską i kulturalną oraz przywracanie naturalnych funkcji nadwodnym obszarom przemysłowo-portowym oraz terenom powojkowym podlegającym rewitalizacji. Na etapie tworzenia lokalnych planów rewitalizacji i wdrażania ich założeń wskazane jest współdziałanie z podmiotami komercyjnymi w formule partnerstwa publiczno – prywatnego.

2.21. Wskaźnik syntetyczny rozwoju ekonomicznego gmin

Dla porównania stanu rozwoju gmin województwa zachodniopomorskiego stworzony został wskaźnik syntetyczny.

Wskaźnik został obliczony w oparciu o trzy zmienne wg wzoru:

$$\sqrt[3]{\frac{x}{X} \cdot \frac{Y}{y} \cdot \frac{Z}{z}}$$

gdzie:

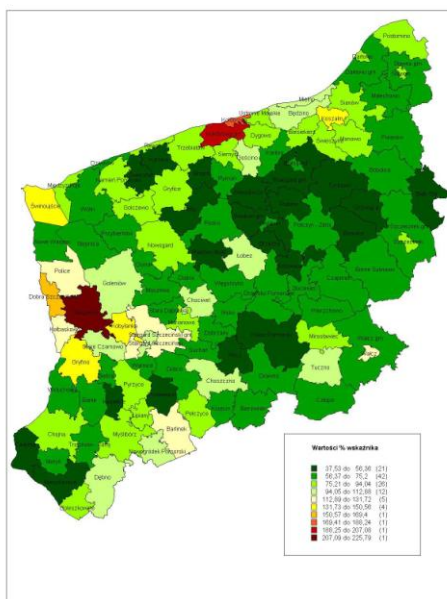
x - wysokość dochodów wykazywanych w zeznaniach podatkowych CIT i PIT przypadających na jednego mieszkańca, (x - wartość dla gminy, X – wartość dla całego województwa)

y - liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców, (y - wartość dla gminy, Y – wartość dla całego województwa)

z - liczba osób niepracujący powyżej jednego roku w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym, (z - wartość dla gminy, Z – wartość dla całego województwa).

Dobór zmiennych wynika z potrzeby jak najpełniejszego zilustrowania wszystkich aspektów rozwoju ekonomicznego oraz z dostępności i charakteru danych. Każda ze zmiennych została znormalizowana poprzez odniesienie do wartości średniej w województwie. Ponadto czynniki y/Y i z/Z będące destymulantami rozwoju ekonomicznego, zostały zamienione na stymulanty poprzez odwrotność. Wartość wskaźnika w sposób syntetyczny mówi o tym, ile razy poziom rozwoju w danej gminie jest wyższy/ niższy od stanu przeciętnego dla województwa.

Mapa 10. Wartości syntetycznego wskaźnika potencjału ekonomicznego gmin województwa zachodniopomorskiego w roku 2008

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDR GUS, WUP, Izby Skarbowej i Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Analiza wartości wskaźnika w 2008 roku dla poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego województwa wskazuje zgrupowanie gmin o jego najniższej wartości we środkowo-wschodniej części regionu. Są to gminy: Białogard, Tychowo, Grzmiąca, Barwice, Sławoborze i Ostrowice, Biały Bór, Brzeźno, Brojce i Radowo Małe. Na zachodzie województwa wyraźnie niższe wartości wskaźnika osiągają gminy Kozielice, Cedynia i Mieszkowice. Najniższą wartość w całym województwie zanotowała gmina Brzeźno. Gminą o najwyższym poziomie wskaźnika (2,2578) jest Szczecin, na kolejnych miejscach ułożyły się gmina Kołobrzeg oraz miasto Kołobrzeg. Wysokie wartości zanotowały także inne gminy ze szczecińskiego obszaru metropolitalnego: Gryfino, Kobylanka, Dobra Szczecińska, Police, Kołbaskowo, Stargard Szczeciński. Gminy spoza obszaru metropolitalnego o wysokiej wartości wskaźnika to Koszalin, Świnoujście i Wałcz.

Wskaźnik może stanowić podstawę do planowania interwencji w ramach zarządzanych przez samorząd województwa instrumentów wsparcia, np. w toku realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego i wdrożenia kontraktu terytorialnego.

3. Wizja i misja województwa zachodniopomorskiego

Województwo zachodniopomorskie 2020 roku to region o nowoczesnej i zróżnicowanej gospodarce stawiający na naukę i innowacyjność. Dzięki swojemu korzystnemu położeniu i rozbudowie infrastruktury transportowej województwo odgrywa rolę ważnego ośrodka wymiany gospodarczej, kulturalnej i naukowej o dobrej dostępności komunikacyjnej.

W roku 2020 województwo zachodniopomorskie to region konkurencyjny, stwarzający wszechstronne możliwości rozwoju, zwłaszcza osobom przedsiębiorczym, wykształconym i kreatywnym oraz małym i średnim podmiotom gospodarczym. Cechami charakterystycznymi województwa, oprócz silnej gospodarki morskiej, jest produkcja dóbr i usług o wysokiej wartości dodanej, konkurencyjnych na rynkach krajowych i zagranicznych, nowoczesny i efektywny sektor gospodarstw rolnych oraz silnie rozwinięty sektor usług turystycznych. Umożliwia to pełne wykorzystanie potencjału specyficznych zasobów i branż gospodarczych funkcjonujących w regionie. Rozwój nowych technologii wspomaga sprawny system pobudzania, transferu oraz promocji innowacji i postaw innowacyjnych. Włączenie regionu do międzynarodowej sieci przepływu informacji, wiedzy i kooperacji naukowej, gospodarczej i kulturalnej sprawia, że region stanowi atrakcyjne miejsce dla inwestorów, turystów, studentów, naukowców, a także obecnych i potencjalnych mieszkańców. Rozwojowi przedsiębiorczości sprzyja dobrze zorganizowana, efektywna i działająca w sposób przejrzysty administracja publiczna, ukierunkowana na trwały rozwój społeczno-gospodarczy, m.in. poprzez praktykę partnerstwa z podmiotami zewnętrznymi.

Region przyciąga nowych przedsiębiorców dzięki łatwo dostępnym, wykwalifikowanym, innowacyjnym zasobom ludzkim i otwartym na zmiany społecznościom lokalnym, staje jednym z najbardziej konkurencyjnych regionów w Polsce. W Szczecinie i Koszalinie rozwijają się ośrodki badawczo-rozwojowe współpracujące z przedsiębiorstwami wytwarzającymi produkty wysokiej jakości dzięki kadrze ciągle podnoszącej swe umiejętności i gotowej na zmiany, o wysokich kompetencjach technicznych i społecznych.

Województwo zachodniopomorskie w pełni wykorzystuje swoje przygraniczne i nadmorskie położenie. W województwie zintegrowane są wszystkie rodzaje transportu. Poprzez utworzenie Środkoeuropejskiego Korytarza Transportowego (CETC-ROUTE65) województwo jest włączone do europejskiego łańcucha logistyczno – transportowego. Sprawnie funkcjonuje transport publiczny, który stał się alternatywą dla transportu

samochodowego. W województwie zapewnione jest bezpieczeństwo energetyczne, dzięki dywersyfikacji źródeł energii oraz poprawie infrastruktury energetycznej. Społeczeństwo, przedsiębiorstwa, instytucje powszechnie korzystają z Internetu. Szczecin funkcjonuje jako obszar metropolitalny, a Koszalin jako aglomeracja z dobrze rozwiniętymi funkcjami w zakresie edukacji, nauki, kultury, ochrony zdrowia i administracji.

Rozwój gospodarczy regionu nie wpływa negatywnie na środowisko dzięki stosowaniu nowoczesnych technologii i urządzeń. Województwo spełnia standardy unijne w zakresie jakości wód i powietrza oraz gospodarowania odpadami. Region jest liderem w Polsce w produkcji energii odnawialnej pochodzącej głównie z energii wiatru i spalania biomasy. Obszary chronione o bogatych walorach przyrodniczych, w tym obszary NATURA 2000, rozwijają się w sposób zrównoważony. Mieszkańcy województwa są świadomi walorów przyrodniczych swojego regionu, jakości środowiska i jego znaczenia dla zdrowia potrafią dbać o ten zasób. Atrakcyjny przyrodniczo i krajobrazowo region przyciąga licznych turystów, jest także doskonałym miejscem do życia dla jego mieszkańców. Turystyka i przyjazne dla środowiska rolnictwo opierając się na racjonalnym wykorzystaniu zasobów naturalnych stanowią ważny element gospodarki regionu.

W całym województwie, na wszystkich szczeblach edukacji, nacisk kładzie się na zainteresowanie młodzieży naukami ścisłymi i kontynuację nauki na kierunkach technicznych i przyrodniczych na zachodniopomorskich uczelniach. Przedsiębiorcy mają swobodny dostęp do wykwalifikowanych zasobów ludzkich dzięki wpływowi na kształcenie osób dorosłych i szkolnictwo zawodowe, włączeniu kobiet, osób starszych i niepełnosprawnych w rynek pracy oraz mobilności potencjalnych pracowników z grup i obszarów zagrożonych wykluczeniem. Oferta kulturalna regionu, dostosowana w aglomeracjach do potrzeb konsumentów o jak najwyższej sile nabywczej dzięki prężnej uczelni artystycznej, a na terenach wiejskich przyciągająca młodzież i zwiększająca aspiracje osób dorosłych, podnosi jakość życia w regionie i jego atrakcyjność jako lokalizację dla nowych, innowacyjnych przedsięwzięć.

Samorządne, samoorganizujące się i otwarte wspólnoty lokalne przyciągają nowych mieszkańców i są atrakcyjnym miejscem do życia i samorealizacji dla osób w każdym wieku. Społeczeństwo Pomorza Zachodniego korzysta z nowych, dostosowanych do potrzeb klientów, usług społecznych wspierających role zawodowe i społeczne osób dotąd nieaktywnych zawodowo i społecznie. Maleje zagrożenie uzależnieniami dzięki wsparciu rodzin i współpracy między instytucjami publicznymi, niepublicznymi i grupami nieformalnymi. Podstawowa i specjalistyczna opieka zdrowotna o wysokiej jakości jest dostępna nie tylko w aglomeracjach, ale także dla zwiększonej populacji osób starszych i osób z terenów i grup zagrożonych marginalizacją. Lokalne społeczności aktywnie włączają się w proces podejmowania kluczowych decyzji i działają poprzez organizacje pozarządowe na rzecz swego otoczenia. Region postrzegany jest jako atrakcyjne miejsce do życia w przyjaznym środowisku naturalnym i wśród otwartych wspólnot lokalnych aktywnie uczestniczących w kulturalnych i sportowych inicjatywach lokalnych.

Biorąc pod uwagę potencjał i sytuację regionu oraz stały wzrost jego możliwości rozwojowych sformułowano następującą misję dla województwa zachodniopomorskiego:

Stworzenie warunków do stabilnego i zrównoważonego rozwoju województwa zachodniopomorskiego opartego na konkurencyjnej gospodarce i przedsiębiorczości mieszkańców oraz aktywności społecznej przy optymalnym wykorzystaniu istniejących zasobów.

Przyjęta deklaracja misji pozwala osiągnąć niezbędny kompromis między sferą gospodarczą i społeczną – zgodny z konstytucyjnymi założeniami modelu społecznej gospodarki rynkowej oraz zasadami ochrony i zachowania istniejących zasobów i dziedzictwa dla następnych pokoleń.

3.1. Kluczowe wyzwania

Realizując wizję rozwoju województwo staje w obliczu kluczowych wyzwań cywilizacyjnych, ekonomicznych i kulturowych. Ich źródłem są zarówno czynniki o charakterze globalnym, jak i uwarunkowania o zasięgu regionalnym. Podejście do zaistniałych wyzwań i umiejętność sprostania im wyznaczy tempo i kierunek wzrostu regionu w ciągu kolejnych kilkudziesięciu lat.

Nowy model relacji ze środowiskiem

Naciski polityczne i społeczne będą kształtować nowe podejście do środowiska naturalnego w sferze gospodarczej, zarządzaniu przestrzenią i sposobach spędzania wolnego czasu. Województwo o dużych zasobach naturalnych powinno tę tendencję traktować jako czynnik uatrakcyjnienia swojej oferty przy jednoczesnej minimalizacji ingerencji gospodarki i rozwoju urbanistycznego w środowisko.

Przemiany demograficzne

Stały i wyraźny spadek liczby mieszkańców oraz starzenie się społeczeństwa stwarza konieczność kształtowania nowych, efektywnych sposobów działania w zakresie kształtowania rynku pracy, zarządzania infrastrukturą służby zdrowia i edukacji. Powinny one być ukierunkowane na dostosowywanie istniejącej infrastruktury oraz metod jej eksploatacji do zmieniającej się liczby mieszkańców, a także na podnoszenie atrakcyjności regionu jako miejsca zamieszkania i pracy.

Gospodarcza ekspansja regionu Morza Bałtyckiego

Region Morza Bałtyckiego będzie charakteryzować wysoka dynamika efektywności, innowacyjności i ogólnego wzrostu gospodarczego. Kluczowe znaczenie ma włączenie województwa w ten proces i integracja jego gospodarczego potencjału i oferty z obiegiem produktów i usług na rynku bałtyckim.

Wtórna urbanizacja i rozwój miast

Największe zasoby przedsiębiorczości i siły nabywczej społeczeństwa oraz potencjał rozwojowy samorządów będą związane z wielokierunkowym rozwojem miast. Miasta staną się siłą napędową regionu bądź jedynie elementami pośredniczącymi wobec bardziej efektywnych metropolii. Wyzwanie stanowi harmonijne kształtowanie urbanistycznego, gospodarczego i społecznego kształtu organizmów miejskich tak, aby odpowiadały na zapotrzebowanie rozwojowe własne i całego regionu.

Zaawansowanie technologiczne i konsumpcyjne społeczeństwa

Awans ekonomiczny i społeczny coraz większej liczby mieszkańców będzie szedł w parze z rosnącą rolą technologii we wszystkich sferach życia. Metody zarządzania, infrastrukturę i mechanizmy wyrównania szans należy dostosować do nowego modelu życia.

Budowanie tożsamości regionu

Region nie uzyskał wystarczającego stopnia spójności i wspólnotowej tożsamości integrujących jego mieszkańców. Globalne przemiany zmierzają ku dalszemu osłabianiu i instrumentalizacji więzi. Wyzwanie stanowi kształtowanie przestrzeni kulturowej atrakcyjnej dla obecnych i przyszłych mieszkańców, umożliwiającej wszechstronny rozwój wspólnoty.

4. Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego zawiera się w sześciu celach strategicznych, z których wyprowadzono 34 cele kierunkowe. Dla poszczególnych celów kierunkowych zdefiniowano działania, które nie stanowią kolejnego piętra struktury strategii i nie są im przyporządkowane wskaźniki. Działania określają sposoby postępowania właściwe do uzyskania poszczególnych celów. Podmiotem realizującym tak sformułowane cele i działania jest cała społeczność województwa, nie zaś tylko jego instytucje samorządowe. Szczegółowe zapisy dotyczące kompetencji w realizacji zapisów strategii są zawarte w tabeli w rozdziale 5.5.

CEL STRATEGICZNY NR 1

„WZROST INNOWACYJNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA”

Zdolność adaptacyjna gospodarki regionu do zmiennych uwarunkowań ekonomicznych stanowi kluczowy warunek jej stałego rozwoju. Strategia służy podnoszeniu tej zdolności i w konsekwencji wzrostowi znaczenia gospodarczego województwa zachodniopomorskiego w skali kraju i na arenie międzynarodowej. Wspierany będzie wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania, inicjatywy służące intensyfikacji współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami oraz ich współdziałania ze sferą nauki, a także działania służące wzrostowi eksportu. Wszechstronne i zrównoważone wykorzystanie zasobów województwa będzie realizowane w szczególności poprzez zwiększanie konkurencyjności oferty turystycznej, a także restrukturyzację gospodarki rolnej i rybactwa. Różnorodne relacje gospodarcze regionu związane z jego nadbałtyckim i nadodrzańskim położeniem będą rozwijane poprzez wdrażanie zintegrowanej polityki morskiej.

Następstwem podniesienia innowacyjności i efektywności gospodarowania w regionie będzie poprawa kondycji przedsiębiorstw oraz poprawa spójności i kondycji ekonomicznej całego województwa.

CELE KIERUNKOWE:

- 1.1. Wzrost innowacyjności gospodarki
- 1.2. Wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym.
- 1.3. Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości
- 1.4. Wspieranie wzrostu eksportu
- 1.5. Zintegrowana polityka morska
- 1.6. Restrukturyzacja i rozwój produkcji rolnej i rybactwa

CEL STRATEGICZNY NR 2

„WZMOCNIENIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ REGIONU”

Doświadczenia okresu dotychczasowej realizacji strategii potwierdzają atrakcyjność inwestycyjną Pomorza Zachodniego. W dobie niestabilnych procesów gospodarczych i

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

możliwości przenoszenia kapitału oraz środków produkcji samo położenie geograficzne nie jest już jednak czynnikiem decydującym. Niezbędne jest inwestowanie potencjału rozwojowego w kreowanie atrakcyjnej oferty skłaniającej do lokowania kapitału i mocy produkcyjnych w województwie zachodniopomorskim. Strategia ukierunkowuje działania samorządu na podnoszenie i wzmacnianie atrakcyjności inwestycyjnej regionu w powiązaniu z rozwojem narzędzi wsparcia biznesu, tworzeniem i rozwojem stref aktywności inwestycyjnej. Podtrzymaniu tego procesu i jego modyfikowaniu w zależności od zachodzących okoliczności służy strategia budowy i promocji marki regionu. W efekcie województwo zachodniopomorskie może aktywnie uczestniczyć w rozwoju regionu Morza Bałtyckiego odgrywającego coraz ważniejszą rolę w gospodarce Unii Europejskiej.

CELE KIERUNKOWE:

- 2.1. Podnoszenie atrakcyjności i spójności oferty inwestycyjnej regionu oraz obsługi inwestorów
- 2.2. Wzmacnianie rozwoju narzędzi wsparcia biznesu
- 2.3. Tworzenie i rozwój stref aktywności inwestycyjnej
- 2.4. Budowanie i promocja marki regionu

CEL STRATEGICZNY NR 3

„ZWIĘKSZENIE PRZESTRZENNEJ KONKURENCYJNOŚCI REGIONU”

W realiach współczesnego świata konkurencyjność przestrzenna zależy przede wszystkim od tempa i charakteru lokalnych procesów miastotwórczych. Wszechstronny rozwój województwa zachodniopomorskiego wymaga zatem budowy silnych ośrodków miejskich, wydolnego układu transportowego, zaplecza infrastrukturalnego. Kluczowym elementem tego procesu będzie rozwój funkcji Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego i zwiększenie potencjału aglomeracji miejskiej Koszalina. Miasta dadzą impuls do rozwoju całego regionu, a także będą budować jego ponadregionalne znaczenie. Wymaga to rozbudowy infrastruktury nowoczesnej gospodarki, w szczególności ponadregionalnych, multimodalnych sieci transportowych, infrastruktury społeczeństwa informacyjnego oraz energetyki na obszarze całego województwa.

Właściwe wykorzystanie walorów środowiskowych regionu będzie możliwe dzięki zwiększeniu dostępności miejscowości turystycznych oraz innych cennych zasobów przyrodniczych i rekreacyjnych.

CELE KIERUNKOWE:

- 3.1. Rozwój funkcji metropolitalnych Szczecina
- 3.2. Rozwój aglomeracji miejskiej Koszalina
- 3.3. Rozwój ponadregionalnych, multimodalnych sieci transportowych
- 3.4. Wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego
- 3.5. Rozwój infrastruktury energetycznej

3.6. Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych

CEL STRATEGICZNY NR 4

„ZACHOWANIE I OCHRONA WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH, RACJONALNA GOSPODARKA ZASOBAMI”

Rozległe lasy, akweny, grunty uprawne, fauna i flora oraz inne elementy przyrody i krajobrazu Pomorza Zachodniego składają się na jeden z najcenniejszych w skali kraju obszarów koegzystencji przyrody i człowieka. W innowacyjnym i proekologicznym podejściu do rozwoju regionu ich rola nie sprowadza się do ograniczeń i barier rozwojowych. Środowisko naturalne przenika się ze sferą urbanizacji, ma być wręcz jej integralnym, niejednokrotnie wiodącym elementem. Przemiany gospodarcze, w wyniku których wyhamowaniu produkcji rolniczej towarzyszy intensyfikacja ruchu turystycznego, w naturalny sposób powiązane są z oddziaływaniem na środowisko.

Społeczność regionu świadoma dostępnych jej zasobów oraz związanej z tym odpowiedzialności będzie rozwijać mechanizmy asymilacji projektów gospodarczych z ich otoczeniem przyrodniczym. W związku z tym działania nastawione na zachowanie i ochronę środowiska oraz poprawę jego stanu będą wiązać się z rozwijaniem metod wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz innymi innowacyjnymi przedsięwzięciami o znaczeniu gospodarczym. Wspierany będzie także rozwój infrastruktury ochrony środowiska i gospodarowania powstałymi odpadami. Przedsiębiorczość i postęp technologiczny będące efektem wysokich standardów ekologicznych przełożą się na konkurencyjność regionu i jakość życia jego mieszkańców. Dla realizacji współczesnych wyzwań ekologicznych wykorzystane będą technologie środowiskowe, wprowadzające do środowiska mniej zanieczyszczeń oraz eksploatujące zasoby naturalne w sposób zapewniający ich dłuższą dostępność, przy jednoczesnym zwiększeniu wzrostu gospodarczego i konkurencyjności.

CELE KIERUNKOWE:

- 4.1. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego
- 4.2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów
- 4.3. Zwiększanie udziału odnawialnych źródeł energii
- 4.4. Rozwój infrastruktury ochrony środowiska i systemu gospodarowania odpadami
- 4.5. Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa
- 4.6. Rewitalizacja obszarów zurbanizowanych

CEL STRATEGICZNY NR 5

„BUDOWANIE OTWARTEJ I KONKURENCYJNEJ SPOŁECZNOŚCI”

Zapisy strategii mają na celu budowę otwartości i konkurencyjności społeczności regionu rozumianych jako przystosowanie do potrzeb i realiów współczesnego rynku idei, usług i produktów. Ich następstwem będzie wzrost umiejętności i kwalifikacji, przygotowanie do sprostania wymogom współczesnego rynku pracy oraz aktywnego udziału w obiegu dóbr kultury i nauki, a także kształtowanie kadr tworzących innowacyjny potencjał regionu. W

związku z tym strategia rozwoju województwa obejmuje działania zorientowane na wzmacnianie aktywności zawodowej i poziomu kompetencji mieszkańców, dostępności i jakości edukacji na każdym poziomie nauczania oraz zwiększanie uczestnictwa w niej mieszkańców regionu. Ich adresatem będą wszystkie grupy społeczne i wiekowe na obszarze całego województwa, osoby włączane w system edukacyjny, uczące się oraz te, które są zainteresowane poszerzeniem swojej wiedzy ogólnej i kierunkowej. Pośrednio efekt realizacji strategii stanowić będzie przezwyciężenie marginalizacji i wykluczeń na poziomie dostępu do oferty edukacyjnej. Rzeczywista realizacja zdefiniowanych celów wiąże się z wdrożeniem idei społeczeństwa informacyjnego poprzez upowszechnienie dostępu do informacji i możliwości posługiwania się nią.

Dla opartej na wiedzy i konkurencyjnej gospodarki warunkiem funkcjonowania jest dostęp do zasobów ludzkich zdolnych do wytwarzania produktów wysokiej jakości oraz do konsumentów o jak najwyższej sile nabywczej. Wdrożenie działań związanych z budową nowoczesnej, otwartej społeczności posłuży ukształtowaniu takiego środowiska. Przygotuje je także na definiowanie nowych celów i narzędzi do ich realizacji jako trybu funkcjonowania we współczesnej gospodarce i kulturze.

CELE KIERUNKOWE:

- 5.1. Rozwój kadr innowacyjnej gospodarki
- 5.2. Zwiększanie aktywności zawodowej ludności
- 5.3. Rozwój kształcenia ustawicznego
- 5.4. Rozwój szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami gospodarki
- 5.5. Budowanie społeczeństwa informacyjnego
- 5.6. Zwiększanie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej

CEL STRATEGICZNY NR 6

„WZROST TOŻSAMOŚCI I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ REGIONU”

Zadaniem samorządu pełniącego rolę służebną wobec społeczności województwa jest stworzenie jak najlepszych warunków do życia i pracy mieszkańców, realizacji planów życiowych i wszechstronnej samorealizacji w życiu osobistym i społecznym. Wdrożenie strategii rozwoju województwa wymaga przy tym w poszczególnych dziedzinach efektywnego wsparcia ze strony osób i grup, których życiowa aktywność tworzy potencjał regionu.

W tym ujęciu wsparcie rozwoju osobowego mieszkańców, funkcji rodziny i spójności społecznej całego regionu jest kluczowym zadaniem strategii. Ma ona na celu wdrażanie idei społeczeństwa w pełnym tego słowa znaczeniu obywatelskiego, świadomie korzystającego ze swych praw i obowiązków dla dobra ogółu. Działanie samorządu opiera się na wspieraniu rodziny jako elementarnej komórki społecznej, zapewnieniu jak najpowszechniejszego dostępu do opieki zdrowotnej, edukacji, dóbr kultury i innych elementów dziedzictwa wspólnego. Powszechność ta przejawia się w przeciwdziałaniu wszelkim przejawom wykluczeń i marginalizacji w jakimkolwiek ich aspekcie. Strategia poświęca także uwagę wspieraniu demokracji lokalnej i budowie szeroko rozumianej tożsamości jako czynników kulturowych przesądzających o poczuciu więzi i współodpowiedzialności.

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CELE KIERUNKOWE:

- 6.1. Wspieranie funkcji rodziny
- 6.2. Zwiększanie jakości i dostępności opieki zdrowotnej
- 6.3. Wspieranie rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego
- 6.4. Wzmacnianie tożsamości i integracji społeczności lokalnej
- 6.5. Rozwijanie dorobku kulturowego jako fundamentu tożsamości regionalnej
- 6.6. Przeciwdziałanie ubóstwu i procesom marginalizacji społecznej

Cele strategiczne SRWZ i odpowiadające im cele kierunkowe zostały zapisane w postaci 34 kart celów. Zawierają one także informacje na temat trybu finansowania, wdrażania i monitorowania Strategii.

CEL STRATEGICZNY									
CEL KIERUNKOWY									
WSKAŹNIKI REALIZACJI CELU				ŹRÓDŁA FINANSOWANIA CELU					
NAZWA WSKAŹNIKA		WARTOŚĆ BAZOWA							
WSKAŹNIK 1.	WARTOŚĆ 1.	PODMIOT 1.	STOPIEŃ ZAANGAŻOWANIA	PODMIOT 5.	STOPIEŃ ZAANGAŻOWANIA				
WSKAŹNIK 2.	WARTOŚĆ 2.	PODMIOT 2.		PODMIOT 6.					
		PODMIOT 3.		PODMIOT 7.					
WSKAŹNIK 3.	WARTOŚĆ 3.	PODMIOT 4.		PODMIOT 8.					
DZIAŁANIA			RAMY CZASOWE		INSTYTUCJE ZAANGAŻOWANE W REALIZACJĘ ZADANIA				
DZIAŁANIE A.			2010-2015	2015-2020	SAMORZĄD WOJEWÓDZKI	SAMORZĄD POWIATOWY	SAMORZĄD GMINNY	ADMINISTRACJA RZĄDOWA	INICIATYWY PRYWATNE I POZARZĄDOWE
DZIAŁANIE B.									
DZIAŁANIE C.									

W nagłówku każdej z kart celów (część czerwona) określone są: cel strategiczny i cel kierunkowy, których karta dotyczy. Dla każdego z celów kierunkowych opracowano zestaw wskaźników (część żółta), które posłużą do ewaluacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego. Część niebieska zawiera informacje o stopniu zaangażowania poszczególnych podmiotów w proces finansowania realizacji celu kierunkowego do którego odnosi się karta. Przedmiotem zielonej części karty są działania służące realizacji danego celu. Określono w niej ramy czasowe wdrożenia z podziałem na okresy 2010-2015 i 2015-2020, a także stopień zaangażowania podmiotów i instytucji poszczególnych typów w realizację działań. Objasnienia dotyczące zastosowanych miar i klasyfikacji znajdują się w podrozdziałach: 5.4. Źródła finansowania Strategii, 5.5. Instytucje odpowiedzialne za realizację Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego i 5.6. Ramy czasowe realizacji Strategii.

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		1. WZROST INNOWACYJNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA							
Cel kierunkowy		1.1 Wzrost innowacyjności gospodarki							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Produkcja sprzedana wyrobów nowych/istotnie ulepszonych w przedsiębiorstwach przemysłowych w produkcji sprzedanej ogółem	8,12%	Budżet Województwa	2	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich		0		
2.	Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach	482 503 000 zł	Budżet Powiatów	1	PO Ryby		0		
3.	Udział nakładów na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach w PKB województwa (2007r.)	0,24%	Budżet Gmin	1	PO Infrastruktura i Środowisko		0		
4.	Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach na jednego aktywnego zawodowo	772,00 zł	Budżet Państwa	2	PO Innowacyjna Gospodarka		2		
5.	Patenty udzielone na 1 milion mieszkańców	19 sztuk	Partnerstwo publiczno-prywatne		1	PEWT Interreg IV A		0	
6.	Wynalazki zgłoszone na 1 milion mieszkańców	56 sztuk	Regionalny Program Operacyjny		2	PEWT Interreg IV B		2	
7.	Zatrudnieni w B+R na 1 tys. osób aktywnych zawodowo	3,1 EPC*	PO Kapitał Ludzki		1	PEWT Interreg IV C		2	
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	zwiększanie świadomości innowacyjnej przedsiębiorstw i instytucji oraz kreowanie postaw i rozwiązań proinnowacyjnych		T	T	2	0	0	1	1
B.	rozwój oferty edukacyjnej i dostępności szkolnictwa wyższego na całym obszarze województwa		T	T	0	0	0	2	1
C.	rozwój bazy badawczo-rozwojowej i jej ścisłych związków z gospodarką regionu wraz z systemem monitoringu i transferu technologii		T	T	1	0	0	2	1
D.	komercjalizacja i wdrażanie produktów i technologii, promocja wynalazków i patentów		T	T	1	0	0	2	0
E.	rozwój powiązań przedsiębiorstw i instytucji z partnerami gospodarczymi oraz ośrodkami naukowo-badawczymi o potencjale innowacyjnym		T	T	2	0	0	1	0
F.	wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych przez przedsiębiorstwa oraz tworzenie autonomicznych i systemowych bezpiecznych sieci i systemów informatycznych		T	T	2	1	0	1	0

* EPC - ekwiwalent pełnego czasu pracy

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		1. WZROST INNOWACYJNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA							
Cel kierunkowy		1.2 Wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym							
Wskaźniki realizacji celu		Źródła finansowania celu							
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa								
1.	Noclegi udzielone w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania ogółem na 10 tys. mieszkańców	59 268 sztuk	Budżet Województwa	2	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	1			
2.	Noclegi udzielone turystom krajowym w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania ogółem na 10 tys. mieszkańców	47 174 sztuki	Budżet Powiatów	1	PO Ryby	0			
3.	Noclegi udzielone turystom zagranicznym w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania ogółem na 10 tys. mieszkańców	12 094 sztuki	Budżet Gmin	1	PO Infrastruktura i Środowisko	1			
4.	Hotele 4 i 5 gwiazdkowe/motele/pensjonaty w hotelach/motelach/pensjonatach ogółem	10,48%	Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	2			
5.	Zatrudnienie w hotelach i restauracjach wobec zatrudnionych ogółem	4,19%	Partnerstwo publiczno-prywatne	1	PEWT Interreg IV A	2			
6.	Obiekty zbiorowego zakwaterowania na 10 tys. mieszkańców	49,6 sztuk	Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	1			
7.	Wykorzystanie miejsc noclegowych	47,59%	PO Kapitał Ludzki	1	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	tworzenie warunków organizacyjnych i finansowych dla rozwoju infrastruktury turystycznej i jej zagospodarowania oraz wydłużenia sezonu turystycznego		T	T	1	1	2	0	1
B.	budowa powiązań gospodarczych turystyki z rolnictwem, rybactwem, leśnictwem, gospodarką portową oraz innymi sektorami w oparciu o racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych		T	T	2	1	1	1	1
C.	rozwój markowych produktów turystycznych		T	T	2	1	1	0	1
D.	identyfikacja i promocja produktów tradycyjnych, lokalnych i regionalnych		T	T	2	1	1	0	1
E.	rozwój narzędzi obsługi ruchu turystycznego, w tym regionalnego systemu informacji turystycznej i doradztwa		T	T	2	1	1	0	1
F.	promocja oferty turystycznej regionu poprzez przygotowanie i rozpowszechnianie publikacji, udział w krajowych i zagranicznych targach i imprezach branżowych		T	T	2	1	1	1	1
G.	rozwój krajowej i międzynarodowej współpracy sieciowej podmiotów, organizacji i instytucji zaangażowanych w rozwój turystyki		T	T	2	1	1	1	1
H.	poprawa stanu i wykorzystanie bazy uzdrowiskowej		N	T	1	0	1	2	1

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		1. WZROST INNOWACYJNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA						
Cel kierunkowy		1.3 Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości						
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu					
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa							
1.	Firmy nowo zarejestrowane na 1 tys. mieszkańców w danym roku	11,15 sztuk	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	0		
			Budżet Powiatów	1	PO Ryby	0		
			Budżet Gmin	1	PO Infrastruktura i Środowisko	0		
2.	Pracujący w przedsiębiorstwach działających w klastrach* wobec liczby osób aktywnych zawodowo	– %	Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	2		
			Partnerstwo publiczno-privatne	1	PEWT Interreg IV A	1		
			Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	1		
			PO Kapitał Ludzki	1	PEWT Interreg IV C	1		
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania			
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa
A.	promocja przedsiębiorczości oraz wspieranie dostępu do specjalistycznej pomocy doradczej i informacji dla przedsiębiorstw i osób podejmujących lub przekształcających działalność gospodarczą	T	T	1	1	2	1	1
B.	wspieranie i rozwój inicjatyw klastrowych, samorządu gospodarczego, porozumień branżowych, partnerstw lokalnych oraz innych form integracji działań i potencjału gospodarczego	T	T	2	1	0	1	1
C.	opracowywanie i wdrażanie narzędzi przewidywania i zarządzania zmianą gospodarczą na poziomie lokalnym i wojewódzkim	T	N	2	0	1	1	0

* Badanie ankietowe

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		1. WZROST INNOWACYJNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA							
Cel kierunkowy		1.4 Wspieranie wzrostu eksportu							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Udział eksportu w przychodach ze sprzedaży produktów, towarów i usług w dużych i średnich przedsiębiorstwach w sekcji przetwórstwo przemysłowe	48,1%	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	0			
			Budżet Powiatów	0	PO Ryby	0			
			Budżet Gmin	0	PO Infrastruktura i Środowisko	0			
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	2			
			Partnerstwo publiczno-prywatne	0	PEWT Interreg IV A	1			
			Regionalny Program Operacyjny	1	PEWT Interreg IV B	0			
			PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	tworzenie i rozwój mechanizmów gospodarczej współpracy międzynarodowej poprzez monitorowanie i identyfikację trendów gospodarczych, tworzenie i rozwój baz danych eksporterów	T	N	1	0	0	2	0	
B.	wspieranie działań proeksportowych, w tym m.in. udziału w imprezach służących podnoszeniu wiedzy i kwalifikacji (szkolenia, warsztaty) oraz nawiązywaniu nowych kontaktów (targi, giełdy), organizację misji, przygotowywanie i upowszechnianie wydawnictw	T	T	2	0	1	1	0	

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		1. WZROST INNOWACYJNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA						
Cel kierunkowy		1.5 Zintegrowana polityka morska						
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu					
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa						
1.	Kontenery w międzynarodowym obrocie morskim	64 932 TEU	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	0		
2.	Obroty ładunkowe w portach morskich ogółem	18 789 100 ton	Budżet Powiatów	1	PO Ryby	2		
3.	Jednostki toczne w międzynarodowym obrocie morskim na tle kraju	42%	Budżet Gmin	0	PO Infrastruktura i Środowisko	1		
4.	Udział podmiotów gospodarki morskiej w liczbie podmiotów ogółem województwa	1,3%	Budżet Państwa	2	PO Innowacyjna Gospodarka	0		
5.	Przewozy krajowe i międzynarodowe ładunków żegluga śródlądową w województwie	3 285 000 ton	Partnerstwo publiczno-prywatne	0	PEWT Interreg IV A	0		
			Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	1		
			PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	0		
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania			
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa
A.	integracja regionalnej polityki morskiej z polityką gospodarczą kraju i Unii Europejskiej oraz wzmacnianie jej pozycji i potencjału	T	T	2	0	0	1	0
B.	rozwój gospodarki portowej, poprzez inwestycje i zmiany w strukturze organizacyjno-prawnej (w tym budowa portu zewnętrznego z terminalem LNG w Świnoujściu) wraz z poprawą dostępności transportowej do portów	T	T	0	0	0	2	0
C.	rozwój żegluga śródlądowej i znaczenia tej gałęzi transportu w obsłudze portów ujścia Odry w województwie zachodniopomorskim	N	T	1	0	0	2	0
D.	restrukturyzacja przedsiębiorstw gospodarki morskiej	T	N	1	0	1	2	0
E.	rozwój lądowo-morskich łańcuchów transportowych, wdrażanie nowoczesnych rozwiązań technicznych i technologicznych w transporcie ładunków oraz przenoszenie potoków ładunkowych z ładu na wodę	T	T	1	0	0	2	0
F.	rozwój edukacji morskiej, prowadzenie badań rozwojowych oraz odbudowa morskiego dziedzictwa i tożsamości Pomorza Zachodniego	T	T	2	1	1	1	0

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		1. WZROST INNOWACYJNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA							
Cel kierunkowy		1.6 Restrukturyzacja i rozwój produkcji rolnej i rybactwa							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Globalna produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych	3 223 zł	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	2			
2.	Średnia wielkość powierzchni gruntów rolnych w gospodarstwie	29,68 ha	Budżet Powiatów	1	PO Ryby	2			
3.	Ilość grup producenckich	37 sztuk	Budżet Gmin	0	PO Infrastruktura i Środowisko	0			
4.	Udział procentowy województwa w połowach ryb morskich	35,4%	Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
5.	Zużycie nawozów sztucznych na 1 ha użytków rolnych	130,1 kg	Partnerstwo publiczno-prywatne	0	PEWT Interreg IV A	1			
6.	Powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik	25,7 ha	Regionalny Program Operacyjny	0	PEWT Interreg IV B	0			
			PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	1			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	dywersyfikacja rynku pracy na obszarach o dominującej produkcji rolnej (obszary wiejskie)		T	T	2	1	0	1	0
B.	restrukturyzacja działalności rolniczej i rybackiej poprzez jej rozszerzanie m.in. o usługi turystyczne		T	T	2	1	0	0	0
C.	wdrażanie nowych form produkcji rolnej, nowoczesnych technologii, upraw do celów niespożywczych		T	T	1	0	0	2	1
D.	wspólne przedsięwzięcia przedsiębiorstw z branży rolnej i rybolóstwa z jednostkami naukowo-badawczymi i instytucjami odpowiedzialnymi za rozwój regionalny		N	T	2	1	0	1	0
E.	rozwój grup producenckich, rozwiązań kooperacyjnych, logistyczno-dystrybucyjnych, w sferze produkcji rolnej oraz sieciowej współpracy związanej z produkcją rolną i rybolóstwem (np. klastry, stowarzyszenia, zrzeszenia, grupy interesów, lokalne grupy dzi		T	N	2	1	0	1	2

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		2. WZMOCNIENIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ REGIONU							
Cel kierunkowy		2.1 Podnoszenie atrakcyjności i spójności oferty inwestycyjnej regionu oraz obsługi inwestorów							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa								
1.	Powierzchnia oferowanych terenów przeznaczonych pod inwestycje będących w ofercie samorządu województwa	4 264,913 ha	Budżet Województwa	2	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	0			
			Budżet Powiatów	1	PO Ryby	0			
			Budżet Gmin	1	PO Infrastruktura i Środowisko	0			
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	1			
2.	Udział kapitału zagranicznego w kapitale podstawowym ogółem podmiotów z kapitałem zagranicznym	94,53%	Partnerstwo publiczno-prywatne	0	PEWT Interreg IV A	0			
			Regionalny Program Operacyjny	1	PEWT Interreg IV B	1			
			PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	1			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	rozwój i usprawnianie regionalnych narzędzi promocji i obsługi inwestycyjnej		T	T	2	1	1	0	1
B.	opracowanie planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem atrakcyjnej i spójnej oferty inwestycyjnej		T	N	1	1	2	1	0
C.	sporządzanie, ewaluacja, stała aktualizacja i rozpowszechnianie kompleksowej oferty inwestycyjnej dedykowanej dla poszczególnych sektorów, lokalizacji i inwestorów		T	T	2	1	1	1	0
D.	wspieranie lokalnych przedsięwzięć proinwestycyjnych poprzez kojarzenie potencjalnych inwestorów z samorządami lokalnymi		T	T	2	1	1	1	1

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		2. WZMOCNIENIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ REGIONU						
Cel kierunkowy		2.2 Wzmacnianie rozwoju narzędzi wsparcia biznesu						
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu					
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa						
1.	Wartość projektów realizowanych w zakresie wsparcia przedsiębiorczości w złotych na mieszkańca województwa *	– zł	Budżet Województwa	2	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	0		
2.	Liczba instytucji finansowego i niefinansowego wsparcia biznesu**	– sztuk	Budżet Powiatów	1	PO Ryby	0		
3.	Ilość przeszkolonych beneficjentów w instytucjach wsparcia liczona w osobodniach*	– osobodni	Budżet Gmin	1	PO Infrastruktura i Środowisko	0		
4.	Zatrudnienie w instytucjach finansowego i niefinansowego wsparcia biznesu*	– osób/etatów	Budżet Państwa	2	PO Innowacyjna Gospodarka	2		
5.	Wartość pożyczek udzielonych przedsiębiorcom przez regionalne fundusze pożyczkowe i poręczeniowe*	– zł	Partnerstwo publiczno-prywatne	1	PEWT Interreg IV A	0		
			Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	2		
			PO Kapitał Ludzki	1	PEWT Interreg IV C	2		
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania			
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa
A.	dostosowywanie oferty i działań instytucji otoczenia biznesu do potrzeb przedsiębiorców	T	T	2	0	1	2	1
B.	budowa proinnowacyjnych mechanizmów wsparcia finansowego, prawnego i organizacyjnego dla przedsiębiorstw, w tym funduszy pożyczkowych, poręczeniowych i venture-capital, inkubatorów akademickich i technologicznych	T	N	1	0	0	2	1

* Badania ankietowe

** Katalog do uzupełnienia

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		2. WZMOCNIENIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ REGIONU							
Cel kierunkowy		2.3 Tworzenie i rozwój stref aktywności inwestycyjnej							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Wartość inwestycji w strefach aktywności inwestycyjnej* **	– zł	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	0			
			Budżet Powiatów	1	PO Ryby	0			
2.	Powierzchnia terenów uzbrojonych w strefach aktywności inwestycyjnej* **	– ha	Budżet Gmin	2	PO Infrastruktura i Środowisko	0			
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	2			
3.	Zatrudnienie w strefach aktywności inwestycyjnej* ** wobec aktywnych zawodowo	– osób	Partnerstwo publiczno-privatne	1	PEWT Interreg IV A	1			
			Regionalny Program Operacyjny	1	PEWT Interreg IV B	2			
4.	Ilość podmiotów w strefach aktywności inwestycyjnej* **	– sztuk	PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	rozwój warunków do lokowania inwestycji poprzez tworzenie i uzbrajanie stref aktywności inwestycyjnych w niezbędną infrastrukturę techniczną i drogową	T	T	2	0	0	1	0	
B.	promocja stref aktywności inwestycyjnych oraz aktywne pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych	T	T	1	1	2	0	1	

* Strefa aktywności inwestycyjnej jest to wydzielony i celowo zagospodarowany obszar, którego główną funkcją jest udostępnianie przedsiębiorstwom gruntów lub budynków oraz infrastruktury dla ich działalności. Strefami aktywności inwestycyjnej są np. parki przemysłowe, parki naukowo-technologiczne, specjalne strefy ekonomiczne.

** * Badania ankietowe

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		2. WZMOCNIENIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ REGIONU							
Cel kierunkowy		2.4 Budowanie i promocja marki regionu							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa								
1.	Nakłady na promocję przeznaczone przez samorząd województwa na mieszkańca	– zł	Budżet Województwa	2	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	0			
			Budżet Powiatów	1	PO Ryby	0			
2.	Rozpoznawalność marki regionu*	– %	Budżet Gmin	1	PO Infrastruktura i Środowisko	1			
			Budżet Państwa	0	PO Innowacyjna Gospodarka	1			
3.	Liczba produktów lokalnych/regionalnych i tradycyjnych	– sztuk	Partnerstwo publiczno-prywatne	0	PEWT Interreg IV A	1			
			Regionalny Program Operacyjny	1	PEWT Interreg IV B	0			
			PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	budowa, wdrażanie i promocja marki województwa w poszczególnych dziedzinach życia publicznego – gospodarce, kulturze, turystyce, stosunkach społecznych		T	T	2	0	0	0	0
B.	współpraca partnerów publicznych, gospodarczych i społecznych w procesie budowy i promocji marki		T	T	2	1	1	0	1

* Badania ankietowe

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY 3. ZWIĘKSZENIE PRZESTRZENNEJ KONKURENCYJNOŚCI REGIONU									
Cel kierunkowy			3.1 Rozwój funkcji metropolitalnych Szczecina						
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Pracujący na obszarze Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego* (SOM) wobec pracujących ogółem w województwie	49,65%	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	0			
			Budżet Powiatów	2	PO Ryby	0			
2.	Dochody z PIT i CIT per capita w SOM	23 216,40 zł	Budżet Gmin	2	PO Infrastruktura i Środowisko	2			
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
3.	Liczba mieszkańców SOM przypadająca na 1 obiekt kultury w SOM (placówki biblioteczne, kina i muzea)	6 645,33 osób	Partnerstwo publiczno-prywatne	0	PEWT Interreg IV A	2			
			Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	2			
4.	Potencjał demograficzny SOM (udział mieszkańców SOM w liczbie ludności województwa)	39,59%	PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	rozwój Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego (SOM) z uwzględnieniem potencjału, potrzeb i roli poszczególnych gmin oraz jego transgranicznego, regionalnego i ponadregionalnego oddziaływania	T	T	2	1	1	1	0	
B.	podejmowanie wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych oraz sieci współpracy samorządów na obszarze SOM	T	T	2	1	1	1	0	
C.	rozbudowa i poszerzenie oferty placówek edukacji, nauki, kultury, ochrony zdrowia, administracji oraz usług wyższego rzędu w gminach na obszarze SOM	T	T	1	2	1	1	1	
D.	włączanie obszaru metropolitalnego w międzynarodową sieć współpracy z udziałem innych metropolii europejskich, w szczególności bałtyckich	T	T	1	1	1	2	0	
E.	usprawnienie rozwiązań transportowych i komunikacyjnych w obrębie SOM w tym budowa zachodniego obejścia drogowego Szczecina	T	T	2	1	1	1	0	

* Szczeciński Obszar Metropolitalny rozumiany jako gminy: Szczecin, Świnoujście, Kobyłanka, Goleniów, Gryfino, Stare Czarnowo, Dobra (Szczecińska), Kołbaskowo, Nowe Warpno, Police, Miasto Stargard Szczeciński, Gmina Stargard Szczeciński

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		3. ZWIĘKSZENIE PRZESTRZENNEJ KONKURENCYJNOŚCI REGIONU							
Cel kierunkowy		3.2 Rozwój aglomeracji miejskiej Koszalina							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Pracujących w aglomeracji* wobec pracujących ogółem w województwie	10,99%	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	0			
			Budżet Powiatów	2	PO Ryby	0			
2.	Dochody z PIT i CIT per capita w aglomeracji	20 240,65 zł	Budżet Gmin	2	PO Infrastruktura i Środowisko	2			
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
3.	Liczba mieszkańców aglomeracji przypadająca na 1 obiekt kultury w aglomeracji (placówki biblioteczne, kina i muzea)	3 822,05 osoby	Partnerstwo publiczno-prywatne	0	PEWT Interreg IV A	0			
			Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	1			
4.	Potencjał demograficzny aglomeracji	9,03%	PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	rozwój przestrzenny aglomeracji koszalińskiej ukierunkowany na wykorzystanie walorów bliskości morza oraz budowę infrastruktury turystycznej	T	T	1	2	1	0	0	
B.	planowanie i programowanie rozwoju potencjału naukowego, kulturalnego w regionie oraz tworzenie instytucji i sieci współpracy o znaczeniu ponadregionalnym	T	T	1	2	1	1	0	
C.	rozwój przemysłu, przedsiębiorczości, potencjału społeczno-gospodarczego	T	T	1	2	1	0	1	
D.	modernizacja i rozbudowa układu komunikacyjnego i sieci powiązań, w tym szczególnie dróg krajowych 6 i 11	T	T	1	1	1	2	0	

* Aglomeracja miejska Koszalina rozumiana jako gminy: Koszalin, Będzino, Biesiekierz, Manowo, Mielno, Sianów, Świeszyno

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		3. ZWIĘKSZENIE PRZESTRZENNEJ KONKURENCYJNOŚCI REGIONU							
Cel kierunkowy		3.3 Rozwój ponadregionalnych, multimodalnych sieci transportowych							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Drogi krajowe i autostrady	49,8 km	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	0			
			Budżet Powiatów	0	PO Ryby	0			
2.	Drogi krajowe i autostrady wobec dróg publicznych ogółem	0,28%	Budżet Gmin	0	PO Infrastruktura i Środowisko	2			
			Budżet Państwa	2	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
3.	Ruch pasażerów w portach lotniczych ogółem	298 917 osób	Partnerstwo publiczno-prywatne	0	PEWT Interreg IV A	0			
			Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	2			
4.	Międzynarodowy ruch pasażerów w portach morskich ogółem	970 512 osób	PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	rozwój osi Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego CETC-ROUTE65 i stworzenie multimodalnych łańcuchów logistyczno-transportowych w układzie europejskim		T	T	2	1	1	1	1
B.	poprawa skomunikowania Szczecina z Koszalinem oraz tych miast z resztą kraju		T	N	1	1	0	2	0
C.	rozwój transportu intermodalnego i sieci węzłowych połączeń regionalnych, centrów logistycznych i terminali kontenerowych		T	T	1	1	0	2	0
D.	budowa i modernizacja infrastruktury drogowej ważniejszych dróg krajowych (drogi nr 3, 6, 10, 11), budowa obwodnic miast, w tym Szczecina, Koszalina, Wałcza, Szczecinka, Kołobrzegu, Nowogardu, Plotów, Recza, Kalisza Pomorskiego, Mirosławca		T	T	1	0	0	2	0
E.	zagospodarowanie powojennych obiektów lotniczych oraz integracja infrastruktury lotniczej z siecią drogową i kolejową		N	T	1	1	2	1	0
F.	modernizacja infrastruktury kolejowej w regionie i jej integracja z regionalnym i krajowym systemem transportowym		T	T	2	0	0	1	0
G.	modernizacja i rozbudowa transportu wodnego oraz wzrost udziału portów, infrastruktury szlaków wodnych i floty śródlądowej w regionalnym i krajowym rynku logistyczno-transportowym, poprawa żeglowności Odrzańskiej Drogi Wodnej		N	T	1	0	0	2	0

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		3. ZWIĘKSZENIE PRZESTRZENNEJ KONKURENCYJNOŚCI REGIONU						
Cel kierunkowy		3.4 Wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego						
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu					
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa							
1.	Łączna logiczna długość* światłowodowych łączy internetowych	11 356 km	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	0		
			Budżet Powiatów	1	PO Ryby	0		
2.	Gospodarstwa domowe posiadające dostęp do Internetu	46,4%	Budżet Gmin	1	PO Infrastruktura i Środowisko	1		
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	2		
3.	Przedsiębiorstwa o zatrudnieniu co najmniej 10 osób posiadające szerokopasmowy dostęp do internetu	57,4%	Partnerstwo publiczno-prywatne	0	PEWT Interreg IV A	0		
			Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	2		
			PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	2		
Działania		Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
		2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	rozwój informatycznej infrastruktury sieciowej, w tym sieci światłowodowych, obszarów bezprzewodowego dostępu do Internetu, sieci intranetowych, sieci szerokopasmowych współdziałających ze szkieletowymi sieciami regionalnymi i krajowymi	T	T	2	1	1	1	1
B.	informatyzacja szkół, służby zdrowia, placówek kultury i samorządów	T	T	2	1	1	1	1
C.	tworzenie oraz rozwój aplikacji i systemów informatycznych wspomagających pracę samorządów i obsługę interesantów (np. elektroniczny obieg spraw i dokumentów, system monitorowania rozwoju regionu, systemy cyfrowego gromadzenia, przetwarzania i obiegu danych)	T	T	2	1	0	1	1
D.	rozwoj systemów informacyjnych i publicznych punktów dostępu do Internetu zapewniających łatwy dostęp do informacji, w tym ofert pracy, informacji publicznej, oferty gospodarczej, turystycznej i kulturalnej oraz pozyskiwanie partnerów zewnętrznych dla tvc	T	T	1	1	2	0	1
E.	wdrażanie informatycznych systemów monitorowania istotnych zjawisk i zagrożeń, w tym bezpieczeństwa publicznego, ruchu drogowego, stanu środowiska	T	T	0	0	0	2	0
F.	poprawa bezpieczeństwa informatycznego osób i instytucji	T	T	0	0	0	2	0

* Logiczna długość łącza oznacza długość odcinka prostego pomiędzy połączonymi punktami A i B a nie rzeczywistą długość topologii łącza

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		3. ZWIĘKSZENIE PRZESTRZENNEJ KONKURENCYJNOŚCI REGIONU							
Cel kierunkowy		3.5 Rozwój infrastruktury energetycznej							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Zużycie energii elektrycznej ogółem na 1 mieszkańca	3 254,66 kWh	Budżet Województwa	0	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	0			
			Budżet Powiatów	0	PO Ryby	0			
2.	Zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca	644,9 m ³	Budżet Gmin	1	PO Infrastruktura i Środowisko	2			
			Budżet Państwa	2	PO Innowacyjna Gospodarka	1			
3.	Zużycie energii elektrycznej w przemyśle	1 438 GWh	Partnerstwo publiczno-prywatne	1	PEWT Interreg IV A	0			
			Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	0			
4.	Moc zainstalowana jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej	2 529,2 MW	PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	1			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	budowa i modernizacja jednostek wytwarzania energii z wykorzystaniem wysokosprawnych oraz niskoemisyjnych technologii, ograniczających negatywne oddziaływanie na środowisko, służących produkcji energii elektrycznej i ciepłej w skojarzeniu		T	T	0	0	1	2	1
B.	podnoszenie sprawności i zdolności przesyłowych sieci elektroenergetycznych w regionie poprzez modernizację istniejących i budowę nowych sieci, wymianę transformatorów oraz integrację z rynkami zewnętrznymi		T	T	0	0	0	1	2
C.	rozwój energetyki rozproszonej		N	T	1	0	1	2	1
D.	budowa terminalu do odbioru gazu skroplonego LNG w Świnoujściu oraz zwiększenie zdolności przesyłowych systemów gazowniczych		T	N	0	0	0	2	1

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		3. ZWIĘKSZENIE PRZESTRZENNEJ KONKURENCYJNOŚCI REGIONU							
Cel kierunkowy		3.6 Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Drogi publiczne ogółem przypadające na 100 km ² powierzchni województwa	78,4 km	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	1			
			Budżet Powiatów	2	PO Ryby	0			
2.	Linie kolejowe eksploatowane na 100 km ² powierzchni województwa	5,3 km	Budżet Gmin	2	PO Infrastruktura i Środowisko	1			
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
			Partnerstwo publiczno-prywatne	1	PEWT Interreg IV A	1			
3.	Długość linii regularnej komunikacji autobusowej	83 500 km	Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	2			
			PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	realizacja inwestycji drogowych oraz modernizacja istniejącej infrastruktury drogowej istotnej dla usprawnienia komunikacji z obszarami i miejscowościami turystycznymi i uzdrowiskowymi	T	T	1	2	1	1	0	
B.	rozwijanie połączeń kolejowych, w tym kolei wąskotorowej, poprawiających dostęp do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych	T	T	1	1	1	2	1	

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY			4. ZACHOWANIE I OCHRONA WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH, RACJONALNA GOSPODARKA ZASOBAMI						
Cel kierunkowy			4.1 Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego						
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Zanieczyszczenia pyłowe wyemitowane do powietrza przypadające na km ² województwa	221,08 kg/km ²	Budżet Województwa	2	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	2			
2.	Zanieczyszczenia gazowe wyemitowane do powietrza (z CO ₂) przypadające na km ² województwa	412,15 ton/km ²	Budżet Powiatów	2	PO Ryby	0			
3.	Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji	2 993 ha	Budżet Gmin	1	PO Infrastruktura i Środowisko	2			
4.	Długość sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej	57,34%	Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
5.	Mieszkańcy korzystający z oczyszczalni ścieków	60,07%	Partnerstwo publiczno-prywatne	0	PEWT Interreg IV A	1			
6.	Nakłady na środki trwałe na 1 mieszkańca służące ochronie środowiska	264,71 zł	Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	2			
			PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód poprzez eliminowanie zanieczyszczeń wód powierzchniowych substancjami niebezpiecznymi ze źródeł przemysłowych, komunalnych i rolniczych	T	T	1	2	1	1	0	
B.	ochrona strefy brzegowej i zaplecza brzegów Morza Bałtyckiego i Zalewu Szczecińskiego	T	T	0	0	0	2	0	
C.	ograniczenie emisji zanieczyszczeń, hałasu i gazów cieplarnianych ze źródeł komunalnych, komunikacyjnych i przemysłowych	T	T	0	0	2	1	0	
D.	ochrona gleb przed negatywnym oddziaływaniem rolnictwa i innych rodzajów działalności gospodarczej	T	T	1	1	2	1	0	
E.	kompleksowa gospodarka odpadami w tym likwidacja mogiłników, eliminacja materiałów niebezpiecznych (np. azbest, PCB)	T	N	2	1	1	1	0	
F.	współpraca z przygranicznymi landami Niemiec w zakresie zapobiegania transgranicznemu przenoszeniu zanieczyszczeń	T	T	2	0	1	1	0	
G.	rozwój badań naukowych w priorytetowych obszarach tematycznych dla technologii środowiskowych określonych przez Komisję Europejską (ochrona zasobów wód, ochrona powietrza i przeciwdziałanie zmianom klimatycznym, zrównoważona produkcja i konsumpcja, ochrona	T	T	1	0	0	2	0	
H.	współpraca placówek naukowych, ośrodków badawczych i podmiotów gospodarczych w zakresie kreowania i wdrażania nowych rozwiązań z dziedziny ochrony środowiska w tym zużycia energii, odzysku i unieszkodliwiania odpadów, zmniejszania energochłonności wyrobów	T	T	1	0	0	2	0	

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY			4. ZACHOWANIE I OCHRONA WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH, RACJONALNA GOSPODARKA ZASOBAMI						
Cel kierunkowy			4.2 Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów						
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Powierzchnia województwa o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych	21,5%	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	1			
			Budżet Powiatów	2	PO Ryby	1			
2.	Odnowienia lasów rocznie	5 393,6 ha	Budżet Gmin	1	PO Infrastruktura i Środowisko	1			
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
3.	Pomniki przyrody ogółem	2 596 sztuk	Partnerstwo publiczno-prywatne	0	PEWT Interreg IV A	0			
			Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	1			
4.	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności ogółem na 1 mieszkańca	996,2 m ³	PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	2			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	reintrodukcja zagrożonych gatunków fauny i flory		T	T	1	0	0	2	1
B.	tworzenie spójnych kompleksów leśnych, szczególnie w obszarach korytarzy ekologicznych i wododziałów		T	T	0	0	0	2	0
C.	racjonalne gospodarowanie zasobami kopalni i zużyciem wody oraz zapewnienie równowagi między poborem a zasilaniem wód podziemnych		T	T	2	1	1	1	0
D.	racjonalne zagospodarowanie zasobów wód leczniczych i terenów ich występowania		T	T	0	1	1	2	1

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		4. ZACHOWANIE I OCHRONA WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH, RACJONALNA GOSPODARKA ZASOBAMI							
Cel kierunkowy		4.3 Zwiększanie udziału odnawialnych źródeł energii							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa								
1.	Udział produkcji energii ze źródeł odnawialnych w całkowitej produkcji energii	6%	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	1			
			Budżet Powiatów	0	PO Ryby	0			
			Budżet Gmin	1	PO Infrastruktura i Środowisko	2			
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
			Partnerstwo publiczno-prywatne	2	PEWT Interreg IV A	0			
			Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	2			
			PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	2			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	działania informacyjne i promocyjne na rzecz wykorzystania odnawialnych źródeł energii	T	T	1	1	1	2	1	
B.	prowadzenie gospodarki przestrzennej z uwzględnieniem racjonalnego wykorzystania odnawialnych źródeł energii	T	T	1	1	2	1	0	
C.	rozwój podmiotów gospodarczych działających na rzecz wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz ich współpracy z instytucjami nauki i samorządami lokalnymi	T	T	1	0	0	2	0	
D.	wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w gospodarstwach domowych	N	T	1	1	1	2	1	

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		4. ZACHOWANIE I OCHRONA WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH, RACJONALNA GOSPODARKA ZASOBAMI							
Cel kierunkowy		4.4 Rozwój infrastruktury ochrony środowiska i systemów gospodarowania odpadami							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczone	93,63%	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	1			
2.	Zanieczyszczenia powietrza pyłowe zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń	99,4%	Budżet Powiatów	1	PO Ryby	0			
3.	Zanieczyszczenia powietrza gazowe zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń	43,8%	Budżet Gmin	2	PO Infrastruktura i Środowisko	2			
4.	Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi wymagające oczyszczenia na 1 mieszkańca	140,57 m ³	Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
5.	Odpady komunalne zebrane zdeponowane na składowiskach na 1 mieszkańca	295,19 kg	Partnerstwo publiczno-privatne	1	PEWT Interreg IV A	0			
6.	Przepustowość oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów wg projektów na 1 mieszkańca	0,1727 m ³ /doba	Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	1			
			PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	2			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacji zbiorczej, oczyszczalni ścieków i systemów zaopatrzenia w wodę		T	T	1	1	2	0	1
B.	rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej ochronie przeciwpowodziowej i przeciwdziałaniu suszy (m. in. obiekty retencyjne, wały przeciwpowodziowe)		T	T	1	1	1	2	0
C.	realizacja selektywnej zbiórki i recyklingu odpadów oraz unieszkodliwianie odpadów niebezpiecznych, w tym medycznych i weterynaryjnych		T	T	1	1	2	1	1
D.	budowa instalacji do termicznego przekształcania odpadów komunalnych, w tym w Szczecinie i Koszalinie		T	N	1	1	2	0	1

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		4. ZACHOWANIE I OCHRONA WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH, RACJONALNA GOSPODARKA ZASOBAMI							
Cel kierunkowy		4.5 Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Udział odpadów zebranych selektywnie w ogólnej masie odpadów komunalnych	6,65%	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	1			
			Budżet Powiatów	1	PO Ryby	1			
			Budżet Gmin	1	PO Infrastruktura i Środowisko	2			
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
			Partnerstwo publiczno-prywatne	1	PEWT Interreg IV A	0			
			Regionalny Program Operacyjny	0	PEWT Interreg IV B	1			
			PO Kapitał Ludzki	1	PEWT Interreg IV C	1			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	prowadzenie edukacji ekologicznej, w tym adresowanej do dzieci i młodzieży szkolnej		T	T	1	1	2	1	1
B.	rozwój systemów udostępniania informacji o środowisku, w tym utworzenie narzędzi internetowych		T	T	2	1	1	1	1
C.	promocja proekologicznych postaw społecznych i konsumenckich		T	T	1	1	1	2	1

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		4. ZACHOWANIE I OCHRONA WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH, RACJONALNA GOSPODARKA ZASOBAMI							
Cel kierunkowy		4.6 Rewitalizacja obszarów zurbanizowanych							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa								
1.	Liczba przedsięwzięć samorządowych i prywatnych służących rewitalizacji obszarów zurbanizowanych*	28 sztuk (2004-2008)	Budżet Województwa	2	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	0			
			Budżet Powiatów	2	PO Ryby	0			
			Budżet Gmin	2	PO Infrastruktura i Środowisko	1			
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
			Partnerstwo publiczno-prywatne	2	PEWT Interreg IV A	0			
			Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	2			
			PO Kapitał Ludzki	0	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	prowadzenie planowania przestrzennego z uwzględnieniem potrzeb rewitalizacji		T	T	1	0	2	0	0
B.	lokowanie nowych projektów inwestycyjnych w pierwszej kolejności na terenach już zurbanizowanych i przeznaczonych do rewitalizacji		T	T	0	1	2	0	1
C.	renowacja, rewitalizacja i adaptacja obiektów poprzemysłowych i powojennych oraz ich przystosowanie na cele kulturalne, sportowo-rekreacyjne, edukacyjne, handlowo-usługowe, biurowe i mieszkaniowe		T	T	1	1	2	0	1
D.	rewitalizacja, odbudowa i renowacja staromiejskich układów urbanistycznych		T	T	1	0	2	0	1
E.	podnoszenie standardu zasobów mieszkaniowych na terenach zdegradowanych		T	T	0	0	2	0	1

* Badania ankietowe

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		5. BUDOWANIE OTWARTEJ I KONKURENCYJNEJ SPOŁECZNOŚCI							
Cel kierunkowy		5.1 Rozwój kadr innowacyjnej gospodarki							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Zatrudnieni w działalności B+R	1 946,5 EPC*	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	0			
			Budżet Powiatów	0	PO Ryby	0			
2.	Studenci kierunków naukowo-technicznych na 10 tys. mieszkańców	119,31 osób	Budżet Gmin	0	PO Infrastruktura i Środowisko	0			
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	2			
3.	Absolwenci studiów na poziomie magisterskim	16 873 osoby	Partnerstwo publiczno-prywatne	1	PEWT Interreg IV A	0			
			Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	0			
4.	Uczestnicy studiów doktoranckich wobec absolwentów studiów na poziomie magisterskim	5,56%	PO Kapitał Ludzki	2	PEWT Interreg IV C	1			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	tworzenie narzędzi identyfikacji i wyboru ścieżek edukacyjnych i zawodowych począwszy od poziomu szkoły gimnazjalnej	T	N	2	1	1	0	1	
B.	podnoszenie jakości, atrakcyjności i dostępności nauczania na wszystkich poziomach edukacji, w szczególności matematyki, nauk przyrodniczych i kierunków technicznych, w tym wspieranie kształcenia zamawianego, tworzenie programów stypendialnych i wyrównawczych	T	T	1	1	2	1	1	
C.	wzmacnianie potencjału adaptacyjnego kadr w przedsiębiorstwach poprzez wdrażanie nowych rozwiązań w zakresie organizacji i form pracy, zarządzania zmianą gospodarczą, promocji podnoszenia kwalifikacji zawodowych, społecznej odpowiedzialności biznesu	T	T	1	2	0	0	0	
D.	podnoszenie umiejętności pracowników placówek badawczo-rozwojowych w zakresie komercjalizacji rezultatów prac badawczych, np. stypendia dla doktorantów	T	T	1	0	0	2	1	
E.	promocja i wspieranie staży i szkoleń praktycznych pomiędzy przedsiębiorstwami i uczelniami	T	T	1	0	0	2	1	
F.	zakładanie innowacyjnych przedsiębiorstw przez naukowców (firmy typu spin-off) i absolwentów uczelni	T	T	1	0	0	1	2	

* EPC - ekwiwalent pełnego czasu pracy

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY 5. BUDOWANIE OTWARTEJ I KONKURENCYJNEJ SPOLECZNOŚCI									
Cel kierunkowy 5.2 Zwiększanie aktywności zawodowej ludności									
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Wskaźnik zatrudnienia	45,6%	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	1			
			Budżet Powiatów	2	PO Ryby	0			
2.	Stopa bezrobocia wg BAEL	9,6%	Budżet Gmin	1	PO Infrastruktura i Środowisko	0			
3.	Współczynnik przyjęć do pracy*	27,3%	Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
4.	Współczynnik aktywności zawodowej ludności	50,4%	Partnerstwo publiczno-privatne	1	PEWT Interreg IV A	0			
			Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	0			
			PO Kapitał Ludzki	2	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	zapewnienie równości szans na rynku pracy oraz zwiększanie dostępu do informacji o nim (m.in. szkolenia, doradztwo, kampanie informacyjne, instytucje ekonomii społecznej)	T	T	1	2	1	1	1	
B.	budowa i rozwój partnerstwa i dialogu oraz skoordynowanego systemu współpracy i wymiany informacji między publicznymi służbami zatrudnienia, instytucjami rynku pracy, pracodawcami i innymi organizacjami na poziomie regionalnym i lokalnym	T	T	2	1	1	0	1	
C.	upowszechnianie i promocja alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia i metod organizacji pracy oraz czasu jej wykonywania, w tym telepraca, praca rotacyjna, podział pracy w ramach jednego stanowiska, opieka nad dziećmi	T	T	1	2	1	1	1	
D.	podnoszenie mobilności geograficznej osób pozostających bez zatrudnienia	T	T	1	2	1	1	1	
E.	aktywizacja zawodowa osób w wieku niemobilnym oraz przedłużenie aktywności zawodowej osób starszych	T	T	1	2	1	1	1	
F.	rozwój wolontariatu jako etapu przygotowującego do podejmowania zatrudnienia	T	T	1	2	1	0	2	

* Liczba przyjęć do pracy pomniejszona o osoby powracające do pracy z urlopów wychowawczych i bezpłatnych do liczby zatrudnionych wg stanu w dniu 31 grudnia roku poprzedniego

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		5. BUDOWANIE OTWARTEJ I KONKURENCYJNEJ SPOŁECZNOŚCI							
Cel kierunkowy		5.3 Rozwój kształcenia ustawicznego							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Wskaźnik kształcenia ustawicznego	5,5%	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	1			
			Budżet Powiatów	2	PO Ryby	0			
			Budżet Gmin	1	PO Infrastruktura i Środowisko	0			
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
2.	Uczestnicy studiów podyplomowych wobec aktywnych zawodowo	0,91%	Partnerstwo publiczno-prywatne	0	PEWT Interreg IV A	0			
			Regionalny Program Operacyjny	1	PEWT Interreg IV B	0			
			PO Kapitał Ludzki	2	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	wzmacnianie świadomości i potrzeby podnoszenia kompetencji	T	T	1	1	1	2	1	
B.	rozwój systemu szkoleń oraz doskonalenia zawodowego poprzez specjalistyczne kursy, szkolenia, doradztwo, praktyki, a także studia uzupełniające, podyplomowe i doktoranckie oraz wizyty studyjne	T	T	1	2	0	1	1	
C.	poszerzanie i dostosowywanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy, aktywizowania osób starszych, niwelowania wykluczeń przez wyższe uczelnie, szkoły dla dorosłych, placówki kształcenia ustawicznego i doskonalenia zawodowego	T	T	2	1	0	1	0	
D.	rozwój kadr dla podmiotów realizujących kształcenie ustawiczne	T	T	2	1	0	1	0	

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		5. BUDOWANIE OTWARTEJ I KONKURENCYJNEJ SPOŁECZNOŚCI							
Cel kierunkowy		5.4 Rozwój szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami gospodarki							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Wskaźnik zatrudnienia wg poziomu wykształcenia (zasadnicze zawodowe)	58,7%	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	1			
2.	Wskaźnik zatrudnienia wg poziomu wykształcenia (policjalne i średnie zawodowe)	56,5%	Budżet Powiatów	1	PO Ryby	0			
3.	Skolaryzacja w szkołach średnich zawodowych	28,14%	Budżet Gmin	0	PO Infrastruktura i Środowisko	0			
4.	Skolaryzacja w zasadniczych szkołach zawodowych	13,44%	Budżet Państwa	2	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
5.	Stopień pokrycia potrzeb gospodarki na poszczególne kierunki kształcenia*	– %	Partnerstwo publiczno-prywatne	0	PEWT Interreg IV A	0			
6.	Egzaminy czeladnicze i mistrzowskie	– sztuk	Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	0			
			PO Kapitał Ludzki	2	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	stworzenie i wdrożenie systemu identyfikacji kierunków kształcenia zawodowego zgodnych z potrzebami gospodarki regionu	T	N	2	1	0	0	1	
B.	dostosowywanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy przez współpracę z pracodawcami i instytucjami rynku pracy, wyposażanie w sprzęt dydaktyczny, podnoszenie jakości praktyk i staży zawodowych	T	T	1	2	0	0	1	
C.	budowa silnych, wyspecjalizowanych ośrodków kształcenia zawodowego	T	N	2	1	1	0	0	
D.	rozwój oferty dodatkowych zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych ukierunkowanych na rozwój kompetencji kluczowych ze szczególnym uwzględnieniem informatyki, języków obcych, przedsiębiorczości, nauk matematyczno-przyrodniczych	T	T	0	2	1	1	1	
E.	realizacja programów potwierdzania kwalifikacji zawodowych zdobytych w sposób nieformalny	T	N	0	0	0	2	0	

* Badania ankietowe

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		5. BUDOWANIE OTWARTEJ I KONKURENCYJNEJ SPOŁECZNOŚCI						
Cel kierunkowy		5.5 Budowanie społeczeństwa informacyjnego						
Wskaźniki realizacji celu		Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa						
1.	Liczba uczniów przypadających na jeden komputer podłączony do Internetu przeznaczony do użytku uczniów	10,99 osób	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	0		
			Budżet Powiatów	1	PO Ryby	0		
2.	Przedsiębiorstwa posiadające stronę www	54,8%	Budżet Gmin	1	PO Infrastruktura i Środowisko	0		
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0		
3.	Przedsiębiorstwa wykorzystujące Internet w kontaktach z administracją publiczną	60,70%	Partnerstwo publiczno-prywatne	1	PEWT Interreg IV A	0		
			Regionalny Program Operacyjny	2	PEWT Interreg IV B	0		
4.	Liczba telefonów komórkowych przypadających na 1 tys. mieszkańców	– sztuk	PO Kapitał Ludzki	2	PEWT Interreg IV C	1		
Działania		Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
		2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	powszechna edukacja teleinformatyczna na wszystkich poziomach nauczania i w odniesieniu do wszystkich grup ludności, przełamywanie przyzwyczajęń i stereotypów w tej dziedzinie	T	T	1	2	1	0	1
B.	wdrażanie mechanizmów elektronicznego obiegu dokumentów, wspólnych portali służb i instytucji oraz innego rodzaju procedur i rozwiązań realizowanych przez partnerów publicznych, gospodarczych i społecznych	T	N	1	0	0	2	0
C.	wdrażanie powszechnego dostępu do systemu kursów umożliwiających zdobycie podstawowej wiedzy z zakresu obsługi komputera i Internetu dla osób pozostających bez pracy	T	N	1	2	1	0	1
D.	rozwój e-usług, e-handlu i innych działań wykorzystujących zaawansowane technologie IT	T	T	1	1	1	2	1
E.	wzrost dostępu do technologii informacyjnych w gospodarstwach domowych, w szczególności na terenach wiejskich	T	T	1	0	1	1	2

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		5. BUDOWANIE OTWARTEJ I KONKURENCYJNEJ SPOŁECZNOŚCI							
Cel kierunkowy		5.6 Zwiększanie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	474 osoby	Budżet Województwa	0	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	1			
			Budżet Powiatów	1	PO Ryby	0			
			Budżet Gmin	2	PO Infrastruktura i Środowisko	0			
2.	Liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadających na jedną placówkę wychowania przedszkolnego	170,24 osób	Budżet Państwa	0	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
			Partnerstwo publiczno-prywatne	1	PEWT Interreg IV A	0			
			Regionalny Program Operacyjny	0	PEWT Interreg IV B	0			
3.	Liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadających na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	1,64 osoba	PO Kapitał Ludzki	2	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	uruchamianie placówek wychowania i edukacji przedszkolnej oraz poszerzanie przedszkolnej oferty edukacyjnej, w szczególności na obszarach wiejskich		T	T	0	1	2	0	1
B.	współpraca samorządu z partnerami społecznymi i gospodarczymi w zakresie tworzenia i rozwoju placówek przedszkolnych		T	T	0	1	2	0	1
C.	podnoszenie kwalifikacji personelu przedszkolnych placówek wychowawczych oraz poszerzanie jego zasobów kadrowych, w szczególności na obszarach wiejskich		T	T	0	1	2	0	1

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		6. WZROST TOŻSAMOŚCI I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ REGIONU							
Cel kierunkowy		6.1 Wspieranie funkcji rodziny							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Populacja rodzin objętych pomocą społeczną w populacji ogółem	11,86%	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	1			
			Budżet Powiatów	2	PO Ryby	0			
2.	Dzieci uczęszczające do żłobków na 1 tys. dzieci w wieku do lat 3	34 osoby	Budżet Gmin	2	PO Infrastruktura i Środowisko	0			
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
3.	Członkowie rodzin wielodzietnych objęci pomocą	36 427 osób	Partnerstwo publiczno-prywatne	1	PEWT Interreg IV A	0			
			Regionalny Program Operacyjny	0	PEWT Interreg IV B	0			
4.	Rodziny zastępcze	2 450 rodzin	PO Kapitał Ludzki	2	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	wsparcie rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, dotkniętych marginalizacją, rodzin wielodzietnych, zastępczych, niepełnych i zagrożonych	T	T	0	1	2	0	1	
B.	wspieranie i promowanie rozwiązań sprzyjających realizowaniu funkcji rodziny w połączeniu z wykonywaniem pracy zawodowej	T	T	2	1	1	1	1	
C.	edukacja i promocja kształtująca postawy rodzinne i rodzicielskie oraz pozytywny wizerunek rodziny	T	T	0	0	1	2	1	
D.	wdrażanie programów wsparcia dla kobiet w ciąży i rodzin z małymi dziećmi	T	T	1	1	2	1	1	
E.	integracja działań dotyczących funkcjonowania rodziny (pomocy społecznej, ochrony zdrowia, edukacji, kultury) przy współudziale partnerów społecznych	T	T	2	1	1	0	1	

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		6. WZROST TOŻSAMOŚCI I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ REGIONU							
Cel kierunkowy		6.2 Zwiększanie jakości i dostępności opieki zdrowotnej							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Umieralność niemowląt na 1 tys. urodzeń żywych	5,1 osób	Budżet Województwa	2	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	1			
			Budżet Powiatów	2	PO Ryby	0			
2.	Przeciętne dalsze trwanie życia kobiet w wieku 60 lat	22,8 lata	Budżet Gmin	2	PO Infrastruktura i Środowisko	0			
			Budżet Państwa	2	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
3.	Przeciętne dalsze trwanie życia mężczyzn w wieku 60 lat	17,4 lat	Partnerstwo publiczno-prywatne	0	PEWT Interreg IV A	0			
			Regionalny Program Operacyjny	1	PEWT Interreg IV B	0			
4.	Łóżka w szpitalach ogólnych przypadające na 10 tys. osób	47,1 sztuk	PO Kapitał Ludzki	1	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	zapewnienie wysokiej jakości i dostępności opieki medycznej (w tym poprawa wyposażenia technicznego) w dziedzinie podstawowej opieki zdrowotnej, specjalistycznej opieki ambulatoryjnej, opieki stacjonarnej i leczenia uzdrowiskowego		T	T	1	1	1	2	1
B.	reorganizacja ratownictwa medycznego		T	N	2	1	0	1	0
C.	przekształcenia własnościowe zakładów opieki zdrowotnej		T	N	1	1	0	2	1
D.	podnoszenie poziomu wykształcenia personelu medycznego oraz kształcenie w zakresie profilaktyki, promocji i edukacji zdrowotnej		T	T	1	1	1	2	1
E.	dostosowanie opieki zdrowotnej do zwiększającej się liczby osób starszych, wzbogacanie form opieki i pomocy osobom starszym, rozwój opieki długoterminowej i opieki psychiatrycznej		T	T	1	1	1	2	1
F.	promocja zdrowia i zdrowego trybu życia		T	T	1	1	1	2	1

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		6. WZROST TOŻSAMOŚCI I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ REGIONU						
Cel kierunkowy		6.3 Wspieranie rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego						
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu					
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa						
1.	Frekwencja w wyborach samorządowych (I tura)	46% (2006r.)	Budżet Województwa	1	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	1		
			Budżet Powiatów	1	PO Ryby	0		
2.	Liczba organizacji pozarządowych*	3 117 sztuk	Budżet Gmin	2	PO Infrastruktura i Środowisko	0		
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0		
3.	Wskaźnik zagrożenia na 10 tys. osób wg. 7 kategorii przestępstw pospolitych	156,41 przestępstw	Partnerstwo publiczno-prywatne	1	PEWT Interreg IV A	1		
			Regionalny Program Operacyjny	0	PEWT Interreg IV B	0		
4.	Łączne wydatki gmin i powiatów na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową na mieszkańca	91,83 zł	PO Kapitał Ludzki	1	PEWT Interreg IV C	0		
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania			
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa
A.	budowanie partnerstw i porozumień, aktywizacja instytucji i społeczności regionu oraz realizacja projektów na rzecz rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego oraz podnoszenia jakości i bezpieczeństwa życia mieszkańców	T	T	1	1	2	0	1
B.	wzmocnienie udziału społeczności w dostępie do informacji publicznej, podejmowaniu decyzji lokalnych i regionalnych, realizowaniu praw wyborczych, działaniu w organizacjach pozarządowych	T	T	1	1	2	1	1
C.	wsparcie organizacji pozarządowych i innych form aktywności publicznej	T	T	1	1	1	2	0
D.	zwiększenie bezpieczeństwa publicznego i niwelowanie jego zagrożeń, w szczególności w sferze społecznej, w tym poprzez kształtowanie bezpiecznych przestrzeni publicznych	T	T	1	1	1	2	0
E.	rozwój społecznej odpowiedzialności biznesu	T	T	1	1	1	1	2

* Dane Stowarzyszenia Klon/Jawor

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		6. WZROST TOŻSAMOŚCI I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ REGIONU							
Cel kierunkowy		6.4 Wzmacnianie tożsamości i integracji społeczności lokalnej							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa								
1.	Wskaźnik tożsamości lokalnej	– %	Budżet Województwa	2	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	1			
			Budżet Powiatów	1	PO Ryby	0			
2.	Ilość osób na ośrodek kultury na obszarach wiejskich	1 671,98 osób	Budżet Gmin	2	PO Infrastruktura i Środowisko	0			
			Budżet Państwa	0	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
3.	Inicjatywy i imprez wzmacniające tożsamość lokalną*	346 sztuk	Partnerstwo publiczno-prywatne	1	PEWT Interreg IV A	0			
			Regionalny Program Operacyjny	0	PEWT Interreg IV B	0			
4.	Osoby zrzeszone w klubach sportowych	– osób	PO Kapitał Ludzki	1	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	definiowanie i kultywowanie elementów i atrybutów tożsamości lokalnej		T	T	2	1	1	0	1
B.	promowanie w relacjach zewnętrznych elementów tożsamości regionu		T	T	2	1	1	0	1
C.	realizacja przedsięwzięć o charakterze kulturalnym, edukacyjnym, turystycznym i sportowym oraz wzmacnianie poczucia tożsamości społeczności regionu przy zaangażowaniu instytucji i partnerów społecznych		T	T	2	1	1	0	1
D.	rozwój samopomocy sąsiedzkiej i grup samopomocowych		T	T	0	1	1	0	2
E.	przezwyciężanie ograniczeń w integracji społecznej związanych ze zróżnicowaniem pokoleniowym, kulturowym, pochodzeniem, miejscem zamieszkania, niepełnosprawnością i innymi uwarunkowaniami		T	T	1	1	2	1	1

* Badanie ankietowe

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		6. WZROST TOŻSAMOŚCI I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ REGIONU						
Cel kierunkowy		6.5 Rozwijanie dorobku kulturowego jako fundamentu tożsamości regionalnej						
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu					
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa						
1.	Widzowie i słuchacze w teatrach, instytucjach muzycznych na 1 tys. mieszkańców	282,1 osoby	Budżet Województwa	2	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	1		
2.	Czytelnicy w bibliotekach na 1 tys. mieszkańców	164 osoby	Budżet Powiatów	2	PO Ryby	0		
3.	Wydatki samorządów na kulturę i sztukę ogółem przypadające na 1 mieszkańca	135,33 zł	Budżet Gmin	2	PO Infrastruktura i Środowisko	0		
4.	Widzowie w kinach na 1 tys. mieszkańców	819 osób	Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0		
5.	Domy i ośrodki kultury	427 sztuk (2007r.)	Partnerstwo publiczno-prywatne	1	PEWT Interreg IV A	1		
			Regionalny Program Operacyjny	0	PEWT Interreg IV B	0		
			PO Kapitał Ludzki	2	PEWT Interreg IV C	0		
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania			
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa
A.	upowszechnianie kultury i promocja aktywnego uczestnictwa w kulturze w tym wspieranie instytucji i organizacji, poszerzanie oferty kulturalnej, organizacja wydarzeń, działania edukacyjne	T	T	1	1	2	1	1
B.	wspieranie lokalnej twórczości artystycznej	T	T	1	1	2	0	1
C.	ochrona zabytków i miejsc pamięci	T	T	1	1	1	2	0
D.	rozbudowa infrastruktury kulturalnej	T	T	1	1	2	1	1
E.	poszerzanie zasobów i zbiorów archiwalnych, muzealnych i bibliotecznych	T	T	1	1	1	2	0
F.	koordynacja i integracja oferty kulturalnej regionu	T	T	2	1	1	0	1

Cele strategiczne, kierunkowe i typy działań

CEL STRATEGICZNY		6. WZROST TOŻSAMOŚCI I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ REGIONU							
Cel kierunkowy		6.6 Przeciwdziałanie ubóstwu i procesom marginalizacji społecznej							
Wskaźniki realizacji celu			Źródła finansowania celu						
Nazwa wskaźnika		Wartość bazowa							
1.	Odsetek osób zagrożonych ubóstwem relatywnym po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych	16%	Budżet Województwa	2	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	2			
			Budżet Powiatów	2	PO Ryby	0			
2.	Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców	656,9 osób	Budżet Gmin	2	PO Infrastruktura i Środowisko	0			
			Budżet Państwa	1	PO Innowacyjna Gospodarka	0			
3.	Zatrudnienie osób niepełnosprawnych	13,6%	Partnerstwo publiczno-prywatne	1	PEWT Interreg IV A	0			
			Regionalny Program Operacyjny	0	PEWT Interreg IV B	0			
4.	Udział osób w wieku 18-59 lat mieszkających w gospodarstwach domowych bez osób pracujących	15,4%	PO Kapitał Ludzki	2	PEWT Interreg IV C	0			
Działania			Ramy czasowe realizacji działania		Instytucje zaangażowane w realizację działania				
			2010-2015	2015-2020	Samorząd wojewódzki	Samorząd powiatowy	Samorząd gminny	Administracja rządowa	Inicjatywy prywatne i pozarządowe
A.	przeciwdziałanie procesom marginalizacji społecznej	T	T	2	1	1	1	1	
B.	oddolne inicjatywy na rzecz przeciwdziałania ubóstwu	T	T	1	1	2	0	0	
C.	działania partnerskie na rzecz integracji społecznej	T	T	2	1	1	1	1	
D.	rozwijanie instrumentów ekonomii społecznej	T	T	1	0	0	2	1	
E.	rozwój kadr pomocy i integracji społecznej	T	T	2	1	1	1	1	
F.	realizacja szkoleń i form dialogu adresowanych do osób i instytucji dotyczących przemocy w rodzinie i zjawisk jej towarzyszących	T	T	2	1	1	1	1	

5. Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

5.1. Instrumenty wdrażania Strategii

Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 5 czerwca 1998r o samorządzie województwa, strategia rozwoju województwa jest realizowana przez programy wojewódzkie i regionalny program operacyjny.

5.1.1. Strategie i programy wojewódzkie

Obecnie funkcjonują dokumenty programowe województwa, odnoszące się do poszczególnych dziedzin życia społeczno-gospodarczego, mające w większości charakter średniookresowy i jako horyzont czasowy określają rok 2015:

Pomoc społeczna i współpraca społeczna

- Strategia Województwa Zachodniopomorskiego w zakresie polityki społecznej do roku 2015
- Wojewódzki program działań na rzecz osób niepełnosprawnych w latach 2007-2015
- Wojewódzki program przeciwdziałania uzależnieniom na lata 2006-2015
- Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Województwie Zachodniopomorskim od roku 2007 do czasu aktualizacji

Ochrona zdrowia

- Strategia sektorowa w zakresie ochrony zdrowia Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2001-2015
- Strategia opieki zdrowotnej w zakresie neonatologii i pediatrii w Województwie Zachodniopomorskim na lata 2007-2013
- Kierunki rozwoju opieki zdrowotnej w zakresie położnictwa i ginekologii w Województwie Zachodniopomorskim na lata 2008-2013
- Kierunki rozwoju opieki zdrowotnej w zakresie chirurgii ogólnej w Województwie Zachodniopomorskim na lata 2008-2013
- Kierunki rozwoju opieki zdrowotnej w zakresie chorób wewnętrznych w Województwie Zachodniopomorskim na lata 2008-2013
- Zadania Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego w zakresie profilaktyki i promocji zdrowia do realizacji na lata 2005-2015

Kultura, edukacja i sport

- Kierunki działania Województwa Zachodniopomorskiego w zakresie kultury i ochrony jej dóbr do końca 2020 roku
- Kierunki działań Województwa Zachodniopomorskiego w zakresie szkolnictwa medycznego i kształcenia kadr dla służb społecznych do 2010 roku
- Kształcenie ustawiczne nauczycieli w Województwie Zachodniopomorskim do roku 2011

Ochrona środowiska

- Program Ochrony Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2008-2011
- Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2003-2015
- Strategia Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2002-2015

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

- Strategia rozwoju gospodarki morskiej w Województwie Zachodniopomorskim do roku 2015

Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich

- Strategia Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2002-2015
- Sektorowy Program Operacyjny "Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006"
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
- Krajowy Plan Strategiczny Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Infrastruktura i transport

- Założenia do Programu energetyki odnawialnej w oparciu o surowce odnawialne energii, wody i wiatru na lata 2008-2015
- Strategia Rozwoju Sektora Transportu Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015
- Priorytety polityki społeczno-gospodarczej Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2009-2010
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego
- Strategia Rozwoju Gospodarki Morskiej Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015
- Program ochrony środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy 2012-2015
- Strategia rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich Województwa Zachodniopomorskiego w latach 2002-2015

Turystyka, gospodarka i promocja

- Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do roku 2015
- Program rozwoju infrastruktury portów i przystani żeglarskich Województwa Zachodniopomorskiego w regionie Odry, Zalewu Szczecińskiego i wybrzeża Morza Bałtyckiego na lata 2008-2013. Dokument został sporządzony na potrzeby realizacji trybu konkursowego ubiegania się o środki z RPO WZ 2007-2013 w ramach osi 5 – Turystyka, kultura, rewitalizacja

Innowacyjność

- Regionalna Strategia Innowacyjności na lata 2006-2015

5.1.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007-2013 jest narzędziem realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 oraz Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia i Strategicznych Wytycznych Wspólnoty dla okresu 2007-2013. Jest średniookresowym dokumentem strategicznym, określającym priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania środków unijnych – tj. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) w Województwie Zachodniopomorskim w latach 2007- 2013.

Celem głównym RPO WZ jest rozwój województwa poprzez zwiększenie konkurencyjności gospodarki, spójności przestrzennej, społecznej oraz wzrost poziomu życia mieszkańców.

Cel ten osiągnąć będzie poprzez realizację następujących celów szczegółowych:

1. Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania;
2. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej i spójności terytorialnej województwa;
3. Poprawa warunków życia poprzez zachowanie i ochronę środowiska naturalnego oraz zwiększenie bazy społecznej województwa.

Obszary priorytetowe RPO WZ określają ustanowione dla programu następujące osie priorytetowe:

- Oś priorytetowa 1. *Gospodarka – Innowacje – Technologie*;
- Oś priorytetowa 2. *Rozwój infrastruktury transportowej i energetycznej*;
- Oś priorytetowa 3. *Rozwój społeczeństwa informacyjnego*;
- Oś priorytetowa 4. *Infrastruktura ochrony środowiska*;
- Oś priorytetowa 5. *Turystyka, kultura i rewitalizacja*;
- Oś priorytetowa 6. *Rozwój funkcji metropolitalnych*;
- Oś priorytetowa 7. *Rozwój infrastruktury społecznej i ochrony zdrowia*;
- Oś priorytetowa 8. *Pomoc techniczna*.

Zapisy Strategii będą stanowić podstawę tworzenia regionalnego programu operacyjnego w nowym okresie programowania.

5.1.3. Wieloletni Program Inwestycyjny

Wieloletni Program Inwestycyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007-2013 został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa na podstawie Statutu Województwa Zachodniopomorskiego oraz ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa

Wieloletni Program Inwestycyjny stanowi zestawienie najważniejszych projektów zadań oraz przedsięwzięć inwestycyjnych realizowanych na obszarze województwa, których okres realizacji jest dłuższy niż jeden rok, finansowane w całości bądź w części z budżetu samorządu województwa zgodnie z zapisami ustawy o finansach publicznych.

Ujęte w Programie zadania można podzielić na kilka podstawowych grup, są to:

- inwestycje możliwe do współfinansowania z funduszy europejskich – projekty realizowane przy wsparciu środkami Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (podstawą wykorzystania środków EFRR będzie *Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013*)
- inwestycje możliwe do współfinansowania ze środków zagranicznych innych niż unijne – projekty realizowane przy wykorzystaniu środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego
- inwestycje możliwe do współfinansowania w ramach partnerstwa prywatno – publicznego
- inwestycje wieloletnie, kontynuowane, których okres wykonania wynika z długiego cyklu realizacyjnego
- inwestycje własne – projekty w fazie realizacji i planowane, wynikające z decyzji strategicznych Samorządu Województwa

5.1.4. Kontrakt terytorialny

Kontrakt terytorialny, który zastąpi dotychczasowe kontrakty wojewódzkie, jest instrumentem realizacji polityki regionalnej zaprojektowanym w ramach wdrażania Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego. Obejmuje on przedsięwzięcia, których realizacja jest

kluczowa z punktu widzenia polityki regionalnej prowadzonej przez rząd, jak i polityki rozwoju prowadzonej przez samorząd województwa. Kontrakt zawierany jest między stroną rządową reprezentowaną przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego oraz samorządem województwa na okres minimum 3 letni.

Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego przedstawi propozycję obszarów strategicznej interwencji będących przedmiotem wsparcia w ramach pilotażu (dwa obszary tematyczne i dwa rodzaje obszarów zdefiniowanych przestrzennie). Propozycja podlegać będzie konsultacjom z resortami kompetentnymi w danych obszarach tematycznych oraz z samorządami województw biorącymi udział w pilotażu. W oparciu o przyjętą propozycję obszarów strategicznej interwencji uczestnicy pilotażu po stronie rządowej i samorządowej przygotowują listę przedsięwzięć priorytetowych nastawionych na realizację działań na danych obszarach zdefiniowanych przestrzennie np. obszary miejskie w zakresie ograniczonym wybranymi obszarami tematycznymi np. badania i rozwój oraz infrastruktura energetyczna. Przedsięwzięcia priorytetowe wynegocjowane i zapisane w Kontrakcie terytorialnym mogą być finansowane ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł i pozostających do dyspozycji różnych dysponentów: środki krajowe (budżet państwa, budżet jednostek samorządu terytorialnego, fundusze celowe, kapitał prywatny), środki zagraniczne (budżet UE, środki międzynarodowych instytucji finansowych). Przekazywanie środków na realizację Kontraktu uzależnione jest od osiągnięcia zakładanych w trakcie realizacji wskaźników.

5.2. Spójność Strategii Rozwoju Województwa z krajowymi dokumentami strategicznymi.

Przy tworzeniu Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego kierowano się kryterium zgodności z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu, określającymi kierunki, trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno- gospodarczego kraju, przy uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju. W Strategii uwzględniono przede wszystkim zapisy Strategii Rozwoju Kraju, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010- 2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie oraz Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (Narodowej Strategii Spójności).

5.2.1. Strategia Rozwoju Kraju

Strategia Rozwoju Kraju jest podstawowym dokumentem strategicznym określającym cele i priorytety rozwoju społeczno- gospodarczego Polski oraz warunki, które powinny ten rozwój zapewnić. Strategia wyznacza cele oraz identyfikuje obszary uznane za najważniejsze z punktu widzenia osiągnięcia tych celów, na których koncentrowane będą działania państwa. Uwzględnia jednocześnie najważniejsze trendy rozwoju światowej gospodarki oraz cele, jakie stawia Unia Europejska w odnowionej Strategii Lizbońskiej. SRK nadaje priorytet działaniom, jakie będą podejmowane w latach 2007-2015 w celu realizacji wizji Polski. Strategia Rozwoju Kraju jest wieloletnim dokumentem strategicznym rozwoju społeczno- gospodarczego kraju, stanowiącym odniesienie do innych strategii i programów rządowych, jak i opracowywanych przez jednostki samorządu terytorialnego. SRK jest podstawową przesłanką dla Narodowej Strategii Spójności (Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia), Krajowego Planu Strategicznego dla Obszarów Wiejskich i Strategii Rozwoju Rybołówstwa oraz wynikających z nich programów operacyjnych. Horyzont czasowy Strategii pokrywa się z okresem nowej perspektywy finansowej UE na lata 2007- 2013 (wraz z zastosowaniem reguły wydatkowania środków n+2)

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Głównym celem Strategii Rozwoju Kraju jest podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski: poszczególnych obywateli i rodzin. Jego osiągnięciu służyć będą następujące priorytety określające najważniejsze kierunki i główne działania:

1. *Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki*
2. *Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej*
3. *Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości*
4. *Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa*
5. *Rozwój obszarów wiejskich*
6. *Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej*

Odniesienie celów Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do priorytetów Strategii Rozwoju Kraju jest przedmiotem załącznika nr 2.

5.2.2. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszar wiejskie określa cele i sposób działania podmiotów publicznych, w szczególności rządu i samorządów województwa, dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju. Dokument wyznacza cele polityki regionalnej, wobec miast i obszarów wiejskich oraz definiuje ich relacje w odniesieniu do innych polityk publicznych o wyraźnym terytorialnym ukierunkowaniu.

Strategicznym celem polityki regionalnej w ujęciu KSRR jest efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju- wzrostu zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.

KSRR określa trzy cele szczegółowe:

1. *Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów*
2. *Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych*
3. *Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie*

Układ celów KSRR jest zgodny z podstawowymi obszarami oddziaływania KSRR do 2020 roku i tworzy triadę: konkurencyjność- spójność- sprawność, opierającą się na założeniach przekształcenia sposobu myślenia o roli polityki regionalnej i jej realizacji. Realizacja tak określonych celów umożliwi koncentrację na potencjałach, a nie na barierach rozwoju, poprzez wzmocnienie konkurencyjności regionów oraz ich procesów wzrostowych. Cele zmierzają do osiągnięcia pozytywnych zmian podnoszących konkurencyjność regionów i całego kraju, a także do zmniejszenia dysproporcji w możliwościach rozwojowych między- i wewnątrz- regionalnych.

Odniesienie celów Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do celów polityki regionalnej Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego jest przedmiotem załącznika nr 3.

5.2.3. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (Narodowa Strategia Spójności) to rządowy dokument strategiczny określający priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych na lata 2007-2013: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności. NSRO jest instrumentem

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

odniesienia dla przygotowania programów operacyjnych, uwzględniając jednocześnie zapisy Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007- 2015.

Celem strategicznym Narodowej Strategii Spójności jest *tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz większą spójność społeczną, gospodarczą i przestrzenną.*

Cel ten został sformułowany w odniesieniu do europejskiej polityki spójności- środki wydatkowane w ramach NSRO będą zapewniały zwiększenie stopnia spójności społecznej i gospodarczej Polski i jej regionów względem średniej UE poprzez reformy strukturalne i koncentrację wydatków w obszarach o decydującym znaczeniu dla przyspieszenia wzrostu gospodarczego oraz zwiększania zatrudnienia.

Cel strategiczny będzie osiągnięty przez realizację horyzontalnych celów szczegółowych:

1. *Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa*
2. *Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej*
3. *Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski*
4. *Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług*
5. *Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej*
6. *Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich*

Taki układ celów horyzontalnych odzwierciedla główne kierunki koncentracji polityki spójności dla osiągnięcia celu strategicznego. Cele Narodowej Strategii Spójności będą realizowane za pomocą programów operacyjnych zarządzanych przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, regionalnych programów operacyjnych zarządzanych przez województwa i projektów współfinansowanych ze strony instrumentów strukturalnych.

Odniesienie celów Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do horyzontalnych celów szczegółowych Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (NSS) jest przedmiotem załącznika nr 4.

5.3. Strategia a plan zagospodarowania przestrzennego województwa

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest, oprócz strategii rozwoju, drugim podstawowym dokumentem uchwalanym przez Sejmik Województwa, decydującym o rozwoju regionu. Plan zagospodarowania przestrzennego jest przeniesieniem zapisów strategii w sferę gospodarowania przestrzenią i tworzenia warunków do realizacji ponadlokalnych zamierzeń inwestycyjnych.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa określa zasady kształtowania struktury przestrzennej województwa w długim horyzoncie czasowym. Formułowany w oparciu o zasadę prawidłowego i racjonalnego gospodarowania przestrzenią, przyczynia się do osiągania zrównoważonego rozwoju województwa, uwzględniając w szczególności potrzeby:

- wszechstronnego wykorzystania walorów jego nadmorskiego i nadodrzańskiego położenia
- ochrony wykorzystania specyficznych zasobów i walorów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu w rozwoju społecznym i gospodarczym

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

- poprawy standardu cywilizacyjnego i warunków życia mieszkańców
- integracji struktury przestrzennej województwa
- obronności i bezpieczeństwa państwa oraz ludzi i ich mienia

Plan określa zasady organizacji struktury przestrzennej województwa: podstawowe elementy sieci osadniczej, rozmieszczenie infrastruktury komunikacyjnej, technicznej i społecznej oraz wymagania w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i ochrony dóbr kultury z uwzględnieniem obszarów podlegających szczególnej ochronie. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego ułatwia koordynację strategii i rozlicznych zamierzeń oraz programów pod kątem czasu i miejsca ich realizacji.

Odniesienie celów Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do obszarów funkcjonalnych zdefiniowanych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego jest przedmiotem załącznika nr 5.

5.4. Źródła finansowania Strategii

Realizacja Strategii odbywać się będzie w zdecydowanej większości w oparciu o środki publiczne.

Dla prowadzenia efektywnej i skutecznej polityki regionalnej powinny być to środki wewnętrzne województwa, do których zaliczamy:

- budżety jednostek samorządu terytorialnego (gmin, powiatów, województwa)
- budżet państwa (budżet wojewody, środki ministrów skierowane na realizację programów resortowych)
- budżety funduszy celowych (np. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej)
- budżety oddziałów regionalnych agencji rządowych (np. ARiMR)

Oprócz środków wewnętrznych województwa do realizacji Strategii będą wykorzystywane środki zewnętrzne, takie jak:

- środki budżetu państwa (kierowane w ramach polityki regionalnej państwa);
- środki UE w ramach prowadzonych przez nią polityk (szczególnie polityki spójności, Wspólnej Polityki Rolnej, Programów Ramowych w zakresie Rozwoju Technologicznego)
- środki innych państw (np. Szwajcarsko-Polski Program Współpracy)
- kredyty bankowe oraz inne pożyczkowe instrumenty finansowe (w tym oferowanych przez międzynarodowe instytucje finansowe, instrumenty Banku Gospodarstwa Krajowego itp.)

Do wypełniania zapisów Strategii angażowane będą również środki prywatne. Stopień zaangażowania środków prywatnych (tzw. efekt dźwigni finansowej) będzie wskazywał na trafność wybranych do realizacji działań.

W kartach celów kierunkowych zawarto matrycę ich finansowania przez poszczególne strumienie finansowe wg następującej skali:

- 2 wskazane
- 1 możliwe
- 0 nie dotyczy

5.5. Instytucje odpowiedzialne za realizację Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Podmiotem programowania strategicznego na poziomie regionalnym jest społeczność województwa, a sama strategia rozwoju województwa to rodzaj umowy społeczno-instytucjonalnej, zatem w jej realizację będą zaangażowane prawie wszystkie instytucje, urzędy administracji rządowej i samorządowej wszystkich szczebli, agencje i fundacje, duże, średnie i małe podmioty gospodarcze, uczelnie wyższe i ośrodki naukowo-badawcze, instytucje oświaty, kultury, zdrowia i opieki społecznej, a także poszczególni obywatele.

Analogicznie jak w przypadku źródeł finansowania, określono także ramy odpowiedzialności. W tym zakresie, odpowiedzialność przedstawiono bardziej szczegółowo – na poziomie działań. Głównych aktorów, odpowiedzialnych za realizację Strategii na tym poziomie, uszeregowano rozdzielając funkcje i zadania w pięciu grupach:

- administracja rządowa
- samorząd wojewódzki
- samorząd powiatowy
- samorząd gminny
- inicjatywy prywatne i pozarządowe (w tym partnerstwa publiczno-prywatne)

W kartach celów kierunkowych oceniono stopień odpowiedzialności poszczególnych rodzajów instytucji za realizację działań Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego według następującej skali:

- 2 wiodący
- 1 częściowy
- 0 brak

5.6. Ramy czasowe realizacji Strategii

Dla realizacji Strategii Rozwoju Województwa przyjęto horyzont czasowy do 2020 roku. Będzie on zgodny z okresem obowiązywania Strategii Rozwoju Kraju, dokumentu nadrzędnego wobec innych strategii i programów zarówno rządowych, jak i opracowywanych na poziomie regionów. Z zapisów ustawowych dotyczących średniookresowej strategii rozwoju kraju wynika także, że w strategii rozwoju województwa powinien być uwzględniony horyzont czasowy do 2015 roku.

W kartach celów zawarto informację o realizacji zadań w okresie do 2015 roku oraz 2015-2020 (T = tak, N = nie).

5.7. Monitorowanie Strategii

Monitoring strategii to proces systematycznego zbierania, przetwarzania, analizowania i publikowania wiarygodnych informacji, którego celem jest zapewnienie zgodności realizacji strategii z przyjętymi celami założeniami operacyjnymi. Monitorowanie, będące elementem łączącym programowanie i wdrażanie rozwoju regionalnego, pozwala na nadzór i korygowanie prowadzonych działań, a jednocześnie daje możliwość racjonalnego zaplanowania i uszczegółowienia działań przyszłych. Skutecznie działające systemy monitoringu pozwalają także na prawidłową alokację środków finansowych kierowanych na poszczególne zadania.

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Za monitorowanie rozwoju regionalnego odpowiedzialny jest samorząd województwa. W strukturach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego za utworzenie i prowadzenie systemu monitorowania odpowiada Wydział Polityki Regionalnej (WPR), a w szczególności wchodzące w jego skład Biuro Analiz i Studiów Strategicznych (BAiSS). Komórce tej, zwanej Jednostką Monitorującą, powierza się bezpośrednią odpowiedzialność za utworzenie i bieżącą pracę systemu monitorowania. Nadzór nad działaniem systemu sprawuje Zarząd Województwa.

Zarząd Województwa przyjął, że monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa nie będzie prowadzone w sposób odrębny, lecz będzie elementem tworzonego systemu monitorowania rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, który obejmuje 4 zadania:

Nr	Opis zadania	Pytania, na które odpowiada zadanie
1	Monitorowanie strategii i programów wojewódzkich (w tym szczególnie Strategii Rozwoju Województwa) zgodnie z zasadami i wskaźnikami określonymi w tych dokumentach.	Czy i w jakim stopniu osiągnięto wskaźniki realizacji poszczególnych celów strategii? Jaka jest diagnoza rozwoju w danym obszarze?
2	Prognozowanie stanu rozwoju regionu oraz trendów, tendencji, potrzeb i zagrożeń w poszczególnych obszarach z możliwie najmniejszym opóźnieniem czasowym.	Jaka jest prognoza trendów rozwojowych w danym obszarze? Co grozi regionowi? Czy i jakie pojawiają się szanse?
3	Porównanie (benchmarking) regionu z innymi regionami krajowymi i unijnymi, zarówno w poszczególnych obszarach, jak i w sposób syntetyczny.	Jak wygląda nasz region na tle innych regionów Polski i UE? Dla których wskaźników region osiąga dobre pozycje a dla których zostaje w tyle? Czy dla naszego regionu zachodzi konwergencja zewnętrzna (tj. względem innych regionów)?
4	Ukazanie zmienności terytorialnej (na poziomie powiatów lub gmin) w rozwoju regionu w odniesieniu do poszczególnych obszarów.	Jaka jest zmienność przestrzenna zjawisk ilustrowanych przez wskaźniki? Które miejsca (gminy, powiaty, miasta) w regionie wymagają interwencji? Czy zachodzi konwergencja wewnątrz regionu?

Z punktu widzenia monitorowania Strategii Rozwoju Województwa najważniejsze jest zadanie 1, które odbywa się na trzech poziomach:

- monitoring zmian sytuacji społeczno - gospodarczej województwa;
- monitoring realizacji celów Strategii na podstawie wskaźników wynikających z kwantyfikacji tych celów;
- monitoring realizacji programów wypełniających zapisy Strategii

Głównymi jednostkami rzeczowymi systemu monitorowania, ilustrującymi wszystkie aspekty rozwoju regionu jest 20 obszarów monitorowania. W wyniku dalszego, uszczegóławiającego podziału rzeczowego obszarów powstają czynniki.

Tabela 3. Obszary monitorowania Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Lp	Obszar	Czynniki
1	Warunki naturalne	powierzchnia, warunki geograficzne, zasoby naturalne
2	Demografia	gęstość zaludnienia, migracje, przyrost naturalny, długość życia, aktywność ekonomiczna
3	Kapitał społeczny	problemy społeczne, rozwój demokracji lokalnej, usługi publiczne
4	Samorząd	budżety JST, aktywność samorządów, programy operacyjne, administracja
5	Ochrona zdrowia	stan zdrowia społeczeństwa, lecznictwo zamknięte i otwarte oraz uzdrowiskowe
6	Kultura	wg form działalności
7	Edukacja	edukacja szkolna, akademicka, kształcenie ustawiczne, wykształcenie
8	Rynek pracy	popyt i podaż, zatrudnienie, aktywność zawodowa, mobilność, praca za granicą, zatrudnienie w sektorach opartych na wiedzy
9	Gospodarka	przemysł, usługi (w tym turystyka), rolnictwo, budownictwo, przedsiębiorstwa
10	Innowacyjność	świadomość innowacyjna, patenty, transfer technologii, klastry
11	Nauka	<i>bez podziałów</i>
12	Społeczeństwo informacyjne	infrastruktura, komputeryzacja, aplikacje, wykluczenie cyfrowe
13	Transport	infrastruktura drogowa i kolejowa, transport publiczny, przewozy drogowe, kolejowe, morskie
14	Energetyka	<i>wg źródeł energii,</i>
15	Stan i ochrona środowiska	<i>wg obciążeń</i>
16	Gospodarka komunalna	zaopatrzenie w poszczególne media, gospodarka odpadami
17	Gospodarka przestrzenna	sieć osadnicza, użytkowanie terenów, planowanie przestrzenne
18	Mieszkalnictwo	<i>bez podziałów</i>
19	Zamożność ludności	<i>bez podziałów</i>
20	Rachunek regionalny	PKB, wartość dodana, inwestycje

Docelową strukturą wynikową tworzonego systemu będzie zbiór wskaźników, które będą stanowiły podstawę do dokonywania ocen, podejmowania decyzji, prognozowania, porównywania z innymi regionami – czyli do realizacji zadań systemu. Wskaźniki będą tworzone ze zmiennych będących wartościami liczbowymi pochodzącymi z badań lub

pomiarów. Każdy wskaźnik zostanie przypisany do jednego obszaru monitorowania oraz jednocześnie – w odniesieniu do zadania 1 – do jednego z 34 celów kierunkowych Strategii Rozwoju Województwa. W kartach celów kierunkowych podano nazwy wskaźników odpowiadających danemu celowi wraz z wartościami bazowymi. Przyjęto, że w każdym celu kierunkowym jeden wskaźnik (wyszczególniony w wykazie wskaźników na kartach celów pod pozycją 1.) jest tak zwanym wskaźnikiem wiodącym, tj. najbardziej reprezentatywnym dla istoty danego celu. Wskaźnik wiodący będzie stosowany do monitorowania dynamiki realizacji celu kierunkowego (poprzez obliczanie jego zmiany w czasie) a także – jeśli to możliwe – do porównań z innymi regionami. Całość informacji dotyczących każdego wskaźnika zostanie zgromadzona na tzw. Karcie Wskaźnika zawierającej m.in. źródła danych, wyszczególnienie zmiennych, formułę i interpretację wskaźnika, wartości bazowe i docelowe. Zgromadzony dotychczas zbiór wskaźników nie jest ostateczny. W toku eksploatacji systemu nastąpi weryfikacja przydatności wskaźników do realizacji jego zadań. W miarę pojawiania się możliwości korzystania z nowych źródeł danych (np. cyfrowe dane geodezyjne, zdjęcia satelitarne) do systemu włączane będą nowe wskaźniki. Powinny zostać także opracowane wskaźniki syntetyczne np. odpowiadające każdemu z 6 celów strategicznych. Zmiana wskaźników oraz zmiana wskaźników wiodących nie pociąga za sobą konieczności aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa.

W poszczególnych obszarach monitorowania Jednostka Monitorująca powinna współpracować z właściwymi rzeczowo instytucjami którymi mogą być np. wydziały Urzędu Marszałkowskiego i inne jednostki organizacyjne samorządu województwa (np. ROPS, RBGP, Zachodniopomorskie Obserwatorium Rynku Pracy), instytucje zajmujące się gromadzeniem lub przetwarzaniem danych (np. Urząd Statystyczny w Szczecinie, Izba Skarbowa w Szczecinie), jednostki administracji publicznej, placówki naukowe, agencje rozwoju regionalnego. Trwała współpraca w zakresie udostępniania danych powinna także zostać nawiązana z jednostkami samorządu terytorialnego w regionie oraz z jednostkami monitorującymi regionalne i krajowe programy operacyjne, w tym RPO, PROW, POKL, POIG, POIS, programy w ramach EWT.

Całokształt prac w każdym obszarze monitorowania ma charakter cykliczny i składa się z następujących kroków:

1. Określenie potrzeb poszczególnych komórek samorządu i pozostałych interesariuszy co do rodzaju informacji i zakresu monitorowania.
2. Ustalenie lub weryfikacja procedur operacyjnych systemu w zakresie: zawartości Kart Wskaźników, zasad współpracy z jednostkami zewnętrznymi, zasad przetwarzania danych, udostępniania wyników oraz harmonogramu prac nad poszczególnymi wskaźnikami.
3. Pozyskiwanie danych ze źródeł pierwotnych (np. poprzez ankietowanie) i wtórnych (np. z GUS, Eurostatu, systemu SIMIK).
4. Gromadzenie i przetwarzanie danych. Dla potrzeb systemu zostanie stworzona elektroniczna baza danych gromadząca zarówno dane uzyskane jak i przetworzone zgodnie z Kartami Wskaźników.
5. Publikowanie danych wynikowych. Głównym sposobem udostępniania informacji wytworzonych w systemie będzie internetowa aplikacja e-Region omówiona poniżej. Ponadto w postaci drukowanej będą wydawane okresowe opracowania zbiorcze o charakterze monograficznym.
6. Analiza i ocena. Obliczone wartości wskaźników zostaną dla każdego z czterech Zadań systemu, przeanalizowane przez Jednostkę Monitorującą (we współpracy z jednostkami zewnętrznymi). Analizy takie będą upubliczniane na stronie internetowej, z możliwością ich uzupełniania przez opinie osób zainteresowanych. Okresowo, na podstawie

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

powyższych informacji, zostanie dokonana całościowa ocena sytuacji w danym obszarze wraz z propozycjami możliwych działań samorządu województwa a także zmian w systemie monitorowania.

7. Decyzje na szczeblu samorządu województwa. Omówione powyżej oceny sytuacji i propozycje rozwiązań zostaną przekazane Zarządowi Województwa, który następnie przedłoży je do konsultacji z interesariuszami działającymi w danym obszarze. W tym celu Zarząd Województwa powoła Komitet Monitorujący w skład którego wejdą: Marszałek Województwa, przedstawiciel powiatów, przedstawiciel gmin, przedstawiciele organizacji gospodarczych, społecznych i pozarządowych, przedstawiciele podmiotów realizujących zadania w ramach programów wojewódzkich.

Samorząd może korzystać też z pomocy ciał już istniejących np. Wojewódzka Rada Zatrudnienia, Regionalna Rada ds. Gospodarki, Nauki i Innowacji, Regionalna Rada ds. Społeczeństwa Informacyjnego, ZROT, Konwent Starostów, Konwent Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów Miast. Wynikiem konsultacji będą rekomendacje, na podstawie których Zarząd Województwa wyznaczy priorytety realizacyjne strategii na kolejny okres planistyczny i określi wskaźniki realizacji celów różnych poziomów strategii. Decyzja ta zostanie skierowana do akceptacji przez Sejmik Województwa.

Głównym sposobem komunikowania się systemu monitorowania z jego interesariuszami jest specjalnie do tego celu zaprojektowana aplikacja internetowa w postaci portalu www (<http://www.eregion.wzp.pl/>). Podstawowym zadaniem tej aplikacji, nazwanej we wcześniejszych dokumentach „eRegion”, jest udostępnianie zainteresowanym osobom i instytucjom danych liczbowych (głównie wartości wskaźników) oraz innych dokumentów stworzonych w wyniku pracy systemu, zarówno w sposób statyczny (gotowe obiekty – bazy danych, rysunki, wykresy, tabele, raporty itp) jak i interaktywny, polegający na generowaniu żądanych zestawień danych (w formie baz danych, tabel, mapek lub wykresów) w trybie bieżącego dialogu online. Portal będzie także zawierał aktualne prognozy wskaźników opisujące przewidywane tempo rozwoju województwa. Podstawą organizacji portalu eRegion jest podział na 20 obszarów monitorowania, z których każdy posiada swoją osobną podstronę.

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Widok strony startowej portalu eRegion.

Strona główna Biuletyn Informacji Publicznej Strona Urzędu Kontakt

eRegion

Urząd Marszałkowski
Województwa Zachodniopomorskiego
Wydział Polityki Regionalnej

Zachodniopomorskie
morze przygody

Informacje o projekcie

Wortal eRegion jest poświęcony obserwacji i analizie poszczególnych aspektów sytuacji gospodarczej i społecznej województwa zachodniopomorskiego. Celem tego narzędzia jest przekazanie możliwie najpełniejszej i najbardziej aktualnej informacji o stopniu rozwoju regionu w oparciu o 20 obszarów diagnostycznych. Przedmiot obserwacji stanowi stan i dynamika procesów w całym województwie oraz w poszczególnych gminach i powiatach, a także ich odniesienie do kontekstu ogólnopolskiego.

[czytaj więcej »](#)

Strona główna

Obszary monitorowania

- Warunki naturalne
- Demografia
- Kapitał społeczny
- Samorząd
- Ochrona zdrowia
- Kultura
- Edukacja
- Rynek pracy
- Gospodarka
 - Przemysł
 - Handel i usługi
 - Budownictwo
 - Rolnictwo
 - Leśnictwo

Aktualności

Bezrobocie w Zachodniopomorskim

Luty 2010 r. był kolejnym miesiącem, w którym odnotowano wzrost liczby bezrobotnych i stopy bezrobocia w Polsce, zarówno w stosunku do poprzedniego miesiąca, jak i do analogicznego okresu 2009 roku. Na koniec lutego 2010 r. bezrobotni zarejestrowani w urzędach pracy stanowili 13,0% ludności aktywnej zawodowo (w styczniu 2010 r. – 12,7%; w lutym 2009 r. – 10,9%). Najwyższa stopa bezrobocia utrzymywała się w województwach: 1. warmińsko-mazurskim (21,6%), 2. zachodniopomorskim (18,0%), 3. lubuskim (17,4%). W stosunku do stycznia 2010 r. wzrost liczby bezrobotnych odnotowano we wszystkich województwach, kolejno w: 1. dolnośląskim (o 3,7%), 2. wielkopolskim (o 3,1%), ... 10. zachodniopomorskim (o 1,7%) do poziomu 117,6 tys. osób. W porównaniu do analogicznego okresu 2009 roku bezrobocie zwiększyło się we wszystkich regionach, najbardziej w województwach: 1. pomorskim (o 33,0%), 2. wielkopolskim (o 31,2%), ... 10. zachodniopomorskim (o 18,4%). Najwyższą stopę napływu (stosunek liczby bezrobotnych nowo zarejestrowanych do liczby ludności aktywnej zawodowo) bezrobotnych do urzędów pracy w lutym 2010 r. odnotowano w województwach: 1. lubuskim (2,3%), 2. warmińsko-mazurskim (2,2%), 3. zachodniopomorskim (2,1%).

...

Mniej miejsc i ofert pracy

W grudniu 2009 roku w województwach zachodniopomorskim i warmińsko-mazurskim odnotowano najwyższy wzrost stopy bezrobocia w skali kraju. Wynosił on 0,8 punktu w porównaniu do miesiąca poprzedniego wobec 0,2 punktu w województwie mazowieckim. Względny (procentowy) wzrost liczby bezrobotnych w grudniu 2009 roku odnotowano we

[Więcej o systemie monitorowania](#)

[Podstawowe dane o regionie](#)

[Prognozy głównych wskaźników](#)

[Eksplorator danych](#)

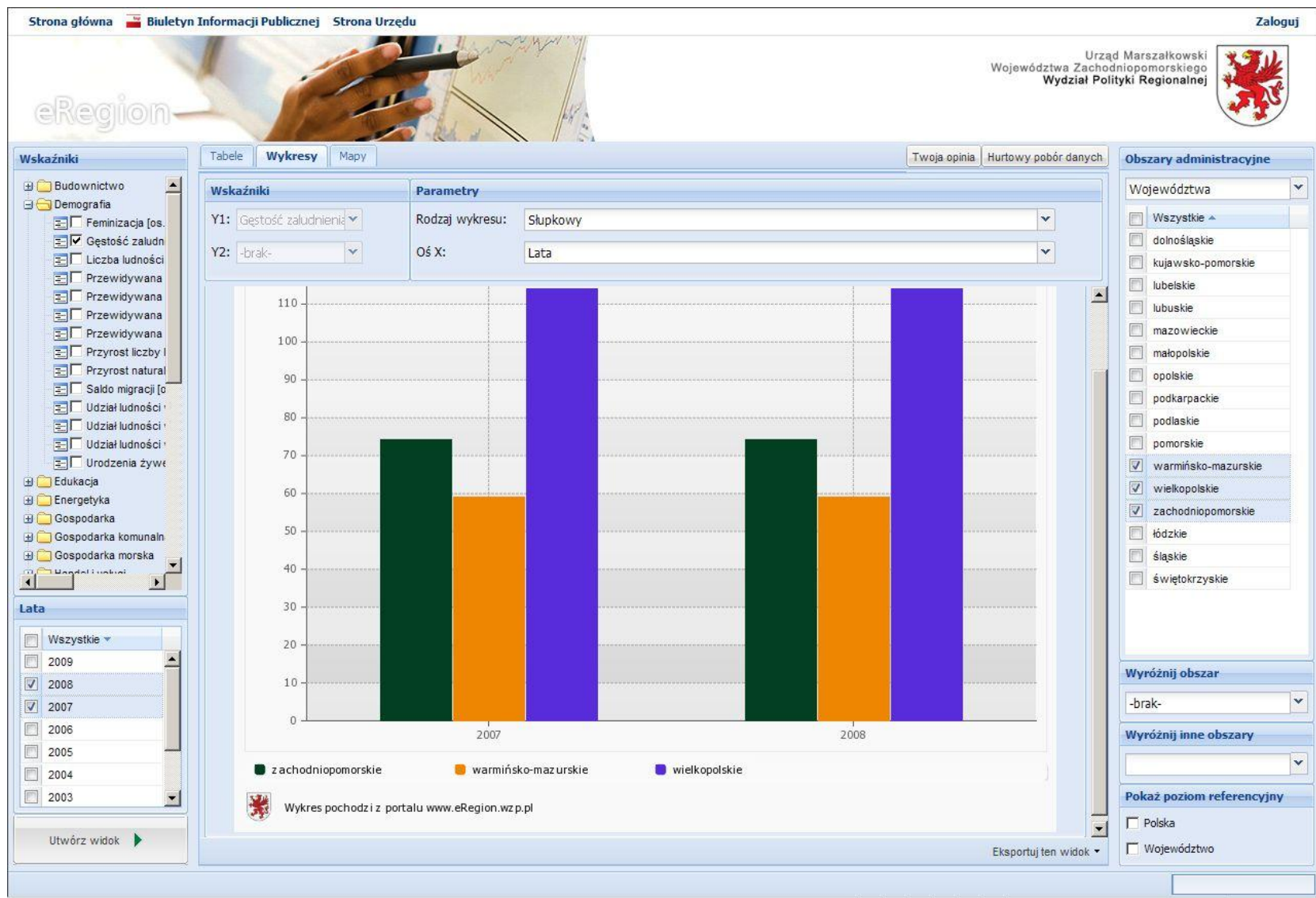
[Linki](#)

[Ankieta](#)

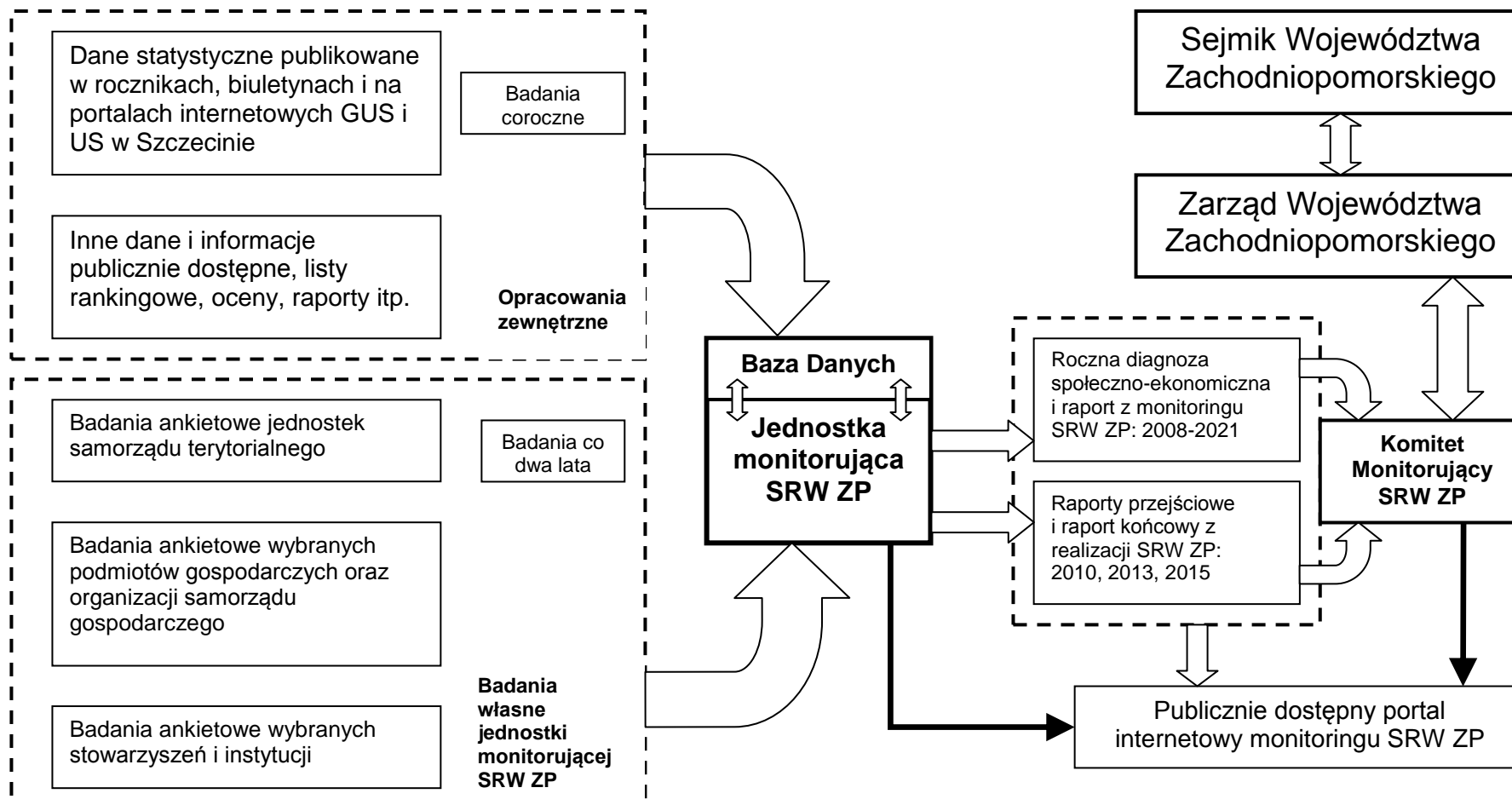
[Inne](#)

Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Widok eksploratora danych portalu eRegion.

STRUMIEN PRZEPŁYWU INFORMACJI W DIAGNOZOWANIU SPOŁECZNO-GOSPODARCZYM I MONITOROWANIU STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

STRUMIEŃ PRZEPIYWU INFORMACJI W DIAGNOZOWANIU SPOŁECZNO-GOSPODARCZYM I MONITOROWANIU STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO DO ROKU 2020:

Opracowania zewnętrzne, które należy wziąć pod uwagę, dokonując okresowych ocen stanu realizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego dane pochodzą z różnych źródeł.

Dane z ww. źródeł będą gromadzone dla każdego roku z okresu 2009-2020. Będą one umieszczane w bazie danych podstawowych oraz w bazie monitoringu (arkusze mierników) i na tej podstawie obliczane będą odpowiednie wskaźniki realizacji celów SRW ZP.

Analiza wyników przeprowadzana będzie raz w roku począwszy od roku 2009, przedstawiana Komitetowi Monitorującemu SRW ZP w postaci „Rocznej diagnozy społeczno-ekonomicznej i raportu z monitoringu SRW ZP”. Po akceptacji Komitetu Monitorującego skrót analizy będzie udostępniony publicznie w portalu monitoringu SRW ZP.

W latach 2010, 2014, 2016, 2021 będą opracowane bardziej obszerne „Raporty przejściowe z realizacji SRW ZP” a w roku 2021 „Raport końcowy z realizacji SRW ZP”. Po akceptacji Komitetu Monitorującego skróty raportów zostaną publicznie udostępnione w internetowym portalu monitoringu SRW ZP.

Spis wykresów

Wykres 1. Struktura płci i wieku ludności województwa w 2008 roku.....	10
Wykres 2. Zestawienie procentowych udziałów wybranych parametrów demograficznych województwa w ogóle ludności, w tym na tle innych województw w 2008 roku.....	11
Wykres 3. Odsetek osób rozwodzących się wśród ludności aktywnej zawodowo w kraju w latach 2004-2008	14
Wykres 4. Zestawienie wybranych parametrów związanych z zachowaniami autodestrukcyjnymi w województwie zachodniopomorskim na tle innych województw w 2009 roku.....	15
Wykres 5. Budżet województwa - struktura dochodów wykonanych w 2008 roku	17
Wykres 6. Budżet województwa - struktura wydatków wykonanych w 2008 roku według dziedzin działalności	17
Wykres 7. Dochody i wydatki na 1 mieszkańca w budżetach powiatów w 2008 roku	18
Wykres 8. Proporcje wydatków inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego województwa zachodniopomorskiego w latach 2000 i 2008 (w %).....	19
Wykres 9. Wyniki punktowe egzaminu gimnazjalnego w województwach okręgu w 2009 roku.....	26
Wykres 10. Liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych w latach 2005-2008 w województwie	27
Wykres 11. Zdawalność egzaminu zawodowego w powiatach województwa na tle okręgu w 2008 roku.....	28
Wykres 12. Wyniki punktowe egzaminu maturalnego w 2009 roku z przedmiotów humanistycznych i matematyczno- przyrodniczych na poziomie podstawowym	29
Wykres 13. Studenci szkół wyższych według grup kierunków kształcenia w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców w 2008 roku	30
Wykres 14. Studenci szkół wyższych na 10 000 mieszkańców w poszczególnych województwach w latach 2004-2008	31
Wykres 15. Aktywność ekonomiczna mieszkańców województwa w latach 2004-2009	32
Wykres 16. Aktywność ekonomiczna mieszkańców poszczególnych województw w 2008 roku.....	33
Wykres 17. Stopa bezrobocia rejestrowanego w podregionach województwa zachodniopomorskiego w latach 2000-2009.....	33
Wykres 18. Udział procentowy zatrudnionych w poszczególnych sektorach ekonomicznych w ujęciu wojewódzkim w 2008 roku	34
Wykres 19. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców w województwie zachodniopomorskim w odniesieniu do analogicznych wielkości dla Polski, na tle innych województw w 2008 roku.....	36
Wykres 20. Podmioty gospodarki narodowej ogółem i w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców, według podregionów w 2008 roku	37
Wykres 21. Ocena atrakcyjności inwestycyjnej województwa zachodniopomorskiego w 2009 roku*.....	38
Wykres 22. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem na 1 mieszkańca województwa jako odsetek produkcji krajowej w latach 2004-2008.....	39
Wykres 23. Produkcja sprzedana przemysłu ogółem według podregionów w 2008 roku	39
Wykres 24. Wartość produkcji sprzedanej przemysłu na 1 mieszkańca w województwie w 2008 roku.....	40
Wykres 25. Średnia ilość mieszkańców przypadająca na hipermarket w województwie w 2007 roku.....	42

Spis wykresów, tabel i map

Wykres 26. Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Polsce i województwie w latach 2004-2008	44
Wykres 27. Produkcja budowlano-montażowa w województwie w latach 2004-2008 (wartość bezwzględna w mln zł i udział procentowy w produkcji krajowej).....	44
Wykres 28. Pozwolenia na budowę wydane w województwie w latach 2005-2008 (powierzchnia w m ² i procentowy udział w pozwoleniach wydanych w kraju)	45
Wykres 29. Średnia wielkość powierzchni gruntów rolnych gospodarstw w Polsce i województwie w roku 2008	46
Wykres 30. Noclegi udzielone w obiektach zbiorowego zakwaterowania według województw, w roku 2008 (dane procentowe, Polska = 100%)	51
Wykres 31. Noclegi udzielone w obiektach zbiorowego zakwaterowania turystom krajowym i zagranicznym według województw w roku 2008 (dane procentowe, Polska = 100%).	52
Wykres 32. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w Polsce i województwie w latach 2004-2008.....	52
Wykres 33. Obroty ładunkowe w wybranych portach województw pomorskiego i zachodniopomorskiego według grup ładunków w 2008 roku	56
Wykres 34. Struktura obrotów ładunkowych według portów morskich w 2008 roku	56
Wykres 35. Nakłady ogółem na działalność badawczo-rozwojową w roku 2008.....	60
Wykres 36. Nakłady na badania i rozwój w złotych na 1 mieszkańca oraz w sektorze przedsiębiorstw w mln zł w 2008 roku	60
Wykres 37. Wybrane cechy informatyzacji szkół* w województwie, w tym na tle innych województw w 2008 roku.	66
Wykres 38. Wybrane cechy informatyzacji przedsiębiorstw województwa, w tym na tle innych województw w 2008 roku.	66
Wykres 39. Dostęp mieszkańców województwa do infrastruktury komunalnej, w tym na tle innych województw w 2008 roku	83
Wykres 40. Budynki nowe oddane do użytkowania w podziale na podregiony w latach 2005 – 2008.....	89
Wykres 41. Mieszkania oddane do użytkowania na 10 000 mieszkańców w powiatach województwa w 2008 roku [szt.]	90
Wykres 42. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na jedną osobę w powiatach województwa w 2008 roku [m ²]	90
Wykres 43. Udział produktu krajowego brutto województwa zachodniopomorskiego w PKB Polski.....	92
Wykres 44. PKB na mieszkańca (ceny bieżące), Polska =100; 2000-2007 województwa Polski oraz podregiony województwa zachodniopomorskiego	93
Wykres 45. Dynamika zmian udziału w krajowym PKB 1999-2007	93
Wykres 46. PKB ogółem, zachodniopomorskie na tle Polski, rok 1999 =1	93
Wykres 47. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwach w odniesieniu do średniej krajowej w latach 2004-2008	95

Spis tabel

Tabela 1. Podstawowe dane strukturalne sektorów w województwie i w Polsce w 2007 roku	37
Tabela 2. Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne w Polsce i województwie w 2008 roku.....	88
Tabela 3. Obszary monitorowania Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego	155

Spis map

Mapa 1. Obszary Natura 2000 na terenie województwa zachodniopomorskiego	9
Mapa 2. Udział dzieci w przedszkolach w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3 – 5 lat w 2008 roku.....	25
Mapa 3. Obszary o największej i najmniejszej aktywności operatorów ostatniej mili (liczba działających operatorów sieci dostępowych w gminie).....	64
Mapa 4. Dostępność czasowa do ośrodków wojewódzkich drogami kołowymi w 2008 roku	68
Mapa 5. Produkcja energii elektrycznej i największe elektrownie w Polsce w roku 2004.....	73
Mapa 6. Mapa wietrzności w Polsce	75
Mapa 7. Ocena stanu rzek województwa zachodniopomorskiego w 2008 roku	78
Mapa 8. Obszary wielkoprzestrzenne i funkcjonalne województwa zachodniopomorskiego.	85
Mapa 9. Poziom wzrostu gospodarczego według powiatów w latach 2002 i 2007.....	94
Mapa 10. Wartości syntetycznego wskaźnika potencjału ekonomicznego gmin województwa zachodniopomorskiego w roku 2008	104

Załącznik 1. Analiza SWOT

GOSPODARKA I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Przygraniczne i nadmorskie położenie województwa • Dobrze wykształcona, wielofunkcyjna aglomeracja szczecińska. Atrakcyjne tereny inwestycyjne • Aglomeracja koszalińska z atrakcyjnymi terenami inwestycyjnymi • Istnienie uczelni wyższych o szerokim potencjale edukacyjnym • Duży odsetek studiujących na kierunku nauka-inżynieria • Istniejące strefy aktywności inwestycyjnej • Wysoka koncentracja mikroprzedsiębiorstw • Korzystna struktura sektorowa przedsiębiorstw • Niskie koszty pracy • Rozwinięty sektor transportu morskiego i przetwórstwa rybnego • Duża liczba gospodarstw produkujących żywność ekologiczną • Wysoka produktywność przedsiębiorstw rolnych • Korzystna struktura agrarna • Bogate zasoby turystyczne • Posiadanie walorów uzdrowiskowych, największe uzdrowiska nadmorskie w Polsce • Dobre warunki do uprawiania turystyki aktywnej i specjalistycznej • Silnie rozwinięta baza noclegowa w pasie nadmorskim • Bliskość aglomeracji berlińskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • Wysoki poziom bezrobocia zwłaszcza na obszarach wiejskich • Dysproporcje rozwoju społeczno-ekonomicznego w układzie przestrzennym • Konkurencja regionów w zakresie lokalizacji nowych inwestycji • Brak spójnego systemu wspierania przedsiębiorczości • Dysproporcje efektywności pomiędzy sektorami gospodarki w regionie • Niski poziom inwestycji w działalność badawczo – rozwojową zwłaszcza w przedsiębiorstwach • Niski stopień powiązań kooperacyjnych oraz powiązań nauki z gospodarką • Słaba kultura innowacyjna • Nie w pełni dostosowana do potrzeb rynku pracy oferta edukacyjna • Niedostatecznie wypromowane regionalne produkty turystyczne • Niedostatecznie zbudowana sieć informacji turystycznej w regionie • Ograniczone oddziaływanie aglomeracji szczecińskiej i Koszalina na pozostałą część regionu • Słaby wizerunek gospodarczy regionu • Słabo wykorzystany potencjał regionu dla przyciągania kapitału zagranicznego • Niewielka i malejąca liczba zakładów przetwórstwa spożywczego • Niewykorzystany potencjał małych portów i przystani rybackich • Mała liczba obiektów noclegowych o wysokim standardzie • Mała liczba silnie wizerunkowych imprez promujących region • Mało stabilne planowanie dochodów z podatków z PIT i CIT, co stanowi ok. 20% wpływów samorządów
SZANSE	ZAGROŻENIA

Załączniki

<ul style="list-style-type: none"> • Realokacja produkcji ze starych do nowych krajów UE • Wzrost politycznego i gospodarczego znaczenia Regionu Morza Bałtyckiego w UE, także w polityce Polski • Dynamiczny rozwój turystyki wodnej • Dywersyfikacja działalności gospodarczej na obszarach wiejskich • Rozbudzenie świadomości klastrowej w regionie • Dalszy rozwój stref aktywności inwestycyjnej • Budowa parku technologicznego w Szczecinie i Koszalinie • Efektywniejsze wykorzystanie środków UE • Wykorzystanie potencjału naukowego ośrodków akademickich w kierunku innowacyjności • Wprowadzenie budżetu zadaniowego w jednostkach samorządu terytorialnego 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaprzestanie produkcji i likwidacja stoczni szczecińskiej • Peryferyzacja gospodarcza Polski północno-zachodniej • Niedowartościowanie sfery badawczo-rozwojowej w Polsce • Niedostateczny poziom inwestycji w nowoczesne technologie informacyjne • Słaba dostępność do atrakcyjnych źródeł finansowania dla przedsiębiorstw • Słaba absorpcja funduszy strukturalnych UE na poziomie krajowym i regionalnym • Odpływ wykwalifikowanej kadry
---	---

INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Dobre skomunikowanie z Europą zachodnią i północną • Rozwinięta sieć połączeń drogowych, w tym transgranicznych • Porty morskie (Szczecin - Świnoujście, Police, Kołobrzeg, Darłowo) jako elementy multimodalnych sieci transportowych. • Sieć małych portów morskich • Odrzańska Droga Wodna • Istnienie międzynarodowego regionalnego portu lotniczego Szczecin - Goleniów • Dobrze rozwinięta sieć kolejowa w obszarze aglomeracji szczecińskiej • Duży potencjał dla lokalizacji nowych przedsiębiorstw • Duży zasób informacji geodezyjnej i przestrzennej (GIS) • Dobrze rozwinięty monitoring jakości powietrza i wód powierzchniowych • Różnorodność form ukształtowania terenu, unikalne krajobrazy. • Dobrze zachowany stan środowiska naturalnego, liczne formy ochrony przyrody, wysokie walory i bogactwo 	<ul style="list-style-type: none"> • Słaby stan techniczny dróg • Niedostateczna długość dróg szybkiego ruchu • Słaby rozwój sieci drogowej na obszarach wiejskich • Niedostateczna liczba odcinków drogowych dla miast leżących w ciągu najważniejszych tras komunikacyjnych, w tym Szczecina i Koszalina • Brak stałego połączenia drogowego pomiędzy wyspami Uznam - Wolin w Świnoujściu • Brak zintegrowanego systemu transportowego dla aglomeracji szczecińskiej • Słaba dostępność komunikacyjna do terenów inwestycyjnych i turystycznych • Słaba dostępność wodna, drogowa i kolejowa portów morskich ze strony lądu i wynikające z tego niewykorzystanie potencjału tych portów • Niedostosowanie do celów komunikacyjnych i standardów międzynarodowych Odrzańskiej Drogi Wodnej

Załączniki

<p>przyrodnicze.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bogate zasoby geotermalne • Duży potencjał dla rozwoju energetyki odnawialnej • Członkostwo w Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • Zły stan drogi wodnej (toru wodnego) Szczecin – Świnoujście • Słabe wykorzystanie lokalnych połączeń kolejowych • Zły stan infrastruktury elektroenergetycznej • Brak pokrycia całego województwa miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego • Słabo postępujący proces melioracji i retencjonowania wody • Niedostateczny stan sieciowej infrastruktury związanej z uzdatnianiem wody pitnej • Niedostateczna infrastruktura w zakresie unieszkodliwiania i recyklingu odpadów komunalnych i niebezpiecznych • Zanieczyszczenie powietrza i hałas pochodzący z transportu drogowego w dużych miastach
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Rozbudowa infrastruktury drogowej, w tym budowa dróg szybkiego ruchu oraz dróg lokalnych i regionalnych • Stworzenie poprzez wspólne przedsięwzięcia na poziomie kraju i UE sprzyjających warunków komunikacyjnych i rozwojowych dla Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego CETC-ROUTE65 • Realizacja autostrad morskich (Świnoujście- Skandynawia) jako przedłużenie lądowej części Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego CETC-ROUTE65 • Realizacja autostrady morskiej Świnoujście- Kłajpeda • Realizacja i rozwój ponadregionalnych i transgranicznych systemów komunikacyjnych, w tym podwyższenie stopnia żeglowności Odry, budowa kanału Odra – Dunaj • Budowa portu zewnętrznego z terminalem LNG w Świnoujściu wraz z modernizacją toru wodnego • Rozwój żeglugi promowej na Bałtyku oraz podniesienie atrakcyjności polskich portów • Wykorzystanie zasobów przyrodniczych dla rozwoju gospodarki • Powstanie pełnej infrastruktury turystycznej (porty jachtowe, ścieżki rowerowe, baza noclegowa, punkty 	<ul style="list-style-type: none"> • Opóźnienia w realizacji sieci autostrad i dróg szybkiego ruchu, peryferyzacja transportowa • Niedoinwestowanie infrastruktury kolejowej i taboru • Brak skoordynowanej i systematycznej polityki morskiej państwa • Nierówne traktowanie przez Rząd RP połączeń północ- południe, a co za tym idzie osłabienie spójności terytorialnej Polski • Brak ratyfikacji umowy AGN przez Rząd RP • Ekonomiczne i środowiskowe oddziaływanie inwestycji i przedsięwzięć w strefie przygranicznej w Niemczech • Niekontrolowany przewóz odpadów z zagranicy i nielegalne pozbywanie się na obszarze województwa • Wyższe koszty realizacji inwestycji na obszarach chronionych • Bariery prawne i infrastrukturalne dla rozwoju energetyki odnawialnej • Niedostosowanie instalacji do nowych wymogów unijnych w dziedzinie ochrony środowiska • Brak infrastruktury w zakresie gospodarki odpadami • Opóźnienie wdrożenia nowych technologii niskoemisyjnych

Załączniki

<p>informacji)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nowe inwestycje w sektorze energetycznym • Budowa elektrowni atomowej • Transgraniczne możliwości przesyłu energii elektrycznej • Budowa spalarni odpadów komunalnych w Szczecinie i Koszalinie • „Szybki tramwaj” dla aglomeracji Szczecina • Doprowadzenie sieci kolejowej do lotniska w Goleniowie • Budowa portu lotniczego w Zegrzu Pomorskim • Rozwój infrastruktury transportu lotniczego • Wprowadzenie budżetu zadaniowego w jednostkach samorządu terytorialnego 	<p>w zakładach produkcyjnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deficyt wody pitnej w pasie nadmorskim jako bariera dla rozwoju turystyki, w niektórych regionach województwa brak wody dla rolnictwa
---	--

SPOŁECZEŃSTWO	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Dobra baza edukacyjna i akademicka • Powstanie nowej uczelni wyższej w Szczecinie – Akademii Sztuki • Wysoki poziom placówek edukacyjnych kształcących nauczycieli • Wysoki wskaźnik urbanizacji • Relatywnie młoda struktura wiekowa społeczeństwa oraz niski wskaźnik umieralności społeczeństwa • Dobra baza diagnostyczno-lecznicza i uzdrowiskowa o charakterze ponadregionalnym • Wzrost ilości środków finansowych przeznaczonych na inwestycje infrastrukturalne w szpitalach • Dynamika działań o charakterze dostosowawczym placówek ochrony zdrowia do wymogów fachowo-sanitarnych • Rosnąca liczba uzyskanych akredytacji i certyfikatów jakości przez SP ZOZ • Zróżnicowane dziedzictwo kulturowe • Dobrze funkcjonujące organizacje pozarządowe wspierające osoby niepełnosprawne • Działające organizacje pozarządowe w obszarze profilaktyki, edukacji 	<ul style="list-style-type: none"> • Słabe wyniki nauczania młodzieży, mierzone wynikami egzaminów • Niewystarczająca kadra medyczna, również pielęgniarska • Nierównomierne rozmieszczenie usług zdrowotnych w województwie i utrudniony dostęp do nich • Niedostateczny rozwój opieki dziennej i środowiskowej • Niedostateczna opieka psychiatryczna • Niedostateczna infrastruktura i baza sprzętowo- aparatowa • Marginalizacja profilaktyki i promocji zdrowia i brak koordynacji tych działań • Upadek policealnych szkół medycznych • Ograniczony dostęp do infrastruktury społeczeństwa informacyjnego • Liczne grupy i środowiska zagrożone marginalizacją • Brak organizacji pozarządowych ukierunkowanych na budowanie postaw społecznych, integracji, obywatelskich • Upadek ośrodków kultury na wsiach i zastępowanie ich miejscami rozrywki • Brak środków finansowych na odbudowę ośrodków kultury w małych miejscowościach • Bardzo mała liczba obiektów

Załączniki

<p>i redukcji szkód wynikających z uzależnień i przemocy</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwinięte zaplecze instytucjonalne polityki społecznej, m.in. placówki interwencyjne, opiekuńczo- wychowawcze 	<p>sportowych, np. hal sportowych, stadionów piłkarskich, basenów oraz niska ich jakość</p> <ul style="list-style-type: none"> • Za mało środków finansowych na prowadzenie klubów sportowych • Pominięcie Szczecina przy organizacji Mistrzostw Europy 2012 • Niedostateczna współpraca i niedostateczny przepływ informacji między lokalnymi samorządami, instytucjami, organizacjami pozarządowymi i placówkami oświatowymi w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom oraz przemocy
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Utrwalenie się globalnej tendencji do budowania gospodarki opartej na wiedzy i społeczeństwa informacyjnego • Wzrost świadomości w zakresie konieczności pogłębiania wiedzy i podnoszenia kwalifikacji zawodowych • Utrzymanie dobrej pozycji województwa w obszarze kształcenia ustawicznego • Duża liczba studiujących • Powstanie nowej uczelni wyższej w Koszalinie • Starania Szczecina o europejską stolicę kultury • Intensyfikacja współpracy z Niemcami w sferze społecznej i kulturowej • Dokończenie reformy podziału kompetencji • Wprowadzenie budżetu zadaniowego w jednostkach samorządu terytorialnego • Właściwe wykorzystanie środków Unii Europejskiej w kierunku rozwoju kadr przedsiębiorstw • Świadome i interdyscyplinarne budowanie programów działań profilaktycznych w oparciu o potrzeby społeczności lokalnych • Rozwój społeczeństwa obywatelskiego, w tym wzrost znaczenia organizacji pozarządowych • Wprowadzanie nowoczesnych technologii diagnostycznych i 	<ul style="list-style-type: none"> • Pogłębiające się tendencje do zwiększania dysproporcji rozwojowych między obszarami metropolitalnymi a pozostałymi obszarami • Wykluczenie cyfrowe społeczeństwa, w szczególności osób po 50 roku życia i na terenach wiejskich • Ograniczenia w dostępie do edukacji z powodów ekonomicznych i utrzymujący się niski poziom wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich • Odpływ ludzi wykształconych z województwa (niekorzystne zmiany demograficzne, zmiana struktury wiekowej społeczeństwa) • Postępująca marginalizacja uczelni wyższych w województwie • Niedostateczna dostępność opieki przedszkolnej • Niestabilny poziom finansowania usług medycznych na poziomie Narodowego Funduszu Zdrowia • Wydłużanie procedur konkursowych w ramach projektów • Niska efektywność wykorzystywanych środków Unii Europejskiej, w szczególności w ramach projektów miękkich • Ograniczenie dialogu społecznego i polityki informacyjnej w zakresie patologii społecznych

Załączniki

terapeutycznych	<ul style="list-style-type: none">• Osłabienie więzi rodzinnych skutkujące zmniejszeniem wydolności wychowawczej rodziców i opiekunów
-----------------	---

Załącznik 2. Spójność celów Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z priorytetami Strategii Rozwoju Kraju

	Strategia Rozwoju Kraju Priorytety	Strategia Rozwoju Województwa Cele kierunkowe
1	Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki	1.1. Wzrost innowacyjności gospodarki
		1.3. Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości
		1.4. Wspieranie wzrostu eksportu
		1.6. Restrukturyzacja i rozwój produkcji rolnej i rybactwa
		2.2. Wzmacnianie rozwoju narzędzi wsparcia biznesu
		3.4. Wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego
		5.1. Rozwój kadr innowacyjnej gospodarki
		5.5. Budowanie społeczeństwa informacyjnego
2	Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej	1.2. Wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym
		3.3. Rozwój ponadregionalnych, multimodalnych sieci transportowych
		3.4. Wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego
		3.5. Rozwój infrastruktury energetycznej
		3.6. Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych
		4.1. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego
		4.3. Zwiększanie udziału odnawialnych źródeł energii
		4.4. Rozwój infrastruktury ochrony środowiska i systemu gospodarowania odpadami
		5.3. Rozwój kształcenia ustawicznego
		5.4. Rozwój szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami gospodarki
		5.5. Budowanie społeczeństwa informacyjnego
		5.6. Zwiększanie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej
		6.2. Zwiększanie jakości i dostępności opieki zdrowotnej
		6.3. Wspieranie rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego
6.5. Rozwijanie dorobku kulturowego jako		

Załączniki

		fundamentu tożsamości regionalnej
3	Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości	1.3. Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości
		5.2. Zwiększanie aktywności zawodowej ludności
		5.3. Rozwój kształcenia ustawicznego
		5.4. Rozwój szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami gospodarki
4	Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa	6.1. Wspieranie funkcji rodziny
		6.3. Wspieranie rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego
		6.4. Wzmacnianie tożsamości i integracji społeczności lokalnej
		6.6. Przeciwdziałanie ubóstwu i procesom marginalizacji społecznej
5	Rozwój obszarów wiejskich	1.6. Restrukturyzacja i rozwój produkcji rolnej i rybactwa
		3.6. Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych
		5.6. Zwiększanie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej
		6.2. Zwiększanie jakości i dostępności opieki zdrowotnej
		6.3. Wzmacnianie rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego
		6.6. Przeciwdziałanie ubóstwu i procesom marginalizacji społecznej
6	Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej	1.3. Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości
		1.5. Zintegrowana polityka morska
		2.1. Podnoszenie atrakcyjności i spójności oferty inwestycyjnej regionu oraz obsługi inwestorów
		2.3. Tworzenie i rozwój stref aktywności inwestycyjnej
		2.4. Budowanie i promocja marki regionu
		3.1. Rozwój funkcji metropolitalnych Szczecina
		3.2. Rozwój aglomeracji miejskiej Koszalina
		4.2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów

źródło: opracowanie własne

Załącznik 3. Spójność celów Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego

	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego Cele polityki regionalnej do 2020 roku	Strategia Rozwoju Województwa Cele kierunkowe
1	Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	1.1. Wzrost innowacyjności gospodarki
		1.2. Wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym
		1.3. Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości
		1.6. Restrukturyzacja i rozwój produkcji rolnej i rybactwa
		2.1. Podnoszenie atrakcyjności i spójności oferty inwestycyjnej regionu oraz obsługi inwestorów
		2.2. Wzmacnianie rozwoju narzędzi wsparcia biznesu
		2.3. Tworzenie i rozwój stref aktywności inwestycyjnej
		3.1. Rozwój funkcji metropolitalnych Szczecina
		3.2. Rozwój aglomeracji miejskiej Koszalina
		3.3. Rozwój ponadregionalnych, multimodalnych sieci transportowych
		3.4. Wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego
		3.5. Rozwój infrastruktury energetycznej
		3.6. Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych
2	Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych	2.1. Podnoszenie atrakcyjności i spójności oferty inwestycyjnej regionu oraz obsługi inwestorów
		2.2. Wzmacnianie rozwoju narzędzi wsparcia biznesu
		2.3. Tworzenie i rozwój stref aktywności inwestycyjnej
		3.1. Rozwój funkcji metropolitalnych Szczecina
		3.2. Rozwój aglomeracji miejskiej Koszalina
		3.4. Wspieranie rozwoju infrastruktury

Załączniki

		społeczeństwa informacyjnego
		3.6. Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych
		4.1. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego
		4.4. Rozwój infrastruktury ochrony środowiska i systemu gospodarowania odpadami
		4.6. Rewitalizacja obszarów zurbanizowanych
		5.1. Rozwój kadr innowacyjnej gospodarki
		5.3. Rozwój kształcenia ustawicznego
		5.4. Rozwój szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami gospodarki
		5.5. Budowanie społeczeństwa informacyjnego
		5.6. Zwiększanie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej
		6.2. Zwiększanie jakości i dostępności opieki zdrowotnej
		6.5. Rozwijanie dorobku kulturowego jako fundamentu tożsamości regionalnej
		6.6. Przeciwdziałanie ubóstwu i procesom marginalizacji społecznej
3	<p style="text-align: center;">Tworzenie prawnych i instytucjonalnych warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie</p>	<p>Cel KSRR nakierowany jest na kreowanie warunków instytucjonalno-prawnych dla realizacji działań prorozwojowych w Polsce przez wzmacnianie wymiaru strategicznego polityki regionalnej, poprawę jakości zarządzania politykami publicznymi, zapewnienie odpowiednich mechanizmów kooperacji i koordynacji w systemie wieloszczeblowego zarządzania oraz przez tworzenie sieci współpracy między różnymi podmiotami zaangażowanymi w realizację tej polityki, co służyć ma zarazem budowaniu kapitału społecznego, jak i wzmacnianiu odpowiednich kompetencji i zdolności do zarządzania rozwojem.</p> <p>Realizacja celu wpisana jest w statutowe zadania jednostek samorządu terytorialnego.</p>

źródło: opracowanie własne

Załącznik 4. Spójność celów Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z horyzontalnymi celami szczegółowymi Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (NSS)

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 Horyzontalne cele szczegółowe		Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego Cele kierunkowe
1.	Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa	3.4. Wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego
		5.3. Rozwój kształcenia ustawicznego
		5.5. Budowanie społeczeństwa informacyjnego
2.	Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej	1.1. Wzrost innowacyjności gospodarki
		1.3. Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości
		2.2. Wzmacnianie rozwoju narzędzi wsparcia biznesu
		5.1. Rozwój kadr innowacyjnej gospodarki
		5.2. Zwiększenie aktywności zawodowej ludności
		5.3. Rozwój kształcenia ustawicznego
		5.4. Rozwój szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami gospodarki
		5.6. Zwiększanie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej
3.	Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski	6.4. Wzmacnianie tożsamości i integracji społeczności lokalnej
		1.1. Wzrost innowacyjności gospodarki
		1.2. Wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym
		1.5. Zintegrowana polityka morską
		3.1. Rozwój funkcji metropolitalnych Szczecina
		3.2. Rozwój aglomeracji miejskiej Koszalina
		3.3. Rozwój ponadregionalnych, multimodalnych sieci transportowych
		3.5. Rozwój infrastruktury energetycznej
		3.6. Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych
		4.1. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego
		4.3. Zwiększanie udziału odnawialnych źródeł energii
		4.4. Rozwój infrastruktury ochrony środowiska i systemu gospodarowania odpadami
		5.1. Rozwój kadr innowacyjnej gospodarki

Załączniki

		6.2. Zwiększanie jakości i dostępności opieki zdrowotnej
		6.4. Wzmacnianie tożsamości i integracji społeczności lokalnej
4.	Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług	1.1. Wzrost innowacyjności gospodarki
		1.3. Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości
		2.2. Wzmacnianie rozwoju narzędzi wsparcia biznesu
		3.4. Wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego
		5.1. Rozwój kadr innowacyjnej gospodarki
		5.5. Budowanie społeczeństwa informacyjnego
5.	Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej	1.2. Wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym
		3.1. Rozwój funkcji metropolitalnych Szczecina
		3.2. Rozwój aglomeracji miejskiej Koszalina
		3.6. Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych
		4.6. Rewitalizacja obszarów zurbanizowanych
6.	Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich	1.6. Restrukturyzacja i rozwój produkcji rolnej i rybactwa
		2.1. Podnoszenie atrakcyjności i spójności oferty inwestycyjnej regionu oraz obsługi inwestorów
		3.6. Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych
		5.2. Zwiększanie aktywności zawodowej ludności
		5.6. Zwiększanie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej
		6.2. Zwiększenie jakości i dostępności opieki zdrowotnej
		6.3. Wspieranie rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego
		6.4. Wzmacnianie tożsamości i integracji społeczności lokalnej
		6.6. Przeciwdziałanie ubóstwu i procesom marginalizacji społecznej

źródło: opracowanie własne

Załączniki

Załącznik 5. Odniesienie Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do obszarów funkcjonalnych zdefiniowanych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego

Cele kierunkowe		Obszary wieloprzestrzenne																												
		I					II					III					IV	V			VI									
		Obszary funkcjonalne																												
		A/V	A	B	C/VI	D	E	A	B	C	D	E	F	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	IV	A	B	C	VI
1	WZROST INNOWACYJNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA																													
1.1	Wzrost innowacyjności gospodarki	4	3	3	3	2	3	4	3	4	3	3	3	3	4	3	3	3	4	3	4	3	3	3	3	5	5	5	5	
1.2	Wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym	5	5	5	5	5	5	2	3	2	2	2	3	4	4	4	4	5	4	4	4	5	5	4	5	2	4	4	4	4
1.3	Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości	4	2	2	4	2	3	4	4	5	4	4	4	3	5	3	3	3	5	3	5	3	3	3	3	4	5	5	5	5
1.4	Wspieranie wzrostu eksportu	4	2	3	2	2	2	2	2	3	2	2	2	3	3	3	3	2	3	3	3	2	2	3	2	3	4	3	4	4
1.5	Zintegrowana polityka morską	5	4	5	5	5	4	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	5	4	5	4	
1.6	Restrukturyzacja i rozwój produkcji rolnej i rybactwa	3	5	4	3	3	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	5	5	5	4	4	5	4	5	3	3	1	2
2	WZMOCNIENIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ REGIONU																													
2.1	Podnoszenie atrakcyjności i spójności oferty inwestycyjnej regionu oraz obsługi inwestorów	2	3	4	3	1	4	4	3	4	4	3	4	3	4	4	4	4	5	4	5	3	3	5	4	4	5	5	5	5
2.2	Wzmacnianie rozwoju narzędzi wsparcia biznesu	5	3	4	3	3	3	4	4	5	3	3	3	3	3	3	3	3	5	3	5	3	3	3	3	3	5	5	5	5
2.3	Tworzenie i rozwój stref aktywności inwestycyjnej	5	1	5	1	3	1	4	4	5	3	2	4	2	3	4	3	3	2	2	5	5	1	3	2	3	5	4	5	4
2.4	Budowanie i promocja marki regionu	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	4
3	ZWIĘKSZENIE PRZESTRZENNEJ KONKURENCYJNOŚCI REGIONU																													
3.1	Rozwój funkcji metropolitalnych Szczecina	5	5	4	0	0	4	3	2	1	0	2	1	2	2	2	1	1	0	0	1	2	3	2	3	3	5	5	5	2
3.2	Rozwój aglomeracji miejskiej Koszalina	0	0	3	5	5	0	0	0	3	4	0	2	0	0	0	2	3	3	4	2	0	0	0	0	0	1	1	1	5
3.3	Rozwój ponadregionalnych, multimodalnych sieci transportowych	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	5	5	5	5
3.4	Wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
3.5	Rozwój infrastruktury energetycznej	4	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	4	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3	3
3.6	Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych	4	4	4	4	4	4	2	2	2	2	2	2	3	3	4	4	4	4	3	4	4	4	3	4	2	3	2	3	3

Załączniki

Cele kierunkowe		I					II						III												IV	V			VI		
		A/V	A	B	C/VI	D	E	A	B	C	D	E	F	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	IV	A	B	C	VI	
4	ZACHOWANIE I OCHRONA WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH, RACJONALNA GOSPODARKA ZASOBAMI																														
4.1	Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego	5	5	5	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	3	3	3	3	
4.2	Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów	5	5	5	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5	3	3	3	3	
4.3	Zwiększanie udziału odnawialnych źródeł energii	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	3	2	3	2	2	2	2	3	3	3	4	3	
4.4	Rozwój infrastruktury ochrony środowiska i systemów gospodarowania odpadami	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	4	4	4	
4.5	Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
4.6	Rewitalizacja obszarów zurbanizowanych	5	1	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	3	1	3	1	1	1	1	5	5	5	5	5
5	BUDOWANIE OTWARTEJ I KONKURENCYJNEJ SPOŁECZNOŚCI																														
5.1	Rozwój kadr innowacyjnej gospodarki	3	2	2	2	2	2	3	2	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	4	4	4	4		
5.2	Zwiększanie aktywności zawodowej ludności	4	3	3	3	3	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	4	4	4		
5.3	Rozwój kształcenia ustawicznego	4	2	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	3	2	4	2	2	3	2	3	4	4	4	4	
5.4	Rozwój szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami gospodarki	4	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	4	2	4	2	2	2	2	3	4	4	4	4	
5.5	Budowanie społeczeństwa informacyjnego	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	4	4		
5.6	Zwiększanie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
6	WZROST TOŻSAMOŚCI I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ REGIONU																														
6.1	Wspieranie funkcji rodziny	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
6.2	Zwiększanie jakości i dostępności opieki zdrowotnej	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
6.3	Wspieranie rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego	3	4	4	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
6.4	Wzmacnianie tożsamości i integracji społeczności lokalnej	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
6.5	Rozwijanie dorobku kulturowego jako fundamentu tożsamości regionalnej	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
6.6	Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	

źródło: opracowanie własne